Carl Asschenfeldt-Hansen

Gullgruben: Lukasevangeliet

En bibelforklaring (1901–02)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Asschenfeldt-Hansen: *Gullgruben: Lukasevangeliet* (En bibelforklaring (1901–02)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Lukasevangeliet 1
125. Fødselen til døperen Johannes blir forkynt for Sakarja (1,5–25) 4
126. Jesu fødsel blir forkynt for Maria (1,26–38) 8
127. Maria møter Elisabet. Lovsangen (1,39–56) 11
128. Døperen Johannes' fødsel. Sakarjas lovsang (1,57–80) 13
Josef og Maria drar til Betlehem (2,1–5) 16
129. Vår Frelsers fødsel (2,6–20) 18
Jesu navn. Simeon og Anna. Tilbake til Nasaret (2,21–40) 21
130. Jesus som tolvåring i templet (2,41–50) 25
131. Jesu ungdomsliv (2,51–52) 28
132. Døperen Johannes' forkynnelse og fengsling. Jesu dåp. Jesu slektsregister (3,1–38) 30
133. Jesu fristelse i ørkenen. Jesu gjerning i Galilea begynner. Hans preken i Nasaret. Hans undergjerninger i Kapernaum og hans forkynnelse rundt om i synagogene i Galilea (4,1–44) 33
134. Peters underfulle fiskefangst (v. 1–11). Helbredelsen av den spedalske og av mange andre (v. 12–15). Herren i ensomhet og bønn (v. 16). Den lamme blir helbredet til sjel og legeme (v. 17–26). Tolleren Levi (Matteus) blir kalt (v. 27–28). Herren til bords med tollere, og fariseerne knurrer (v. 29–32). Herren taler om faste (v. 33–35). Lignelsen om den nye lappen på det gamle klesplagget og den nye vinen i de gamle skinnsekkene (v. 36–39) (5,1–39) 37
135. Sammenstøt med fariseerne om sabbaten. Herren velger ut de tolv og holder sin bergpreken (6,1–49) 40
136. Helbredelsen av den troende høvedsmannens tjener. Enkens sønn i Nain. Døperen Johannes' spørsmål og Herrens ord i den anledning (7,1–35) 42
137. Synderinnen i fariseerens gjestebud (7,36–50) 45
138. Jesu følgesvenner på forkynnerreisen (v. 1–3). Lignelsen om såmannen (v. 4–15). Lyset i lysestaken (v. 16–18). Hvem Jesus kaller sin nærmeste slekt (v. 19–21). Stormen på sjøen (v. 22–25). Den besatte i gerasenernes land (v. 26–39). Jairus og den blødende kvinnen (v. 40–56) (8,1–56) 49
Utsendelsen av de tolv. Herodes Antipas' tanker om Jesus. Apostlene kommer tilbake, bespisningen av de fem tusen. Peters frimodige bekjennelse og Herrens ord om korsets vei til herligheten. Forklarelsen på fjellet. Helbredelsen av den månesyke gutten. Herren innprenter dem igjen at han måtte lide (9,1–45) 51

139. Disiplenes tanker om storhet og Herrens ord om det. Herrens ord om den sanne tålsomheten. Samaritanene vil ikke gi Jesus husly. Den kjødelige nidkjærheten hos to av disiplene. Tre fortellinger om disipler (9,46–62) 53
140. Utsendelsen av de sytti disiplene. Verop over noen av byene i Galilea. Den beste gleden. Jesu fryd (10,1–24) 57
141. Den barmhjertige samaritan (10,25–37) 61
142. Ett er nødvendig (10,38–42) 65
143. Herren lærer læresveinene sine å be (11,1–13) 68
Den gudsbespottende slekten og dommen over den (11,14–36) 71
144. Veropet over fariseerne og de lovkyndige, uttalt ved en fariseers bord (11,37–54) 73
145. Herren advarer mot fariseervesenet og oppmuntrer vennene sine til frimodighet (12,1–12) 76
146. Lignelsen om den rike bonden. Advarsel mot verdsligheten, særlig når det gjelder de timelige ting (12,13–34) 78
147. Herrens gjenkomst. Årvåkenhet og troskap. Kampens vei. Tidens tegn (12,35–59) 82
148. «Hvis dere ikke omvender dere –». Det ufruktbare fikentreet (13,1–9) . . . 86
149. Herren helbreder den krumbøyde kvinnen på sabbaten. Lignelsen om sennepsfrøet og surdeigen (13,10–21) 88
150. «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (13,22–35) 90
151. En mann med vattersott blir helbredet på en sabbat. «Sett deg nederst» (14,1–11) 93
152. Ikke handle for å få gjengjeld av mennesker. Det store gjestebudet (14,12–24) 95
153. «Slik kan ingen av dere være min disippel uten at han oppgir alt han eier» (14,25–35) 98
154. Den bortkomne sauen og den tapte sølvpengen (15,1–10) 101
155. Den bortkomne sønnen (den yngste). Borte fra hjemmet (15,11–16) 105
156. Oppvekkelse og omvendelse. Hjemme ved farshjertet (15,17–24) 108
157. Den eldste sønnen (15,25–32) 112
158. Den utro forvalteren. «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon» (16,1–9) 116
159. Om troskap i smått. De pengekjære fariseernes spott og Herrens svar til dem (16,10–18) 121
160. Den rike mannen og den fattige Lasarus her og hinsides (16,19–24) 124
161. «Sønn, husk –!» Det store svelget (16,25–31) 127
162. Om forførelser. Om tro og ydmykhet (17,1–10) 131
163. De ti spedalske (17,11–19) 134
164. Jesu samtale med fariseerne og disiplene om Guds rikes komme (17,20–37) 136
Enken og den urettferdige dommeren (18,1–8) 139
165. Fariseeren og tolleren (18,9–14) 141

Jesus velsigner de små barna. Den rike unge mannen og Herrens ord til disiplene om ham. Herren taler om sin vei opp til Jerusalem for å lide. Herren helbreder en blind tigger ved Jeriko (18,15–43) 145
166. Sakkeus (19,1–10) 147
167. Lignelsen om de ti tjenerne som fikk hvert sitt pund (19,11–27) 150
168. Herrens inntog i Jerusalem. Han gråter over byen, renser templet og lærer i det (19,28–48) 153
169. Rådet krever Jesus til regnskap for hans fullmakt. Lignelsen om de onde vingårdsmennene, som til slutt også slo arvingen i hjel. Yppersteprestenes onde planer. Spørsmålet om skatt til keiseren. Saddukeernes spørsmål om oppstandelsen. Spørsmålet om Kristus som Davids sønn og likevel Davids Herre. Et stykke av straffetalen mot de skriftlærde (20,1–47) 156
170. Den fattige enkens gave. Herrens ord om ødeleggelsen av templet og Jerusalem og om verdens ende (21,1–27) 158
171. Herren trøster og formaner disiplene sine med tanke på de siste, tunge tidene (21,28–38) 161
172. Judas selger seg for å forråde Jesus. Påskemåltidet blir gjort i stand og holdt. Den hellige nattverd blir innstiftet. Herrens ord om forræderen. Disiplenes trette – Herrens tukt og trøst (22,1–30) 163
173. Et kjærlig ord til Simon Peter. Nye tider for disiplene når Herren blir tatt bort (22,31–38) 166
174. Jesus i Getsemane. Han blir forrådt og ført til yppersteprestens hus. Peters fornektelse. Herren blir spottet og dømt skyldig (22,39–71) 169
175. Jesus for Pilatus, for Herodes og for Pilatus igjen. Han blir ført ut til Golgata (23,1–32) 171
176. Korsfestelsen og spotten. Jesu forbønn. Den ene røverens omvendelse. Mørket og Herrens siste ord. Omslaget i folkestemningen. Jesu venner begraver hans legeme (23,33–56) 172
177. Englenes budskap om Jesu oppstandelse. De to på veien til Emmaus (24,1–35) 175
178. Den oppstandne Frelser blant læresveinene. Hva som skal forkynnes ut over jorden. Herrens himmelfart (24,36–51) 178
Om Carl Asschenfeldt-Hansen 180
Ordforklaringer 181

Innledning til Lukasevangeliet

Om Lukas som person vet vi ikke annet enn det Den hellige skrift selv forteller. Navnet er trolig en forkortelse av Lukanus, altså et romersk navn. Av Kol 4,14 hører vi at han var lege. Først et senere sagn har villet gjøre ham til maler. Som vi hører i samme kapittel av Kolosserbrevet, var han ikke av jødisk herkomst. Han hørte ikke til «de omskårne» (Kol 4,11). Kanskje har han hørt til de såkalte portproselyttene, som trodde på Israels Gud uten å la seg innlemme i folket ved omskjærelsen. Ifølge kirkefaderen Eusebius skal han ha vært fra Antiokia, der jo også den første hedningkristne menigheten ble til.

Sagnet om at han skulle ha vært en av de sytti disiplene som Herren sendte ut (se Luk 10,1), strider mot det han selv skriver i evangeliet sitt (1,2). Der vitner han tydelig om seg selv at han ikke har vært noe «øyenvitne fra begynnelsen». Sagnet kommer nok av at Lukas er den eneste som forteller om utsendelsen av de sytti.

Lukas har stått i samme forhold til apostelen Paulus som Markus stod i til Peter. Han sluttet seg til Paulus på hans andre misjonsreise. At det var i Troas i Lilleasia, like før Paulus dro over til Makedonia, går fram av Apg 16,10. Der begynner fortellingen med ett å bruke formen «vi». Også på den tredje misjonsreisen ser vi ham sammen med Paulus (Apg 20). Likeså finner vi ham hos Paulus både i hans første og andre fangenskap. Det går fram av Kol 4,14 og av brevet til Filemon, for i begge disse brevene er det hilsener fra Lukas. I Kolosserbrevet kaller Paulus ham «den kjære».

Videre ser vi ham sammen med Paulus da Paulus ble ført som fange til Roma. Av Andre Timoteusbrev, som er skrevet under Paulus' siste fangenskap, ser vi at Lukas da var den eneste som var blitt Paulus tro i dødsfaren. «Bare Lukas er hos meg», skriver Paulus (2 Tim 4,11). Mer vet vi ikke om Lukas. Men denne legen ble en god gave fra Gud, for ved ham har vi jo fått både den herlige evangelieberetningen og fortellingen om apostlenes gjerninger.

Oldkirken vitner samstemmig om at Lukas skrev denne evangelieberetningen. Ireneus, som stod så nær apostlenes tid, er den første som bevitner det, nest etter Lukas' eget vitnesbyrd i forordet til Apostlenes gjerninger. Der nevner han «den første boken» han hadde skrevet, «om alt det som Jesus begynte med både å gjøre og å lære» (Apg 1,1).

Hensikten med evangelieberetningen sin oppgir Lukas selv i de første versene av evangeliet. Der sier han: «Ettersom mange alt har tatt seg fore å nedtegne

historien om de ting som er blitt fullført blant oss, slik de har overgitt det til oss, de som fra begynnelsen var øyenvitner og Ordets tjenere, så har også jeg nå gått nøye gjennom alt sammen fra begynnelsen av, og besluttet meg for å skrive det ned i sammenheng for deg, gjeveste Teofilus, for at du skal lære å kjenne hvor pålitelige de lærdommene er som du er blitt undervist i» (Luk 1,1–4).

Begge Lukas' skrifter, både evangeliet og Apostlenes gjerninger, er tilegnet denne Teofilus. Han synes å ha vært en betydelig mann, som altså hadde fått undervisning i kristendommen. Selv om navnet er gresk, synes han å ha vært fra Italia. For Lukas forklarer stadig for ham selv de mest kjente stedene i Israels land med et tillegg, men aldri stedene i Italia, ikke engang de mest ubetydelige.

Lukas er altså den eneste av de nytestamentlige forfatterne som ikke stammer fra det jødiske folk, den eneste hedningkristne blant dem. Allerede gjennom disse få versene i forordet går det et særegent preg av noe pålitelig og troverdig, en vakker, grunnfestet trosvisshet. Han bruker uttrykket «som visselig er fullbyrdet blant oss»,[1] et ord som liksom skjærer bort all tvil.

Men dette vitnesbyrdet underbygger han også historisk (v. 2–3). Først viser han til kildene sine: det var de som fra begynnelsen hadde vært øyenvitner og Ordets tjenere. Dernest viser han til sin egen nøye og omhyggelige gjennomgang av det hele fra begynnelsen av (v. 3). Lukas kaller evangelieberetningen sin en beretning «i sammenheng», trolig i motsetning til de mange han nevner i v. 1, som nok har skrevet mer i bruddstykker.

Og det går en nøye sammenheng gjennom evangeliet, ikke så mye etter tidsfølgen som etter den indre sammenhengen i hendelsene. De enkelte fortellingene er satt sammen slik at det skal bli klart for leseren hvem Jesus er: at denne historiske personen, Jesus fra Nasaret, i sannhet er Kristus med det nådens rike som står åpent for alle syndere.

Evangeliet er tydelig nok skrevet for hedningkristne. Det vil stadig vise at Kristi evangelium er et evangelium for alle jordens slekter, ikke bare for den gamle pakts folk. En merker så tydelig at Lukas har vært følgesvenn for den store hedningeapostelen. Vi ser det av Jesu ættetavle, som hos Lukas føres helt tilbake til Adam, mens Matteus, som skrev særlig for jødekristne, bare fører den tilbake til Abraham. Det er synet på Jesus som den andre Adam vi møter her, det synet Paulus legger fram i Rom 5,14 og 1 Kor 15,45.

Hvor stor en nådegave Lukasevangeliet er, går også fram av at hele den nærmere beretningen om fødselen og barndommen til døperen Johannes og Jesus bare finnes hos ham. Når han sier at han nøye har gått gjennom alt fra begynnelsen av hos øyenvitnene, er det tydelig nok Jesu mor, Maria, som har vært kilden hans for denne første delen (om enn neppe direkte). Det peker de stadige henvisningene til Maria på: Hun tok nøye vare på alt det underfulle hun opplevde, slik som i 2,19.51. Det vakre første kapitlet om foreldrene til døperen Johannes stammer nok også fra Maria, kanskje også fra skriftlige opptegnelser som ble bevart i Sakarjas familie.

Det er særegent for Lukasevangeliet at fra 9,51 er alle hendelsene og talene det forteller om, knyttet til Jesu reise til Jerusalem. Noen har tenkt seg at det

[1] NB: «som er blitt fullført blant oss».

kanskje har ligget skriftlige opptegnelser til grunn (kanskje som en dagbok) fra en av disiplene som fulgte Jesus på denne reisen. Ellers forteller Lukas ikke så lite om Jesu virksomhet som ikke finnes i de andre evangeliene. I én henseende er det derfor det mest fullstendige av dem alle.

Når og hvor Lukas har skrevet evangeliet sitt, vet vi ikke noe bestemt om. Men Apostlenes gjerninger er skrevet etter evangeliet (se Apg 1,1), og denne andre boken til Lukas må nok antas å være avsluttet omkring år 64, under Paulus' første fangenskap. Derfor kan evangeliet ikke være avsluttet senere enn i de første årene av 60-tallet.

Det stemmer også med det Klemens av Aleksandria (i begynnelsen av 200-tallet) forteller som overlevering fra de eldste i tidligere tider: at de evangeliene som hadde ættetavler (altså Matteus og Lukas), skulle være skrevet først. Lukas synes ikke å ha kjent Matteusevangeliet, for de forfatterne han nevner (1,1), var jo etter hans ord ikke øyenvitner (se 1,2). Han kunne ha kjent Markusevangeliet, men det er nok skrevet senere, som nevnt før.

125. Fødselen til døperen Johannes blir forkynt for Sakarja (1,5–25)

Hvor lykkelig og underfullt at Herren gjennom Lukas har latt oss kjenne denne hellige forhistorien! Hos Matteus hører vi jo litt om det, hos Lukas betydelig mer. Alle evangelistene begynner med å skildre virksomheten til døperen Johannes som innledning til Frelserens. Slik begynner nå også Lukas med å fortelle hvordan døperen Johannes' fødsel ble forkynt, før han forteller hvordan Jesu fødsel ble forkynt.

I fjellbygdene i Juda, i en av prestebyene der (v. 39), bodde et gammelt prestepar, Sakarja og Elisabet. Også hun var av Arons ætt (v. 5). Av v. 36 vet vi at Elisabet var i slekt med Maria, Jesu mor. Marias far, Eli, var en etterkommer av David og hørte altså til Juda stamme. Da har trolig Marias mor hørt til «Arons døtre». Sakarja hørte til det såkalte Abias skift, den åttende av de tjuefire avdelingene som prestene var inndelt i fra Davids tid (se 1 Krøn 24,10).

Navnene Sakarja og Elisabet er ganske talende. Det første betyr «Herren kommer i hu», det andre «Gud er min ed», det vil si: han som jeg er i pakt med. Navnene peker altså selv hen på at Herren kommer sine paktsløfter i hu.

Den Herodes som nevnes, er Herodes den store (se Matt 2). Han kalles konge i Jødeland etter hovedlandet Judea, selv om han hersket over hele Israels land.

I v. 6 forteller Lukas om hvordan de levde for Herrens åsyn. «Rettferdige for Gud» og «ulastelig» må jo forstås i lyset fra den gamle pakt. Ordene betegner dem som ærlige israelitter som var lydige i troen.

I v. 7 hører vi om skyggen som hvilte over hjemmet deres: De var barnløse, og siden de var kommet opp i årene, så det jo ikke ut til at den byrden skulle bli tatt fra dem. Likevel kan Sakarja ennå ikke ha vært 50 år. For etter lovens ord (se 4 Mos 8,25) kunne ingen prest gjøre tjeneste i selve prestetjenesten lenger enn til han var femti år. Elisabet har vel vært på hans alder.

Disse to ektefellene minner om Abraham og Sara. For som de skulle også disse to forstå at barnet de fikk, var en gave fra Gud i særlig forstand. Derfor skulle barnet først bli født på denne tiden, som etter naturens orden var uvanlig sen.

Nå forteller Lukas (v. 8–10) hvordan Sakarja gjorde tjeneste i templet og skulle bære fram røkofferet inne i helligdommen. Det står (v. 9) at denne tjenesten var falt på ham «slik skikken var i prestetjenesten». Til det skal det sies at de mange

forskjellige oppgavene i gudstjenesten i templet var ordnet slik: Hver dag ble det kastet lodd blant prestene som hadde tjeneste, om hvem som skulle utføre det ene eller det andre.

Røkelsesofferet ble båret fram to ganger om dagen, om morgenen og i kveldsskumringen. Mens det ble ofret, ba folkemengden som var samlet ute i forgården. I forhallen til templet måtte ingen være i den tiden. Røkelsen som ble ofret, var et bilde på bønnen som stiger opp mot himmelen og er Gud til behag. Og gjennom røkofferet ble så folkets bønn der ute liksom båret opp til himmelen.

Også den bønnen som troende kristne bærer fram for Gud i hans forgårder her på jorden, må støtte seg til den forbønnen alene som vår himmelske yppersteprest bærer fram for oss ved Faderens høyre hånd. Han «alltid lever for å gå i forbønn» for oss (Hebr 7,25), og bare ved hans navn og for hans skyld kan bønnen vår nå opp til Gud.

Så forteller Lukas videre (v. 11–17) hvordan Herrens engel viste seg for Sakarja. Engelen forkynte for ham at han skulle få en sønn. Sønnen skulle bli til stor glede for ham selv og mange flere, fordi han skulle bli båret av en særlig velsignelse fra Gud og bli til stor velsignelse.

«På høyre side av røkofferalteret» (v. 11) betegner sørsiden, der gull-lysestaken stod. Av v. 19 hører vi at det var Gabriel, den samme engelen som omkring 500 år før hadde talt til Daniel om tidspunktet da den salvede skulle komme (Dan 9,21). I den gamle pakt betegner uttrykket «Herrens engel» jo som oftest Frelseren i hans forhold til Israel før han ble menneske. Her betegner det altså en engel i alminnelighet.

Likevel synes Gabriel (navnet betyr «Guds mann» eller «Guds helt») å høre til de fremste englene (se tillegget i v. 19: «som står for Guds åsyn»). Den hellige skrift antyder at det også i englenes verden er forskjell på evner og krefter. Slik taler Paulus i 1 Tess 4,16 om «overengels røst». Foruten Gabriel nevnes bare én engel til ved navn i Det nye testamente, nemlig Mikael (se Åp 12,7).

Sakarjas første inntrykk var frykt. Det er en naturlig følelse hos syndige mennesker å bli forferdet ved synet av himmelske sendebud som kommer direkte fra Guds hellige nærhet. Og en engel er da bare en liten gnist av det guddommelige lyset. Hvordan vil det da gå når Gud selv i sin hellige majestet en gang drar menneskene fram for sitt lys? Ve da hver den som ikke er dekket under Jesu rettferdighet!

Engelen begynner med det kjærlige «Frykt ikke!», som vi så ofte hører både fra Herren selv og fra hans engler til de skjelvende menneskebarna. Hva menes med dette: «Din bønn er hørt»? Hvilken bønn tenkes det på? Er det den bønnen han samtidig med røkelsesofferet hadde båret fram om at Guds rike måtte komme til det fornedrede Israel? Sønnens fødsel ble jo et svar, et ja, på denne bønnen, ettersom Guds rikes komme ble forberedt ved ham.

Kanskje tenkes det likevel på den bønnen Sakarja vel hadde lagt til i mange år, at Gud også ville gi ham selv en sønn. Det er ikke utenkelig at Sakarja ennå bar denne bønnen på hjertet, selv om han og hans hustru var «kommet langt opp i årene». Han hadde jo eksemplet til stamfaren Abraham å se hen til.

Men også de bønnene som kanskje er lagt til side i stille overgivelse under Guds vilje, fordi Gud ikke synes å finne behag i å oppfylle dem, er jo ikke glemt. Hver troende bønn er gjemt hos Gud, ikke glemt. Ofte blir bønnen først oppfylt til en langt senere tid, eller på en annen måte enn en hadde tenkt seg. Men Herrens tid og vei og måte skal nok bli til lovprisning som den aller beste.

Navnet Johannes, som altså var gitt denne sønnen fra himmelen, betyr «Gud er nådig». Med ham skulle tiden for Guds nåde gry.

«Stor for Herren» (v. 15) – ja, det er som oftest noe annet enn å være stor for verden, og alltid noe annet enn å være stor for seg selv. Når det heter: «Vin og sterk drikk skal han ikke drikke», betegnes han dermed som en «nasireer» (se forklaringen til 4 Mos 6,3). Det vil si at han var lik en av dem som ved et særlig løfte vigslet seg til å avstå fra visse ting som ellers var tillatt, for å kunne gi seg helt særlig til Herrens tjeneste.

Legg merke til motsetningen mellom «sterk drikk» og dette: «fylt av Den Hellige Ånd». På lignende måte heter det i Ef 5,18: «Drikk dere ikke drukne av vin, for det fører bare til utskeielser, men bli fylt av Ånden.»

Tillegget «like fra sin mors liv» sier oss altså som Guds ord at et barn, også det aller minste, kan være gjenstand for Den Hellige Ånds påvirkning. Det er et sterkt vitnesbyrd om barnedåpens åndelige rett. For kan Ånden arbeide til og med i hjertet til et barn som ennå ikke er født, må vi da ikke si med Peter: «Kan vel noen nekte dem vannet, så de ikke skulle bli døpt?» (Apg 10,47).

I v. 16–17 lyder ordet om døperen Johannes' gjerning: «Mange … skal han omvende til Herren.» Det er sannelig en herlig livsgjerning (se Dan 12,3 om dem som «har ført mange til rettferdighet»). Når det gjelder v. 17, må vi vise til profeten Malaki (Mal 4,6). Der var det spådd om en Elia som skulle komme før Herrens dag kom. Her forklares dette ved engelens ord slik at det skulle være «i Elias ånd og kraft». Slik Elia midt i en vanartet slekt arbeidet i hellig kraft på å forberede «et folk vel skikket for Herren», slik skulle også Johannes' gjerning være.

Ellers viser vi til Mal 4,4–6, og vil bare bemerke dette: Å «vende fedres hjerter til barn» vil si å forme hjertene til barna, israelittene på den tiden, slik at de gamle troende fedrene kunne kjenne dem igjen som sine ekte åndelige etterkommere.

I v. 18 hører vi hvordan tvilen med ett overfaller den gamle presten. For det er tvilens spørsmål: «Hvordan skal jeg vite dette?» Det er så helt forskjellig fra Marias spørsmål i v. 34, og også forskjellig fra Abrahams ord i 1 Mos 17,17, tross den ytre likheten.

For hos Sakarja kom spørsmålet ikke bare av undring over hvor stort underet var, slik som hos Maria. Det er noe av den kritiske vantroen i dette: «Hvordan skal jeg vite dette?» Han vil ha tegn før han vil tro. Han hadde så ofte bedt Gud om et barn. Nå blir det forkynt for ham at bønnen hans er hørt, og så vil han ikke tro.

Men her er det noe som ydmyker de fleste troende. Vi ber så ofte med bare en halv tro, og derfor står vi så ofte tvilende også når bønnesvaret kommer (se også

hvor forundret de troende var da Peter var blitt befridd fra fengselet, selv om de nettopp hadde bedt om det, Apg 12,15).

Så fikk Sakarja da også et tegn, men et tegn til tukt (v. 19–20). Det er noe beskjemmende i engelens ord: «Jeg er sendt … for å … bringe deg dette gledesbudet», når en ser hvordan Sakarja tok imot det. Med det ble noe av gleden tatt bort for en tid. Å, så ofte ødelegger vi selv noe av den gleden Gud ville unne oss, med vårt eget dårlige sinn.

I v. 21–22 fortelles det om hvordan folket undret seg. De undret seg dels over at Sakarja ble så lenge inne i templet, og dels over at han ikke kunne lyse velsignelsen over folket, slik presten som bar fram røkelsesofferet, ellers pleide å gjøre. Men de skjønte riktig at han hadde «sett et syn i templet», og det bekreftet han ved å nikke til dem.

Så fortelles det (v. 23–25) hvordan Sakarja dro hjem, og om den gamle hustruen hans som frydet seg da hun forstod at Herren hadde tatt bort hennes «vanære blant mennesker». I den gamle pakt ble det å være ufruktbar regnet som en skam. Det hang for en stor del sammen med at folkets forventning var rettet framover mot Frelseren som skulle komme med herlighet for folket. Det var en herlighet som en mente bare å kunne få del i gjennom etterkommerne.

Når det står at hun trakk seg tilbake i fem måneder, ligger det vel en tanke om ydmykhet i det. Hun ville ikke selv skryte av det, men prise Herren i stillhet til hans time kom, da vanæren også utad skulle bli tatt bort for menneskene. Her er det også noe å lære. Mangt et tegn på Guds nåde basunerer vi ut for tidlig, ofte fordi vi har lyst til å forsvare vår egen ære for mennesker.

I åpenbaringene om Messias og hans rike som forekommer her i dette og det neste kapitlet, går det trinnvis framover. For presten Sakarja blir det åpenbart i alminnelighet at Herren nå ville besøke sitt folk, og senere, etter Marias besøk, at det skulle skje ved Marias barn. For Davids datter, Maria, blir det åpenbart at det var Messias, Davids sønn med det lovte riket, som skulle bli født av henne. For hyrdene blir det åpenbart at gleden over Jesu fødsel skulle bli til glede for hele folket. Og endelig ser den gamle Simeon enda lenger ut og ser ham som et lys også for hedningene.

Herren, han har besøkt sitt folk,
natten, den ble til morgen.

126. Jesu fødsel blir forkynt for Maria (1,26–38)

Et halvt år etter (v. 26) ble engelen Gabriel igjen sendt av Gud. Første gang var det for å forkynne en morgenstjerne. Denne gangen var det for å forkynne at rettferdighetens sol skulle gå opp. Når det gjelder det følgende, viser vi til Matt 1,18–25.

Da døperen Johannes ble unnfanget, skjedde det ikke noe fullstendig brudd med naturens orden, selv om Herrens kraft visselig grep særlig inn også der. Annerledes med Frelserens fødsel. Der skjer det liksom en ny skapelse. Men Maria ble båndet som førte til at den andre Adam kom til å stå i legemlig forbindelse med den gamle menneskeslekten, som gjennom ham skulle løftes opp fra sitt fall.

Av hele det bildet Skriften gir av Maria, går det klart fram at hun var en synderinne som også kjente sin egen ringhet. Pavekirkens forgudelse av henne er på alle måter ubibelsk og ugudelig. Men vi må nok kalle henne kvinneslektens fineste og edleste blomst. Allerede i den lange rekken av forfedre hadde Herren utvalgt henne. Nå var tidens fylde kommet, da Guds evige Ord skulle bli kjød og ta bolig iblant oss (Joh 1,14), skulle bli «født av en kvinne, født under loven» (Gal 4,4).

Tillegget «av Davids ætt» (v. 27) kan knyttes både til Maria og til Josef, for de var jo begge av Davids hus. I 2,4 sies det om Josef, og det taler for at det her må knyttes til Maria.

I v. 28 hører vi nå engelens første hilsen til henne. Det var en hilsen som svarte til det store budskapet han hadde å bringe, et budskap også han bøyde seg for i tilbedelse. Marias forferdelse (v. 29) er et vitnesbyrd om at også hun hørte til syndernes tall. Hun var ikke selv unnfanget uten synd, slik papistene har diktet opp (fastslått av paven i 1854).

I v. 30–33 kunngjør engelen nå det store budskapet for henne: Hun var utvalgt til å føde Messias. Sønnen hun skulle føde, skulle kalles Jesus (se til Matt 1,21). Han skulle være stor og kalles Den Høyestes Sønn. På ham skulle løftet til David (2 Sam 7,12) om det evige kongedømmet uten ende bli oppfylt.

«Kvinnens ætt skal knuse slangens hode.» Slik lød løftet i paradiset. Denne kvinnen var Maria, og på henne ble Jesajas profeti (Jes 7,14) oppfylt. Navnet «Den Høyestes Sønn» blir her tydelig nok brukt i en helt særegen betydning.

Det går fram av tillegget (v. 33) om hans evige kongedømme og kongeriket uten ende. Han er den som i Åp 19,16 kalles «Kongers konge og herrers herre», den som profeten Sakarja (Sak 9,10) hadde spådd om: «Hans herredømme skal nå fra hav til hav og fra elven til jordens ender.»

«Han skal være stor» – ja, han er blitt stor, så stor at en eneste bloddråpe av ham veier mer enn all verdens synd. Han er blitt stor i hjertene til alle sine troende, og en gang skal alle kjenne hans storhet, så hvert kne skal bøye seg for ham og hver tunge bekjenne ham som Herre, til Gud Faders ære. Men for denne verden er hans storhet en underlig storhet. Hans menneskelige opphav var en ringe kvinne i Jødeland, hans fødested var en stall, og hans dødsleie var et kors.

Ble han stor også for deg, kjære leser, guddommelig stor, så du også er kommet til å høre til «Jakobs hus», Åndens Israel, som han skal være konge over til evig tid? Har du gitt ham lov til å råde over deg slik at det ikke skal være ende på hans kongedømme? Å, det er så mange som til en viss grad vil la Jesus være kongen sin, men det er både det ene og det andre punktet der de setter grense for hans kongedømme og selv vil råde. De hører ennå ikke til Jakobs sanne hus. Jesus er ennå ikke blitt stor nok for dem.

Marias spørsmål (v. 34) gir ikke uttrykk for tvil, men heller for tro. Men hennes kyske sinn fatter det ikke, for det kunne jo ikke gå naturlig til. Engelen svarer henne at det skulle gå overnaturlig til. Den Hellige Ånd (hans gjerning er jo også i det åndelige alltid å gjøre mennesket skikket til å ta imot det guddommelige) skulle komme over henne som den Ånd som gjør levende. Og Den Høyestes kraft skulle overskygge henne, slik skyen overskygget tabernaklet og fylte det med Herrens herlighet (2 Mos 40,34).

Det var jo også her en helligdom som skulle formes til bolig for ham som kalles «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3). Frukten skulle da bli noe hellig, syndfritt, et menneskebarn som likevel skulle kalles «Guds Sønn».

At denne fødselen var helt og fullt ren, går fram av den hellige guddomskraften på den ene siden, og på den andre siden av at Maria ble mor uten at en mann var med. I sannhet, «han er underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29). På den måten trådte Guds Sønn inn i menneskeverdenen uten å bli smittet av slektens synd. Om en ved «Den Høyestes kraft» skal forstå Den Hellige Ånd, eller kanskje heller Guds evige Sønn, Ordet, ved hvem alt er blitt til (Joh 1,3), kan ikke sies. Verken mennesker eller engler kan på noen måte gjennomskue dette underet. Slik Maria trodde, slik må også vi tro.

Maria hadde ikke bedt om noe tegn, men fikk det likevel da engelen fortalte hva som hadde skjedd med hennes «slektning» Elisabet. I det lå også et stille vink om hvem blant mennesker hun best kunne søke tilflukt hos i den nærmeste tiden. Også der hadde Guds underkraft vært virksom, for det var fra den alt dette sprang ut.

«For ingenting er umulig for Gud» (v. 37). Dette ordet minnet om ordet til Abraham og Sara (1 Mos 18,14) og er liksom grunnsteinen i hele engelens budskap. Egentlig står det i grunnteksten: «Ingenting vil være umulig fra Guds

side.» Alt han lover, det skjer, så sant det ikke blir gjort umulig fra menneskers side ved vantro (se Mark 6,5).

Hos Maria møtte Ordet en ydmyk, lydig tro. Det er et veldig troens ord: «Se, jeg er Herrens tjenerinne. Det skje meg etter ditt ord!» Tross alle tankene som kunne storme inn på henne om hva mennesker – ja, først og fremst Josef – ville si til dette, legger Maria stille, men helt og uten forbehold, sin vilje inn under Guds vilje.

Her ser vi hvilke herlige troens frukter Guds Ånds virksomhet kunne bære fram i den gamle pakt. Og det er med rette blitt sagt at Maria igjen har brakt kvinnen til ære.

Så gikk engelen, tjeneren, men Herren kom.

Du Gud Faders enbårne Sønn,
mann i lyset, men Gud i lønn,
underlig kledd i kjøtt og blod,
kom på vår brøst å råde bot.
Å, Gud skje lov!

127. Maria møter Elisabet. Lovsangen (1,39–56)

Det har vært en underlig vandring for Maria fra Nasaret opp til fjellbygdene i Juda (v. 39), med veien forbi Golgata og Betlehem. Lukas forteller oss ikke i hvilken by i Juda Sakarjas prestehjem lå. Noen har ment at det var Hebron. Vi kan forstå at dette spørsmålet stadig har beveget hjertet hennes: «Vil Elisabet virkelig ha øre og hjerte for deg? Vil også hun tro det himmelske budskapet?»

Endelig går hun inn gjennom døren, og ved det første blikket hun kaster på Elisabet, ser hun at tegnet engelen hadde gitt henne, var sant. Dermed ble også løftet til henne selv stadfestet som virkelighet.

«Hun hilste på Elisabet», står det (v. 40). Når troende mennesker hilser hverandre med våkne hjerter, er det noe stort og hellig i en slik hilsen, noe som blir gitt og noe som blir tatt imot fra Gud. Men for Elisabet skjedde det nå noe merkelig. Fra Sakarja visste hun at hun var utsett til å føde Messias' forløper. Men hvor nær Messias var, og hvem han skulle bli født av, det gikk opp for henne i det øyeblikket hun så og hørte Maria.

Fosteret i hennes liv sprang (v. 41). Det var vel oppfyllelsen av løftet i v. 15: «Han skal bli fylt av Den Hellige Ånd.» Og denne bevegelsen ble som et profetisk tegn på den nære forbindelsen mellom døperen Johannes og Kristus. Men samtidig ble Elisabet selv fylt med Den Hellige Ånd og hilser Maria med et herlig ord (v. 42–45). Det var et ord som måtte bli en salig bekreftelse for Marias tro.

«Min Herres mor» kaller Elisabet Maria. Hun føler seg ikke verdig til å få besøk av Messias' mor. Det burde heller vært omvendt, mener hun, på samme måte som døperen Johannes talte til Jesus da Jesus ville døpes av ham (Matt 3,14).

Hvor herlig hadde ikke Gud lagt alt til rette for Maria! Elisabet priser henne salig og forkynner med høy røst for henne det som ennå var skjult som en dyp hemmelighet i hennes hjerte. Denne kunnskapen kunne Elisabet bare ha fra Gud. Dermed var engelens vitnesbyrd klart stadfestet ovenfra.

I ordet «Salig er hun som trodde!» (v. 45) ligger det liksom en vemodig klang i Elisabets tanker, med blikk på Sakarja, som måtte gå stum omkring under alt dette fordi han hadde tvilt.

Det er vakkert å se hvordan Elisabets lovsang blir besvart med Marias lovsang. Der Guds Ånd har makt, der blir Herren lovprist. Han er den «som troner

over Israels lovsanger» (Sal 22,4). Av denne lovsangen ser en hvordan Marias sjel har levd i Guds ord. I Marias ord finner vi igjen tonene fra Hannas lovsang (1 Sam 2,1–10) da hun hadde fått sin lille Samuel og brakte ham til Herrens helligdom. Likeså klinger det stadig toner fra forskjellige salmer, som Sal 126 og 103, og fra andre steder.

Og likevel er det Marias egen lovsang, full av hellig høyhet. Hun priser Gud, først for hans nåde mot henne, den ringe tjenerinnen (v. 46–49). Deretter går hun over til å prise Gud som den hellige, men samtidig barmhjertige mot alle som frykter ham (v. 49–50). Så lovsynger hun Herrens velde. Ved å sende Messias har han rakt ut sin arm mot alle dem som opphøyet seg i innbilt rikdom og hjertets hovmod, mens han opphøyer og metter sine små (v. 51–53). Og nå er han kommet sine løfter til fedrene i hu og har tatt seg av Israel, sin tjener (v. 54–55).

Guds makt («han, den mektige»), Guds hellighet («hellig er hans navn») og Guds barmhjertighet er grunntonene i denne lovsangen. Maria viser seg som en ekte datter av Israel. Hun ser ikke bare dette nådens under i forhold til seg selv, men i forhold til hele Guds folk, som i den gamle pakt så ofte blir kalt de små, de fattige og de undertrykte. Og hvor hard var ikke undertrykkelsen nettopp på den tiden, da Herodes den store svingte sitt grusomme septer over det utvalgte folket!

Gud hjelper sine utvalgte til deres rett (se Luk 18,7). Det er denne tanken som stråler fram for Maria når hun tar imot dette seglet fra Gud på at Messias nå var i sitt folk, og at hun, den lykkelige kvinnen, var hans mor.

Det har vært tre usigelig lykkelige måneder hun har tilbrakt i det stille hjemmet sammen med de to gamle, erfarne presteektefellene. De var jo ennå de eneste blant menneskene som visste at tidens fylde var kommet. Så dro Maria hjem, kort før Johannes ble født. Ved hjemkomsten hennes må vi tenke oss det som fortelles i Matt 1,18–25: at Herrens engel forkynte det store underet også for Josef.

Slik jevnet Herren veien for sin tjenerinne på alle måter. Ja, det gikk an å kaste seg ut på Guds ord i ubetinget lydighet. Salig er den som med Maria svarer av hjertet på budskapet i Guds ord: «Det skje meg etter ditt ord!» Da blir det åndelig vunnet et Jesus-liv i ditt hjerte.

128. Døperen Johannes' fødsel. Sakarjas lovsang (1,57–80)

Så kom stunden da den gamle Elisabet fikk oppleve morsgleden over den lille «høstrosen» som hadde blomstret fram for henne. Også i naboenes og slektningenes øyne var den barmhjertigheten Gud hadde vist henne, «stor», nettopp fordi hun etter alderen ikke lenger kunne ha ventet noe slikt. Men de visste ikke det Elisabet visste om dette barnet, og derfor ville de kalle ham Sakarja etter faren (v. 57–59).

Dette satte likevel både far og mor seg imot. Begge erklærte – Sakarja på en tavle – at navnet hans var Johannes (v. 60–63). «Og de undret seg alle», står det. De kunne ikke forstå hvorfor foreldrene holdt så bestemt fast på dette navnet.

Med dette hadde Sakarja vist sin tro og lydighet mot det budskapet han hadde fått fra Gud. Og i samme øyeblikk tok Herren stumheten fra ham. Det er herlig å se at Sakarjas første ord ikke var et spørsmål, men en lovprisning. Lovsangen hadde samlet seg i hjertet hans, og nå brøt den fram så snart det ble åpnet vei for den (v. 64). Selve lovsangen hans har vi i v. 67–79.

Før Lukas forteller om den, forteller han først (v. 65–66) hvilket inntrykk alle disse underfulle omstendighetene ved barnets fødsel gjorde i hele området. Hos alle som hørte om det, rørte det seg et spørsmål: «Hva skal det da bli av dette barnet?» At det var noe fra Gud i alt dette, virket klart for dem.

Om døperen Johannes' barndom og ungdom forteller Lukas bare at «Herrens hånd var med ham» (v. 66), at barnet mens det vokste opp, «ble sterkt i ånden» (v. 80), og at han «var i ødemarken til den dagen da han skulle stå fram for Israel» og begynne sin gjerning med å forkynne og døpe. Han holdt seg altså i stillhet, borte fra menneskers selskap, og øvde seg hellig i den forsakelsen, også den legemlige, som hørte med til hans profetiske kall. Han har vært en alvorsmann fra ung av, tidlig moden for Åndens dype påvirkning, en hellig glede for sine gamle foreldre, slik engelen hadde sagt (Luk 1,14).

Ved Sakarjas lovsang skal vi legge merke til at det er den messianske tidens gjennombrudd som fyller ham med hellig jubel. Sin egen sønn nevner han bare i forbifarten, bare som den som skulle være forløper for de store tingene som stod for døren. Denne ydmykheten hos Sakarja, denne friheten fra all uren egenkjærlighet som møter oss i disse tonene, stemmer helt overens med den

ydmyke, beskjedne plassen sønnen selv visste å innta overfor den store Herren som han skulle rydde veien for.

Det svikefulle gamle mennesket kan av og til, også når et Guds barn priser sin Gud, legge tonene slik at det likesom blir noe selvros i det. Her har vi et vakkert forbilde på en ydmyk lovsang som gir Gud æren.

I v. 68–75 møter vi altså den troende israelittens lovprisning. Gud hadde nå sett til sitt folk og oppfylt det profetiske løftet til fedrene: Han ville sende frelse fra fiendenes hånd, for at folket skulle helliges, så det kunne tjene Herren «uten frykt» og uten opphold.

Uttrykket «frelsens horn» (v. 69) betegner en sterk, uovervinnelig og seierrik frelse, for hornet er bildet på styrke. Ved ordet i v. 71, «en frelse fra våre fiender og fra alle deres hånd som hater oss», blir likesom alle ondskapens krefter malt for øynene våre, de som stadig prøver å forstyrre Guds folk på jorden. Hvor hadde ikke en Antiokus Epifanes plaget dem som ville tjene Israels Gud (se Dan 7,20; 8,24 og Makkabeerbøkene)! Og nå stod de under den hedensk sinnede Herodes og romermakten. Og alle disse fiendene var jo igjen bare bilder på den åndelige ondskapens hær, som hater Guds folk.

For et vakkert bilde av denne frelsen ved Messias vi får i v. 74–75! Det er ikke et ytre, kjødelig Messias-rike, slik mange av jødene ventet det. Det presten Sakarja i Ånden ser som frukten av denne frelsen, er en hellig gudstjeneste, uavbrutt og fullkommen. I disse ordene har vi den nye pakts lykkelige kår.

Det er nettopp dette Jesus gir sine troende. For det første frelse fra våre fienders hånd, frigjøring fra Satans og syndens trelleåk. For det andre at vi kan tjene Gud «uten frykt». Det er ikke med trelldommens ånd, så vi igjen skulle frykte, men med barnekårets Ånd som gjør at vi roper: Abba, Far! (Rom 8,15) – som kjære barn som har syndenes forlatelse.

Men det er også, for det tredje, «i hellighet og rettferd for hans åsyn». Vi er helliget og rettferdiggjort ved troen, men også «i Åndens helliggjørelse, til lydighet og til bestenkning med Jesu Kristi blod» (1 Pet 1,2). Og endelig, for det fjerde, at vi får tjene Herren slik «alle vårt livs dager», fordi frelsen gjelder for alle tider.

I v. 76–77 vender Sakarjas ord seg til hans eget lille barn. Det skulle være hans ære å «kalles Den Høyestes profet» og rydde Herrens veier ved «å lære hans folk frelse å kjenne ved at deres synder blir forlatt». Det ligger i dette at Døperens gjerning skulle være å føre Herrens folk til å erkjenne at saligheten ikke først og fremst bestod i å bli fri fra de ytre fiendene, slik jødene i sin kjødelige forventning stadig drømte om. Den bestod i syndenes forlatelse, som er det syndere aller først og aller mest trenger. Det var altså for et åndelig Guds rike Johannes skulle berede folket.

I v. 78–79 vender Sakarjas blikk seg igjen bort fra sønnen til «lyset fra det høye»,[1] denne gaven av «vår Guds inderlige miskunnhet». I ham skulle syndenes forlatelse lyse fram over alle Adams barn. Han skildrer menneskets naturlige tilstand som det å sitte «i mørke og dødsskygge». Syndens mørke henger sammen med den åndelige dødens skygger, som følger med synden.

[1] NB: «soloppgang fra det høye».

Og dette nådens lys fra det høye skulle komme for å styre synderes føtter bort fra mørkets og dødens egner og inn «på fredens vei». Ja, lyset i Jesus vil ikke bare skinne for oss, men styre hjertene våre. Det er livets lys, et lys som virker med den største makt for å dra mennesker fra forbannelsens mørke til Guds freds vei.

Når dette lyset skinner for oss ved forkynnelsen av Ordet, må en enten følge det eller gjøre seg hard mot det. Ak, mange sjeler er som sta dyr som ikke vil la seg styre eller dra. Salig er den som lar seg styre av lyset fra det høye. Han skal ikke styrte i avgrunnen, men få gå på den rette, fredede veien.

Hele tiden taler Sakarja om frelsen som om den allerede var fullbrakt. Det gjorde han fordi han var «fylt av Den Hellige Ånd» (v. 67) og så at det var Gud selv som nå hadde begynt. Det han begynner, skal også bli fullført.

Riket skal stå,
salighet folket skal nå
tross alle åndenes krig.

Josef og Maria drar til Betlehem (2,1–5)

Det var forutsagt hos profeten Mika at Messias skulle fødes i Betlehem. Matteus forteller oss at det skjedde (Matt 2,1), men hvordan det nærmere gikk til, hører vi bare her hos Lukas. Josef hadde jo ellers slått seg ned i Nasaret som tømmermann eller byggmester. Hva som førte til at han kom til sin fedreby Betlehem sammen med Maria, blir fortalt i v. 1–3.

Det var keiser Augustus som lot holde folketelling. Han hadde stor interesse for «statistikk», den vitenskapen som driver med å telle opp for å finne lovene for de tilfellene som er talt opp, ved å sammenligne dem. «All verden» betegner hele Romerriket, som omfattet nesten hele den verden en kjente den gang.

Noen har ment å finne en historisk feil i bemerkningen som er skutt inn i v. 2: «Dette var den første innskrivning, i den tid Kvirinius var landshøvding i Syria.» De har sett det som en forveksling med en senere skatteutskrivning, den som er nevnt i Apg 5,37. Først på den tiden var nemlig Kvirinius landshøvding i Syria. Det ble han seks år etter Kristi fødsel, og da var Judea lagt inn under den romerske provinsen Syria, etter at Arkelaus, sønn av Herodes den store, var blitt avsatt.

Da Jesus ble født, var jødene ennå et romersk forbundsfolk med egen fyrste, og hos slike folk skrev ikke romerne ut skatter. Her står det heller ikke at det var en skatteutskrivning, bare en folketelling. Den var riktignok et tegn på at den romerske keiseren egentlig så på seg selv som herre over jødenes land. Septeret var i sannhet veket fra Juda, og det hadde den gamle Jakob forutsagt skulle skje før Fredsfyrsten kom (1 Mos 49).

At det ikke var en vanlig skatteutskrivning, går også fram av at innskrivningen foregikk på den gamle, kjente jødiske måten: Hver skulle skrives inn i sitt hjemsted, der hans hus og slekt hørte til.

De romerske historieskriverne nevner ikke denne første innskrivningen, antakelig fordi den bare var innledningen til den senere skatteutskrivningen.

Når Lukas kaller den «den første» innskrivningen, antyder han at han godt kjenner den senere skatteutskrivningen, som førte til det opprøret han selv nevner i Apg 5,37. Men hvordan skal en da forstå ordene «i den tid Kvirinius var landshøvding i Syria»? Det ble han jo først ti år etter Herodes' død.

Noen oversetter det greske ordet *hegemoneuo* med «mens Kvirinius var befalingsmann, hadde kommandoen i Syria». Da skulle det bare bety at han hadde overkommandoen over den romerske hæren som stod i Syria.

I hvert fall vet vi at Kvirinius var en mann keiser Augustus hadde stor tillit til, og at han nettopp på den tiden Jesus ble født, hadde flere offentlige oppdrag i disse traktene i keiserens ærend. Selv om han ikke var stattholder den gang, har han likevel hatt stor myndighet og visst ledet denne folketellingen. I folkets bevissthet har han da sannsynligvis stått som den ledende mannen, som landshøvding i Syria, selv om han ennå ikke offisielt hadde dette embetet.

Men den mektige keiseren i Rom ante ikke at han med denne befalingen om folketelling var et redskap i Guds hånd. Gjennom den førte Gud fram til oppfyllelsen av Mikas profeti om at Messias skulle fødes i Betlehem.

Når verdenshistorien blir sett i det hellige lyset, viser det seg at mange av de tingene som verdslig sett kalles store begivenheter, bare har vært de små hjulene som skulle tjene til å fremme de store rådsslutningene i Guds rike. I verdenshistorien framstår Jesu fødsel i Betlehem bare som en mindre begivenhet. I virkeligheten var den det store vendepunktet i hele verdens historie, og ved siden av den er hele Romerrikets historie bare småting.

I v. 4–5 blir det så fortalt hvordan Josef dro opp sammen med Maria. Uttrykket «sin forlovede» peker på det samme som vi hører i Matt 1,25. Noen har undret seg over at Maria ble med på denne reisen.

En mener at Maria har vært en av de såkalte «arvedøtrene» (se 4 Mos 27,8: «Når en mann dør, og han ikke har noen sønn, skal dere la hans arv gå over til hans datter»). Med tanke på den kommende skatteutskrivningen måtte hun i så fall selv være til stede. Hun kan også ha reist med fordi de hadde tenkt seg et lengre opphold i Josefs hjemsted. Men Guds hånd var over det.

129. Vår Frelsers fødsel (2,6–20)

I v. 6–7 blir det med få ord fortalt det største som har skjedd på jorden, det som apostelen i 1 Tim 3,16 sier at alle må bekjenne: «Stort er gudsfryktens mysterium: Gud åpenbart i kjød.» «Han ble fattig da han var rik» (2 Kor 8,9), for vår skyld. Det viste seg også i stunden da han ble født: «Det var ikke rom for dem i herberget.»

Derfor ser det ut til at Josef og Maria har søkt til en av fjellhulene som ble brukt som stall. Det finnes en del av dem også ved Betlehem. Justinus Martyr (død 166 e.Kr.), som var født i Det hellige land, forteller at stallen der Jesus ble født, var i en fjellhule.

Når en ser på ordet i grunnteksten, siktes det med «herberget» neppe til det offentlige gjestehuset, de såkalte «khanene», som for det meste bare består av ett eneste stort rom. Det er nok heller ment et privat herberge. Men nok om det: Den natten var det ikke plass til Josef og Maria noe annet sted enn i stallen. Ellers er det den dag i dag ikke uvanlig i Israels land å overnatte i en stallhule. Pastor Schneller i Betlehem sier: «Jeg har selv mange ganger overnattet i slike stallhuler. Skitten feide og blåste jeg bort fra fjellet, bredte ut reiseteppet mitt og sov den sunneste søvn noen kan ønske seg.»

Katolikkene, som gjør Maria til himmeldronning, mener at hun fødte uten smerte, og at dette skal gå fram av det som står her, at hun selv svøpte barnet. Men det behøver slett ikke forstås slik. Noen steder, for eksempel blant samene i Finnmark, er det vanlig skikk at moren selv svøper barnet sitt første gang.

Disse ytre omstendighetene ved Jesu fødsel peker påfallende på det Johannes skriver i sitt evangelium, kap. 1,11: «Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham.» Videre peker de på at det bare er i de fattige hjertene Jesus søker bolig. Bare der er det rom for ham.

Men denne fødselen skjedde likevel ikke uten herlighet. I v. 8–14 finner vi fortalt den underfulle begivenheten som skjedde den natten der ute på markene ved Betlehem. At gjeterne var ute på marken på den tiden, kunne jo se ut til å tale mot den kirkelige overleveringen, som har lagt Jesu fødselsdag til desember. Men det er slett ikke så sjelden at det kan være det deiligste vær i Israels land i juletiden.

Gjetermarken blir vist fram ennå. Det er en dal eller en liten slette som en kommer ned til på knapt en halv time fra den østlige høyden ved Betlehem, der Fødselskirken nå står. En desemberdag så pastor Schneller seks saue- og

geiteflokker der nede på en gang. Nettopp om vinteren liker gjeterne seg godt der, fordi klimaet i den dalen er særlig mildt. Som regel driver gjeterne alltid flokkene sine inn i fjellhulene om natten, både vinter og sommer, forteller pastor Schneller. Hvorfor de var ute den natten, vet vi ikke.

Det er underlig at Herren valgte ut noen fattige gjetere til å høre den første julepreken. Sannelig, det som er foraktet i verden, det utvalgte Gud seg (1 Kor 1,28). Det har sikkert vært troende mennesker som ventet på Messias, slik som Simeon og Anna (se 2,38).

«Herrens herlighet» betegner den overnaturlige, himmelske lysglansen som fulgte med engelens åpenbaring. Også gjeterne ble redde, slik som Sakarja (1,12) og Maria (1,29). Men også til dem lød det samme ordet fra engelen som til de to: «Frykt ikke!» Og nå forkynte engelen for dem at Frelseren var født, «en stor glede».

En merker hvordan de hellige englene var fylt av fryd. Det vitner om hvordan de følger med i menneskenes verden. De så at kilden til all glede nå var sprunget fram på jorden, en kilde som aldri tørker ut, og som er «for alt folket». Navnet «Messias, Herren», som engelen selv gir dette barnet, vitner om Jesu guddom.

Tegnet på hvor dette underfulle barnet var å finne, var sannelig uten jordisk prakt og herlighet. På et fattig sted, i en krybbe, skulle de finne det, ikke i de største bygningene i Betlehem. Hvor minner ikke det om den ringe ytre skikkelsen som vi også finner Jesus under i hans ord og sakramenter! I dåpen finner vi litt vann, i nattverden litt brød og vin, og så det enfoldige evangeliet om korset. Det er den fattige krybben som gjemmer den store gleden.

Nå løftet en lovsang seg som et mektig kor av utallige englestemmer. Gjeterne hørte tydelig hva den gikk ut på: «Ære være Gud i det høyeste, fred på jorden, i mennesker velbehag!»[1] I de eldste håndskriftene leser vi: «Og fred på jorden blant velbehagets mennesker», det vil si «blant mennesker med Guds velbehag». I ingen av håndskriftene finner vi «og i mennesker», slik vår danske bibeloversettelse har det nå. Men meningen er jo i hovedsak den samme.

Lovsangen ser altså ut til å ha handlet dels om himmelen, dels om jorden: om himmelens æressang til Gud for hans usigelige gave og om den velsignede frukten av denne gaven her på jorden. Freden det ble sunget om, peker på forholdet til Gud, Guds fred, som Kristus bringer inn i hjertene til sine troende («han er vår fred», Ef 2,14). Den peker også på den ytre freden som ved Kristus en gang skal bre seg over jorden, først i tusenårsriket og til sist for evig på den nye jorden.[2]

Englene så på forhånd den fylden av salighet som en gang i Kristus skal bli den frelste menneskeslekten til del, «når natten forsvinner fra skyggenes land». Som sagt sier tanken «fred på jorden blant velbehagets mennesker» i hovedsak det samme som vår bibeloversettelse: at det nå på jorden ved Kristus skulle bli mennesker med Guds nåde over seg i stedet for vredens barn.

[1] NB: «og fred på jorden, i mennesker Guds velbehag».

[2] Skriften taler om én synlig gjenkomst, da alle døde står opp og dommen holdes (Matt 25,31–32; Joh 5,28–29). Slik lærer også den lutherske bekjennelsen, som avviser et tusenårsrike på jorden før dommedag (Den augsburgske bekjennelse art. 17). Om forfatterens syn, se betraktning 639 til Åp 20.

Har disse englenes toner til Guds ære om fred og nåde nå også funnet gjenklang i ditt hjerte, kjære leser?

I v. 15–20 blir det så fortalt hvordan gjeterne, etter at englene var borte, skyndte seg til Betlehem. De fant det høylovede barnet og fortalte det de hadde hørt om dette barnet, og alle undret seg. Men Maria gjemte disse ordene dypt i sitt hjerte, og fra henne som kilde kommer sikkert Lukas' beretning. Hos henne ble det ikke glemt, mens folket i Betlehem nok snart lot dette underfulle tegnet gå i glemmeboken. Undring alene varer ikke lenge.

Men i gjeternes liv har denne opplevelsen sikkert fått en plass som aldri ble visket ut. De hadde nok sovnet inn før dette barnet stod fram som mann. Men selv om navnene deres er ukjente på jorden, står de sannelig skrevet i himmelen. På dem ble Herrens ord oppfylt: «Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres» (Matt 5,3).

«La oss nå gå rett til Betlehem og se dette som har skjedd, det som Herren har kunngjort oss.» Det ligger en hel preken i disse ordene fra gjeterne. Ja, det gjelder ikke å nøye seg med å ha hørt budskapet, men selv i ånden å gå til Betlehem, i ånden å knele ved krybben og

med gledestårer takke Gud
for miskunn og for nådebud.

Jesu navn. Simeon og Anna. Tilbake til Nasaret (2,21–40)

«Da tidens fylde kom, utsendte Gud sin Sønn, født av en kvinne, født under loven» (Gal 4,4). Vi har hørt hvordan Guds Sønn ble født av en kvinne. Nå hører vi hvordan han også ble lagt inn under loven. Det ble markert ved omskjærelsen. For andre israelittiske guttebarn ble den en skyld, fordi de på grunn av synden ikke kunne holde loven. Men Herren holdt loven.

Likevel er det ikke det at han ble omskåret, som blir framhevet som hovedsaken her i v. 21, men at han fikk navnet Jesus. Dette v. 21 er vårt gamle nyttårsevangelium. Det er den korteste av alle evangelietekstene, men likevel den som rommer alt, for bare i dette navnet er det frelse. Et gammelt ord sier: «På Jesu navn hviler Guds amen.» At vår kirke har lagt dette evangeliet til nyttårsdagen, henger sammen med at omskjærelsen fant sted på den åttende dagen etter fødselen (se lovens bud i 3 Mos 12,3).

I v. 22–24 blir det fortalt hvordan Maria og Josef også nøye holdt lovens bestemmelse om renselsesdagene for en kvinne som hadde født. Etter at hun hadde født en gutt, var de fastsatt til 40 dager i alt (se 3 Mos 12,1–4).

Når disse dagene var over, skulle hun stille seg fram i helligdommen med et brennoffer og et syndoffer. For folk som hadde det jevnt godt, bestod det av et lam og en dueunge eller turteldue. Men var det fattigfolk, skulle de ta enda en dueunge eller turteldue i stedet for lammet til brennofferet. At Josef og Maria var fattige i timelig forstand, forstår vi altså av renselsesofferet som blir nevnt i v. 24.

Men etter loven skulle i tillegg hvert førstefødte guttebarn helliges for Herren (se v. 23 sammen med 2 Mos 13,2 og 4 Mos 3,13). I virkeligheten gjorde jo levittene tjeneste på vegne av disse førstefødte. Men derfor skulle de førstefødte løses ut med en offergave, som etter 4 Mos 18,16 var fem sekel sølv. Alt dette fulgte Maria og Josef nå på det nøyeste.

Den dagen som kalles kyndelsmesse, 2. februar, ble opprinnelig feiret som en festdag med navnet «møtets fest». Keiser Justinian innstiftet den i året 542, etter en rekke ulykker som hadde rammet (jordskjelv, pest osv.). Den skulle uttrykke ønsket om at Frelseren, slik han den dagen møtte Simeon, også ville komme de ulykkelige i møte med sin hjelp. Senere, da Maria-dyrkelsen tok fart, ble den mer en festdag til minne om Marias renselse. Navnet kyndelsmesse er

en forvanskning av det latinske «candelarum missa», lysenes messe. På denne dagen innviet en nemlig vokslysene som skulle brukes ved gudstjenesten, ved å tenne dem og bære dem rundt i prosesjon.

Ved denne anledningen, da Jesusbarnet for første gang ble båret fram i sin Fars hus, skjedde det noe svært vakkert, som igjen ble et mektig vitnesbyrd for Josef og Maria.

En gammel Guds mann som hette Simeon, var ved lyset fra Guds Ånd blitt viss på at Messias-tiden nå var kommet, og at han ikke skulle dø før han hadde sett «Herrens Messias». Nettopp da foreldrene kom med barnet, ble han ført til templet, drevet av Ånden (v. 25–27). Han tok barnet i armene sine, lovet Gud for den nåden han fikk oppleve (v. 28–30), og talte profetisk om barnets guddommelige bestemmelse: «et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel» (v. 31–32).

Av Daniels profeti (Dan 9,24) hadde de troende den gang fått lys over at tiden var nær. Og Simeon hadde altså ved Guds Ånd fått en særlig visshet om at «Israels trøst» – et herlig navn på Messias – var nær. Og da den gamle mannen nå kom inn i forgården til templet, gav Guds Ånd ham den profetiske klarheten: Dette var det barnet de hadde ventet på.

Når Josef og Maria i v. 27 kalles «foreldrene» (likeså i v. 48), bruker Lukas her jo den vanlige betegnelsen, som ikke kunne misforstås etter det han tidligere har fortalt. I Luk 3,23, der slektsforholdet blir nærmere trukket fram, føyer han til en begrensning når det gjelder Jesu forhold som sønn til Josef.

Simeon med Jesusbarnet i armene er et herlig bilde på den levende troen, «den tro som har ham selv i favn». Den er så forskjellig fra troen hos den «som bare har troens navn og likevel er død og ingenting». Og det er sant, det den gamle kirkesalmen sier, at «sjelen finner ingen ro før den i den sanne tro sin Jesus ser og favner». Først da kan en «fare herfra i fred».

Simeon kjenner seg som en Herrens tjener som nå har nådd målet sitt og kan si farvel til tjenesten her nede i fred. Han ser ut til å ha vært en velsignelse blant de troende i Jerusalem, slik at han holdt Messias-håpet levende og våkent, på samme måte som den gamle profetinnen Anna (v. 36–38).

Josef og Jesu mor undret seg. De ble fylt av hellig forbauselse over Simeons ord, som jo var hentet fra løftene om Messias i Skriftene, særlig fra profeten Jesaja. Se for eksempel Jes 42,6 («et lys for hedningene») og 52,10 («alle jordens ender får se vår Guds frelse»).

At de undret seg, kunne virke underlig når en tenker på hva de visste om dette barnet. Men det er med rette blitt sagt: «Om et under for tiende gang på underfullt vis ble stadfestet for oss, er likevel den tiende stadfestelsen fortsatt et under for oss.» Det bekrefter seg i ethvert troende menneskes erfaring. En slik undring behøver slett ikke å bety at en tviler på at Guds løfter er sanne.

Samtidig velsignet Simeon Josef og Maria, disse benådede menneskene. Men så føyde han til en profeti som han vendte særlig til Maria – også dette av Åndens drift – som et vitnesbyrd om Marias enestående stilling overfor Frelseren. Profetien kunne tjene til å ydmyke henne, om Maria skulle bli fristet til forfen-

gelighet. Den sa at hennes barns herlighet skulle fullendes gjennom lidelse og kamp, også for henne selv (v. 34–35).

Han skulle bli til «oppreisning», men også til «fall» for mange i Israel, til et tegn som blir motsagt, og ved ham skulle mange hjerters tanker bli åpenbart. I Hebr 12,3 står det at han «utholdt en slik motstand fra syndere», og om vennene hans ble det sagt at «denne sekten overalt møter motsigelse» (Apg 28,22).

Det kommer av at Kristus er den fullkomne sannheten, klippen som en enten hviler på eller blir knust mot. Overfor ham kan ingen holde seg nøytral. Her gjelder det enten for eller mot. Også slik viser han seg som menneskehetens midtpunkt, som kommet fra Gud. – Under Frelserens kors kom Maria til å forstå i dypet den gamle Simeons ord om sverdet som også skulle gjennombore hennes egen sjel.

I v. 36–38 hører vi om den gamle profetinnen Anna. Hun hørte med til den flokken i Jerusalem som «ventet på forløsning». Vi får et vakkert innblikk i at «den lille hjord» fantes også i Jerusalem, og at de kjente hverandre i troen midt under det dødens regime som den onde Herodes og det jødiske Rådet førte.

At den gamle Anna «aldri forlot templet», vil si at hun var til stede ved gudstjenesten til alle døgnets tider. Hun hadde viet seg til tjenesten i Herrens hus, slik som den lille Samuel (1 Sam 2,18). Også hun fikk være til stede i denne stunden. Vi ser hvor kjærlig Herren tenker på sine venner til alle tider og alle steder.

I v. 39–40 blir det fortalt hvordan Josef og Maria til sist vendte tilbake til Nasaret, og om hvordan det underfulle barnet utviklet seg legemlig og åndelig. Mellom v. 38 og 39 ligger altså det som blir fortalt hos Matteus (Matt 2) om besøket av vismennene fra Østerland og om oppholdet i Egypt.

At Lukas ikke forteller noe om det, ser ut til å tyde på at han likevel ikke har hatt sin beretning om Jesu fødsel og barndom direkte fra Maria, selv om hun, som vi har pekt på, sikkert har vært den egentlige kilden (se v. 19 og 51). Frelserens fødsels- og barndomshistorie hørte ikke med til den kretsen av fortellinger som ble framført i alle menighetene. Derfor har Matteus noe for seg og Lukas noe annet.

I v. 40 står vi overfor et dypt ord som ikke lar seg gjennomskue, nemlig om hvordan det guddommelige barnet utviklet seg. At det menneskelig sett foregikk en slik utvikling med Jesusbarnet, går klart fram av dette ordet. Hans menneskelige natur gjennomlevde de forskjellige alderstrinnene fra barn til mann. At Jesus allerede som barn skulle ha hatt hele den himmelske visdommen i sin fylde, stemmer ikke med dette ordet.

Det finnes en del apokryfe evangelier om Jesu barndom, fulle av oppdiktede beretninger om mirakler han skal ha gjort som barn. Men om det forteller Skriften oss ingenting. Den holder fast på en vekst som er både legemlig og åndelig. Men her har utviklingen gått for seg slik Gud opprinnelig hadde tenkt det med ethvert menneskebarn, uforstyrret av synden.

– Hvordan forholdet var mellom den menneskelige og den guddommelige naturen, skal vi ellers ikke prøve å utgrunne. Det er oss ikke gitt av Gud. Vi skal bare kjenne «det som Gud i sin nåde har gitt oss» (1 Kor 2,12). Men vi kan tenke

oss at Jesus som menneske stadig dypere ble gjennomtrengt av den guddommelige naturen. For hver ny oppvåkning av hans menneskelige krefter ble også et nytt guddomsdyp åpnet i hans indre.

«Guds velbehag var over ham», står det. Uten på noen måte å bli forstyrret av synd ble han mer og mer herliggjort til et Guds tempel, der «hele guddommens fylde» bodde «legemlig» (Kol 2,9). Vi må tenke oss det slik at Jesus i hver fristelse han møtte, stadig og fullstendig overvant synden. Slik «lærte han lydighet av det han led» og ble «fullendt», som det står i Hebr 5,8–9.

130. Jesus som tolvåring i templet (2,41–50)

I loven var det påbudt at Israels menn skulle dra opp til helligdommen ved de store høytidene (2 Mos 23,17). Kvinnene hadde ikke dette påbudet, men allerede i 1 Sam 1 hører vi hvordan Elkanas hustru Hanna drog med mannen sin opp til helligdommen. Slik gjorde også Maria ved påskehøytiden hvert år (v. 41).

Helt igjennom ser vi Josef og Maria lydige mot alle ordningene i Guds lov, og slik er de blitt et eksempel for alle troende foreldre. Foreldre som ikke selv søker Guds hus, kan ikke vente at barna skal gjøre det. Er det likegyldighet for Guds ord og vilje i hjemmet, er det ikke noe under at barnet blir uimottakelig, selv om det har troende lærer og prest. Men et godt eksempel fra foreldrene er en velsignet arv til barna, mer dyrebar enn penger og gods.

Når guttene var tolv år, pleide de å bli med på festreisen. Den som var blitt tolv år gammel, ble kalt «en lovens sønn». Vi kan forstå at den første festreisen har vært en herlighet for alle Israels unge sønner. Men i den dypeste forstand gjaldt det ham som kom ovenfra, og som selv var fullendelsen av den gamle helligdommen.

Versene 42–45 forteller hvordan de drog opp til Jerusalem. Da påskens åtte dager (14.–21. nisan) var over, drog Josef og Maria hjem igjen. Men «barnet Jesus» ble tilbake i Jerusalem, og Josef og moren hans visste det ikke. Det var ikke så underlig i seg selv. Ved påsketider samlet det seg ofte nær et par millioner mennesker i Jerusalem. Trolig var det først når de slo leir første gang på hjemveien, at de som skulle følges videre til samme egn, fant hverandre ordentlig.

Men da Josef og Maria ikke fant ham i reisefølget etter den første dagsreisen, vendte de tilbake til Jerusalem og lette etter ham. De var jo satt til å våke over Jesusbarnet. Det var deres høye kall.

Men hvordan skal vi forklare at barnet Jesus, som aldri hadde brutt det fjerde bud, her ble tilbake uten å bry seg om at foreldrene drog av sted? Her står vi tydelig nok ved et vendepunkt i Jesu menneskelige utvikling. Hans guddommelige jeg var gått opp for ham. Om andre barn sier vi at de kommer til skjels alder når de begynner å bli seg bevisst sitt personlige ansvar. Slik våknet dette gudmenneskelige barnet til bevissthet om at han var Guds Sønn.

Likevel var det den forskjellen på Jesusbarnet og andre barn at de andre trinn for trinn blir hjulpet fram til selvbevissthet av omgivelsene sine. Jesusbarnet

kunne ikke få noen slik hjelp fra omgivelsene. Foreldrene hans har neppe fortalt ham historien om fødselen hans. Deres egen forståelse av ham som Gudmennesket trengte selv å modnes, og de viste seg uklare i denne forståelsen. Og de skriftlærde og fariseerne hadde enda mindre innsikt i hva det betydde at Messias var Guds evige Sønn, slik det går fram av Matt 22,46.

Det har vært ved guddommelig påvirkning ovenfra, fra den himmelske Far, at Jesus modnet til å kjenne seg selv som Gudmennesket. Ved dåpen i Jordan var denne erkjennelsen moden. Og i den yppersteprestelige bønnen (Joh 17) taler Jesus om den herligheten han hadde hos Faderen før verden ble til.

Men da guddomsbevisstheten våknet hos ham ved tolvårsalderen, måtte det også komme en viss atskillelse fra hans jordiske foreldre. Det merker vi enda mye tydeligere senere, for eksempel når han sier til sin mor ved bryllupet i Kana: «Kvinne, hva vil du meg?» (Joh 2,4), og når han setter disiplene sine over sin kjødelige slekt (Matt 12,48–50). Men allerede ved dette besøket i Jerusalem begynner det å merkes. Retten til å bli i templet blant lærerne i Den hellige skrift tok han av sin himmelske Fars hånd.

Versene 46–50 forteller hvordan Josef og Maria endelig fant ham i templet, midt blant lærerne. Rabbinerne hadde læreskolene sine i hallene som lå inntil templet. Det står ikke at Jesusbarnet lærte dem. Men han hørte på dem og spurte dem, og han gjorde det slik at lærerne ble svært forundret. Den dag i dag består en del av sabbatsgudstjenesten i de jødiske synagogene i at rabbineren får spørsmål som han så svarer på. At en tolv år gammel gutt stilte spørsmål, var nok merkelig. Men selve spørsmålene hans var enda mer merkelige ved sin dybde og sitt profetiske lys.

De undret seg over Jesus. Slik undrer mange seg ennå over de dype ordene Jesus fra Nasaret har talt. Men akk, nå som den gang kommer så mange ikke lenger enn til å undre seg.

I v. 48 hører vi om hvor forskrekket foreldrene ble da de så ham der. De «tre dagene» som v. 46 taler om, må nok forstås slik at de to reisedagene fram og tilbake skal trekkes fra. De fant ham altså etter tre dagers atskillelse. De hadde «engstet seg» og lett etter ham. Det sier Maria til ham, og det ligger en bebreidelse i det. Men også i Jesu svar ligger det en tukt som stille vender bebreidelsen innover mot foreldrenes hjerter.

«Hvorfor lette dere etter meg?» (v. 49) sier han. De burde ha visst at de umulig kunne finne ham andre steder enn i helligdommen. Den urolige letingen deres vitnet om at det manglet hellig stillhet i hjertet. Noe av verdens travle uro hadde trengt inn i sjelen deres og formørket for dem det lyset som Gud på så mange måter hadde latt skinne for dem om dette barnet.

Og det andre spørsmålet, «Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus?», viser oss Jesusbarnet fylt av det dype inntrykket som den våknende bevissstheten om hans himmelske opphav hadde gjort på sjelen hans. Han sier om Gud: «min Far», ikke «vår Far». Med det viser han at han er den himmelske Fars Sønn i en annen forstand enn noe annet menneske. Det er barnets tale, og likevel gjemmer den et guddomsdyp.

Men Josef og Maria «forstod ikke det ordet han talte til dem» (v. 50). De fattet ikke at Jesus her våknet til bevissthet om sin guddom, og det er underfullt for hvert menneske også den dag i dag.

«I min Fars hus» betyr etter grunnteksten egentlig «i det som hører min Far til». Da kan en tenke både på selve templet og på det som foregikk i templet. Der hørte han hjemme. Det er det han vil gjøre klart for foreldrene sine.

Det er mye i denne hendelsen som kan vekke hellige tanker og gi hellig lys også over forholdet mellom foreldre og barn. Den minner foreldre om at barna deres, særlig som døpte barn, bare er en betrodd gave. Vi må ikke i egenkjærlighet gjøre dem til våre egne, som om de var helt overlatt til vår vilje. Noe av denne litt sjalu egenkjærligheten synes å skinne fram gjennom Marias ord (v. 48). Det nagde henne at Jesus var der blant lærerne og ikke hos henne.

Videre må vi huske at barn som kommer til skjels alder, har en berettiget følelse av selvstendighet. De våkner til å kjenne sitt eget jeg med det ansvaret som hører med, og det må ikke overses. Ofte arter denne våknende selvbevisstheten seg til slyngelaktighet. Men det som er sant i den, må særlig troende foreldre på ingen måte glemme. Vi kan ikke fortsette å ha barna for oss på samme måte som da de var små.

Så er det også en trøst i denne fortellingen om Jesusbarnet for mang et lite troende barn som ikke blir forstått av foreldrene sine i sin hjertelengsel etter å være på de hellige stedene. Også dette har Jesusbarnet prøvd, og også i dette forstår han det unge barnehjertet. Han er «prøvd i alt i likhet med oss» (Hebr 4,15).

Endelig er hele denne hendelsen en preken til hvert døpt menneske, som fikk Jesus til gave i dåpen (Gal 3,27): Ikke la ham bli borte for deg! Akk, for mange er han blitt borte. Mange er kommet ikke bare én, men mange dagsreiser fram på livets vei uten å vite at de ikke har ham. Josef og Maria «trodde» at de hadde ham med seg. Slik mener, håper og tenker så mange at de nok har Jesus, særlig når de vandrer i kirkelig reiseføLge, selv om verdsligheten ligger aldri så tydelig bak den ytre kirkeligheten.

Det er en lykke, om enn en smertefull lykke, å oppdage i tide at en ikke har Jesus med seg. Men da gjelder det å søke ham på rett måte. Søk ham ikke blant vantro mennesker, de forstår deg slett ikke i dette. Nei, tilbake må du til den hellige stad, til det åndelige Jerusalem, som er de helliges menighet.

Der skal du finne Jesus i «templet», i dåpens helligdom. Der hørte han en gang sukket i din lille barnesjel og spurte deg om du ville vandre i pakt med ham. Og om du enn må gå en tid og lete i angst, bare det er ærlig ment, skal du finne ham i det som hører hans Far til, som den som er sendt for å søke og frelse det fortapte, også din tapte sjel.

131. Jesu ungdomsliv (2,51–52)

Også slutten av dette kapitlet (v. 51–52) har mye å si oss. Det står at han gikk med foreldrene sine til Nasaret og var lydig mot dem. I hans barneliv ble det fjerde bud fullkomment oppfylt. Men ordet «han var lydig mot dem» blir framhevet så uttrykkelig her fordi lydigheten hans etter hendelsen som nettopp er fortalt, står fram som en frivillig fornedrelse. Han som var våknet til bevissthet om at han var Guds evige Sønn, bøyde seg likevel lydig under disse menneskene. De var nok Guds kjære disipler, men likevel skrøpelige og forstod lite i forhold til ham.

Her er det noe stort å lære for alle troende unge barn. Kanskje forstår ikke far og mor dere. Kanskje er det mye hos dem som dere kan se burde vært helt annerledes. Kanskje er de ikke engang troende, slik Josef og Maria likevel var. Likevel gjelder det å være lydige mot dem, så langt det kan forenes med lydighet mot Gud. Derfor skriver også apostelen til de kristne barna: «Dere barn: Vær lydige mot deres foreldre, i Herren! For dette er rett» (Ef 6,1).

Slik blir dere til velsignelse for foreldrene deres, slik Jesusbarnet ble det. Det står jo: «Hans mor gjemte alle disse ordene i sitt hjerte» (v. 51). Det hun så og hørte hos dette barnet sitt, trengte dypt inn i hjertet hennes og ble henne selv til frelse. Det er herlig når et barn ved sin hellige lydighet i troen på Jesus får lov til å lede far og mor til Jesus, eller til å glede og styrke hjertene deres, om det har den lykke å ha troende foreldre.

Om Jesu videre ungdomsliv hører vi bare at han «gikk fram i visdom og alder og i velvilje hos Gud og mennesker». Luther sier om dette: «Fra gammel tid har en spurt: "Hva har Kristus gjort i sin barndom?" Munkene har jo også diktet opp en egen bok om Kristi barndom, der det forekommer mange urimelige narrestreker. Men vil du virkelig vite hva Jesus har gjort i sin ungdom, så hør her på evangelisten, hva han sier: Han var lydig mot dem. Han har tatt på seg det fjerde budets gjerninger, gjort det far og mor trengte i huset, hentet vann, brød og kjøtt, tatt vare på huset og mer slikt. Dette har det kjære Jesusbarnet gjort i frivillig nedlatenhet.»

Ordet «gikk fram» peker videre på den menneskelige utviklingen hos Jesusbarnet. Når det står «i visdom og alder», betyr det at åndens utvikling skjedde i den skjønneste harmoni med legemets. Her var i sannhet en sunn sjel i et sunt legeme. Syndens forstyrrende innvirkning på sjel og legeme fantes ikke hos ham.

At han gikk fram i velvilje hos mennesker, det vil si at menneskene fikk mer og mer behag i ham, kan vi også godt forstå. For en herlig lysstråle han må ha vært blant alle de andre unge! Ikke bare de lærde i Jerusalem, men også folket i Nasaret har sett med undring på dette barnet der alt var som det skulle være. Vi vet nok at menneskenes velvilje ikke varte da han stod fram med sannhetens vitnesbyrd. Men slik den første menigheten i Jerusalem i sin aller første barndom en tid hadde velvilje hos hele folket (Apg 2,47), slik var det også med Jesusbarnet.

Mer underlig kunne det synes at det sies om ham at han også gikk fram i velvilje hos Gud. Men det sies jo også i Hebreerbrevets femte kapittel at han lærte lydighet av det han led. Etter hvert som Guds Sønn skritt for skritt gikk fram i å fullføre Faderens vilje på jorden, strålte også Guds velbehag rikere og rikere over ham.

Slik er det jo også med Jesu små disipler. Ved troen har vi Guds nåde, og likevel blir vi formant til å vokse i nåde (2 Pet 3,18). I samme grad som vi åpner oss for Herren, kan han også gå inn hos oss og hvile hos oss med sitt velbehag.

Enda dette: Det som sies om Jesusbarnet, at han drog hjem med Josef og Maria og var lydig mot dem, kan i en viss forstand sies at han gjør for alle som har funnet ham. Han vil være med oss hjem og være vår Frelser i det daglige livet, ja, også være oss til tjeneste. Hans storhet består i å tjene sine små disipler. Han kommer alltid når vi kaller på ham, dag og natt, og han hjelper oss med alt vi ber ham om. Og å tjene ham består egentlig i å bruke hans guddommelige tjeneste med tillit, å la ham tjene oss.

I sannhet, slik erfarer Guds barn det: Da vi fant ham, fant vi alt, også kraften til å leve et helliget liv (1 Kor 1,30). Og etter som vi lar ham tjene oss, går vi selv fram i visdom. Vi vokser selv opp mot Kristi fylde og voksne alder, og vi vokser i nåde hos Gud og hos de menneskene som vil sannheten.

Ja, finner du ham, da finner du alt
hva hjertet kan evig begjære,
da reiser seg straks hvert håp som falt,
og blekner så aldri mere.

132. Døperen Johannes' forkynnelse og fengsling. Jesu dåp. Jesu slektsregister (3,1–38)

Lukas begynner som de andre evangelistene beretningen om Frelserens offentlige virksomhet med å skildre hvordan døperen Johannes stod fram som Herrens forløper. I v. 1–2 blir det oppgitt under hvilken verdslig og kirkelig øvrighet dette skjedde.

Keiser Tiberius, som kom etter keiser Augustus, regjerte fra år 767 til 790 etter at Roma ble grunnlagt (det var slik tidsregningen ble ført i Romerriket). Men han ble allerede mot slutten av år 764 medregent hos Augustus, og derfor må hans femtende regjeringsår trolig settes til år 779.

Av v. 23 hører vi at Jesus var «omkring tretti år» da han ble døpt. Men som vi omtalte ved Matt 2,1–2, er Kristi fødselsår satt adskillige år for sent etter vår tidsregning. År 749 etter Romas grunnleggelse er sannsynligvis Kristi fødselsår, og opplysningen som er føyd til om Frelserens alder, «omkring tretti år», stemmer altså godt med dette tallet. For øvrig viser vi til forklaringen til Matteus.

Pontius Pilatus var landshøvding i Judea og Samaria fra år 779 til 789 (etter Romas grunnleggelse). Om Herodes (Antipas), se Matt 14. Filip, som er nevnt her i v. 1, regjerte i landene Iturea og Trakonitis, nordøst for Galilea, på den andre siden av Jordan. Han må ikke forveksles med halvbroren sin med samme navn, han som Herodes Antipas hadde tatt hustruen fra. Lysanias er ukjent for oss. Landet hans, «Abilene», lå lenger nord ved Antilibanon.

Når det i v. 2 står at både Annas og Kaifas var yppersteprester, kan det at det var to yppersteprester samtidig, komme av at ypperstepresteembetet var blitt delt i to stillinger. Eller så har Annas vært en av de ikke så få yppersteprestene som ble avsatt av den romerske landshøvdingen, men som likevel beholdt sin anseelse som yppersteprest blant jødene. Den natten Herren ble forrådt, ser vi både Annas og Kaifas i virksomhet, og likeså i Apg 4,6.

Uttrykket «da kom Guds ord til Johannes, Sakarjas sønn, i ørkenen» minner oss om hvordan profetene i den gamle pakt ble kalt. Versene 3–6 viser at Døperens virksomhet var en oppfyllelse av det som var talt ved profeten Jesaja (Jes 40,3–4). Det blir anført etter den greske oversettelsen. Tillegget i v. 6, «og alt kjød skal se Guds frelse», er hentet fra Jes 52,10. Når Jesajas profetier i v. 4

kalles «boken med profeten Jesajas ord», menes altså den boken som inneholder profeten Jesajas ord. For øvrig viser vi til Jes 40,3–4 og Matt 3.

Også når det gjelder v. 7–9 (innholdet i Johannes' forkynnelse), viser vi til Matt 3. Hos Lukas finner vi (v. 10–14) i tillegg en beretning om de spørsmålene som folket, ja, til og med tollere og soldater, stilte Johannes da hjertene deres kom i åndelig bevegelse. «Hva skal vi da gjøre?» spurte de fra alle kanter.

Johannes hadde, som vi hører (v. 7), talt veldig skarpe ord til dem, fordi folket for største delen var kommet inn i den fariseiske tankegangen. Derfor ble folket tiltalt på samme måte som fariseerne og saddukeerne (se Matt 3,7). Men mens vi ikke hører noe om at fariseerne spurte hva de skulle gjøre – til det var de for selvrettferdige (se Luk 7,30) –, var folket som helhet likevel mer mottakelig. Folkets spørsmål viser at de var inne i gjerningssporet. Fariseerne pekte ikke på at sinnet måtte omvende seg.

Folket ventet trolig at Johannes skulle vise dem til helt overordentlige og uvanlige gjerninger. Men Johannes viste dem bare til den loven alle kjente, om offervillig kjærlighet til nesten (v. 11) og om troskap og redelighet i den stillingen de hadde (v. 12–14).

Den rike unge mannen som vi hører om i Matt 19, ventet også å høre om særlig store og nye bud. Men også han ble av Herren vist til Guds gamle bud. For saken er denne: Vil en for alvor begynne å være en som gjør budet, skal det ærlige hjertet nok komme til syndserkjennelse ved de gamle budene. Da trengs det ingen spissfindigheter med nye bud slik fariseerne holdt på. Døperens gjerning var jo å vekke folket til syndserkjennelse.

I v. 15–17 hører vi hvordan Johannes viste det forventningsfulle folket bort fra seg selv og til den kommende Messias (se Matt 3,11–12). Han kjente sin egen plass og ville ikke opphøye seg selv. V. 18 lyder etter grunnteksten egentlig: «Også mye annet evangelium forkynte han folket med formaninger.» Det glade budskapet i forkynnelsen hans var at han viste til Messias, til Guds Lam (Joh 1,29). Når det gjelder v. 19–20, viser vi til Matt 14,3.

Når det gjelder Jesu dåp (v. 21–22), viser vi til Matt 3,13–17. Men Lukas har det betegnende tillegget om Herren at han bad da han ble døpt.

Jesu slektsregister hos Lukas er her ganske forskjellig fra det som står i Matt 1. Vi viser til merknadene om dette ved Matt 1,1–17. Josefs far heter her Eli, men hos Matteus Jakob. Denne uoverensstemmelsen blir forklart ved at vi vet fra den jødiske overleveringen at jomfru Marias far het Eli. Maria har da sannsynligvis vært en av de såkalte «arvedøtrene» (se Luk 2,5), uten noen bror til å overta farens arv. Da Josef giftet seg med henne, kom han til å stå i svigerfarens slektstavle som hans sønn.

Lukas oppgir altså Jesu ætt fra David gjennom jomfru Maria. Dermed kommer vi inn på en sidelinje av Davids hus, gjennom Davids sønn Natan. Josef derimot nedstammet gjennom sin egen far fra David gjennom kongelinjen (Salomo, Rehabeam osv.). Disse to slektslinjene møtes én gang i tiden fra David til Josef og Maria (se v. 27), nemlig i Sjealtiel og hans sønn Serubabel. Også dette møtepunktet kommer i det ytre av et ekteskap mellom en arvedatter i den kongelige linjen og en mann ved navn Neri av Natans slektslinje.

Det er ikke tilfeldig at linjene møttes nettopp her. For Serubabel stod som et forbilde på Kristus ved at han førte folket tilbake fra Babylon til det lovte land. Fra David følger slektslinjene hos Matteus og Lukas hverandre til Abraham (Luk 3,32–34). Men Lukas fører så slektslinjen videre helt til Adam. Når det gjelder denne siste slektslinjen, må vi vise til 1 Mosebok, særlig 1 Mos 11,10–26.

Men vi må merke oss at det i v. 36 er skutt inn et navn, Kenan, mellom Arpaksad og Sjelah, som ikke finnes i 1 Mos 11. Hvordan kommer det? Jo, Lukas følger den greske oversettelsen av Det gamle testamente (den såkalte Septuaginta, som betyr 70; den kalles slik etter tallet på oversetterne), og i denne greske oversettelsen er Kenan nevnt (det samme navnet som i v. 37, se 1 Mos 5,9). De greske oversetterne ser altså ut til å ha hatt dette navnet med i den hebraiske Bibelen som de oversatte fra.

Når Lukas (v. 38) slutter med «sønn av Adam, Guds sønn», må det etter sammenhengen her bety at den første Adam var Guds sønn ved at han hadde sitt opphav direkte fra Guds skaperkraft. Men slik hadde også Jesus, den andre Adam, som menneske sitt opphav direkte fra Gud, fordi han var unnfanget ved Den Hellige Ånd. Men han var jo samtidig Guds Sønn i en langt dypere forstand, Faderens Sønn fra evighet, før verden ble til (Joh 17,5).

133. Jesu fristelse i ørkenen. Jesu gjerning i Galilea begynner. Hans preken i Nasaret. Hans undergjerninger i Kapernaum og hans forkynnelse rundt om i synagogene i Galilea (4,1–44)

Når det gjelder Jesu fristelse i ørkenen, viser vi til Matt 4,1–11. Lukas setter, i likhet med Matteus og Markus, Jesu fristelse i ørkenen i den nærmeste forbindelse med den salvelsen med Ånden som hadde skjedd ved Jesu dåp. Åndens åpenbaring betegnet innvielsen til Frelsergjerningen, og den måtte begynne med prøvelsens tid i ørkenens stillhet.

Her i 4,2 hører vi hos Lukas at djevelen hele tiden prøvde å friste Jesus. I de førti dagene har den veldige gjerningen Faderen hadde satt ham til, å være verdens Frelser, foldet seg ut for Jesu blikk, langs den hellige lidelsens vei han måtte vandre. Men hele tiden har han vært forfulgt av angrep, og fremmede innskytelser har prøvd å dreie tankene hans inn på andre baner. Til slutt endte dette med de tre store, avsluttende hovedfristelsene, der djevelen åpenbarte seg, trolig (se Matt 4) i en lysets engels skikkelse.

Én ting skal alle Jesu disipler merke seg av v. 1: De tidene da vi føler oss mest fylt av Guds Ånd, er på ingen måte alltid de roligste tidene. Nei, da gjelder det å våke. For et hardt angrep kan være like for hånden nettopp når fienden ser hjertet vårt fylt av Gud. Mange Guds barn har erfart at like etter en nattverdgang, der en kanskje smakte Guds Ånds krefter i særlig grad, kom det av og til noen voldsomme angrep fra mørkets rike.

Lukas forteller om de to fristelsene i ørkenen etter hverandre og slutter med fristelsen på templets tinde. Ved den andre fristelsen (v. 5–8) har Lukas flere særegne trekk. Han forteller at djevelen viste Herren alle verdens riker «på et øyeblikk», og gjøglet all verdens herlighet fram for ham. Likeså djevelens skrytende, løgnaktige ord i v. 6: «Til deg vil jeg gi makten over alt dette og disse rikenes herlighet. For til meg er det overgitt, og jeg gir det til hvem jeg vil.»

Visselig er djevelen blitt denne verdens fyrste ved at verden har latt seg forføre av ham. Men det er en makt han har tatt seg til, ikke en rettmessig makt, og like lite kan han gi den til hvem han vil. Han er likevel bare som lenkehunden: Makten hans når ikke lenger enn Gud tillater.

Tillegget i v. 13, at djevelen «gikk bort fra ham inntil en laglig tid», formaner til årvåkenhet.

V. 14–15 er som en overskrift over den virksomheten i Galilea som følger. Men mellom v. 13 og 14 ligger det jo et ikke så kort tidsrom med den virksomheten i Judea som Johannes forteller om i de første kapitlene av sitt evangelium. Derfor står Herren også fram i Nasaret (v. 16) som en som allerede en lengre tid hadde vært virksom og fått stort ry.

«Og han kom til Nasaret, hvor han var oppfostret» – den lille byen med de skinnende hvite steinhusene i den grønne, blomsterfylte senkningen i fjellskråningen. Stille lå den, men likevel nær de store ferdselsveiene der karavanene drog mellom Damaskus og Jaffa og mellom Haifa og Hauran. Veiene krysset hverandre like nedenfor Nasaret. Utsikten fra Nasaret er uvanlig vid og rik. Mot vest ser en Middelhavet og Karmel, mot sør Garisim, mot øst de fjerne ørkenfjellene på den andre siden av Jordan og Tabor, og mot nord det snøhvite Hermon og det vakre Libanon.

Alt dette har Frelseren ofte sett i de mange stille årene han forberedte seg mens han ventet på Guds kall. Ja, der var han kjent. Der hadde han helliget arbeidet i det daglige livet og kanskje også vært sin mors jordiske støtte, dersom Josef, familiens naturlige forsørger, døde tidlig. Det synes å tyde på det at Josef aldri blir nevnt senere, men bare Maria med Jesu søsken.

Av v. 16 kan vi likeså høre at Jesus i alle disse årene stadig har vært i synagogen på sabbatsdagen. «Slik han pleide å gjøre», står det. Det finnes også gode, hellige vaner, selv om det som bare er vanevesen, selvfølgelig er som det tomme skallet. Det har vakt oppsikt blant folket i Nasaret at han var til stede, etter alt de hadde hørt om dette bysbarnet sitt.

På sabbaten pleide en å lese opp et stykke av loven og likeså et stykke av profetene som var bestemt for dagen. Når en fremmed lærer ville ta ordet, gav han det til kjenne ved å reise seg. Synagogeforstanderen lot da synagogetjeneren rekke ham Den hellige skrift, om han syntes det var rett. Den som leste opp, pleide å sitte på en opphøyd lesestol, en slags prekestol med lesepult. Slik gikk det altså også til den dagen i Nasaret (v. 16–17).

Det står: «Da han hadde åpnet boken, fant han stedet» i Jes 61. Det ligger i dette at det liksom ble gitt ham av den himmelske Far. Og nettopp dette ordet i Jes 61 var jo talt om Messias. Men i ordet slik det blir gjengitt her i v. 18, er det føyd til litt fra Jes 42,7, nemlig dette om å åpne de blindes øyne. Ellers er stedet, som nesten alltid hos evangelistene, anført fritt etter sitt åndelige innhold, ikke helt ordrett.

Det er som «kristendommens program», som summen av det store gylne året og jubelåret som Herren skulle bringe til alle fattige, lidende hjerter. «Et nådens år» peker nemlig på det herlige jubelåret som etter Herrens befaling skulle

komme hvert femtiende år (se forklaringen til 3 Mos 25,10), med frihet og lykke for alle de små og fattige.

Ja, slik står Jesus den dag i dag og forkynner nådens år for alle som vil ta imot ham. «Akk, om bare hele verden visste det!» Verden er full av forpinte hjerter, av forferdelig fattige, plagede, blinde sjeler i syndens lenker. De trenger så sårt til denne Frelseren, den eneste som kan bøte på nøden.

I v. 20 har vi en malende beskrivelse av hvordan det var den dagen. Vi hører (v. 21) at Herren forkynte seg selv som den Frelseren Jesaja hadde lovt. Men for øvrig blir ikke selve prekenen hans gjengitt, bare den første virkningen: ros og undring over «de nådens ord som lød fra hans munn». Men det var blandet med den svært tvetydige bemerkningen: «Er ikke dette Josefs sønn?»

Den dag i dag kan vi vel noen ganger gripe oss selv i det samme. Når vi hører en stor mann av ringe byrd, merker vi slike tanker hos oss, som liksom med ringeakt vil se etter hvem han nå er sønn av. Det er stygge tanker, men de synes å ha vært svært framtredende i Nasaret.

At det bare var en overfladisk begeistring for ordene hans, går tydelig fram av det Herren føyer til (v. 23–27). Herren åpenbarer de skjulte tankene til folket i Nasaret gjennom et ordspråk som merkelig nok bare legen Lukas har tatt vare på for oss: «Lege, leg deg selv!» Meningen er jo tydelig nok: De ville først se Herren selv i ytre glans og makt før de ville ta imot belæring fra ham. Og misnøyen med at han hadde gjort undergjerninger i Kapernaum først, kommer også til syne (se slutten av v. 23).

Blant de store tingene som ryktet hadde fortalt at Herren hadde gjort i Kapernaum, må også være det som fortelles i Joh 4,46–54 om sønnen til den kongelige embetsmannen, som ble helbredet ved et ord fra Jesus.

Ordet «Ingen profet blir godtatt på sitt hjemsted» bruker Herren ved flere anledninger. På dette stedet må «hjemsted» bety Nasaret med nærmeste omegn.

I v. 25–27 sier Herren dem en sannhet som såret de uomvendte hjertene hardt. Ut fra det som hendte i fortiden på Elias og Elisas tid, profeterer han om at hans eget folk ville forherde seg, slik at evangeliets nådetilbud og nådekraft måtte vende seg til andre. I de gamle dagene var det bare to som fikk velsignelsen, fordi alle de andre manglet troen, og de to var attpåtil utenfor Israels land.

En har spurt hvorfor Herren talte så tilsynelatende hardt og utfordrende. De følgende versene (28–30) med den rasende ondskapen som kom til syne hos Nasarets barn, viser oss at det harde slaget var nødvendig. Ytre ros og takk for Ordet betyr slett ingenting for Herren når hjertene likevel holder fast ved selvrettferdighet og uomvendthet. Han slår igjennom alle ytre talemåter, og ordene hans trenger igjennom til marg og bein. Han taler ikke for å behage mennesker, men for å føre dem til sannhets erkjennelse, hvor bitter sannheten enn kan være å høre.

Også den dag i dag ser vi hvordan mennesker i begynnelsen kan være fulle av lovord over en troende prests forkynnelse om den frelsende nådens herlighet. Men når Ordet så taler om «den lille flokk» i motsetning til den store, slår verdens ros fort om i ytterste misnøye. «Han dømmer oss jo», heter det da. For en motsetning mellom v. 22 og v. 29!

Den nærmeste bratte skrenten ligger nå minst en halv times gange fra Nasaret. Kanskje var avstanden mindre den gang, fordi husene i Nasaret muligens har ligget noe annerledes. Men en lang og tung vei har det likevel vært blant de vrede, forbitrede menneskene som nå ville myrde ham de før hadde lyttet til.

Et tegn fikk de likevel se i Nasaret. For v. 30 synes å tyde på at Herren brukte sin guddoms majestet til på én gang å slå dem med redsel, så ingen våget å sperre veien for ham. Den dagen ble det i aller egentligste forstand oppfylt som står skrevet i Joh 1,11: «Hans egne tok ikke imot ham.»

Fra den dagen ble Kapernaum «hans egen by» (se Matt 4,13 og 9,1). Og nå blir de samme hendelsene fortalt her i Luk 4,31–41 som vi har hørt om tidligere hos Matteus og særlig hos Markus (se Mark 1,21–34).

Når det gjelder slutten av kapitlet (v. 42–44), viser vi også til Mark 1,35–39. Lukas har det særegne trekket (v. 42) at folket «holdt på ham for at han ikke skulle gå fra dem». I sannhet et vakkert ord, som minner om Luk 24,29, der de to som fulgte Herren til Emmaus den påskedagen, sier: «Bli hos oss!» Men vil vi holde på Jesus, må vi følge med ham (se Åp 14,4: «Det er de som følger Lammet hvor det går»).

134. Peters underfulle fiskefangst (v. 1–11). Helbredelsen av den spedalske og av mange andre (v. 12–15). Herren i ensomhet og bønn (v. 16). Den lamme blir helbredet til sjel og legeme (v. 17–26). Tolleren Levi (Matteus) blir kalt (v. 27–28). Herren til bords med tollere, og fariseerne knurrer (v. 29–32). Herren taler om faste (v. 33–35). Lignelsen om den nye lappen på det gamle klesplagget og den nye vinen i de gamle skinnsekkene (v. 36–39) (5,1–39)

Allerede i forrige kapittel (4,38) var Simon (Peter) nevnt som en venn av Herren. Her blir det fortalt nærmere hvordan det gikk til da han ble kalt til apostel. Det er en mer utførlig skildring av den samme hendelsen som i Matt 4,18–22. Så godt at ordet om denne hendelsen er bevart for oss!

V. 1–3 forteller om Herrens forkynnelse for folket fra Simons båt, og v. 4–7 om det store underet med denne fiskefangsten. Av Johannesevangeliet hører vi nærmere om det som hadde gått forut. Simons bror Andreas hadde allerede tidligere ført ham til Jesus, og Jesus hadde sett på ham og sagt: «Du skal kalles Kefas, det betyr Peter» – det vil si klippemann (Joh 1,42).

Likevel hadde Simon ennå ikke våknet til den dypere erkjennelsen av sin egen synd og av Herrens herlighet. Men denne dagen ble avgjørende for ham: Han ble selv fanget i Ordets garn. Han så sin Gud og Herre (v. 6–7), han så seg

selv som den han var (v. 8–9), og samtidig fikk han se sin livsoppgave (v. 10). Ja, han fikk satt foten inn på den nye veien (v. 11).

Men alt dette sprang ut av lydigheten mot Herrens ord: «Legg ut på dypet» (v. 4–5). Forstanden kom med innvendinger: «Vi har strevd hele natten og ikke fått noe.» Men Herrens ord var likevel det sterkeste for Simon. Og så skjedde alt det lykkelige ut fra denne troens lydighet.

Hvor mye er det ikke i denne hendelsen som taler til oss! «Vi har strevd hele natten og ikke fått noe» – for det første kan dette ordet settes som overskrift over hvert menneskeliv så lenge det ikke er fanget av Jesu nåde. Vantroens arbeid kan være aldri så flittig, sett med timelige øyne, men det er likevel et arbeid i nattemørke og et arbeid forgjeves. Ja, også en ærlig streben etter å oppfylle Guds lov og gjøre sin plikt ender jo med det Paulus bryter ut i om denne tiden i sitt liv: «Jeg elendige menneske!» (Rom 7,24). Det ender med en fallitt.

Da gjelder det å legge ut på Herrens ord – ut på dypet i sitt eget hjerte – og få den store fangsten av synder, den som en ikke får så lenge en lever livet sitt på overflaten. Slik kom Peter ut på dypet i sitt eget hjerte denne dagen, han og lagsbrødrene hans. Peters ord, som han sa på den ydmyke plassen ved Jesu knær, vitner høyt om at han så inn i sitt eget hjertes dyp: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!»

Kjenner du, kjære leser, av egen erfaring noe til denne redselen over deg selv? Kjenner du til denne bevisstheten om synden som det dype svelget mellom Gud og det falne mennesket, bevisstheten om å ha fortjent å bli støtt langt bort fra Guds ansikt?

Men denne dagen kom Simon også ut på dypet i sin Frelsers hjerte. Han lærte hans inderlige kjærlighet å kjenne som aldri før, og han fikk med seg Jesu vakre ord: «Frykt ikke!» Herren forstod jo hva som rørte seg i Simons hjerte. Bak dette ydmyke «Herre, gå fra meg» lå det i virkeligheten en inderlig lengsel etter alltid å få være hos ham.

Har du også vært ute på dypet i din Frelsers hjerte på denne måten og kastet garnet ut i dette dypet av kjærlighet? Da fikk også du på et øyeblikk det som du med alt ditt eget slit kanskje gjennom lange tider ikke hadde kunnet skaffe deg det minste av. Du fikk det alt av nåde, den evige fangsten av fred og frelse. Og selv om du ikke ble kalt til å være apostel, åpnet det seg også for deg en ny, rik livsgjerning på Herrens ord: en gjerning med å fange mennesker til Guds rike.

For Peter og vennene hans ble dette ikke bare et herlig syn et øyeblikk – det ble virkelighet. De satte straks foten inn på den nye veien, for de «forlot alt og fulgte ham». De forlot en stilling, og de forlot slekten sin (se Mark 1,20). Av det verset går det også fram at Jakob og Johannes må ha kommet fra et velstående hjem, for faren deres, Sebedeus, brukte leiefolk i fisket sitt.

Hva krever Herren at vi skal forlate for å følge ham? Kanskje ikke nettopp disse ytre tingene, men i hvert fall så mye som vårt eget jeg og vårt liv med verden. Fulgte du da Jesus, venn? Salig er den som sier: «Herre, på ditt ord», den som tar enhver tanke til fange under lydigheten mot Kristus (2 Kor 10,5).

Også mangen tjener for Herren har til tider måttet sukke, enda han har arbeidet redelig: «Vi har strevd hele natten og ikke fått noe.» Men da gjelder det

bare å arbeide videre på hans ord. Det er det ordet som lover at arbeidet ikke er forgjeves i Herren (1 Kor 15,58), og at «de som sår med gråt, skal høste med fryderop» (Sal 126,5).

Skal jeg mangen mødig dag
savne frukten av min møye,
mangen aften trett og svak
hodet til hvile bøye,
på ditt ord ved morgengry
går jeg til min id på ny.

Ja, salig er den som går på Herrens ord på denne måten og blir ved med det! Han skal ikke bli til skamme.

Til min siste stund jeg tror,
Jesus, Herre, på ditt ord.

Når det gjelder helbredelsen av den spedalske, viser vi til Matt 8,1–4.

Det er særegent for Lukas at han så ofte forteller oss at Herren søkte ensomhet for å be (v. 16). Lukas er den eneste som forteller at Jesus ba da han ble døpt (Luk 3,21). På samme måte møter vi igjen og igjen ord som peker på Frelserens liv i bønn. Herrens liv er jo fylt av utrettelig virksomhet, men ved siden av den også av mye stille bønn. Også vi, hans læresveiner, må forstå at mye virksomhet utad også krever mye bønn i lønnkammeret, så virksomheten vår ikke skal bli mekanisk og maskinmessig.

Når det gjelder fortellingen om helbredelsen av den lamme (v. 17–26), viser vi til Matt 9,1–8. Av v. 17 ser vi hvordan fariseerne og de skriftlærde hadde strømmet sammen «fra hver by i Galilea og Judea og Jerusalem» for å undersøke nærmere hvordan det stod til med denne merkelige mannen fra Nasaret. Men vi merker også hvordan hjertene deres lukket seg for sannheten i stedet for å åpne seg.

Når det gjelder slutten av kapitlet (Levis kall, gjestebudet i huset hans, Herrens ord om å faste osv.), viser vi til Matt 9,9–17.

Lignelsen om den nye lappen på det gamle klesplagget og den nye vinen i de gamle skinnsekkene (v. 36–39) har hos Lukas et særskilt tillegg i v. 39. Ellers viser vi til Matt 9,14–17. Den gamle vinen er her et bilde på livet i den gamle pakt under loven, den nye vinen på evangeliet.

Livet under loven krever tilsynelatende større selvfornektelse, men likevel finner det naturlige mennesket seg bedre til rette med det enn med evangeliet. Det kommer av at livet i nåden, med all den frihet og vederkvegelse i Ånden som det fører med seg, likevel er en trangere port for det gamle mennesket. Å leve av nåde gjør all egen verdighet til intet og krever den dypeste selvfornektelse. Derfor har Herren – kanskje med tanke på døperen Johannes' læresveiner – talt dette ordet om hvor vanskelig overgangen er fra den «gamle» til den «nye» vinen.

135. Sammenstøt med fariseerne om sabbaten. Herren velger ut de tolv og holder sin bergpreken (6,1–49)

Det første sammenstøtet med fariseerne om sabbaten gjaldt læresveinene som plukket aks (v. 1–5). Det andre gjaldt helbredelsen av mannen med den visne «høyre» hånden (v. 6–11). For begge viser vi til Matt 12,1–14. Når det gjelder Herrens valg av de tolv (v. 12–16), viser vi til Matt 10,2–4. Her hos Lukas hører vi i v. 12 at dette valget ble forberedt ved bønn til Gud en hel natt i ensomhet på fjellet.

I v. 17–19 hører vi kort hvordan ryktet om Frelseren hadde vokst. Fra hele landet, ja, til og med fra traktene ved Tyrus og Sidon hadde en stor flokk mennesker strømmet sammen for å høre ham og for å bli helbredet for sykdommene sine og for de urene åndene.

I v. 20–49 finner vi noe av Bergprekenen. Gjengivelsen hos Lukas er mye kortere enn hos Matteus. Hos Lukas er alle Herrens ord om forholdet til Moseloven utelatt. Det vitner om at Lukas skrev for hedningkristne. Både Matteus og Lukas forteller om den særpreget høytidelige innledningen (v. 20). Muligens har Herren talt mer utførlig til den snevreste kretsen av læresveiner, slik at den kortere gjengivelsen vi har hos Lukas, nærmest gjengir ordene hans til den videre kretsen av læresveiner. Ellers viser vi til bibelforklaringen til Matt 5–7.

Saligprisningene vi finner gjengitt her hos Lukas (v. 20–23), er liksom mer personlig vendt til dem som var til stede. Hele tiden brukes tiltalen «dere». Særpreget er også tillegget i v. 21: «som nå hungrer» – nå, da Guds rike er kommet nær. Se også det betegnende uttrykket i v. 22: «kaster deres navn fra seg som noe ondt for Menneskesønnens skyld». Ja, verden setter liksom et merke ved navnene til de hellige, som navn en skal vokte seg for.

Hos Lukas finner vi fire ve-rop som motstykke til de fire saligprisningene han tar med, også de med personlig tiltale (v. 24–26). Herren taler til dem blant tilhørerne som ikke brydde seg om den frelsen han brakte. De var «rike» og «mette» i seg selv, de lo nå og levde i vennskap med verden.

Hvilket alvorlig ord (v. 26): «Ve dere når alle mennesker taler vel om dere!» Etter Jesu ord er det altså svært beklagelig når en prest er allment avholdt og godt omtalt av alle. En slik blir her stemplet av Jesus som en som hører til «de

falske profetene». Et virkelig sant vitne for Herren vil verden – hva den enn blir nødt til å anerkjenne hos ham – likevel alltid ha dette å si imot: at han er «hellig» og taler sannhet.

Med v. 27 vender Herren seg særlig til læresveinene sine («dere som hører»). Han peker på det sinnet de skulle ha overfor fiendene sine (v. 27–28) og overfor enhver som handlet ille mot dem og stilte krav til dem (v. 29–30). Å kunne gjengjelde ondt med godt, å kunne lide og tåle med saktmodighet og villighet – det stiller Herren fram som det sinnet han vil se hos sine læresveiner. Men Gud være takk, han vil også selv gi kraften til det.

Han innprenter dem alltid å tenke på hvordan de selv ønsket å bli behandlet av mennesker, og å rette seg etter det i forholdet til andre (v. 31). Han viser dem (v. 32–35) at det store nettopp er å vise kjærlighet og villighet også der en ikke får noe igjen. Se ellers Matt 5,39–48 og 7,12.

Videre hører vi (v. 36–38) en advarsel mot et hardt og ubarmhjertig sinn, mens Herren lyser rik velsignelse over det barmhjertige sinnet. Når det står: «Et godt mål, stappet, ristet og overfylt, skal bli gitt dere i fanget», forstår vi uttrykket «fanget» når vi husker at klærne i Østerland var vide og foldete. Slik kunne en bære med seg en temmelig stor mengde korn, frukt eller lignende i klærne sine.

«Gi, så skal det bli gitt dere!» Det er sannelig en anvisning på å bli rik som ikke smaker verdens sinn. Når det står (v. 36): «likesom også deres Far er barmhjertig», er det ikke bare forbildet, men også kilden som disse ordene legger oss på hjertet – kilden som Guds barn skal øse barmhjertighet av.

Ordtaket om at en blind ikke kan lede en blind (v. 39), og likeså ordet om at læresveinen ikke er over sin mester, men i beste fall bare kan nå fram til mesterens stade (v. 40), bruker Herren også ved andre anledninger (se Matt 15,14; 10,24).

Her er meningen den som vi også ser av de følgende versene (41–42): Den som selv er blind for hvordan Herrens sinn er – slik fariseerne var det – kan umulig lede andre (sine læresveiner) lenger enn han selv er kommet. Han kan ikke lede dem til å eie Herrens sinn, men bare føre dem inn i sitt eget dømmesyke, utadvendte spor (se ellers Matt 7,3–5).

I v. 43–45 viser Herren hvordan en kan få den rette bedømmelsen, først av seg selv og dernest også av andre, nemlig ut fra «frukten» (se ellers Matt 7,16–18 og 12,33–35).

I v. 46 har vi et ord som bare finnes hos Lukas, men som i høy grad vender hjertene innover til selvprøvelse og ydmykelse: «Men hvorfor kaller dere meg Herre, Herre! – og gjør ikke det jeg sier?» Denne tanken finner vi utviklet videre i Matt 7,21–23. Ja, det er et ansvar å kalle Jesus Herre. Skal det være sannhet i det, følger det av dette at hjertet må være båret av det spørsmålet vi finner hos den sønderknuste Saulus i Apg 9,6: «Herre, hva vil du at jeg skal gjøre?»[1]

Lignelsen i v. 47–49 knytter seg til denne tanken: å være en som gjør etter Ordet (se ellers Matt 7,24–27).

[1] NB har ikke disse ordene i Apg 9,6, men se Apg 22,10: «Hva skal jeg gjøre, Herre?»

136. Helbredelsen av den troende høvedsmannens tjener. Enkens sønn i Nain. Døperen Johannes' spørsmål og Herrens ord i den anledning (7,1–35)

For den første vakre beretningen om den romerske høvedsmannen (v. 1–10) vil vi vise til Matt 8,5–13. Bare dette vil vi minne om: Det er troen, den ubetingede troen på Herrens ord, som drar Jesu makt og nåde til seg, med all den seier og velsignelse som ligger i det.

I v. 11–17 har vi beretningen om enkens sønn fra Nain, som bare Lukas har. Fra fjellene ved Nasaret ser en mot sørøst, på den andre siden av en stor, naken dal, to små tettsteder et stykke oppe i fjellskråningen. Det ene er En-Dor, det andre Nain. Nain ligger en fjerdingvei sør-sørøst for Nasaret og halvannen mil sørvest for Tabor. Navnet kan bety «ynde», og i det øde landskapet byr den lille byen den dag i dag på et vennlig syn. Klippegravene lå vest for byen. På veien fra byporten og dit krysset en en større vei, og der må likfølget ha møtt Herren.

Morens sorg kommer fram i v. 12, både i uttrykket «sin mors eneste sønn» – det var altså hennes eneste barn – og i opplysningen om at hun var enke. Betegnelsen «Herren» (v. 13) forekommer ofte i Lukasevangeliet og også hos Johannes, men sjeldnere hos Markus og ikke hos Matteus. Den hellige historie maler ham for oss som Herren, og derfor har navnet festet seg (se også «vår Herre» i apostlenes brev som betegnelse på Frelseren, Jesus Kristus).

Det særegne ved dette underet er at Herren gjør det uoppfordret, beveget av inderlig medlidenhet (se også Joh 11,35 ved Lasarus' grav, der det står: «Jesus gråt»). En av sine herligste undergjerninger gjorde altså Jesus for å trøste en fattig enke. Hans guddommelige herremakt over liv og død viser seg her i herlig forening med den dypeste og mest fintfølende menneskelige medlidenhet.

«Gråt ikke!» ligner det «Frykt ikke!» som ellers så ofte forekommer. Herren er kommet for å tørke bort alle tårer. Det makter han der hjertene ikke lukker seg for ham. Enkene (likesom de farløse) blir alltid omtalt i Den hellige skrift som gjenstand for en særlig omsorg fra Guds side (se Sal 68,6: «Farløses far og enkers dommer er Gud i sin hellige borg»).

Et underlig møte mellom likfølget, der dødsfyrsten liksom tronte, og livsfølget, der dødens overmann, livsfyrsten, drog fram! Det er et bilde på de to skarene som drar fram her på jorden: den store, åndelig døde verdensskaren og det pilegrimsfølget som stille skrider fram, «hvis sang er Jesu kjærlighet, dets lengsel fredens hjem». Hvor herlig når hvert slikt møte kan føre til at den store dødens flokk blir mindre og livets flokk større!

I hvilken flokk vandrer du, kjære leser? Salig er det å ha opplevd åndelig det som skjedde ved Nain den dagen – å ha hørt Jesu røst inn i sin sjel: «Våkn opp, du som sover! Stå opp fra de døde» (Ef 5,14).

Se av v. 14 hvilken stillhet det ble da Herren trådte fram. En kan tenke seg det gripende øyeblikket. Hva vil han? Hva kan han? – slik har det rørt seg i hjertene. I Østerland lå de døde på åpen båre, bare med et dekke over seg. Så skjedde underet: Den unge mannens bortgåtte sjel ble igjen forent med støvhylsteret. «Og han ga ham til hans mor.» Herrens inderlige kjærlighet lyser fram også gjennom dette lille trekket. «Sorg ble til glede vendt, klagen endt.»

Hvordan det kunne skje, skal vi ikke spekulere over. Det samme vil skje på den store dagen når Guds Sønns røst lyder ut over gravene (Joh 5,28).

Hos Lukas blir oppvekkelsen av Jairus' datter først fortalt i slutten av kapittel 8. Likevel ser det ut, når en sammenligner med øyenvitnet Matteus' evangelium, som om Jairus' datter ble vakt opp til livet før enkens sønn i Nain. Matteus forteller jo i kapittel 9 at det var under gjestebudet hjemme hos ham selv at Jairus kom og ba om hjelp, og det gjestebudet har Lukas allerede omtalt i 5,29.

Den første oppvekkelsen skjedde inne i det stille sykeværelset, bare med noen få til stede, og like etter at døden hadde inntrådt. Her ved Nain skjedde det for en større skare, og døden hadde allerede hatt sitt bytte lenger. Ved den tredje oppvekkelsen fra døden (Lasarus, se Joh 11) var skaren nok enda større, og den døde hadde da allerede ligget fire dager i graven. Slik blir Herrens seier over døden åpenbart trinn for trinn i større herlighet.

Se hvilken virkning denne gjerningen av Herren fikk (v. 16): en hellig frykt forent med pris til Gud, i erkjennelsen av at dette var fra Gud. «Gud har gjestet sitt folk.» Hjertene kjente at nå var det nådetid, en besøkelsestid.

I v. 18–23 blir det fortalt om budet døperen Johannes sendte til Jesus, og om Jesu svar til budbærerne (se Matt 11,2–6). Underlig nok begynner dette avsnittet med å fortelle at døperens læresveiner «fortalte ham om alt dette», altså også om at Jesus vakte opp døde.

Men Johannes var nå en gang kommet i anfektelse, og alle disse veldige gjerningene syntes han likevel ikke var nok. Vi blir minnet om Herrens ord i Luk 16,31: «Hører de ikke Moses og profetene, da vil de heller ikke la seg overbevise om noen står opp fra de døde.» Hos Johannes var denne tvilen bare forbigående. Det vitner Herrens kjærlige ord om ham (v. 24–28), se Matt 11,7–11.

Merknaden i 7,29–30 om «folkets» dype ærefrykt, men fariseernes forakt for døperen Johannes' gjerning, mener noen er skutt inn av Lukas selv for å forklare de ordene Herren sier like etter (v. 31–35). Men ut fra sammenhengen kan de like gjerne tenkes sagt av Herren selv ved denne anledningen. Det tyder det lille «da» i v. 31 på.

For en treffende betegnelse på vantroens vesen: De «gjorde Guds råd til intet for seg». Herrens tanker med oss er fredstanker (Jer 29,11), men mennesket kan gjøre Guds frelsesråd til intet ved gjenstridighet.

Ordet i v. 35 om visdommens barn knytter an til v. 29. Av det ser vi at døperens gjerning sannelig bar frukt, selv om de sjelene som straks fulgte Jesus på døperens ord, bare var en liten flokk.

137. Synderinnen i fariseerens gjestebud (7,36–50)

Denne vakre hendelsen viser oss tydelig motsetningen mellom lunken halvhet overfor Herren og det varme hjertet hos den som har sett sin store synd, men også funnet sine synders forlatelse.

I en by som ikke blir nevnt nærmere, hadde Herren møtt en kvinne som i v. 37 i særlig forstand blir kalt en synderinne. Trolig har hun vært en falt, utuktig kvinne, foraktet blant mennesker, særlig av de selvrettferdige og ytre strenge fariseerne.

Ved å høre ham som overalt kom for å søke og frelse det fortapte, hadde hun våknet opp til erkjennelse av synden. Men hun hadde også hørt ordet om syndenes forlatelse, og hun hadde trodd det. «Fra den brusende grav og det skitne dynd» var hun blitt dratt opp ved Jesu hånd. Men kanskje var det ennå bare ganske få i byen som hadde fått vite hva som hadde skjedd med henne.

Fariseeren Simon ser ikke ut til å ha visst noe om det. Eller han har ikke villet regne synderinnens omvendelse for noe, slik det ofte er med overlegne, selvgode mennesker.

Denne Simon ser ut til å ha fått et visst alvorlig inntrykk av Herrens person. Han har hatt en viss ærbødighet for ham som lærer og også en erkjennelse av at han ikke selv var feilfri og nok kunne trenge å få noe hos Jesus, på samme måte som Nikodemus (Joh 3), selv om Nikodemus åpenbart var langt dypere berørt.

Hvordan det nå enn var: Denne Simon hadde innbudt Jesus til å være gjesten hans av blandede motiver, og sikkert også for å prøve ham litt nærmere. Av v. 49 hører vi at en del andre var til stede, trolig fariseere som Simon og nok enda mindre berørt av Herrens ord enn han selv.

Jesus tok imot innbydelsen (v. 36), slik han hadde tatt imot innbydelsen fra tolleren Levi (Matteus) (Luk 5,29). Men vel å merke: Begge steder var han til stede som den store sjelelegen.

Her er det noe for Jesu læresveiner å legge merke til. Blir vi også innbudt av dem som står utenfor Guds rike, og kan vi skjønne at det likevel ligger noe vennlighet og alvor bak innbydelsen, da bør vi også ta imot den. Det gjelder forutsatt at vi har så mye av Herrens kraft i oss at vi kan være hans vitner og med dette vitnesbyrdet vinne makt over den verdslige tonen.

Kan vi ikke det, men står i fare for selv å bli kvalt av den verdslige ånd, da bør vi sikkert gi et ærlig avslag på en slik innbydelse. Det bør vi selvfølgelig alltid gjøre når det gjelder de rent kjødelige og ville festlighetene verden så ofte holder, der alvoret er bannlyst på forhånd.

I Østerland foregikk gjestebud for åpen dør, slik at hvem som helst kunne gå inn og ut, selv om det selvfølgelig var uvanlig å få et slikt besøk som av denne kvinnen.

Simon hadde tatt imot Jesus med en viss tilbakeholden, kjølig høflighet. Han ville likevel ikke gjøre for mye av det, så folk skulle tro at han var en av Jesu læresveiner. Med selve innbydelsen mente han at han hadde æret den galileiske rabbien nok. Han hadde ikke vist ham den vanlige vennligheten å gi ham vann til å vaske føttene i (se Joh 13,5, se også merknaden til Matt 26,20 ff.). Heller ikke hadde han gitt ham det vanlige velkomstkysset eller olje til å salve hodet med, slik skikken ellers var overfor gjestene.

I Østerland satt en ikke til bords slik som vi. En lå og hvilte på venstre albue med føttene strakt ut på benken. Sandalene (såler som ble bundet fast) hadde en da tatt av.

Så kom kvinnen (v. 37–38). Hun kunne ikke la være. Hun ville salve føttene hans, ikke bare med vanlig olje, men med en mer kostbar salve (se Matt 26,7). Det var ikke vanlig å salve føttene; det var et tegn på den dypeste ærefrykt.

Men da hun trådte fram til føttene hans, ble hun så levende grepet av tanken på den elendigheten Jesus hadde frelst henne fra, at hun brast i gråt. Og disse hellige tårene, som sprang ut både av vemodig minne og gledens takknemlighet, vætte Jesu føtter. Hun tørket tårene bort «med håret sitt» – hun hadde vel ikke noe annet – kysset føttene hans og salvet dem så, dypt beveget.

Som en bombe som faller, virket denne åpenbaringen av kvinnens inderlige kjærlighet til Herren midt i all denne forsiktige, kjølige lunkenheten. Simon tenkte sitt om det (v. 39), og det var nokså kjølige tanker overfor Herren. Herrens profetiske evner kunne likevel ikke være så særlig fremragende, tenkte Simon ved seg selv, når han ikke kunne se hva slags kvinne dette var.

Men Jesus kom Simons og de andres bemerkninger i forkjøpet ved å ta ordet og vende seg til Simon (v. 40). Legg merke til den fine og hensynsfulle måten Herren innleder talen sin på! Så forteller han en liten lignelse (v. 41–42) om en mann med to skyldnere. Den ene skyldte ti ganger så mye som den andre. Begge fikk gjelden ettergitt, og nå spør Herren Simon hvem av disse to han trodde ville elske mannen mest for det. Simon «dømte rett» om dette (v. 43). Men hvordan dømte han om den anvendelsen Herren gjorde av denne lignelsen?

Herren viser Simon at han godt kjente kvinnens fortid og hennes tunge skyld. Den holdt han ikke hånden over. Men i denne lignelsen, og i ordet som forklarer den (v. 48), vitner han samtidig om den store forandringen som hadde skjedd med henne: Syndeskylden var blitt henne tilgitt. Og han peker på hennes kjærlighet til ham som hadde ettergitt henne skylden, som et ugjendrivelig bevis for at «hennes mange synder» var blitt henne «forlatt».

Men samtidig gikk det gjennom Herrens ord en alvorlig tukt over Simons egen hjertestilling. Når han sammenligner Simons skyld med de femti denare-

ne, ser Herren liksom saken fra Simons ståsted. I virkeligheten var Simons skyld jo ikke så mye mindre enn synderinnens. Lignelsen om tjeneren som var i gjeld (Matt 18) framstiller åpenbart hvert eneste menneskes syndegjeld overfor Gud som en ubetalelig, uendelig stor sum. Alle er vi av naturen fortapt. Det viser lovens speil oss tydelig nok, slik Herren har holdt det fram for oss i Bergprekenen (Matt 5–7).

Likevel har denne forskjellen i skyldbeløpet, som Herren setter opp, neppe bare sin grunn i Simons egen selvrettferdige syn på sin synd. Simon hadde jo i virkeligheten på mange måter levd livet sitt etter forordningene i Guds lov, og det nok også med en noenlunde redelig vilje. Mens synderinnen boltret seg midt ute i synden sin og foraktet Guds bud, hadde Simon sannelig et forsprang på henne med sitt pene liv.

En skikkelig livsførsel, der det ligger en viss streben etter det gode til grunn, skal ikke uten videre regnes for uvesentlig. En må heller ikke gjøre de virkelig skikkelige menneskene urett. Simons brøde lå i selvrettferdigheten hans. Han så nok at han hadde synd (de femti denarene), men hans syndserkjennelse var formørket av selvrettferdighetens tåke.

Nå var kvinnen imidlertid med ett skritt kommet usigelig langt foran ham. Hun hadde dømt hele sitt syndeliv og som en ydmyk synder tatt imot den fulle forlatelsen for sine synder. Gjennom den omvendelsen som fariseerne ikke gjerne ville høre mer om, var hun nådd fram til Gud. Israels lege hadde helbredet henne, mens Simon ennå gikk og kvaksalvet med sine egne bestrebelser og gjerninger og sin haltende fromhet overfor Gud.

Der traff Herrens ord Simon på det ømme punktet. Han stilte kvinnens varme hjertelag opp mot Simons lunkne, kjølige oppførsel og viste ham det klart: Du, Simon, står nå langt tilbake for henne. Ved sin syndserkjennelse og tro er hun nådd fram til den store kjærligheten, til å elske meget, mens du, Simon, ennå bare elsker lite, fordi både din synd og den nåden som blir tilbudt deg, ennå bare er en ringe ting i dine øyne.

Herren stiller med skjærende klarhet Simons lunkenhet opp mot kvinnens inderlige kjærlighet (v. 44–46). Simon hadde ikke vann til Herrens føtter. Kvinnen hadde tårene å væte dem med og håret sitt å tørke dem med. Simon hadde ikke noe kyss til Herren. Kvinnen kysset i ydmykhet til og med Jesu føtter. Simon hadde ikke olje til Frelserens hode, men den foraktede kvinnen hadde en kostbar salve.

I v. 47 samler Herren innholdet i lignelsen i selve kjernepunktet. Det står: «Derfor sier jeg deg: Hennes mange synder er henne forlatt, for hun elsket meget.»[1] Da betyr dette «for hun elsket meget» selvfølgelig ikke grunnen til syndenes forlatelse. Det går klart fram av lignelsen i v. 41–42 og av det Herren føyer til: «Den som lite er tilgitt, elsker lite.»

Når katolikkene har villet begrunne sin gjerningsrettferdighet ut fra dette stedet, strider det helt mot sammenhengen. Nei, dette «for» angir her kjennetegnet på at hennes synder var henne forlatt. Det betyr det samme som: Det kan en slutte av at hun elsket meget.

[1] NB: «Hennes mange synder er henne forlatt, derfor elsker hun meget.»

Det samme går fram av v. 50, der Herren sier til kvinnen: «Din tro» – ikke din kjærlighet – «har frelst deg.» Men kvinnens tro var den levende troen, den troen som nettopp har sin livsvarme i kjærligheten til Jesus – «tro, virksom ved kjærlighet», som Lukas' menneskelige læremester, Paulus, sier det i Gal 5,6. Både kjærlighet og fred (v. 50) er Åndens frukt (Gal 5,22), vokst fram på den levende troens stamme. Og veien til å elske Herren mer blir her vist oss slik: i tro og takk å senke seg dypere ned i hans nåde som forlater synd, i hans store kjærlighet til oss.

Med v. 47 er Herren liksom ferdig med fariseerne og vender sitt kjærlige ord til den troende synderinnen. Han stadfester syndenes forlatelse for henne (v. 48). Det er nettopp et bilde på den stadfestelsen av syndenes forlatelse som Herren nå gir sine læresveiner i skriftemålet og ved nattverdbordet. For å holdes i live trenger vissheten om syndenes forlatelse at Herren stadfester den igjen og igjen, under kampen med den tvil og anfektelse som de daglige fallene ofte volder også en ærlig læresvein av Jesus.

Hvordan Simon tok imot dette ordet fra Herren, får vi ikke vite. Men av v. 49 hører vi om den knurringen som fylte hjertene hos de andre fariseerne som var til stede (se også 5,21, da den lamme fikk høre det samme herlige ordet). Men kvinnen, hun som var så foraktet, men nå var benådet, fikk gå med Herrens fredshilsen over seg.

En har stundom ment at denne synderinnen var den Maria Magdalena som blir nevnt i 8,2. Derfor har hjemmene for frelse av falne kvinner fått navnet «Magdalenahjem». Men det er ingenting her i Skriften som gir rett grunn for dette. Maria Magdalena blir jo nevnt like etter, i 8,2, uten den minste forbindelse med det som er fortalt her om synderinnen. Hun blir bare nevnt som en som hadde vært besatt av onde ånder. Det behøvde slett ikke å henge sammen med en uvanlig syndighet i livet (se Matt 8,28–34). Besettelse var en plage likesom så mange andre plager, riktignok en plage for både sjel og legeme.

En har også villet blande sammen denne fortellingen om synderinnen med den hendelsen som blir omtalt i Matt 26, Mark 14 og Joh 12. Der står det likevel uttrykkelig (Joh 12,3) at det var Lasarus' søster Maria som salvet Herren. Likheten ligger nærmest bare i alabastkrukken med salve. Ellers er det to helt forskjellige hendelser.

Men selv om Maria Magdalenas navn med urette er blitt knyttet til denne fortellingen, står den likevel som et herlig lys. Den sprer håpets stråler i særlig grad ut over det såkalte Magdalena-arbeidet og vitner høyt om at også horkvinner kan bli reist opp og bli troende, hellige kvinner. Allerede til døperen Johannes kom både tollere og horkvinner, og de gikk inn i Guds rike før fariseerne (Matt 21,31–32). Og ved Guds nåde skjer det den dag i dag.

Denne fortellingen har tukt for dem som ennå «holder seg ranke i stolthets fordervede tanke», men salig trøst for alle fortapte syndere. Gregor den store var en av biskopene i Roma (pavene) i gamle dager som hadde hjertet rett vendt, tross alle villfarelser i læren. Om denne teksten om synderinnen, hvis urene hjerte nå var blitt renset ved nåden, har han sagt: «Så ofte jeg tenker over denne fortellingen, vil jeg heller gråte enn preke.»

138. Jesu følgesvenner på forkynnerreisen (v. 1–3). Lignelsen om sådmannen (v. 4–15). Lyset i lysestaken (v. 16–18). Hvem Jesus kaller sin nærmeste slekt (v. 19–21). Stormen på sjøen (v. 22–25). Den besatte i gerasenernes land (v. 26–39). Jairus og den blødende kvinnen (v. 40–56) (8,1–56)

Kapitlet begynner med å fortelle om noen av dem som fulgte Herren i tillegg til de tolv. Blant dem var det også noen kvinner som Herren hadde helbredet for «onde ånder og sykdommer». Først og fremst blir Maria Magdalena nevnt. Navnet Magdalena betegner henne bare som en som var fra byen Magdala, som lå vest for Gennesaretsjøen.

Som vi nevnte i slutten av forrige kapittel, må dette med «sju onde ånder» forstås om en vanlig besettelse. Det behøver ikke å betegne sju store laster eller noe slikt. Det var nærmest en legemlig helbredelse hun hadde fått. Men hun var en av de få som av hjertelig takknemlighet ble drevet til å følge Jesus for bestandig, og slik ble hun også helbredet på sjelen til et evig liv.

Det er påfallende å høre om Johanna, som var gift med en av embetsmennene til Herodes Antipas. Også i Joh 4,46 hører vi om en kongelig embetsmann som trodde på Herren. Det henger sikkert også sammen med at døperen Johannes har vært et vitne om Jesus mens han satt i fangenskap. Herodes' «foged» betyr det samme som forvalteren i huset hans.[1] Johanna har trolig vært enke.

Det var nokså vanlig i den tiden at rabbiner som drog omkring og underviste, ble fulgt av kvinner, særlig enker, som sørget for det de trengte til det daglige.

[1] NB: «embetsmann hos Herodes».

Om Johanna hører vi også senere, ved Jesu oppstandelse (Luk 24,10). Susanna derimot er ukjent.

Med rette er det blitt kalt et «privilegium», en stor nåde, å få komme Jesu sak til hjelp med det en eier (v. 3).

Når det gjelder lignelsen om såmannen, viser vi til Matt 13,1–23. I v. 8 står det hos Lukas: «Da han hadde sagt dette, ropte han ut.» Herrens stemme må ha vært klar og tydelig, så han ellers ikke behøvde å «rope» når han forkynte. Derfor blir det framhevet her, for å betegne hvor inntrengende dette ordet fra Herren var.

Når det gjelder v. 16–18 om lyset i lysestaken og om å høre rett, så en siden kan bære det rett fram for andre, viser vi til Mark 4,21–25. For v. 19–21 viser vi til Matt 12,46–50. Når det gjelder stormen på sjøen, viser vi til Matt 8,23–27. Helbredelsen av den besatte i gerasenernes land blir fortalt noe mer utførlig hos Lukas. Her viser vi til Matt 8,28–34. Matteus taler om to besatte, Lukas bare om én, trolig fordi den ene helt klart har stått i forgrunnen.

V. 31: «Og de ba ham at han ikke skulle befale dem å fare ned i avgrunnen.» Med det må vi forstå de onde åndenes egentlige straffested, deres egentlige bolig (se 2 Pet 2,4: «For Gud sparte ikke de englene som hadde syndet, men styrtet dem ned og holdt dem lenket i avgrunnens mørke inntil dommen»). Djevlene er i lenker. Men likesom en hund som er lenket, har de et visst spillerom fram til dommedag, ikke lenger. Det er dette spillerommet de er redde for å miste allerede før dommedag. Derfor ber de om å slippe bort fra Herrens nærhet.

Når det gjelder v. 40–56, viser vi til Matt 9,18–25 og Mark 5,22–43. Også Lukas har tatt med det vakre ordet fra Herren til Jairus: «Frykt ikke, bare tro», med tillegget: «så skal hun bli frelst.» Hvor underfullt må det ikke ha lydt for Jairus, etter at han hadde fått budskapet: «Din datter er død.»

«Og hennes ånd vendte tilbake» (v. 55). Den hadde vært borte i åndenes verden, innenfor det forhenget som vi ennå ikke kan se gjennom.

Utsendelsen av de tolv. Herodes Antipas' tanker om Jesus. Apostlene kommer tilbake, bespisningen av de fem tusen. Peters frimodige bekjennelse og Herrens ord om korsets vei til herligheten. Forklarelsen på fjellet. Helbredelsen av den månesyke gutten. Herren innprenter dem igjen at han måtte lide (9,1–45)

Når det gjelder utsendelsen av de tolv, viser vi til Matt 10 og Mark 6,7–13.

Lukas har ikke den nærmere beretningen om Johannes døperens død. Men han forteller likevel (v. 7–9) at Herodes hadde gjort denne nidingsdåden, og at han nå falt i alle slags tanker da han hørte om Jesu gjerninger. Han visste ikke hva han skulle tro, for noen sa at det var Johannes som var reist opp fra de døde, og andre sa noe annet. Mennesker uten tro blir lett kastet hit og dit, selv av de mest urimelige meninger.

«Han søkte å få se ham», står det. Hadde han villet ydmyke seg og gå bort for å høre ham, kunne han jo gjort det like godt som andre. Det ville han ikke. Han fikk jo også oppleve at Jesus ble ført til ham (se Luk 23,8), men da tidde Jesus.

Når det gjelder bespisningen av de fem tusen i ødemarken (v. 10–17), viser vi til Matt 14,13–21. Og når det gjelder Peters bekjennelse av Jesus som «Guds Messias», viser vi til Matt 16,13–20.

Lukas forteller ikke om hvordan Peter prøvde å irettesette Herren (Matt 16,22) da Jesus talte om lidelsen som stod foran ham. Men han har ordet Herren knyttet til da han irettesatte Peter, ordet om korsets og selvfornektelsens vei til herligheten. I v. 23 har Lukas fått med det betegnende lille ordet «hver dag», der Herren taler om å ta korset opp. Og i v. 25 har han det alvorlige

uttrykket «mister seg selv», der Matteus har «tar skade på sin sjel». Vår sjel er vårt egentlige selv, og ingenting av det forgjengelige her på jorden kan gi den liv.

Når det gjelder forklarelsen på fjellet, viser vi til Matt 17,1–9. I v. 28 har Lukas det betegnende ordet at Herren gikk opp i fjellet «for å be», og at det var mens han bad, at skikkelsen hans ble forklaret. Det minner oss om å leve i bønn. Bare slik kan livet vårt bli et lite gjenskinn av Herrens herlighet.

Når det gjelder helbredelsen av den «månesyke» gutten (v. 37–43), viser vi til Matt 17,14–21. I v. 43–44 står det at alle folkeskarene var ute av seg av undring over Guds storhet, fordi Jesus hadde makt over den urene ånden. Men legg merke til at Jesus, mens alle undrer seg over gjerningene hans, vender seg til disiplene sine (v. 44) og sier: «Gjem disse ordene i deres ører: Menneskesønnen skal bli overgitt i menneskers hender.»

Midt i undringen over kraften i hans herlighet innprenter han dem altså at han måtte lide. Midt i alt det herlige vi kan oppleve her på jorden i følge med Jesus, må vi aldri glemme at det er evangeliet med lidelse som hører jorden til. Hjertet har ofte så vondt for å fatte dette, slik som disiplene den gangen (v. 45). Derfor kommer lidelsen ofte så uforberedt på oss.

139. Disiplenes tanker om storhet og Herrens ord om det. Herrens ord om den sanne tålsomheten. Samaritanene vil ikke gi Jesus husly. Den kjødelige nidkjærheten hos to av disiplene. Tre fortellinger om disipler (9,46–62)

Når det gjelder disiplenes tanker om storhet, og hvordan Herren tok seg av dem ved å stille det lille barnet fram midt iblant dem, viser vi til Matt 18,1–5 og Mark 9,33–37.

Det er en merkelig sammenheng mellom Herrens ord: «Den som er den minste iblant dere alle, han er stor!» og Johannes' bemerkning i v. 49. Han forteller hvordan han hadde opptrådt mot en som brukte Jesu navn til å drive ut onde ånder (se om det Mark 9,38–40). Det er tydelig at Herrens ord om det ydmyke sinnet slår Johannes i samvittigheten. Han kom på at han kanskje hadde handlet galt mot den mannen og ikke akkurat fulgt det ydmyke sporet.

Med v. 51 setter Lukas et vendepunkt i Herrens vandring. Han forteller at tiden nå led mot Herrens opptagelse til Faderens høyre hånd, og at Herren «vendte sitt ansikt mot Jerusalem for å gå dit». Med dette er det endelige oppbruddet fra Galilea betegnet. Nå kommer virksomheten i Perea, besøket i Jerusalem ved tempelvigselsfesten (Joh 10,22) og til slutt det siste besøket i Jerusalem, med døden på korset (se Matt 19,1).

Herren må ha tatt veien langs sørgrensen av Galilea, og slik kom han til «en samaritansk by» (v. 52). Men samaritanene ville ikke gi ham husly, fordi han var på vei til festen i Jerusalem. De hadde jo sitt eget tempel på Garisim og stod på en spent fot med jødene, som også foraktet dem (Joh 4,9 og 20). Det var altså av nasjonalt hat de avviste budet Herren hadde sendt til byen deres.

Så blir det fortalt om to av Herrens disipler, brødrene Johannes og Jakob, «tordensønnene», som de blir kalt (Mark 3,17). De ble harme over at deres store

Mester ble møtt så ugjestmildt. Kanskje var det de som hadde gått med bud til byen, så de også følte seg personlig krenket.

Det er en bismak av hevnlyst i det (v. 54) når de spør om han vil at de skal gjøre som Elia, den gangen han bød ild fra himmelen fortære de to første flokkene med soldater som kong Ahasja sendte for å gripe ham (se 2 Kong 1,10–12). De spør: «Herre, vil du …?» For en slik gjerning hadde de selvfølgelig bare makt til i hans navn.

Men Herren irettesatte dem. Nei, det er ikke Herrens sinn å fare fram med ild på den måten. For det første var det stor forskjell på Elias stilling og disiplenes den dagen. For det andre er den nye pakt en fullendelse av den gamle, ikke en etterligning av den. Guds Sønn kom full av nåde og sannhet. Visselig er vår Gud også «en fortærende ild» mot de gjenstridige (Hebr 12,29). Men hevnen hører ham til, og han er langmodig til dommens dag.

Ved siden av det kjødelige i disiplenes spørsmål var det sikkert også blandet inn en hellig nidkjærhet for Herrens ære. Men det hele minner likevel om Peters hogg mot øret til Malkus. De fleste av de eldste håndskriftene slutter med ordene: «Han vendte seg om og talte strengt til dem.» Det er altså ikke sikkert at tillegget: «og sa: Dere vet ikke hva ånd dere er av. For Menneskesønnen er ikke kommet for å ødelegge menneskeliv, men for å frelse», hørte med fra begynnelsen. Men innholdet stemmer sikkert nøye med det Herren sa da han irettesatte dem.

Som nevnt avviste ikke samaritanene ham direkte av hat til sannheten. Når fordommene deres ble ryddet til side, kunne de stille seg ganske annerledes til selve sannheten. Av det har Herrens disipler ikke så lite å lære den dag i dag. Vi må ikke være for raske til å regne uomvendte menneskers uvennlighet som hat til sannheten. Det kan blande seg så mye inn, og mange fordommer og gale inntrykk kan virke med. Derfor skal vi «være tålmodige mot alle» (1 Tess 5,14). Men selvfølgelig: Når selve sannheten etter hvert trenger inn på mennesker, og de avviser den, modnes de for den forferdelige dommen med ild.

Stille og saktmodig førte Herren disiplene sine til en annen by, der de ble møtt mindre uvennlig. Blir vi avvist ett sted, så la oss foreløpig gå til andre. Kanskje kan tiden komme igjen for de første.

I v. 57–62 hører vi om tre som det var tale om skulle følge Jesus. Når det gjelder den første og den andre, viser vi til Matt 8,19–22. Herren nektet den andre (v. 59) å gå bort og begrave sin far først. Til nærmere forklaring av det skal vi likevel merke oss at urenheten ved en død etter Moseloven ble regnet å vare i sju dager (4 Mos 19,14). I den tiden kunne mye av den første varmen bli kjølnet.

Men det er også noe annet som kanskje kan brukes her: Å begrave sin far betyr ofte i Østerland å vente til faren er død, ikke alltid at han er død. En misjonær i Syria tok avskjed med en far og en sønn da han skulle på en reise til Europa. Han oppfordret den unge til å bli med på turen, men han svarte: «Jeg har stor lyst, men jeg må først begrave min far.» Faren var ennå en yngre, kraftig mann (Ricard: «Dagligt Selvstudium»). Men hvordan dette nå enn skal forstås, betegner den andres bønn (v. 59) likevel et forbehold.

Lukas forteller så om enda en tredje (v. 61–62). Han tilbød seg selv, slik som den første (v. 57), men også han hadde noe han syntes han først måtte gjøre før han kunne rive seg løs. Til ham sier Jesus det dypt alvorlige ordet: «Ingen som legger hånden sin på plogen og ser seg tilbake, er skikket for Guds rike.» Plogmannens arbeid lykkes ikke når han ikke ser framover på plogfuren. Like lite lykkes arbeidet til en Herrens tjener når hjertet ennå ikke helt er med, og blikket stadig blir vendt tilbake til det han måtte gi avkall på.

Det finnes avgjørende øyeblikk i et menneskeliv da det som ikke skjer straks, aldri mer skjer. Slik er det også med et skip som står på grunn: Det finnes øyeblikk da det kan komme flott, når vind og strøm er gunstige. Men forsømmes øyeblikket, blir det kanskje vrak. Derfor er det så farlig å forsømme øyeblikket når Herren kaller. Det gjelder jo også når Herren kaller mennesker til omvendelse.

«Dem der hjemme» er det svært ofte vanskeligst å si farvel til når det gjelder å følge Jesus. De holder ofte sterkest tilbake. Men skulle en først ha samtykke fra alle slektninger og gamle venner til sin omvendelse, ble en sikkert aldri omvendt. Nei, blikket må vendes mot himmelen, og det eneste spørsmålet som skal gjelde, er dette: «Hva er rett for Herren, hva tjener til min evige fred?»

Også når det gjelder hvordan Guds barn stiller seg til dem vi sender ut, særlig misjonærene våre blant hedningene, er det noe å lære her. Vi skal ikke med kjærligheten vår dra blikket deres tilbake. Forbønnen og oppmuntringen vår skal liksom gå foran dem og vinke dem framover, så de pløyer furene lange og dype. Vi skal rope til dem, som det står i sangen:

Ja, pløy din fure, så ditt frø!
Er jorden deg for tørr, så gråt.
Vil gråten kvele røsten,
så tenk på gullhøsten.

Det er å tenke framover, og bare slik blir en «skikket for Guds rike». («Jeg glemmer det som ligger bak … og jager mot målet», Fil 3,13–14.)

En har funnet at de fire temperamentene blir merkelig tegnet i disse fortellingene om disipler (v. 51–62). Hos Johannes og Jakob (v. 54) finner vi det såkalte koleriske temperamentet, den ildfulle, kraftige, men også oppfarende karakteren (se også v. 49). Hos ham i v. 57 merker vi den såkalte sangvinikeren, som lett blir begeistret, men uten å veie omkostningene skikkelig. Hos ham i v. 59, som Herren oppfordrer til å følge seg, merker vi derimot det såkalte flegmatiske temperamentet, den seigere og også tregere karakteren. Endelig må den siste nok betegnes som melankolsk, den noe tunge og litt vel bløte karakteren.

En har av og til spurt hvilket temperament Menneskesønnen, vår Herre Jesus, hadde. Men hvert temperament betegner en ensidighet i det menneskelige. Derfor kan vår Frelser, som det fullkomne mennesket, ikke ha hatt noe utpreget temperament. Hans menneskelige personlighet har vært den fullkomne harmoni der alle fire tonene er smeltet sammen. Slik er også det bildet Ordet gir oss av ham.

Men hvordan vårt naturlige temperament nå enn er, er hovedsaken for oss å være rede til å følge ham uten forbehold. Han «vendte sitt ansikt mot Jerusalem

for å gå dit» (v. 51), og hans kongevei til herligheten var lidelsen. Da vil Guds Ånd hellige den naturlige karakteren til hver enkelt tjener, så hver kan gjøre sin lille gjerning i Herrens store arbeid.

140. Utsendelsen av de sytti disiplene. Verop over noen av byene i Galilea. Den beste gleden. Jesu fryd (10,1–24)

I 9,51 hørte vi at Herren var på vei mot Jerusalem. Men som vi har hørt hos Matteus og Markus, virket han en tid i Perea (se Matt 19,1). Disse sytti disiplene som Herren nå sendte ut to og to, skulle melde at han kom, og gjøre hjertene i stand for ham. Det står at han sendte dem ut «til hver by og hvert sted hvor han selv skulle komme» (v. 1). Slik bruker han jo sine vitner den dag i dag til å gjøre i stand veien for ham, så han selv kan komme etter. Det er for Jesus, ikke for oss selv, vi skal vinne hjertene.

I v. 2–16 finner vi nå et utsendelsesord også til disse sytti. Det minner på mange måter om Herrens ord til de tolv da de ble sendt ut (Matt 10). Apostlenes tall, tolv, viser til Israels tolv stammer. På samme måte er tallet sytti her sikkert valgt som motbilde til de sytti eldste som Moses etter Herrens anvisning valgte ut til å hjelpe seg i gjerningen sin (4 Mos 11,16).

Ordet om den store høstmarken (v. 2) kjenner vi fra Matt 9,37–38. Bønnen om arbeidere til høsten må aldri forstumme hos Guds folk. I v. 3–4 kunngjør Herren dem vilkårene de skulle gå ut under. Ellers viser vi til Matt 10.

Forbudet mot å hilse på noen underveis henger sammen med den omstendelige og vidløftige måten en hilser på i Østerland. Den dype tanken i det er at Jesu disipler er ilbud. Det haster med Kongens ærend (se også Elisas ord til tjeneren sin, Gehasi, 2 Kong 4,29). En Herrens tjener må ikke fortape seg i tomme formaliteter. Til det er kallet hans for hellig og alvorlig.

Om at de manglet utrustning (v. 4), er det med rette blitt sagt at nettopp det var den aller største utrustningen. For i det lå det et løfte om at Herren ville sørge for dem, så de ikke skulle plage seg med noen slags bekymring så lenge de gikk i hans tjeneste og på hans ord.

I v. 5–12 gir Herren dem rettledning om hvordan de skal gå fram. Han tenker særlig på at de ville bli tatt imot forskjellig på de forskjellige stedene. Når det gjelder v. 5–6, se Matt 10,12–13. Også her sier Herren at «arbeideren er sin lønn verd» (sin mat, Matt 10,10). De skulle ikke flytte fra hus til hus i den forstand at de søkte maten mange steder, slik tiggere gjør. Som arbeidere skulle de ta seg

hjem der de var velkomne, og bli der så lenge de var på stedet. Vantro mennesker regner ofte ikke arbeidet i Guds rike for noe virkelig arbeid, men det gjør Herren.

De skulle komme med velsignelse både for legeme og sjel (v. 9). Men derfor skulle det også komme dom over de stedene der velsignelsen ble foraktet (v. 10–12). I Østerland er det en dom over stedet å tørke støvet av føttene sine når en forlater det.

En misjonær fra India fortalte hvordan han en dag sammen med en venn hadde vært inne i palasset til en brahmin og vitnet for brahminene om Kristus som synderes eneste Frelser. Brahminene ble sinte og jaget dem bort. Da de gikk, la misjonæren merke til at skoene hans var blitt svært støvete, og han begynte å tørke støvet bort med lommetørkleet.

Knapt hadde brahminene oppdaget det, før de skyndte seg etter misjonæren og bad ham inntrengende om ikke å gjøre dem noe så vondt som å riste støvet av føttene mot dem. De sa at de var redde for den guddommelige forbannelsen som da ville komme til å hvile over huset deres, og lovte at de heretter ikke ville fare så hardt fram mot ham.

I v. 13–15 hører vi at dommen over de byene som ikke ville ta imot, allerede var felt over noen byer (se ellers Matt 11,20–24). Alle disse blomstrende byene som er nevnt, langs Gennesaretsjøen, er nå forsvunnet.

Slutten på Herrens utsendelsesord (v. 16) gjør det usigelig ansvarsfullt hvordan de som hører Herrens sendebud, stiller seg til dem. Å forakte Jesu vitner er å forakte ham selv, men å forakte ham er å forakte den allmektige Gud, som har sendt ham.

I v. 17–20 hører vi om hvordan de kom tilbake. Det har nok bare vært en kortere misjonsreise disse «indremisjonærene» har gjort. Men de kom glade tilbake over det de hadde opplevd, glade over makten fra Herren som hadde vært over dem, så til og med djevlene, de urene åndene, hadde måttet vike der de kom fram.

Som vi hører i v. 18, hadde Herren i et syn fulgt ferden deres og «så Satan falle ned fra himmelen som et lyn». Med det menes at Satan ble styrtet ned fra høysetet for sin makt. Bildet av lynet skildrer en makt med blendende glans som plutselig forsvinner. Som vi hører i Jobs bok, ser det ut til at Satan i lang tid har hatt en viss adgang til å møte fram med sine onde anklager. Slik blir han også framstilt i Åp 12,10 som «våre brødres anklager, … han som anklaget dem for vår Gud dag og natt».

Men også denne plassen har Satan mistet. Den ligner på en måte den plassen Herren i sitt jordeliv en tid tålte Judas Iskariot på. I Åp 12,9 tales det om hvordan den store dragen og den gamle slangen ble kastet ned på jorden. Denne dommen ser ut til å ha skjedd samtidig med Herrens komme og frelsergjerning her på jorden. Vi må her også minnes ordet i Joh 12,31: «Nå holdes dom over denne verden. Nå skal denne verdens fyrste kastes ut.» Ved at Jesus kom til jorden, er Satans makt i virkeligheten knust for alle som vil flykte til Jesu navn.

Først stadfester Herren (v. 19) den nådemakten han hadde gitt disiplene sine over alt det giftige vesenet til mørket (se Mark 16,18). Men så leder han tanken

deres fra den ytre triumfen innover til den stille, varige og største gleden: gleden over at Satans makt over dem selv var brutt, og at navnene deres var innskrevet i himmelen.

Visselig er det en salig glede i Herrens arbeid, i å se hvordan de gavene vi har fått betrodd, virker på andre. Men denne gleden krever stor årvåkenhet. Det kan så lett henge seg noe selvbehagelig ved den. Vårt gamle menneske er en dreven tyv når det gjelder å stjele ære fra Gud. For vår gamle Adam stammer fra mestertyven, fra djevelen, og hans dypeste vesen er nettopp å ville ha den æren som Gud alene skal ha. Å utrette store ting ved Jesu navn er ingen sikker borgen for at en selv har det evige liv (se det alvorlige ordet i Matt 7,22).

Det blir fortalt om avdøde pastor Frimodt at en dame en gang roste ham for en kraftig preken han hadde holdt. Han avviste rosen med disse ordene: «Tror De ikke at Satan allerede har fortalt meg det?» Nei, den beste gleden er gleden over Guds usigelige nåde mot vår egen sjel. Der klinger ydmykhetens toner renere gjennom. For vår egen synd og uverdighet overfor denne mektige nåden hindrer at selvbehaget får makt. Så snart et Guds barn får vendt blikket innover, skal det nok bøye seg og gi Gud æren.

Faren ved gleden over arbeidet blant andre er at den er vendt utover. Da glemmes det så lett at all æren er Herrens og bare skammen vår. «Navnene innskrevet i himmelen» peker på livets bok, som det tales om i Åp 20,12. Vi minnes Herrens løfte til dem som seirer (Åp 3,5): «Jeg skal så visst ikke utslette hans navn av livets bok.» I det ligger det at det finnes navn som blir utslettet.

I dåpen ble navnene våre sikkert skrevet inn i denne underfulle boken. Men det er med rette blitt sagt at det står et spørsmålstegn foran mange, mange navn. Vilkåret for at dette spørsmålstegnet kan forsvinne, og navnet bli stående i evighet, er altså dette «å seire», det vil si å klynge seg til Jesus med et oppriktig hjerte inntil enden.

Gledens toner går både gjennom dette avsnittet (v. 17–20) og gjennom de to neste (v. 21–22 og v. 23–24). Først blir Jesu fryd i Ånden skildret for oss. Han fryder seg over Faderens makt i disse umyndige, over at Guds rike ikke er avhengig av menneskers visdom, men blir åpenbart for de ydmyke hjertene. Hva slags folk var det som hadde seiret over åndene? Fiskere, tollere, håndverkere og bønder, sannelig slike som blir kalt umyndige.

Da skal det ikke anfekte oss på noen måte når denne verdens lærde, doktorer, filosofer, forfattere og andre slike angriper kristendommens sannhet også i våre dager. Gud har skjult sannheten for den vantro visdommen. Det finnes ingen annen vei for denne verdens vise enn selv å bli umyndige og små nok til å be om lys fra Gud Den Hellige Ånd.

I v. 22 taler Herren om den uutgrunnelige enheten i vesen mellom ham og den himmelske Far, og om at ingen ved egen visdom kan komme til å kjenne hvem Faderen er, men bare gjennom Sønnens åpenbaring. Her legger vi merke til at Herren taler på en noe annen måte enn vanlig. Dette verset minner i høy grad om Johannesevangeliet. Grunnen til det er dels at Herren her taler bare til sine fortrolige disipler. Overfor troende mennesker kan en tale dypere om de guddommelige tingene enn overfor vantro.

Men det finnes flere grunner til at Herrens språk er så forskjellig i de tre første evangeliene (synoptikerne) og i Johannesevangeliet. Hos de første ser vi ham oftest som folketaleren blant den galileiske almuen. Hos Johannes er det mer motstanderne i Jerusalem han har å gjøre med. Hos synoptikerne er det mer den travle virksomheten utad som blir skildret. Johannes lar oss mer skue inn i helligdommen i Jesu sjeleliv. Men her i v. 22 har vi, som sagt, noe som minner sterkt om Johannesevangeliet. Synoptikernes Jesus er den samme Jesus som Johannes skildrer for oss.

«Ingen kjenner til hvem Sønnen er, uten Faderen.» Dette peker på at ingen lærer Jesus å kjenne i sannhet uten at Faderen ved Ånden åpenbarer ham for hjertet. Og veien til å kjenne Faderen går igjen bare gjennom Sønnen.

Vi minnes Herrens ord til Simon Peter i Matt 16,17, da Peter bekjente ham som den levende Guds Sønn: «Det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg, men min Far i himmelen.» Og vi minnes Jesu ord i Joh 14,6: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg.» Veien til å kjenne Gud går altså fra Faderen ved Ånden til Sønnen, og gjennom ham tilbake til Faderen. Morten Luther sa en gang til en søkende sjel: «Vil du spare deg for alle omveier, så be først Gud om Den Hellige Ånd. Han fører deg til Jesus, og Jesus fører deg til Gud Fader.»

Ja, dette er Jesu fryd: livet i Faderens kjærlighet og synet av Faderens nåde mot de umyndige. Og bor Jesus ved troen i hjertene våre, blir vår fryd lik hans. Da er det vår glede å leve i Guds kjærlighet og å se Guds rike gå seirende fram gjennom de svake redskapene.

Det er denne saligheten for disiplene Herren maler for dem (v. 23–24) da han vendte seg til dem «alene». For disse versene gjelder bare de troende som hører Herren til. Det de så, og det de hørte i følge med Jesus, var så usigelig stort. Det var noe mange profeter og konger hadde lengtet etter uten likevel å nå det i livet sitt.

Vi Herrens disipler setter likevel aldri vår lykke i ham høyt nok. Hvor mye har vi ikke forut! Ikke bare for de blinde sjelene som ennå er uomvendt – de kunne jo se og høre det samme som vi, bare de ville ydmyke seg og be om Åndens lys. Men særlig har vi så mye forut for de mange millioner hedninger som famler i mørket, så ofte med urolige hjerter som lengter, men bare har avguder å ty til med lengselen sin.

Vi må nok spørre oss selv: «Hvorfor ånder jeg ikke den gleden ut hver stund jeg i verden skal leve?» Og vi må bøye oss under tukten i Brorsons salme, der han synger:

Ille gjort, at man
ikke bedre kan
skjønne på sin edle stand.

141. Den barmhjertige samaritan (10,25–37)

Herren hadde talt om at Guds rike var skjult for de vise og forstandige (v. 21). Her ser vi nå en lovkyndig, en av de lærde i Israel, melde seg med et spørsmål. «Han fristet ham», står det, det vil si at han ville sette Jesu visdom på prøve: Visste han virkelig å vise veien til salighet bedre enn folkets lærere?

Spørsmålet han kommer med, minner sterkt om det den rike unge mannen trådte fram med (Matt 19,16). Målet han setter fram, å «arve evig liv», er svært godt. Men middelet, «hva skal jeg gjøre?», viser straks til gjerningene. De gamle profetene forkynte stadig først: «Vend om!» Men fariseerne hadde løst dette opp i bare gjerningsrettferdighet. Det er altså noe galt ved selve spørsmålet. For en gjør ikke noe for å arve. En må bli noe, bli barn, for å få arv.

Men skulle den lovkyndige bli hjulpet, måtte han jo først se sin egen avmakt overfor loven. Da kunne lovens tukt drive ham til tollerens bønn, til nåden. Derfor går Herren inn på tankegangen hans (v. 26) og spør ham: Siden du altså selv mener at du vil gjøre det som trengs, så se i lovens speil: Hva står skrevet?

Svaret til den lovkyndige minner om det vi hører i Mark 12,28–34. Ut fra loven var det et rett svar. Det er lovens krav, liksom samlet i én sum, som blir stilt fram for oss her i v. 27. Ordet er satt sammen av 5 Mos 6,5 og 3 Mos 19,18 («Du skal elske din neste som deg selv»). Herren stadfestet svaret og føyde så til (v. 28): «Gjør dette, så skal du leve!»

Ja, der lå hele knuten. De lovkyndige søkte rettferdigheten sin i å drøfte disse punktene i teologisk lærdom. Men Herren peker ut i livet. Kristendom er ikke bare teori, men praksis. Hvor mange går ikke likevel feil på det punktet! «En er godt opplært», heter det. Og kommer en høyere opp, til preste- og lærerstanden, kjenner en jo det hele, teologisk sett. Så mener en at alt er i orden, fordi en har lest noe om det og vet noe om det. Men kanskje har en aldri selv prøvd å løfte på den tunge steinen, aldri på livserfaringens vei lært seg selv å kjenne som en avmektig, fortapt synder.

Den lovkyndige ville likevel ikke gi seg slik. «Han ville rettferdiggjøre seg selv», står det. Han ville at det skulle ligge vanskeligheter i spørsmålet, og prøvde derfor å reise en diskusjon om dette punktet: «Og hvem er min neste?» (v. 29.) Som alltid skyver Herren all unyttig diskusjon til side og svarer med et eksem-

pel fra livet (v. 30–35). Det står ikke noe om at det var en likning. Nei, han forteller det som noe som virkelig hadde hendt.

Veien til Jeriko går gjennom et øde fjellområde og er den dag i dag beryktet for å være utrygg. Slik gikk det nå med denne reisende: Han ble plyndret og såret og lå der og måtte dø hvis ingen ville forbarme seg over ham. Så kom det en prest, altså en av dem som framfor alle kjente lovens bud (v. 31), og deretter en levitt (v. 32). Begge disse hadde på grunn av embetet og standen sin stadig med de hellige tingene å gjøre.

Men her viser den store forskjellen seg i praksis: å kjenne Ordet som en lære, og å ha hjertet sitt i Ordet. Begge disse gikk rett forbi. Om levitten står det til og med at han gikk nærmere bort. De så hvor forferdelig den ulykkelige hadde det, men skyndte seg bort, sannsynligvis av frykt for selv å falle blant røvere.

«Nå traff det seg slik», står det (v. 31). Det kunne spørres om det da finnes noe som heter tilfeldighet. Ja, rent ytre sett kan en jo tale om det, men Guds barn ser likevel Herrens hånd over alt som hender. Også her var det Gud som gav den tjeneren han hadde innsatt, en anledning til å vise barmhjertighet. Men han lukket øynene for den.

Levittene betegner jo de andre medlemmene av Levi stamme utenfor Arons familie (prestestanden). De hjalp prestene ved tjenesten i templet, men tok ikke del i de egentlige prestelige oppgavene. De hadde ansvaret for å åpne og lukke templet, holde det og karene rene, lage i stand skuebrødene, sangen, musikken og så videre.

Hadde det vært noe å vinne i verdens øyne ved det, hadde de kanskje likevel gjort noe med saken. Her var det bare Guds øye som så hva de gjorde, og Gud ser ut til å ha vært som ingen for dem. Hvor godt viser ikke dette Herrens ord (Matt 23,5): «Alle sine gjerninger gjør de for å bli sett av menneskene.»

Så kom en samaritan, en av disse fremmede som jødene foraktet dypt. Han hadde nok bare liten kunnskap sammenlignet med presten og levitten, men hjertet hans var innstilt på å gjøre Guds vilje. Derfor ble det noe av det da han kom. Han tok fatt og hjalp den sårede med stor selvfornektelse og tok seg av ham som om det hadde vært hans bror. Enda var den sårede sikkert en jøde, en av dem som samaritanen måtte vite foraktet ham (v. 33–34). Ja, samaritanen gav så grundig hjelp at han til og med hjalp for mer enn den dagen (v. 35).

Så samler Herren den praktiske lærdommen av denne hendelsen fra livet i spørsmålet (v. 36): «Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som var falt blant røvere?»

Herrens spørsmål har en egen form. En skulle ha ventet: «Hvem vil du nå regne som din neste etter denne fortellingen?» Men med vilje ser Herren saken fra standpunktet til ham som var falt blant røvere. Han spør ikke: «Hvem bør jeg hjelpe i nøden?» men: «Hos hvem ville jeg ønske å finne hjelp i nøden?» Med denne siste formen blir svaret selvsagt, for det ville jeg gjerne fra hvem som helst. Men i det ligger kravet til meg selv om å se på meg selv som neste for hver den som trenger min hjelp.

Den fariseiske tankegangen var at en bare skulle elske sine egne (se Matt 5,43). Det er i virkeligheten en hedensk tankegang. Vi møter så ofte det samme hos hedninger, for eksempel borte i India.

Der ligger for eksempel en mann og holder på å dø av sult, eller en båt full av mennesker kantrer, og de drukner. Men hedningene i India rører ikke en finger for å hjelpe dem. Det kunne være folk av en annen kaste, og en kunne jo miste kasteverdigheten sin ved å ta seg av dem. Så går en forbi og kjenner seg ikke som neste for de ulykkelige.

Hvor annerledes stiller ikke Herren det fram for oss her! Han viser oss den selvfornektende kjærligheten som noe vi skylder hver ulykkelig vi møter på vår vei.

Som oftest hører en denne fortellingen til Herren lagt ut slik at Jesus er den barmhjertige samaritan, og vi syndere er mennesket som falt blant røvere, i de onde åndenes makt. Det er en herlig anvendelse av ordet her, og åndelig sett er den fullt ut sann. Vi som lot oss hjelpe av Jesus, fikk jo legedom ved hans sår og nye livskrefter ved hans Ånd.

Og herberget (v. 34–35) er et bilde på de helliges samfunn, Herrens sanne kirke. Der kan den sjelen som var tapt, men er funnet igjen, bli helt helbredet ved Ordet og sakramentene. Og dette herberget skal jo bli stående på jorden til Herren kommer igjen på sin store dag.

Men alt dette er likevel mer en anvendelse enn en egentlig utleggelse. Hovedpunktet ligger i ordet Herren tar avskjed med den lovkyndige med: «Gå du bort og gjør likeså!»

Har den lovkyndige tatt dette ordet fra Herren til seg, er han kommet til å se sin uendelige gjeld til nesten og gjennom det også sin gjeld til Gud. Og det var jo den eneste veien til at han, som tolleren, kunne komme til å be om nåde. I stedet for å spørre: «Hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» ville han da bli ført fram til å be om å få evig liv, komme i det forholdet til Herren at han kunne få del i arven.

Hver den som selv har prøvd forgjeves å oppfylle loven ved egen kraft, har lært sin egen avmakt å kjenne. Han har fått se at han står der som tjeneren i gjeld. Han har gjennomlevd at han må bli frelst av nåde, og han har funnet nåden i Guds Sønn. Den som har det slik, får derved også erfare at bare ved livet under nåden vokser de nye kreftene fram til å gå bort og «gjøre likeså». Kjærligheten til Gud, til brødrene, til alle som trenger vår hjelp, også til fiendene våre, kan bare vokse fram som frukt på troens tre.

Hvordan står det til med deg, kjære bror og søster, på dette punktet: å gå bort og gjøre likeså som denne samaritanen? Det gjelder å prøve oss selv om vi elsker bare med ord og tunge eller «i gjerning og sannhet» (1 Joh 3,18). Visselig gjelder det for Herrens prester å gå i spissen i kjærlighetsarbeidet, og dobbelt tungt er ansvaret for kirkens tjenere om vi forsømmer det. Men det gjelder ikke bare for prester og andre som tjener kirken.

Hvor ofte må vi ikke gripe oss selv i at vi så nød, kanskje også syntes synd på dem, men at det ikke ble noen fruktbar medynk og ikke ble til kjærlighetens gjerning? Det ble snart glemt igjen. Å, måtte vi virkelig lære å vise barmhjertighet, ikke bare tenke på den, men praktisere den! Åndelig og timelig nød

stirrer oss jo i møte nesten ved hvert skritt vi tar. Men aldri må vi glemme at «sjelen i all barmhjertighet er barmhjertighet mot sjelen». Vi skal ikke gli inn i den rent menneskelige godgjørenheten som slett ikke tenker på annet enn den ytre nøden, og som forveksler middel og mål.

Han bar vår synd tålmodig som et lam,
han led vår straff, ja, led den inntil døden.
Er det for mye da forlangt av ham
at vi skal ha et sinn for brodernøden,
at vi til gjengjeld for hans kjærlighet
skal elske dem for hvem så hardt han led?

142. Ett er nødvendig (10,38–42)

Landsbyen som Herren kom inn i (v. 38), er Betania. Av Joh 11,1 hører vi at Marta og Maria bodde der. Dette må ha hendt på en av Jesu festreiser, kanskje den nest siste. Marta synes å ha vært enke og å ha hatt sitt eget hus.

Når vi i denne fortellingen hører Herren gi henne en stille irettesettelse, må vi ikke glemme at hun var en av Jesu trofaste venner («tok imot ham i sitt hus», v. 38). Hjemmet i Betania var et kjært tilholdssted for Herren (se Matt 21,17).

Marta var full av husmorbekymringer, og det fortsatte hun med også etter at Herren hadde begynt å tale om Guds rike. Søsteren Maria brøt derimot med travelheten. Hun satte seg ved Jesu føtter og lyttet til hans ord. Men Marta holdt på, enda samvittigheten hennes sikkert har sagt henne at travelheten nå ikke var på sin rette plass.

Det går tydelig nok en noe irritert, noe gretten tone gjennom ordene hennes (v. 40). Hun retter en slags anklage både mot Herren og mot søsteren. Det er toner fra det gamle mennesket vi møter her. Men Herren holder aldri med det gamle mennesket i oss; det skal ikke få rett.

Herren peker nettopp på det ømme punktet: den bekymringen og uroen som rådde i Martas sinn. De mange tingene hadde i øyeblikket fått en plass de ikke skulle ha, mens det ene, det store – sjelens vel, den gagnlige og nødvendige stillheten – var skjøvet til side. Maria hadde valgt det rette, og det skulle Marta ikke få lov til å forstyrre for henne.

Hvor stor Herren er, også når han irettesetter! Disse få ordene – hvor de advarer oss mot de mange, altfor mange ordene vi som oftest bruker når vi vil irettesette! Og hvor treffsikkert Herrens ord rammer!

Det finnes tid til å ha det travelt, det er sant. Men det finnes også en tid da vi ikke må ha det travelt med de mange tingene, og det er når Jesus vil tale til oss. Nettopp der lå Martas feil: Hun mente at hun ikke hadde tid da Herren ville tale til henne. Det lå en selvopphøyelse overfor Herren i dette, og dermed vek fredens stille ånd.

Når Jesus vil tale til oss, når hans tid er inne, da skal også vår tid være inne. Da skal vi sette oss ved Jesu føtter, på den ydmyke plassen, og si med den lille Samuel: «Tal, Herre, din tjener hører!» En kan også falle i den synden å høre Herrens ord, men sette seg i høysetet og kritisere i stedet for å ta det til hjertet.

I verden råder det sinnet som Marta falt i dette øyeblikket. Verden har ikke tid når Jesus vil tale til den. Den setter de mange tingene langt over det ene. Den

lar så ofte kirkeklokkene kalle uten å høre det den lille piken hørte, hun som sa: «Mor, jeg synes alltid klokkene kaller på meg.»

All vanhelligelse av Herrens dag med bekymring og uro for de mange tingene har sin rot i vantro. En snur Herrens ord i Matt 6,33 på hodet og leser dem med djevelens briller: Søk først alt dette, så kan Guds rike komme etter tid og leilighet.

Eller hvis verden hører Herrens ord, hører den det så ofte bare fra de høye stedene og får derfor likevel ikke tale med ham. Når et menneske blir vakt, betyr det derimot at det kom ned ved Jesu føtter. Da hørte det hans ord, ikke bare en prests ord.

Men først og fremst taler dette til Herrens venner. I Joh 11,5 står det: «Jesus elsket Marta og hennes søster og Lasarus.» Marta blir nevnt først. Hun var en av Jesu aller kjæreste venner, og likevel bedrøvet hun ham, selv om det sikkert var for hans skyld hun gjorde seg uro med de mange tingene.

En kan altså arbeide for Jesu skyld med stor iver og likevel være helt på feil spor, fordi en samtidig lar seg holde borte fra å få noe av ham. Marta er ikke et bilde på de jordisk sinnede verdensmenneskene. Hun er et bilde på de vennene av Jesus som arbeider rastløst for Herrens sak og alltid tenker på å yte. De tenker for lite på sin egen indre trang og kan derfor av og til nesten bli fremmede for seg selv og for hvordan de egentlig står seg med Herren.

En slik stadig, rastløs travelhet, også med de hellige tingene, kan ende med å bringe noe mekanisk, maskinmessig inn i det hele, og det hindrer Guds Ånds gjerning. I Sveits var det en gammel lekmisjonær som i en årrekke uavbrutt hadde arbeidet for andre. Endelig fikk de ham til å søke seg litt stillhet. Men snart etter skrev han hjem: «Jeg har glemt å hvile, jeg forstår meg ikke på det lenger.»

Det er farlig å bli for «oppslukt», for «jaget». Vår tid, med de store kravene som stilles til arbeiderne i Guds rike, rommer en stor fristelse til dette. Herren har riktignok talt om å arbeide mens det er dag. Men det gjelder å gjøre Martas gjerning med Marias sinn.

Timene i lønnkammeret ved Jesu føtter, i bønn og ved hans ord, tåler vi ikke å være foruten. Og vi skal ikke la dette ene nødvendige bli tatt fra oss, verken av mengden av oppfordringer utenfra eller av den rastløse driften i oss selv. Den er ofte ikke fri for forfengelig lyst og for overvurdering av hva vår gjerning makter.

At Martas navn blir nevnt to ganger (se 22,31: «Simon, Simon!» og Apg 9,4: «Saul, Saul»), skal minne oss om at det er fare på ferde. Inderligheten i forholdet til Gud er en kostelig ting. Den er som sjelens øye, som ikke tåler å bli plaget av et eneste støvkorn uten at følgene straks melder seg.

Men på den andre siden kan det også finnes noen som misforstår Herrens ord om Maria. Hele deres åndelige liv går opp i bare å nyte, høre, høre og atter høre. Men for arbeidet i Guds rike gjør de lite. Det blir usunt, slik den som spiser mer enn han får omsatt, blir syk på legemet.

I en mer gjennomført form møter vi misforståelsen i den såkalte kvietismen (av det latinske ordet *quies* = hvile). Den gjør det til kristendommens eneste mål å hvile i Gud uten å ville noe, uten å begjære eller ønske noe. En vil hvile i Gud

som det diende barnet som har sovnet ved morens bryst. En vil leve i den hellige likegyldigheten der sjelen er smeltet hen og sunket ned i Gud. Nei, sannelig, det var ikke «den gode del» Herren talte om.

Vi ser av Joh 12,3 hvordan Maria også kunne være virksom for å tjene sin Frelser ved å salve føttene hans. Da tok Herren henne i forsvar mot angrep fra motsatt side. Vi skal legge merke til at fortellingen om Maria ved Jesu føtter (v. 39) kommer like etter Herrens ord: «Gå du bort og gjør likeså!» (v. 37).

Den sanne og sunne inderligheten i Herren fører nettopp også til den rette virksomheten, den virksomheten som er båret av Ånden. Ved den kan det kanskje bli utrettet mer ved ett eneste arbeid – ett eneste møte, for eksempel, eller ett ord – enn ved det tidobbelte gjort med bekymring og uro. «Ikke ved makt og ikke ved kraft, men ved min Ånd, sier Herren, hærskarenes Gud» (Sak 4,6).

Hos de enkelte menneskene ligner den ene karakteren mer på Marta, den andre mer på Maria. Slik kan vi også finne disse to skikkelsene tegnet i store trekk. Den reformerte kirken med sitt veldige, iherdige og sterkt organiserte arbeid, stilt mot den evangelisk-lutherske med sitt mer innadvendte preg, som sikter mot inderlighet, viser oss dette. Det rette er, som sagt, Martas lyst til å virke forent med Marias stille inderlighet, det som Paulus kaller «tro, virksom ved kjærlighet» (Gal 5,6).

«Ett er nødvendig.» Hva dette ene er, kan jo sies på mange måter. Vi møter det allerede i den gamle pakt i Davids vakre bønn: «Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» (Sal 86,11). Eller det lyder som i Sal 27,4: «Én ting har jeg bedt Herren om, det søker jeg etter: At jeg må bo i Herrens hus alle mitt livs dager for å skue Herrens prakt og grunne i hans tempel.»

For å vise hvor flatt og flaut den spissfindige menneskeforstanden kan tolke det dyrebare ordet, skal vi bare nevne at noen har villet legge ut «Ett er nødvendig» slik: «Én matrett er nok.» Slik behandlet rasjonalismen de kostelige perlene i Guds ord. Den tumlet med dem, som Luther har sagt det på sitt djerve språk, «som sjøen tumler med en havresekk».

Men finner hjertet det ene nødvendige, da får vi alt det andre med på kjøpet. «Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» (Rom 8,32).

Ett er nødvendig, og alt i det ene:
favner vi Jesus som beste juvel,
venner, hva enn hele verden vil mene,
har vi da valgt oss den skjønneste del.

143. Herren lærer læresveinene sine å be (11,1–13)

I dette avsnittet står mye som hos Matteus finnes i Herrens bergpreken, både Herrens bønn («Fader vår», v. 2–4) og v. 9–13. Vi viser derfor til Matt 6,9–13 og 7,7–11. Likevel har Lukas mye som er særegent.

I v. 1 hører vi at det var like etter at Jesus selv hadde bedt, at en av læresveinene hans sa disse ordene: «Herre, lær oss å be, slik som Johannes lærte disiplene sine.» Det var sannsynligvis en av dem som hadde vært døperen Johannes' disipler (kanskje Johannes). Dette ordet gir oss også et lite, vakkert innblikk i hvordan døperen Johannes omgikkes disipelflokken sin.

Vi kan forstå at læresveinene, da de så Herren komme fra bønnen, har merket på ham den himmelske velsignelsen som spredte forklarelsens lys over Frelserens menneskelige skikkelse. Og hjertene deres lengtet etter å få del i denne herligheten.

Men av dette kan vi også lære veien til å be rett. Den begynner nettopp med denne bønnen: «Herre, lær oss å be.» Ak, mye av det som kalles bønn, er bare ordgyteri. Verdens såkalte «bønn» er nesten aldri noe annet. For en kan bare be ved at Ånden kommer oss til hjelp i vår skrøpelighet, slik Paulus vitner (Rom 8,26). Men om denne sannhetens Ånd sier Herren at «verden» (så lenge den vil fortsette å være verden) «ikke kan få, for den ser ham ikke og kjenner ham ikke» (Joh 14,17).

Nei, bønnen er ikke noe mekanisk ramseri, slik vi møter det i et vrengebilde når den katolske kirken teller opp fadervår og annet etter «rosenkransen». Den er, som den omvendte basutohøvdingen Kaniana fra Sør-Afrika så treffende sa det, «en hemmelighet mellom Gud og mennesket, som fører til herlighet».

Herrens bønn, slik vi finner den her, lyder ikke ordrett slik vi hørte den i Matt 6. Og i de eldre håndskriftene av Lukasevangeliet er den enda mer forkortet enn i vår oversettelse her. I disse eldste håndskriftene mangler for eksempel ordet «vår» ved «Fader», og likeså «du som er i himmelen», samt den tredje og den sjuende bønnen (se Rørdams oversettelse).

Noen mener at utelatelsene skriver seg fra Lukas, som jo visste at alle leserne hans kjente denne bønnen. På samme måte ser vi at innstiftelsesordene ved den hellige nattverd er gjengitt kortere av den ene evangelisten enn av den andre. Men muligens stammer den forkortede formen her også fra Herren selv. Da

viser det oss at det ikke først og fremst lå Jesus på hjertet at denne bønnen skulle gjentas ordrett. Det er bønnens ånd det først og fremst kommer an på; den lærer oss å be etter Guds vilje.

I v. 4, ved den femte bønnen, står det hos Matteus: «som vi òg forlater våre skyldnere.» Her hos Lukas står det: «for også vi tilgir hver den som står i skyld til oss.» Tanken er den samme. Men her hos Lukas blir det liksom slått mer fast at vår tilgivelse må være et stadig faktum, om vi med rette skal kunne be Gud om dag for dag å la nåden i Jesu blod hvile over skylden vår og slette den ut. Slutten på Herrens bønn, «for riket er ditt» osv., finnes heller ikke her hos Lukas.

I v. 5–8 har vi den lille, herlige likningen om hva bønn som holder ut, makter, selv der det er mindre villighet til stede. Og i tilknytning til det stiller Herren (v. 9–13) fram Guds farshjerte, som så gjerne gir og alltid er villig overfor den som ber. Han slutter da fra det mindre til det større.

Likningen om mannen som midt på natten kommer til vennen sin og ber ham låne seg tre brød, fordi en annen venn uventet var kommet til ham og han «ikke har noe å sette fram for ham», minner (se v. 8) en del om likningen i Luk 18,1–8 (enken og den urettferdige dommeren). Begge steder understreker Herren at det finnes en hellig «skamløshet» og pågåenhet i bønnen som Gud har velbehag i.

I denne likningen er det tale om å be vedholdende om den samme tingen, som en ikke får straks, men som en likevel tør vente at Gud vil gi oss i sin tid og på sin måte.

Her menes ikke nettopp det samme som når Paulus i 1 Tess 5,17 taler om å «be uten opphold». Der tenker han jo på bønnen som «sjelens åndedrett», på den bønnens ånd som et Guds barn stadig må leve i for å leve sunt i Gud.

Men nettopp fordi det her er tale om en bestemt ting, ligger det så stor trøst og et så stort løfte i denne likningen. For hvilket Guds barn har ikke slike bestemte ting på hjertet, både for seg selv og for andre?

I v. 7 blir vanskelighetene som kan stå i veien for bønnhørelsen, skildret i likningens form: «Døren er alt stengt», barna og vennen er «i seng». Det minner om at det ofte er store vanskeligheter som må overvinnes for at Gud kan høre sine barns bønn, vanskeligheter både inne i oss selv og utenfor oss. Derfor må Herren ofte, likesom vennen i likningen, la oss vente en stund før vi får se bønnhørelsen.

Et eksempel på det finner vi tydelig framstilt i Dan 10. Der sier Herrens engel til Daniel at hans ord var blitt hørt «fra den første dagen» han vendte sitt hjerte «til å vinne forstand og til å ydmyke» seg for sin Guds åsyn. Men i tjueen dager hadde Herrens engel kjempet med mørkets ånder for å vinne den seieren Daniel hadde bedt om for Guds folk.

Men for en trøst at Herren selv gir oss lov til, ja, formaner oss til å banke kraftig og vedholdende på hos synderes store venn i himmelen, til vi får «alt det» vi «trenger» (v. 8). Se også ordet hos Jesaja: «Gi ham ikke ro før han bygger Jerusalem opp igjen, og før han gjør henne til en lovsang på jorden!» (Jes 62,7).

De enkelte trekkene i likningen – de tre brødene, vennen som kom fra reise, og mannens fattige kår, at han ikke hadde noe å sette fram for ham – skal

neppe tolkes. Likevel kan de brukes om tro, håp og kjærlighet. Av naturen er vi så bunnfattige på dem at vi ikke selv har noe av dem til å mette vår venn, vår Jesus, med når han på sin frelsergang kommer til oss. Disse tre brødene må vi få fra Guds Ånd og be om dem, ikke prøve å lage dem selv. Selvlaget tro, håp og kjærlighet er ikke noe som metter Frelserens hjerte.

I v. 12 er det føyd til et tredje eksempel i tillegg til de to som Lukas har felles med Matteus (Luk 11,11 og Matt 7,9–10), nemlig dette om egget som sønnen ber om uten å vente å få en skorpion, et giftig kryp. Nei, Gud skuffer og bedrar aldri barna sine.

I v. 13 står det, i stedet for uttrykket «gode gaver» som vi finner hos Matteus, den beste av alle gaver, den som rommer all Guds nåde fordi den rommer Jesus-livet, nemlig Den Hellige Ånd. For et salig løfte i Luk 11,13! Det er et løfte for uomvendte hjerter, som viser dem en åpen dør til å finne den levende troen. Og det er et løfte for Guds barn, som viser dem en åpen dør til å «vandre i Ånden» (Gal 5,25) og bli «fylt av Ånden» (Ef 5,18). I Åndens gave finner vi svaret på den bønnen som sangen uttrykker:

Gi meg, o Gud, det saligste jeg vet:
et hjerte fullt av Kristi kjærlighet.

Den gudsbespottende slekten og dommen over den (11,14–36)

Når det gjelder dette avsnittet, viser vi til Matt 12,24–45. Fiendene (fariseerne, se Matt 12,24) drev nå forherdelsen så langt at de erklærte Jesu frelsesverk for djevelskap. Andre fristet ham ved å kreve flere tegn fra himmelen, i virkeligheten fordi de ikke ville tro; ellers var det tegn nok.

I v. 20 finner vi uttrykket: «er det ved Guds finger jeg driver de onde åndene ut». I Matt 12,28 står det: «ved Guds Ånd». Guds makt over djevlene er Åndens makt. De onde åndsmaktene blir bekjempet åndelig. Djevelens «våpen, som han hadde satt sin lit til» (v. 22), er innerst inne den vantroen han har fått podet inn i menneskehjertet. Faller vantroen, er makten hans brutt.

I v. 27–28 hører vi om den lille hendelsen med kvinnen i mengden som i hjertets tilbedelse brøt ut i en saligprisning av henne som var mor til en slik sønn som Jesus. Det har sannsynligvis selv vært en mor som sa dette ordet. Da begynte oppfyllelsen av ordet i Marias lovsang (Luk 1,48): «Fra nå av skal alle slekter prise meg salig.»

Men Marias salighet beroet ikke på selve det at hun var blitt Jesu mor. Den beroet på sinnet i henne, troens sinn, som ville være Herrens tjenerinne. Stille og saktmodig, slik det alltid var den store Mesterens skikk overfor søkende hjerter, viser Herren denne kvinnen dypere inn: til dette å høre Guds ord og ta vare på det (se Marias svar: «Det skje meg etter ditt ord!», Luk 1,38). Det lille «ja» som Herren innleder svaret sitt med, viser oss hans kjærlige hånd som verner om den lille begynnelsen i denne kvinnens sjel.

Hvor Herren med få ord kan tegne for oss veien til saligheten! Å høre Guds ord er altså nødvendig, men ikke nok. Først når ordet blir tatt vare på, så det bærer frukt i utholdenhet, i omvendelse og tro, eier hjertet saligheten.

I v. 33–36 har vi igjen bildet av lyset i lysestaken, som Herren ofte bruker, men på forskjellig måte. Ellers viser vi til forklaringen av Matt 6,22–23. Men her hos Lukas blir tanken om lysets virkning (v. 36) ført litt videre. Vi må også legge merke til sammenhengen med det foregående.

Herren hadde talt om Salomo og Jona som tegn for slekten i deres tid. Nå føyer han til: «Her er mer enn Salomo» – «mer enn Jona» (v. 31–32). Her er verdens lys (Herren selv), og dette lyset skinner klart nok, som lyset i lysestaken, og er tegn nok for hver den som har øye til å se det. Deretter går Herren over til

å tale i bildets form om hvor viktig det er at sjelens øye, «lyset i deg», kan være «friskt», og ikke et øye uten synskraft, ikke et blindt øye som bare er som mørke.

I v. 36 blir så tanken ført videre. Herren peker på hva følgen blir når Guds lys får lyse gjennom «hele ditt legeme», så det «ikke har noen del som er mørk», det vil si så Guds lys får skinne inn i alle kroker. Da, sier Herren, «vil det være så helt opplyst som når lampen lyser på deg med strålende skinn». Med andre ord: Da blir hele vandringen en vandring i lys, rett som når lampens lys skinner over et menneske.

Når lyset fra Gud først er tatt opp i vårt indre og får råde, så vi ikke på noe punkt vil sette det «i kjelleren eller under et kar» av lunkenhet eller menneskefrykt, da vil det bre seg fast og sikkert ut over hele livet til Guds barn, også i det ytre, og i sannhet gjøre det til et lysets barn (Ef 5,8; 1 Tess 5,5). Måtte vi ut fra dette ordet av Herren bære det fram for ham som vår bønn:

La øyet åpnes for din glans,
som overstråler sinn og sans
og kveger, men ikke blender.

144. Veropet over fariseerne og de lovkyndige, uttalt ved en fariseers bord (11,37–54)

Herren ble innbudt av en fariseer til å spise hos ham. Måltidet det er tale om her, svarer nærmest til vårt middagsmåltid. Ellers holdes hovedmåltidet i Østerlandene om kvelden. Innbydelsen er sikkert kommet i fiendtlig hensikt. Det går fram av den grufulle beskyldningen fariseerne nylig hadde rettet mot Herren, at han drev ut djevler ved Beelsebul.

Det var en felle de ville sette for Herren. Blant annet var det vel fordi de visste at Herrens læresveiner ikke tok hensyn til de vedtektene om ytre håndvask og så videre som fariseerne hadde laget så mange av. Så tenkte de seg vel muligheten av at Herren heller ikke gjorde det. I hvert fall kunne det gi anledning til å gå løs på Jesus.

Vi kan tenke oss situasjonen den dagen. De «geistlige» bordfellene vasker hendene med fromme miner, mens de kaster granskende sideblikk bort på Jesus for å se hva han nå vil gjøre: om han «for skams skyld», som det heter på verdens språk, vil gjøre som de, eller ikke. Men Herren setter seg rolig til bords uten å ta hensyn til de fastsatte vaskingene. Verten bruker straks dette til å uttrykke sin forundring over Herrens framferd (v. 37–38).

Men da tar Herren til orde og angriper fariseersinnet ved roten. Han refser dette skinnvesenet (v. 39), som var så omhyggelig med alt det ytre, mens det indre, sjelene deres, var så urene. Herren forbyr ikke de utvortes renselsene. Men han peker på hvor betydningsløs, ja, hvor usann omsorgen deres for det ytre skinnet ble når de samtidig forsømte det indre.

Her er et dobbelt bilde: begerets ytre i motsetning til innholdet, svarende til det ytre hos mennesker i motsetning til deres åndelige innhold. Men den samme Gud som skapte det ytre, legemet, skapte jo også sjelen (v. 40). Og livets helliggjørelse og renselse skal skje innenfra, fra sjelen, hvis det skal bli sannhet i det (v. 41).

Fariseerne gav bare almisse av ytre hensyn, slik også selve almissen bare bestod i utvortes ting. Men ytre gaver kan en gi uten at hjertelaget er helliget det minste (se 1 Kor 13,3: «Og om jeg gir alt det jeg eier til mat for de fattige … men ikke har kjærlighet, da gagner det meg ingenting»).

I v. 42–44 uttaler Herren nå tre verop over denne dårskapen hos fariseerne. Vi viser til Herrens verop over fariseerne den siste dagen han var i templet, se Matt 23,6–7.23.27–28. «Rettferd» (v. 42) vil si å øve rettferdighet mot nesten. Sammen med «kjærlighet til Gud» peker dette på de to store budene i loven (Matt 22,37–39).

Når det gjelder v. 44, der han sammenligner dem med graver, finner vi her en annen tanke framhevet enn i Matt 23,27. Der er det tale om motsetningen mellom gravenes ytre, pyntede utseende og forråtnelsen inni. Her er derimot sammenligningspunktet det villedende ved fariseerne, som en snare for andre. De blir sammenlignet med «ukjennelige graver», som mennesker kom til å gå omkring på uten å vite det. Etter loven (se 4 Mos 19,16) ble den som rørte ved noe dødt, også ved en grav, uren i sju dager.

Slik ble mennesker bedratt av fariseerne når de fulgte dem og stolte på deres veiledning, for de ble dratt med inn i et urent, hyklersk sinn. Hvor alvorlig er ikke også dette siste for alle som vil veilede andre i troen: at en ikke under fromhetens maske drar mennesker med seg inn i åndelig død! Uomvendte prester, urene sekteriske ånder og svermere, uren kjærlighet skjult under broderkjærlighetens maske – ved slikt er mange blitt ødelagt i sjelen, fordi de ikke så seg for hvem de fulgte.

I v. 45 tar en av de lovkyndige ordet, med en bitterhet som kommer tydelig fram, enda den er skjult under høflighetens maske («Mester»). «Du krenker også oss» med slik tale, sier han. Med dette «også oss» stiller den lovkyndige seg selv og sine likemenn opp som en egen klasse blant dem som var til stede.

Sannsynligvis må vi ved disse lovkyndige forstå utsendinger fra Rådet i Jerusalem, i motsetning til fariseerne på stedet. Av Matt 15,1 hører vi at Rådet hadde sendebud ute for å holde øye med denne farlige personen Jesus, som forkynte sannheten på en måte som gikk dem så nær inn på livet. Det var som om en i våre dager skulle si: «Du rammer jo ikke bare vanlige prester, men også det høyeste presteskapet med prekenen din.»

Herrens svar er et tredobbelt verop også over de lovkyndige (v. 46–52). For dette avsnittet viser vi til Herrens ord i Matt 23,4.13.29–35. Særegent for ordet her hos Lukas er at Herren betegner seg selv som «Guds visdom» (v. 49). Med det hentyder Herren åpenbart til Ordsp 1,20–33, kap. 8 og flere steder, der visdommen blir framstilt som en person som taler. Herren vil dermed si at denne Guds visdom var kommet til jorden i ham og talte gjennom ham.

Særegent for Lukas er også uttrykket (v. 52): «Dere har tatt kunnskapens nøkkel.» Det betyr at disse lovkyndige forbeholdt seg eneretten til å tolke Skriften. Vi må da tenke på hvordan paven og det pavelige presteskapet i våre dager holder nøkkelen til å erkjenne sannheten borte fra folket ved å nekte dem retten til selv å lese i Den hellige skrift.

Også mang en protestantisk prest som ikke eide livet i Gud, har villet hevde sin myndighet på det åndelige området ved å si til lekfolket: «Jeg som har studert, må selvfølgelig vite beskjed.» Med det har han villet hindre vakte mennesker i å streve videre fram. Men bare Guds Ånd kan gi mennesker kunnskapens nøkkel i egentlig forstand.

Kunnskapen skal sannelig ikke aktes ringe når den står i livets tjeneste. Men den døde kunnskapen «oppblåser» (1 Kor 8,1). Det gjelder å ha livets kunnskap, der den som lærer andre, selv går foran på Jesu vei i det hellige sporet. Da blir kunnskapens nøkkel ikke brukt til å lukke for sjeler, men til å lukke opp til omvendelse og tro.

I v. 53–54 hører vi nå om virkningen av dette ordet fra Herren. Det er ikke blitt mye av måltidet. Men av disse to siste versene i kapitlet kan vi se hvordan bordselskapet med rasende bitterhet har trengt seg sammen om Herren og slynget en mengde spørsmål ut over ham, bare for å få noe de kunne fange ham i. Men løgnen trakk her som alltid det korteste strå overfor sannheten.

Noen har villet laste Herren for mangel på hensynsfullhet overfor verten. Men denne sluttscenen bekrefter godt nok det vi nevnte tidligere: at også innbydelsen bare var hykleri. Derfor lot Herren sannhetens skarpe sverd falle ned over løgnens sammenfiltrede tråder og lot sannhetens skarpe lys falle over fariseernes spindelvev.

145. Herren advarer mot fariseervesenet og oppmuntrer vennene sine til frimodighet (12,1–12)

Som i Galilea står Jesus også under sin siste virksomhet i Perea overfor tre forskjellige grupper: de ledende, de store folkemengdene og læresveinene (v. 1). I grunnteksten står det egentlig «titusener» av mennesker. Så veldige skarer flokket seg om ham at de «holdt på å trå hverandre ned». Den store sammenstimlingen av folk henger vel også sammen med virksomheten til de sytti (se 10,1).

Spenningen var stor. Herren var kjent som «et tegn som blir motsagt». Situasjonen var alvorlig, det visste alle, på grunn av de ledendes fiendskap mot Jesus. Likevel retter Herren ordet mest til læresveinene. Det var jo dem framtiden tilhørte; ved dem skulle rikets såkorn spres ut blant jordens slekter.

Vi møter den samme advarselen mot «fariseernes surdeig» i Matt 16,6, der dette bildet sies å betegne fariseernes og saddukeernes lære (Matt 16,12). Her er det mer deres hyklerske vesen, deres «skinnhellighet», Herren peker på. Det var roten som deres falske lære hadde sprunget fram av.

I Herrens ord til læresveinene møter vi for en del de samme tankene som vi finner i Matt 10, i Herrens tale da de tolv ble sendt ut. I motsetning til fariseernes hykleri og skjulte vesen skulle læresveinenes ferd være åpen (v. 2–3). Det de nå talte sammen om i det skjulte, skulle fram i lyset og forkynnes for alles ører.

Med dette har Herren også stilt kristendommen i motsetning til alle de lyssky, hemmelige foreningene som det er så mange av i våre dager (frimureriet, godtemplarene og lignende). Av Herrens ord her går det også fram at hvert dekke av mørke en gang skal bli tatt bort. Syndens vesen vil skjule seg, slik Adam og Eva skjulte seg blant trærne i hagen. Men Guds folks hellige løsen skal være: «Fram i lyset!»

I v. 4–7 taler Herren kjærlig til læresveinene om å tre uforferdet fram (se Matt 10,28–31). Legg merke til den kjærlige tiltalen i v. 4: «mine venner» (Joh 15,15). Hvor underlig stort at den store Herren Jesus gir den lille flokken, «svak og sky og redd nok», et så stort æresnavn!

Denne åpne og fryktløse ferden, som hører Herrens læresveiner til, blir begrunnet med en henvisning til den kommende dommen (v. 8–10) og til Den

Hellige Ånds hjelp i rette stund (v. 11–12). Vi viser til Matt 10,32–33 og 19–20, samt Matt 12,31–32 (om spotten mot Den Hellige Ånd i v. 10).

Hos Matteus heter det: «hver den som bekjenner meg for menneskene, ham skal også jeg kjennes ved for min Far i himmelen.» Her heter det derimot «for Guds engler» (v. 8–9). Det peker på at Guds engler er til stede på Guds store dommedag. De er der også som vitner om at Guds dom er sann. For englene er jo med i arbeidet til hjelp for dem som skal arve saligheten (se også Matt 25,31).

Hele dette avsnittet peker på menneskefrykt som en av de største farene for Herrens venner. Vi skal bare frykte Gud (se v. 5) og ellers ingen. «Er Gud for oss, hvem er da imot oss?» (Rom 8,31). «Gud ga oss ikke feighets ånd» (2 Tim 1,7). Det er verdens ånd som med lokking og trusler vil få oss til å skamme oss ved vår Herres vitnesbyrd eller ved hans hellige.

Be om å bli fylt av Guds Ånd, du Guds barn, så du alltid og overalt kan bekjenne din Frelser her i denne syndens verden, der mørkets ånder har kastet vanære over hans hellige navn. «Lid ondt … for evangeliet, i Guds kraft!» (2 Tim 1,8).

146. Lignelsen om den rike bonden. Advarsel mot verdsligheten, særlig når det gjelder de timelige ting (12,13–34)

En mann i mengden trer fram og ber Herren om å hjelpe ham til sin rett i en arvesak han hadde med en bror (v. 13). Denne mannen hadde tenkt på de jordiske sakene, mens Jesus talte om de himmelske. Han hadde fått den tanken at denne store mesteren nok kunne brukes til å skaffe ham noe arvegods som han mente å ha rett til. Etter jødisk sivilrett fikk den eldste broren dobbel part, men også plikten til å forsørge moren og de ugifte søstrene. Denne mannen har trolig vært en av de andre brødrene.

Han er et forbilde på de mange som gjennom tidene har villet bruke kristendommen bare til å nå timelige mål. Hvor mye har det ikke vært av det i kirkens historie! Og i India hører vi om «riskristne», mennesker som lar seg døpe for matens skyld.

Men Jesus lar seg aldri bruke på den måten. Visst vil han være vår kjærlige venn og rådgiver også i alle jordiske forhold, men han begynner innenfra, med å gjøre sjelen rik i Gud. Bare der det nås, kan hans velsignelse også legge seg over våre timelige forhold. Men han lar seg aldri bruke i havesykens og verdslighetens tjeneste (v. 14).

Her får vi en veiledning om hvordan Guds menighet rett skal forholde seg til de sosiale livsforholdene. Direkte skal kirken være varsom med å blande seg inn i dem; det hører den verdslige øvrigheten til. Det betyr selvsagt ikke at kirken skal være blind for den uretten som blir øvd i det jordiske, der det så ofte går ut over de små i samfunnet.

Men det åndelige synspunktet må holdes svært klart hver gang kirkens menn griper inn for å løse de sosiale forholdene rett. Det er hjertenes forvandling Herrens menighet skal arbeide for som lys og salt på jorden. Og det er ut fra dette synspunktet Herren nå, i anledning av denne hendelsen, taler til folket (v. 15).

Som overskrift og tema for hele den følgende talen står dette ordet: «Se til å ta dere i vare for all havesyke! For ingen har sitt liv av sin eiendom, selv om han har overflod.» I grunnteksten står det egentlig: «For det er ikke slik at om noen har overflod, så har han sitt liv ut fra det han eier.» Den egentlige tanken er at

selv om en eier aldri så mye, kan det ikke holde ham i live. Det sikrer ham ikke livet her på jorden. Og da ligger det i det at det enda mindre gir ham et evig liv.

Dette belyser Herren med en lignelse (v. 16–20) om en rik bonde som hadde fått en uvanlig rik avling av jorden sin. Rik var han fra før og hadde nok, nå fikk han overflod. Å bli rik gjennom jordbruket er liksom en mindre farlig vei enn å bli det gjennom spekulasjoner i forretningslivet. Likevel viser Herren oss den store faren som også ligger i rikdom fra jordens grøde. I denne lignelsen ligger det en særlig stor advarsel til alle dem som arbeider med jorden. Jorden kan gjøre en jordbunden og jordisk sinnet, og slik trer denne skikkelsen fram som Herren her maler for oss.

Den overmåte store avlingen Gud hadde gitt ham, skulle åpenbart åpne øynene hans for at rikdom og overflod ikke kan mette sjelen, og slik hjelpe ham til lengsel etter den sanne rikdommen. Men det ville han ikke forstå. Vi ser ikke sjelden at rike verdensmennesker ofte får i overflod. «Alt jeg rører ved, blir til gull,» sa en rik mann en gang.

Men Herren vil, som sagt, vekke hjertet ved medgang så vel som ved motgang. Mye gods fører med seg uro og skuffelse når en ikke tar det fra Gud og bruker det for Herren som en som i seg selv ingenting eier. Det er en bitter skuffelse når mange tror at bare de kunne nå et visst punkt av velstand, så ville de få bare fred og gode dager.

Den rike mannen får nå den bekymringen hva han skal gjøre med rikdommen sin. Nå må han til å utvide bygningene sine (v. 17–18). I disse tankene trenger det i seg selv ikke å være noe ondt. Også Guds barn må få lov til å utvide sin timelige virksomhet. Men – nå kommer spørsmålet: Hva vil han samle godset til? Er det til Guds ære, for å hjelpe den fattige nesten, for å støtte arbeidet for Guds rike? Å nei, han vil bare bruke det til kjødelig nytelse for seg selv. Han vil mette sjelen sin med det. Han regner rikdommen sin for sjelens føde (v. 19).

Så lite akter han sin dyrebare sjel, og så høyt akter han de forgjengelige godene, at han tror en har alt bare en har dem. Det er den forferdelige løgnen verdsligheten bunner i. Den blir ikke alltid uttalt så åpent. Det står jo også at han tenkte dette ved seg selv; det var en hemmelig samtale mellom ham og sjelen hans.

Men i hvor mange sjeler ville vi ikke få se det samme om forhenget på den måten ble løftet for oss! En regner fremtiden sin for sikret når en «sitter lunt innendørs». En søker kjødelig ro og kaller det å «ha det godt» og «leve godt» når en kan nyte jordens ting etter behag. Og en bannlyser enhver tanke på døden. Den vil en ikke snakke om, bare more seg og nyte livet.

Og så kommer dødsbudet ofte så brått: «I denne natt kreves din sjel av deg.» Ja, den som søkte sin ro i det som forgår, dør alltid i natt, i nattemørke. Og da kan alt godset ikke forlenge livet med en eneste time. Da nytter det ikke at den døende, slik det har hendt, ligger med nøkkelen til pengekisten i hånden. Da kjenner en at en likevel ikke var sin egen herre. Da blir det hjertet søkte lykken sin i, så ofte spredt for alle vinder. Andre tar det, men sjelen – hva har den da? Ingenting, slett ingenting annet enn gjeld, et forspilt liv, en evig fattigdom.

I verdens øyne har denne mannen sikkert vært regnet for en klok og dyktig mann som forstod seg godt på tingene sine. Men Guds dom lyder annerledes: «Du dåre!»

Det finnes en fortelling fra gamle dager om en konge som hadde en hoffnarr. En gang gav han narren en stokk med disse ordene: «Den skal du ha fordi du er den største dåren.» Stunden kom da kongen skulle dø. Mens han i angst så ut mot evighetens mørke som senket seg over ham, sa han til narren som stod ved sengen hans: «Hva skal jeg gjøre?» Han fikk til svar: «Har du aldri tenkt på det før?» Og narren tok stokken og gav ham den med disse ordene: «Da er det best at du får stokken tilbake, for da er du en større dåre enn jeg.»

«Slik er det med den som samler seg skatter og ikke er rik i Gud.» Med det trekker Herren den alvorlige lærdommen ut av lignelsen. Rik i Gud er den som har sin skatt i himmelen, den som Jesus er blitt hjertets rikdom for. Den samme døden som tar alt fra verdens barn, må for Guds barn være tjeneren som lukker opp til den største rikdommen et Guds barn noen gang har kunnet skue.

Men veien til å bli rik i Gud går underlig nok gjennom en konkurs. Bare den som lot seg erklære konkurs av Guds lov, kan få tak i nådens usigelige, evige og uforgjengelige rikdom. «Hva skal jeg gjøre?» spurte den rike bonden (v. 17). Lykkelig den som i rette tid kommer til å spørre: «Hva skal jeg gjøre for å bli frelst?» og får det rette svaret inn i hjertet sitt: «Tro på Herren Jesus» (Apg 16,30–31).

Rik er den som Jesus eier,
fattig den som ei ham har.

Havesyke er en av de største syndene i lyset fra Guds ord. Det er sagt med rette at den gjerrige har det enda langt verre enn drankeren. For drankeren kan likevel ha lyse øyeblikk, men dem har den gjerrige ingen av. «Rik i Gud» betegner derimot en tilstand av indre fred som bunner i troens fullkomne avhengighet av Gud. Guds kasse blir aldri tom, hans forråd strekker til for tid og evighet. Derfor er Guds barn de sanne kapitalistene.

Vår rikdom, lyst og ære
skal Jesus ene være.

Men havesyken viser seg ikke bare i begjær etter det som hører kjødet til, men også i bekymring. Og i den forkledningen prøver havesykens djevel ofte å skaffe seg husly også hos Jesu disipler (v. 22). «Derfor sier jeg dere», fortsetter Herren nå, «vær ikke bekymret» osv. Der vender han seg igjen særlig til disiplene sine med en advarsel mot alle de mange bekymringene for liv og kropp (v. 22–34). Vi viser her til Matt 6,25–34.

I stedet for «himmelens fugler» (Matt 6,26) står det her «ravnene». De er vel nevnt som bilde på de minst nyttige fuglene, og likevel får også de sin føde. Videre finner vi hos Lukas dette tillegget i v. 26: «Makter dere da ikke engang det minste, hvorfor er dere da bekymret for det andre?» «Det minste» peker tilbake på å «legge en alen til sin livslengde». Kan vi ikke engang legge en stund til livet vårt, hva skal da alle bekymringene for det andre være til?

Uttrykket i v. 29, «la ikke tankene deres fare hit og dit», heter egentlig i grunnteksten: «Svev ikke i luften», det vil si: Slipp ikke det fotfestet dere har i troen på deres himmelske Far. Støtter en seg som den rike bonden til sitt timelige forråd, har en ikke fotfeste, for alt dette er så usikkert. Men det er klippegrunn når vi under redelig arbeid og ydmyk bønn «trygt lar alt bero på Gud vår Fars nåde» (v. 22–30) og setter Guds rike som vårt egentlige mål gjennom alle ting og over alt annet (v. 31–34).

Når det gjelder v. 33–34, viser vi til Matt 6,19–21. Særegen for Lukas er den kjærlige, oppmuntrende tiltalen i v. 32: «Frykt ikke, du lille hjord! For det har behaget deres Far å gi dere riket.» Frelseren har sikkert latt sitt kjærlige øye gli ut over denne lille flokken – så underlig fattig og i det ytre så forsvarsløs, som får blant ulver. Og likevel var det en liten flokk sterkere enn alle verdens hærer, for «én mann med Gud er flertallet».

Herren slutter fra det store Gud gir sine venner, «riket», til det mindre som han da så mye mer vil gi dem. Det er dette Paulus tar opp i Rom 8,32 når han sier: «Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?»

Om ordet i v. 33, «Selg det dere eier, og gi det som almisser! Gjør dere pengepunger som ikke eldes …», sier Luther: «Dette er alt sammen sagt i den mening at en ikke skal elske eller søke noe over Gud og hans ord, men, som St. Paulus sier (1 Kor 7,30), eie som om en ikke eide.» I hjertet skal en liksom ha solgt alt sitt jordiske gods og stilt det til Guds rådighet, for det er jo likevel hans alt sammen.

Noen ganger krever Herren også det ytre avkallet, slik vi hører det overfor den rike unge mannen (Matt 19,21) og slik det var hos apostlene. Herren kan kalle til en slik gjerning at også det å gi fra seg all egen eiendom i det ytre følger med (for eksempel i misjonsarbeidet blant hedningene). Det er også en måte å bli løst fra de bekymringene som følger med forvaltningen av gods på, og det kan være at dette rådet fra Herren lyder til flere enn dem som følger det.

I alle tilfeller taler det umåtelig alvorlig til hjertene våre mot alt som heter å binde seg til det jordiske. Vi må be Gud om å få hjertet løst og frigjort fra disse timelige tingene, enten vi i det ytre skal beholde dem eller skille oss av med dem. Det som er gitt til Gud, er satt inn i den himmelske banken, der pengepungene aldri eldes.

147. Herrens gjenkomst. Årvåkenhet og troskap. Kampens vei. Tidens tegn (12,35–59)

En sterk hjelp til å få hjertet løst fra det som vil binde det til det jordiske, er å ha hjertet åpent for å vente på Herren. Guds folk skal være et folk som venter, for «vi har vårt hjemland i himmelen». I det følgende finner vi tre bilder som Herren bruker for å minne sine tjenere om denne gjenkomsten sin og om hvordan vi skal forholde oss til den.

Først (v. 35–38) har vi bildet av tjenerne som venter på at herren deres skal komme hjem fra bryllupet. Skal tjenerne kunne vente på herren sin uten engstelig uro, må de ha alt i orden til straks å lukke opp for ham når han kommer. De må være påkledd og ha lyset tent (v. 35). Uttrykket «La hoftene være ombundet» peker på de lange klærne som var vanlige i Østerlandene. Når en ville være klar til arbeidet sitt, bandt en dem opp med et belte. Slik skal heller ikke vi gå og slepe på noe som kan hindre foten vår i å skynde seg Herren i møte når han kommer.

Apostelen Paulus skriver i 2 Tim 2,4: «Ingen som gjør krigstjeneste, blander seg inn i dagliglivets sysler, for han vil gjøre sin hærfører til lags.» Mye eiendom kan hindre et Guds barn i å vente på Herren med glede, og det samme kan på den andre siden næringssorger. Derfor: Bind opp om deg, du Herrens venn!

«Lampene brennende» vil si å stå klart i sin bekjennelse med liv og munn. Også det er nødvendig om vi skal være rede. Lammes hjertet av menneskefrykt, blir håpet matt.

I v. 37–38 uttaler Herren et herlig løfte over de tjenerne han finner våkne når han kommer. Han sier at han selv vil være tjener for disse tjenerne sine og la dem smake de herlige rettene hans hus har. Når vi tenker på at tjenerne den gang var livegne eller treller under herrene sine, blir dette løftet enda større. Intet Guds barn har fortjent engang å få løse skoremmen for vår himmelske Mester. Og så vil han selv gå til bords og tjene oss, de «unyttige tjenere» (Luk 17,10) – det er nåde over nåde.

I v. 38 antydes det en dobbel gjenkomst av Herren. Det stemmer også med alt annet i Guds ord, særlig Åp 20, der det tales om den første og den andre oppstandelsen.

I v. 39–40 har vi så bildet av husbonden som passer på tyven (se Matt 24,43–44). Og i v. 41–48 har vi til slutt bildet av to slags forvaltere: den tro forvalteren som finner nåde hos herren sin (v. 42–44), og den utro forvalteren (v. 45–46). Vi viser til Matt 24,45–51.

Særegent ved dette siste avsnittet er Peters spørsmål i v. 41: «Herre, er det til oss du taler denne lignelsen, eller også til alle andre?» Det sikter vel først og fremst til Herrens lignelse om husbonden som passer på tyven. Peter syntes vel at en slik formaning om å være våken og rede egentlig ikke passet så godt på ham og de andre apostlene, som jo hadde forlatt alt for å følge Herren. Han syntes at den heller kunne passe på alle dem som ikke hørte til den snevrere disippelkretsen, og som derfor kunne tenkes å være mindre våkne.

I dette ordet fra Peter ligger det, som så ofte når vi hører ham tale, en blanding av noe vakkert og noe dårlig. Det vakre er at han i sitt hjertes kjærlighet til Herren synes det ikke kunne være tale om at han og de andre disiplene skulle sove når Herren kom. Det dårlige er at han mangler den ydmyke erkjennelsen av at selv om ånden er villig, er kjødet likevel skrøpelig. Herrens svar har derfor også en tone av dette: «Den som mener seg å stå, han se til at han ikke faller!» (1 Kor 10,12).

Selvsagt gjelder Herrens ord om å våke alle (se Mark 13,37: «Det jeg sier til dere, sier jeg til alle: Våk!»). Men Herren innskjerper (v. 47–48) det store ansvaret som hvilte på dem som var betrodd mest, altså særlig på apostlene.

Særegent er ordet i v. 48 om den tjeneren som ikke kjenner sin herres vilje og gjør det som fortjener slag. Han skal få «færre slag», mens den som kjenner Herrens vilje og handler mot den, skal få «mange slag». Synden får alltid straff, det krever Guds hellige rettferdighet. Men vi ser altså at Herren tar hensyn til hvor bevisst det er syndet.

Ofte er uvitenheten om Herrens vilje jo selvforskyldt. En kunne ha visst det om en hadde villet strebe etter det med alvor. Tenk på de mange som har det levende ordet så nær, og som likevel ikke vil høre det. Det er åpenbart ikke slike Herren tenker på her. De faller heller inn under ordet: «Hver den som mye er gitt, av ham skal mye kreves.» Derfor er det selvbedrag når mennesker sier at de ikke vil høre Guds levende ord fordi de får mer ansvar ved å høre.

Nei, her tenkes det på slike som ikke har hatt anledning til å få lys over Herrens vilje: først og fremst hedningene, dernest vel også mennesker som lever i helt døde bygder. Det er den barmhjertige Guds rettferdighet som tar alle hensyn med i betraktningen. Godt at det er han alene som er dommer over levende og døde! Men den som vil gjøre dette ordet til en sovepute for seg selv eller andre, skal få mange slag, for han vitner mot seg selv. Når det gjelder slutten av v. 48, viser vi ellers til Matt 25,14–30 (lignelsen om de betrodde talentene).

Mens Herren ser fram mot sin gjenkomst, mot regnskapets time, faller blikket hans over det som lå mellom den stunden da han sa dette, og den siste store dagen. Før Herren kommer til dom, må ilden først ha kommet til å brenne over hele jorden (v. 49).

Hva er det da for en ild Herren sier han er kommet for å kaste på jorden, en ild han lengter etter å se tent? Ja, på den ene siden er det Den Hellige Ånds

flamme, troens, kjærlighetens og den hellige forsakelsens ild, med det hellige lyset og den hellige varmen. Men på den andre siden er det også kampens og lidelsens ild, som nødvendigvis følger med når troens ild bryter løs mot alt som heter denne verdens syndige vesen. Den levende troen har også sin side som vender utover, sin angripende side, når den blir til dom over alle de kalde, døde og lunkne hjertene.

Vi minnes ordet i Jes 4,4, der det tales om Herrens Ånd som den som «dømmer» og samtidig «tenner en ild»,[1] og også ordet i Matt 3,11: «Han skal døpe dere med Den Hellige Ånd og ild.»

I hvert døpt menneske er det lagt en glo fra himmelens hellige ild. I så mange hjerter har verdens vantro lagt et tykt lag aske omkring gløden. Den kan bare reddes ved at den samme Ånd som tente gløden, får lov til å blåse asken bort med sitt pust og få gløden til å flamme opp før den er slukket. Det er dette Guds ord kaller omvendelse. Men du, i hvis hjerte ilden er tent, ilden for Jesus: Våk over at det blir lagt på ilden, så den ikke bare kan fortsette å brenne i deg, men også kan få makt til å tenne videre og videre.

Det var dette Herren lengtet etter. Men det var enda noe annet som igjen måtte gå foran for at denne ilden skulle komme til å brenne. Det var smertens dåp (se Matt 20,22) som Herren skulle døpes med, blodsdåpen på Golgata (v. 50). Herren skulle senkes ned i dens mørke vann, så ordet fra Sal 69,2–3 ble oppfylt på ham: «Vannene er kommet inn til sjelen … Jeg er kommet i dype vann, og strømmen slår over meg.»

Her, som i Joh 12,27, merker vi den sjeleangsten som senere brøt fram i Getsemane (se det som er sagt om dette ved Matt 26,38). «Hvor jeg gruer til den er fullført!» Fra Golgatas kors lyder svaret oss i møte: «Det er fullbrakt» (Joh 19,30). Kjærlighetens ild i Frelserens hjerte drev ham gjennom lidelsens ild.

Og slik må også alle hans disipler, de som har kjærligheten til Jesus brennende i hjertet, følge ham gjennom lidelsens ild. Det er dette Herren så utvikler videre i v. 51–53 (se om dette Matt 10,34–36).

Fred med Gud og fred i hjemmet kan ikke alltid følges ad. Men når folk klandrer Herrens vitner og beskylder dem for å bringe splid inn i familien, skal vi vise dem til Herren selv. Det er han som har sagt at slik må det gå der han kommer inn i et hjem og får rom i hjertet hos noen i hjemmet, mens andre står imot. Allerede profeten Mika har pekt på denne kampens ild som følger Herrens oppriktige venner (Mika 7,5–6).

Når det gjelder slutten (v. 54–59) om værtegnene – som folk forstår seg så godt på, og som det snakkes så mye om blant mennesker, mens tidens tegn blir så lite forstått – viser vi til Matt 16,2–3. «Hvorfor kan dere da ikke tyde denne tiden?» sier Herren. Døperen var kommet med sin veldige forkynnelse, og nå Herren selv med alle de underfulle, store gjerningene! Sannelig, for en dårskap ikke å kjenne denne besøkelsestiden fra Gud!

«Hyklere!» sier Herren (v. 56). For på en måte forstod folket godt at Gud hadde gjestet sitt folk (Luk 7,16), men det var vaklende og lot seg stadig påvirke av lederne mot bedre vitende. Særegent for Lukas er ordet i v. 57, som viser til

[1] NB: «ved doms ånd og renselses ånd».

tegnene inne i oss selv: «Og hvorfor dømmer dere ikke av dere selv hva som er rett?» Også uten de ytre tegnene måtte altså samvittigheten deres vitne om at ordene hans var sanne.

Og Herren peker på at det er nødvendig å «kjøpe den laglige tid» (v. 58–59), i ordet om å komme overens med motparten sin før det er for sent. Vi møtte det samme ordet i Matt 5,25–26. Der gjaldt det forholdet mellom mennesker, forholdet til den nesten en har gjort urett. Her må vi ved «motpart» helst tenke på den Guds røst som møtte folket både i tidens tegn og i samvittigheten.

Mot den som ikke vil lytte til sannhetens røst i hjertet sitt, vil denne røsten en gang stå fram som anklager for Guds domstol. Og dommen vil bli som det står skrevet i Rom 2,8: «Over dem som er gjenstridige og ulydige mot sannheten, men lydige mot urettferdigheten – over dem skal komme vrede og harme», et evig fengsel (v. 59).

Det står om Jesus at han kom full av nåde og sannhet (Joh 1,14). Men den som ikke vil lyde sannheten, går også glipp av Jesu nåde og faller dermed inn under lovens dom. Dette siste ordet i kapitlet roper til oss: «La dere forlike med Gud!» (2 Kor 5,20), og: «Se til at ikke noen forspiller Guds nåde» (Hebr 12,15).

148. «Hvis dere ikke omvender dere –». Det ufruktbare fikentreet (13,1–9)

I tilknytning til de alvorlige påminnelsene i forrige kapittel tar Herren nå anledning av to hendelser som hadde funnet sted, til å peke videre på at omvendelse er helt nødvendig om de ville unngå Guds dom. De hendelsene som her er omtalt i v. 1 og v. 4, er ellers ikke kjent.

Av den første ser vi hvor grusomt romerne prøvde å kue enhver oppreistrang. Særlig i Galilea var sinnene urolige, og noen galileere har trolig vakt mistanke hos Pilatus ved en av høytidene i Jerusalem. Uten skånsel og hensyn hogg han da ned blant dem, og det til og med i forgården til templet, der de holdt på å bære fram offeret sitt, så deres eget blod rant ned over det.

Den andre hendelsen (v. 4), med tårnet ved Siloa som styrtet ned og drepte atten mennesker, henger kanskje sammen med en vannledning som Pilatus bygde. Siloa var en vannkilde, trolig i den sørøstlige delen av Jerusalem.

Herren bruker først denne anledningen til å gå imot den oppfatningen som var så vanlig blant jødene, at særlige ulykker var en straff fra Gud for særlige synder hos den de rammet. Det er denne oppfatningen vi møter hos Jobs venner. Den fører jo lett til forferdelige slutninger, som om en kunne bedømme hvor godt et menneske stod hos Gud ut fra hans ytre kår.

Selvsagt henger all elendighet her på jorden sammen med synden, den er syndens lønn. Men ikke slik at den enkeltes skyld kan måles ut fra det som rammer ham i det ytre. Ofte er det jo Guds kjæreste barn som må gjennom de tyngste trengslene. Slike ulykker, som de kalles, er framfor alt omvendelsesprekener for samtiden. Det er det Herren peker på i v. 3 og 5. Hvordan det nærmere henger sammen med de enkelte som blir rammet, kan vi ikke utgrunne. Der gjelder det: «Hvor uransakelige hans dommer er, og hvor usporlige hans veier» (Rom 11,33).

Ut fra dette synspunktet skal vi se på slike hendelser. Vi skal ta dem til selvprøvelse og dra dem fram til selvprøvelse for andre. Herrens alvorlige ord: «Hvis dere ikke omvender dere, så skal dere alle omkomme på samme måten», fikk sin forferdelige oppfyllelse den gang Jerusalem gikk under. Da rant blodet i strømmer, mens mange omkom under bygningene som styrtet sammen.

Lignelsen om det ufruktbare fikentreet (v. 6–9) knytter seg helt til dette ordet fra Herren. Fikentreet er tydelig nok først og fremst et bilde på det jødiske folket. De tre årene (v. 7) peker åpenbart på den tiden da Herren, Guds egen Sønn, hadde vandret blant dem, mektig i ord og gjerninger. Vingårdsmannens forbønn (v. 8) peker fram mot Herrens forbønn fra korset. Og fristen som ble gitt, svarer til tiden som gikk mellom Kristi død og oppstandelse og ødeleggelsen av Jerusalem.

Men lignelsen har også en mektig preken til hver enkelt sjel. Hvert døpt menneske er som dette fikentreet, plantet i vingården, i nådens fruktbare jordsmonn. Frukten som kreves, blir da et liv i denne nåden, et omvendelsens liv i tro og forsakelse. Kjære leser, finnes denne frukten hos deg? Eller prøver du fortsatt krefter med Guds langmodighet?

Alvorlig er ordet om at hvert tre som ikke bærer frukt, gjør jorden unyttig.[1] Hvor mye et vantro menneske enn får utrettet sett med verdens øyne, er livet og gjerningen hans likevel unyttig i Guds øyne.

Også for den enkelte ber Jesus. Det er Herrens forbønn vantro mennesker kan takke for sin ofte så lange nådetid. «Han ba for overtredere», står det (Jes 53,12).

Ordene «spadd opp rundt det og gjødslet det» (v. 8) peker på alt Herren gjør for å få troens frukt fram i det ufruktbare menneskehjertet. Med trengslenes skarpe spade skjærer han over mange røtter som ledet hjertets sans bort fra det ene nødvendige, for å samle sinnet om det store spørsmålet om frelse. Og han legger hellige krefter inn i det ufruktbare hjertet for å lede det til omvendelse. Det skjer gjennom vitnesbyrdet som han sørger for blir lagt nær det vantro hjertet, og kanskje også gjennom andres forbønn, som han lar et slikt menneske få.

Paulus advarer i Rom 2,4 mot å forakte Guds «rikdom på godhet og overbærenhet og tålmodighet», og spør: «Vet du ikke at Guds godhet driver deg til omvendelse?»

Men også Guds barn er gjenstand for en usigelig langmodighet. Derfor skal vi selv, i vår Frelsers fotspor, lære å være tålmodige mot alle (1 Tess 5,14). Vi skal ikke være for raske til å oppgi håpet om at mennesker kan bli omvendt, eller om at et Guds barn som falt dypt, kan bli reist opp igjen. Vi har mye å lære av ham som ba for det ufruktbare fikentreet. Abraham hadde noe av dette sinnet da han gikk i forbønn for Sodoma.

Som Abraham, der for Sodom bad,
så be også du for den store stad,
til selv han staven bryter!

[1] NB: «Hvorfor skal det stå her og utarme jorden?»

149. Herren helbreder den krumbøyde kvinnen på sabbaten. Lignelsen om sennepsfrøet og surdeigen (13,10–21)

Vi ser at Herren i Perea følger samme skikk som i Galilea: Han lærer i synagogene på sabbaten (v. 10). Også her i Perea møtte han motstand når han helbredet en syk på sabbaten. (Se motstanden i Galilea, Matt 12,9–14: mannen med den visne hånden; og i Judea, Joh 5: den syke ved Betesda-dammen, og Joh 9,1: den blindfødte.) Likevel er motstanden her i Perea ikke på langt nær så ondartet. Motstanderne skammet seg til slutt, og folkemengden gledet seg over Herrens «herlige ting» (v. 17).

Kvinnen Herren helbredet her, «hadde hatt en vanmaktsånd i atten år» (v. 11). Sykdommen var at «hun var krumbøyd og kunne ikke rette seg opp». Det var ikke en vanlig sykdom. Den skyldtes en påvirkning fra Satan (v. 16), og var altså i dette tilfellet en slags demonbesettelse. Som ved byporten i Nain gjør Herren her sin undergjerning uten å bli bedt om det (v. 12), drevet av den inderligste medfølelse (se v. 16).

Kvinnen ser ut til å ha vært et troende menneske. Herren kaller henne da også en «Abrahams datter» (v. 16). Hele måten hun tar imot velgjerningen hans på («hun priste Gud», v. 13), bekrefter dette. En hard plage hadde hun båret på, men Herren vendte «klagerop til jubelsang». Gjennom trengselen nådde hun sikkert også frelse for sjelen ved Jesu nåde.

Men som vanlig blandet verdens knurr seg med lovprisningen fra den som var frelst. Synagogeforstanderen tok anstøt i sin fariseiske tankegang av at det var på sabbaten Herren helbredet. Han hadde riktignok ikke mot til å angripe Herren selv åpent, men begynte å skjelle ut folket fordi de lot seg helbrede på sabbaten. De kunne jo komme en av de seks dagene, sa han (v. 14).

Herren refser denne hykleren (v. 15–16), for han forstod godt at ordene egentlig var myntet på ham. Han viser motsetningen mellom fariseernes omsorg for dyrene på sabbaten og deres trangbrystede, kjærlighetsløse syn på lidende mennesker. Der var det en okse eller et esel, bundet av mennesker, her en Abrahams datter, bundet av Satan. Ville en tross sabbaten ikke la et dyr tørste en dag til, skulle da denne kvinnen vente lenger, etter at hun hadde vært bundet i atten år?

Igjen viser Herren oss her det rette synet på å holde hviledagen hellig: Den er en dag da Herrens herlighet skal åpenbares. Kvinnen hadde jo dessuten ikke gjort noe; det var han som hadde gjort denne gjerningen. Med ordene sine strekker han sin vernende, kjærlige hånd ut over kvinnen, slik han gjorde den dagen i gjestebudet hos fariseeren overfor kvinnen som salvet ham (Luk 7,50). Det er godt å høre at motstanderne her bøyde seg så langt for sannheten at de skammet seg. Lykkelig den som slipper anstøtet sitt og i stedet gleder seg over Herrens herlige gjerninger.

Den krumbøyde kvinnen er et bilde på alle dem som er tynget av verdens bånd og byrder. En kan jo bli krumbøyd av å være bundet til jorden. Slik har Satan bundet så mange hjerter til jordens ting at de går med øynene festet nedover, uten det minste blikk for himmelen.

Det finnes et maleri som viser en tigger som går og roter i en avfallsdynge for å få noe i tiggerposen sin. Over tiggeren svever en engel med en krone. Men engelen gråter, for tiggeren ser ikke opp til kronen. Ja, slik går så mange verdensmennesker krumbøyde i åndelig forstand, bare opptatt av å berge seg noe av jordens fattige ting.

Men en kan også bli krumbøyd av en tung byrde en bærer. Slik går mange hjerter og sleper på syndens tunge byrde. Det gjelder både de mange tunge forholdene synden har ført over denne jorden, også mange nedarvede byrder, og selve den enkeltes syndeskyld, som engster og knuger hjertet så synderen ikke tør se opp til Gud. Fra alle disse båndene og byrdene kan vår herlige Frelser løse hjertene, bare vi vil tro ham og komme når han kaller for å frelse. Og til det bruker han fremdeles aller mest den dagen som kalles Herrens dag, vår helligdag.

Når frelste syndere priser Gud og vitner med takk: «Store ting har Herren gjort mot oss, vi ble glade» (Sal 126,3), gleder du deg da, min leser? Eller hører du til dem som knurrer og murrer over de helliges glede? Salig den som kan si med salmisten: «Jeg priser meg lykkelig sammen med din arv» (Sal 106,5).

Når det gjelder lignelsen om sennepsfrøet og surdeigen, viser vi til Matt 13,31–33. Ved disse herlige gjerningene og dype ordene fullførte Herren også det han hadde talt om, å spa opp rundt og gjødsle det ufruktbare fikentreet (v. 8), så folket kunne bære troens frukt.

150. «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (13,22–35)

Dette avsnittet er noe av det mest alvorlige i hele Frelserens forkynnelse. Han talte disse ordene mens han dro gjennom byer og landsbyer i Perea, hele tiden med Jerusalem som mål. Første gang vi hører at han «vendte sitt ansikt mot Jerusalem» som målet for vandringen, er i Luk 9,51. Siden den gang hadde Herren sannsynligvis vært på et kort høytidsbesøk i Jerusalem, ved tempelvigselsfesten (se Joh 10,22). Men oppholdet i Perea var bare kortvarig, for tiden var nær da han skulle «fullendes» (v. 32).[1]

Mens Herren var på denne vandringen, kom en til ham med spørsmålet: «Herre, er det få som blir frelst?» Herren ble oftere spurt om hva en skulle gjøre for å bli salig (se Luk 10,25). Men spørsmålet om det var få som ble frelst, var i seg selv nokså ufruktbart. Likevel møter vi det svært ofte hos mennesker, mest hos dem som ennå står kritiske til omvendelsens vei.

Verden trøster seg ofte med at vi nok blir salige alle sammen, sånn omtrent. Og når sannhetens ord tar fra den denne trøsten, prøver den å berolige seg med at det umulig kan være annerledes enn at de fleste likevel må komme til himmelen. Det begrunnes på ulike måter. Enten sier en at de fleste nok «faller til Vårherre» når de skal dø, eller at Gud er for god til å la mange gå fortapt. Og de som spekulerer litt mer, kommer med den innvendingen at det ikke ville være noen seier for Herren om mange gikk fortapt.

Hva svarer så Herren på dette spørsmålet? Han svarer ikke direkte. Som alltid begynner han med å lede den som spør, til å vende tankene innover. Det er den eneste veien en sann omvendelse kan skje på. «Han kom til seg selv», står det om den bortkomne sønnen. Det var det første trinnet på omvendelsens vei. Å ha blikket vendt utover mot «de andre» er dobbelt farlig når en ennå aldri selv er blitt stille for sin egen naturlige, fortapte tilstand.

«Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» sier Herren. Det betyr: Sett alt inn på selv å komme med. Det greske ordet for «strid» betyr egentlig å kjempe i en veddekamp, som om det gjaldt livet. Det er nesten det sterkeste uttrykket for kamp som finnes. Det peker straks på at det er mektige motstandere som vil hindre en i å komme gjennom den trange døren.

[1] NB: «blir jeg ferdig».

«Den trange døren» peker på omvendelsens kamp. Den viser hvor vanskelig det er å få det gamle, hovmodige mennesket bøyd, slik at det tar imot alt av nåde med troens takk og bryter med verden og sitt eget kjødelige sinn.

Som grunn til å sette alt inn på å nå gjennom føyer Herren til at «mange … skal søke å komme inn og ikke være i stand til det». I dette ordet ligger et slags svar på spørsmålet, men uten at nysgjerrigheten blir tilfredsstilt. Hvor mange eller få som blir salige, sier ikke Herren her. Han sier bare at mange ikke blir det.

Likevel utelukker ikke Herrens ord på dette stedet at også mange blir salige. Andre steder sier Herren riktignok at det er få som finner den trange veien (Matt 7,14). I Matt 20,16 og 22,14 sier han at mange er kalt, men få er utvalgt. Men Herrens svar her tyder på at vi ikke skal gruble over dette spørsmålet. Vi skal se til at vi selv kommer med, og samtidig arbeide av all kraft for å få andre med.

At mange skal søke å komme inn og ikke være i stand til det, strider ikke mot Herrens ord: «den som leter, han finner» (Matt 7,8). For her er det tale om en søking som kommer for sent, og som aldri var ærlig mens nådetiden varte.

Skildringen av dommedag (v. 25–30) er fryktelig alvorlig. Bildet er hentet fra et gjestebud. Når tiden gjestene var ventet til, er omme, stenger husbonden døren, så ingen lenger kan komme inn. Skildringen minner om Matt 25,10–12, og vi viser dit. Unnskyldningene (v. 26) minner om Matt 7,22.

Nå viser disse fortapte til at de jo hadde hatt Herrens nåde nær seg. Men med det feller de sin egen dom. Hvorfor kom de ikke da han kalte på dem? Hvor er ikke dette v. 26 en advarsel til hele den ytre, såkalte kristendommen i folkekirkene! Der går så mange ennå til alters og eter og drikker for Herrens øyne, men uten å omvende seg. Der blir Herrens ord lært og forkynt midt iblant folket, men – akk – foraktet og oversett av så mange.

Det er den «urett» (v. 27) som alle de hjerter gjør som ikke vil omvende seg, enten de ellers står nærmere eller fjernere fra Guds rike. De ville ikke da Herren ville. De ville ikke ærlig, og de ville ikke helt.

V. 28–29 skildrer den fortvilelsen som skal legge seg over de fortapte sjelene når de ser de hellige salige i Guds rike. De ser sine patriarker og profeter i Guds rike sammen med de mange frelste fra hedningefolkene (v. 29), men seg selv stå utenfor. Ja, hvor forferdelig! Herrens ord sikter her særlig til det utvalgte folket, som hans ord først lød til.

Hvor alvorlig er også tanken i v. 30: Noen som var de første, skal bli de siste, mens de som før var de siste, kommer foran dem. Her er det vel særlig tenkt på jødefolket i forhold til hedningefolkene. Ellers viser vi til det som er sagt om dette ved Matt 19,30 og 20,16. Her synes det å bli blant de siste å bety nærmest det samme som å komme for sent.

Noen har ment at det her bare er tale om å bli utelukket fra herligheten i tusenårsriket. Men Herrens ord i v. 24 om den trange døren viser altfor tydelig at det er den evige frelse og den evige fortapelse som blir stilt fram for oss. Det er – som nevnt før – dommedag som blir malt for oss.

Herrens alvorlige ord på dette stedet er grunnlaget for Linderots inntrengende salme: «Ingen finner fram til den evige ro / som ikke med kraft trenger seg fram.» Men la oss be, hver og en:

Å Gud, la meg ei stå tilbake
når andre går i riket inn.
La meg din søte nåde smake
og stå på vakt med himmelsk sinn.

Kapitlet slutter med å fortelle at det kom noen fariseere til Herren. Utad sett gav de ham et vennlig råd: Han burde dra bort fra Herodes' område, Perea, for det ble sagt at Herodes ville drepe Jesus, slik han hadde drept døperen Johannes. Trolig hadde Herodes bare latt dette ryktet spre seg for å skremme Frelseren bort fra sitt område. Fariseerne har da vært hans håndlangere for å bli kvitt Jesus, som de hatet så sterkt.

Herrens svar viser den mest ubekymrede visshet om at hans verk går ustanselig fram mot fullendelsen. Uttrykket «i dag og i morgen og den tredje dagen» skal neppe tas bokstavelig. Det betegner en viss kort, men bestemt tid.

En har undret seg over at Herren bruker ordet «rev» om Herodes. Men en kan også være viss på at når Herren bruker det, har det ikke vært for sterkt. Slik han kalte fariseerne «ormeyngel» og «slanger» (Matt 23,33), avslører han her Herodes' falskhet og lumskhet. Kanskje har Herren også bildet fra Høysangen (2,15) for øye, om revene som ødelegger vingårdene. Bildet av reven passer også godt til bildet av høna og kyllingene som Herren bruker i v. 34. For reven er fiende både av høna og av kyllingene.

Tanken i v. 33 er denne: Det er ikke for Herodes' skyld jeg flykter. Men jeg må likevel dra herfra, for Jerusalem er stedet der profetene blir slått i hjel, stedet der deres død liksom må skje: «For det går ikke an at en profet mister livet utenfor Jerusalem!» I sannhet et sørgelig privilegium! Herren vil ikke dermed si at alle profeter som var blitt drept gjennom tidene, var blitt slått i hjel i Jerusalem. Men han sier at Jerusalem var utgangspunktet for hatet mot profetene.

Gjennom v. 34 klinger likevel også den inderligste kjærlighet til Jerusalems barn. Men det var en kjærlighet som ikke ble gjengjeldt. «Dere ville ikke» – der lå den fryktelige hindringen. Men i dette ordet ligger også at gjenstridighet, mangel på vilje, er den eneste virkelige hindringen for et menneskes frelse. Ellers viser vi for v. 34–35 til Matt 23,37–39.

151. En mann med vattersott blir helbredet på en sabbat. «Sett deg nederst» (14,1–11)

Dette avsnittet har to deler: v. 1–6 om helbredelsen av mannen med vattersott, og v. 7–11, en formaning mot lysten etter tom ære.

Alt dette skjedde i et selskap hos en av de øverste fariseerne. Om Herrens deltakelse i disse gjestebudene hos fariseerne viser vi til Luk 7,36 og 11,37. Han gikk dit for å vitne for dem, og de bad ham for å legge snarer for ham (v. 1). Denne gangen bestod snaren i at de hadde fått et menneske med vattersott til å møte opp. Nå ville de se om Herren ville helbrede ham, for så å anklage ham for sabbatsbrudd.

Som alltid gjennomskuet Herren de onde planene deres. Han kom dem i forkjøpet med spørsmålet: «Er det tillatt å helbrede på sabbaten?» (se Luk 6,9). Hvor fritt opptrer ikke Herren overalt! Slik skal også vi, hans disipler, stå når vi er i de vantros selskap. Også vi vil alltid bli voktet på. Men Herren er mektig til å gjøre også sine disipler frie.

«Men de tidde» til dette spørsmålet hans. Samvittigheten overbeviste dem vel om at de selv neppe ville ta det så hardt i et lignende tilfelle når det gjaldt dem selv. De «pinlige pausene» er velkjente, også når Herrens venner løfter røsten i de vantros selskap.

Så helbredet Herren mannen med vattersott uten videre. Han gjorde det som var rett for Gud. Slik skal også vi gjøre, uansett hva mennesker tenker og sier om det (v. 4).

Deretter svarer han på de skjulte tankene deres (v. 5) ved å trekke fram nettopp det som samvittigheten deres ikke kunne nekte for. Kjærligheten og barmhjertigheten ville kreve øyeblikkelig hjelp i et slikt tilfelle. Samtidig betegner Herren med dette sin gjerning mot mannen med vattersott som en åpenbaring av Guds kjærlighet til dem som var sunket ned i elendighetens mørke brønn.

Ja, det er nettopp dette Gud vil at vi skal bruke helligdagen til: å hjelpe opp de mange sjelene som er sunket ned i syndens, vantroens og elendighetens mange slags dype brønner. Det skjer ved Kristi kjærlighets makt, ved det frelsende ordet.

Fariseerne ble målløse overfor den rene, hellige visdommen og sannhetskraften de møtte hos Herren. Men voktet de på ham, så la han også merke til dem. Han så hvordan de stadig satte seg til bords fra den øverste enden. Ingen ville sitte nederst. I form av en lignelse gir han dem, og dermed alle, en formaning til ydmykhet (v. 7–11).

Å sette seg selv høyt vil alltid føre til at en en dag blir satt ned, til sin egen «skam». Veien til «ære» er å sette seg nederst, på den ydmykeste plassen. «Ydmykhet går forut for ære», står det i Salomos ordspråk (15,33). Det betyr ikke bare at ydmykhet er betingelsen for ære hos Gud. Det betyr også at ydmykheten alltid vil bli fulgt av opphøyelse, like sikkert som selvopphøyelse nødvendigvis fører til fornedrelse (v. 11).

«Sett deg nederst!» Det er Herrens råd til alle. Først gjelder det de uomvendte hjertene som setter seg i høysetet med et kritisk, overlegent sinn overfor Guds rike, Guds ord og Guds barn. Det kan aldri bli godt før en vil ned av styltene og ned på sannhetens plass.

Men det er også Herrens ord til Guds folk. Den nederste plassen, den ydmykeste plassen, er også den herligste plassen. Derfra ser en Jesus så skjønn, nåden så stor og Guds velgjerninger så utallige. Og ordet «sett deg nederst» henger nøye sammen med ordet «du skal bli en velsignelse» (1 Mos 12,2).

Den som over lengre tid følger Guds førelser med de forskjellige Guds barn, skal nok få se dette: De ydmykeste, de som ikke selv ville trenge seg fram, ble ført fram til ære ved Guds sterke hånd og flyttet høyere opp. Og omvendt ble de som ville opp på de ledende plassene og prøvde å komme seg opp uten å vente på Herren, degradert litt etter litt. «Herren gjør fattig og han gjør rik. Han nedtrykker og han opphøyer» (1 Sam 2,7).

Men den nederste plassen, den ydmykeste plassen, er en vanskelig plass å nå, for kjøtt og blod stritter mot. For den gamle Adam er denne plassen som å sitte på nåler. La oss spørre oss selv: «Har jeg lært å ta denne plassen? Tåler jeg at andre setter meg der? Og setter jeg meg der også i mine skjulte tanker?» (Ricard.)

Det koster visselig kamp og bønn å ta denne lykkelige plassen, der Herren kan opphøye oss. Setter vi oss selv for høyt, finnes det ingen annen vei til hjelp enn å ta imot ydmykelsen og bære sin skam. Slik gjorde salmisten, som bekjenner: «Det er godt for meg at jeg ble ydmyket» (Sal 119,71).

Kjære venn, skal du en gang bli opphøyd,
stå som dronning i Guds himmelsal så skjønn,
dypt i støvet må du først bli bøyd,
bli den aller fattigste tigger i lønn.
Sett deg nederst, kjære venn, å ja, sett deg nederst.

152. Ikke handle for å få gjengjeld av mennesker. Det store gjestebudet (14,12–24)

Herren la merke til hvilke samfunnslag de innbudte kom fra. Det var fariseerens slektninger og venner og rike naboer som var innbudt, slik det pleier å være i verdens selskaper. Verden innbyr bare dem den kan vente å få gjengjeld av.

Herrens ord utelukker selvfølgelig ikke at en kan være samlet med slekt og venner og naboer. Det må forstås åndelig, om sinnelaget: det sinnet som kan innby og vise vennlighet uten å vente gjengjeld fra mennesker. Det er Herrens sinn, og det kan bare vokse fram i troen på Jesus og i etterfølgelsen av ham: å vise kjærlighet uten det minste krav på å få gjengjeld for det. Derfor sier Herren også at den som har dette sinnet og viser slik kjærlighet mot «fattige, vanføre, lamme, blinde» (v. 13), skal «være salig» (v. 14).

Det er noe av den samme tanken som vi møtte i Herrens bergpreken: «Om dere nå elsker dem som elsker dere, hva lønn har dere da?» (Matt 5,46). Skal vi bli til velsignelse for verdens barn, disse som åndelig sett er fattige, vanføre, lamme og blinde, da går det ikke an å innrette arbeidet sitt etter hvor mye takk og gjengjeld en får fra verden.

En må finne seg i mye utakk i alt misjonsarbeid, både her hjemme blant de vantro døpte og særlig i hedningemisjonen. Der begynner hedningene ikke sjelden med å slå misjonærene i hjel, eller de krever betaling for å høre på misjonærens forkynnelse, slik det skjedde blant dajakene på Borneo.

Men ordet minner også om at Guds barn ikke må gjøre forskjell på folk etter deres stilling i samfunnet. De fattige og de som er dårlig stilt, skal være minst like velkomne som dem som kan gjøre gjengjeld. Også når dette ordet blir oppfylt bokstavelig, kan det bli til stor velsignelse og til et vitnesbyrd for verden om Kristi kjærlighet. Men vel å merke: Det må skje ut fra det rette sinnet. Det må ikke bli sett på som en almisse en gir, men slik at de fattige og elendige og ringe kan merke brodersinnet.

Selvfølgelig fritar ikke dette Herrens ord dem som blir vist slik kjærlighet, fra plikten til å være takknemlige. Det kan bare glede både Gud og mennesker når det takknemlige sinnet blir åpenbart hos dem som får slik kjærlighet, og det

kan bare gjøre bedrøvet der takknemligheten mangler. Men takken skal ikke kreves som betingelse for å gjøre vel.

Herren selv, som ingenting glemmer, skal nok sørge for nådelønnen i sin tid, «i de rettferdiges oppstandelse», som det står (v. 14). Se slik Hebr 6,10: «For Gud er ikke urettferdig, så han skulle glemme det verket dere har gjort, og den kjærligheten dere har vist mot hans navn, ved at dere har tjent de hellige og fortsatt gjør det.» Se også Matt 10,42 om begeret med vann til en av «disse små». Men husk også Matt 25,37–40: «De rettferdige» som gjorde dette, så ikke selv noe som helst fortjenstfullt i det.

Hva mener Herren med de rettferdiges oppstandelse? Kanskje oppstandelsen som rettferdig blant de rettferdige, altså det samme som «livets oppstandelse» (Joh 5,29). Men snarest er det vel den såkalte «første oppstandelse» ved Herrens komme til dom over Antikrist og opprettelsen av tusenårsriket (Åp 20,4–5). Ved den skal Herrens rettferdige, det vil si de sanne troende, bli kronet med herlighet ennå her på denne gamle jorden.

Da en av gjestene hørte dette om de rettferdiges oppstandelse, kom han med en mer allmenn bemerkning: «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!» Kanskje kom den av dypere tanker hos ham. Kanskje kom den av lyst til å gi samtalen en annen vending og komme bort fra Herrens ord ovenfor, som traff fariseersamvittigheten litt ubehagelig.

Det hørte med til israelittenes selvrettferdighet at de tok det for gitt at alle israelitter var selvskrevne til det gjestebudet på Sion som profeten Jesaja taler om (Jes 25,6). Ikke sjelden kan såkalt fromme, men helt uomvendte mennesker komme med følelsesfulle utbrudd om hvor herlig det skal bli å komme hjem til himmelen. Og de har nettopp den samme tanken om at de selvfølgelig skal få del i det. Men Herren tar aldri imot tomme talemåter. Hovedsummen i lignelsen som følger, er dette svaret på gjestens utbrudd: Ja, men se til at du ikke er blant dem som avviser innbydelsen til Guds rike!

Selve lignelsen (v. 16–24) minner på mange måter om lignelsen om kongesønnens bryllup i Matt 22,1–14. Men på andre punkter er den forskjellig (se avsnittet ovenfor hos Matteus). Her er det tale om et gjestebud generelt, hos Matteus om et bryllup. Ellers er innbydelsen den samme kjærlige: «Kom, for nå er det ferdig.»

De som først var innbudt, og som nå fikk en ny innbydelse (v. 17), står her for de ledende i Israel, altså nærmest fariseerne og de skriftlærde. Her er det bare tale om én tjener. Han står altså for hele Herrens nådetilbud generelt.

Fariseernes stilling er beskrevet i v. 18–20. De unnskyldte seg «alle som én», egentlig «fra én side» – en sørgelig enighet. I disse unnskyldningene stiger frekkheten. Den første viser likevel til noe han må, en nødvendighet, om enn innbilt («må gå»). Den andre går et skritt videre i forakten. Han erklærer rett og slett at han går for å prøve oksene sine, uten på noen måte å si at det er nødvendig. Den tredje svarer til slutt rett ut: «Jeg kan ikke komme.»

I det daglige livet finner vi igjen disse forskjellige slags unnskyldninger. Hvor velkjente er ikke de som sier: «Vi er virkelig nødt til …» og så videre. Også her er det først jordbruk og handel som får skylden for at en holder seg tilbake, slik

som i Matt 22,5. Og den tredje unnskyldningen: «Jeg har tatt meg en kone» – akk, hvor ofte har ikke en hustru, familiebånd og lignende hindret sjeler i å komme til Herren eller lammet troslivet!

Husbondens vrede viser oss alvoret i Guds kjærlighet til sjelene. Det er hans brennende lengsel etter å få syndere frelst som blir krenket og hånet ved alle disse usanne unnskyldningene. Og «foraktet nåde hevner seg strengt». Jo større kjærligheten var som kalte, desto større blir også vreden over dem som foraktet den. Derfor blir det en forbrytelse for evigheten å forakte Herrens kjærlighet. Og hvor lite regner ikke mennesker denne, den største av alle synder!

Plassen skal ikke stå tom. Vil ikke du ha nådeplassen ved Herrens bord, så får andre den. «De fattige og vanføre og blinde og lamme» (v. 21) må forstås om de ringe i Israel, tollere og skjøger, ja, om alle småfolk, fiskere og lignende, som tok imot kallet mens de ledende i folket forkastet det.

Ordet i v. 21, «Da tjeneren kom tilbake, fortalte han sin herre dette», peker på det sukket over menneskers vantro som Herrens tjenere bærer fram for ham i lønnkammeret. Men det skal ikke gjøre tjeneren trett. Nei, nå gjelder det å gå til andre med budskapet. Her er det et løfte til hver ærlig tjener for Herren: Han skal nok få føre sjeler til Herren, selv om mange sier nei.

«Det er ennå rom» – et herlig nådeord. «Plass stod beredt for hver og en som kom.» Herren sier:

Ja, kom hit, du finner rom hos meg,
ingenlunde jeg forstøter deg;
kast deg i min åpne nådefavn,
se, i mine hender står ditt navn.

Men hvilket alvor ligger det også i dette «ennå»! Det sier til hver sjel: Skynd deg mens det er nådetid.

De som er «på veiene og ved gjerdene», peker vel nærmest på hedningene, dem som er langt borte. Og ordet «nød folk til å komme inn» peker på det inntrengende kallet som skal prege vitnesbyrdet til Herrens tjenere, særlig overfor dem som synes de er for uverdige og for langt borte. Herrens hus skal «bli fullt» (v. 23). Det er det ingen fare for. Faren ligger for den enkelte i dette: Kommer jeg med?

Slutningen (v. 24) stenger døren for evig for alle dem som ikke ville komme da Herren kalte.

Men før det blir natt, skal porten lukkes i;
kom ikke du før, da er alt håp forbi.
Rom, rom, intet rom
det finnes mer for deg.

153. «Slik kan ingen av dere være min disippel uten at han oppgir alt han eier» (14,25–35)

Her står vi foran et av de aller mest alvorlige ordene Herren har talt om skillet mellom å være med ham og bare å gå med ham. Det er talt til det «mye folk» som «vandret … sammen med ham» (v. 25). Herren så hvor mange av disse sjelene som tok det lett.

For verden, også for prester med verdens ånd, er det som regel nok med en stor tilhørerskare. Hvor ofte heter det ikke: «Han har en stor menighet», fordi det kommer mange folk. Nei, Herren ser langt mer alvorlig på saken (se v. 26–27).

Vi har tidligere (Matt 10,37) hørt Herrens ord om at den som elsket far eller mor, sønn eller datter mer enn ham, ikke var ham verd. Her lyder det enda langt mer alvorlig. Bruddet må være så fullstendig at alt som vil hindre oss i å følge Jesus, må «hates». Det i far, mor, hustru, barn, brødre og søstre som vil holde oss tilbake, skal hates som djevelens vesen. Og nettopp slik elsker vi dem i virkeligheten, på den sanne, hellige måten.

Vi merker det hos Herren selv overfor moren han sørget så kjærlig for: Det kjødelige sinnet i henne møtte alltid hellig motstand fra hans side. Det ser vi allerede da han som tolvåring talte til foreldrene sine i templet i Jerusalem (se Luk 2,49), og enda tydeligere i Matt 12,46–50, da slekten hans ville holde ham tilbake fra arbeidet.

Vi ser det i Herrens framferd overfor sine kjæreste disipler, slik i ordet til Peter da Peter ville holde Herren tilbake fra lidelsesveien (se Matt 16,23: «Vik bak meg, Satan! Du er til anstøt for meg»). Det er djevelen vi har med å gjøre når våre kjære på den måten prøver å hindre oss i å gå den trange veien. Og djevelens angrep er dobbelt lumskt når han prøver å bruke disse nære og ømme båndene i naturen for å dra oss bort fra Gud.

Hos det uomvendte mennesket er verken kjærligheten eller hatet rent. Verdensbarnet elsker også det syndige hos sine kjære, morer seg ofte over det og kjæler for det. Og omvendt: Der det hater, hater det også det som Gud har virket, det guddommelige hos dem det står imot. Slik hater verden de hellige aller mest for det hellige livets skyld. Synden kunne den lett bære over med. Slik var det en

vantro mor som sa til sin troende datter: «Heller ville jeg se deg ute i det villeste styr enn på de helliges vei.»

Men et Guds barn skal ved Guds Ånd lære både den hellige kjærligheten og det hellige hatet overfor sine kjære. Da elsker vi frelsen for deres dyrekjøpte sjeler med den Kristi kjærlighet som holder ut i forbønn og stille kan tåle vreden deres. Men vi hater også med Kristi hellige hat det i dem som er av djevelen.

Men slik kan en bare stå rett og rent med et hellig sinn overfor andre når en også står slik overfor «sitt eget liv» (v. 26). Med det menes det kjødelige livet der det setter seg opp mot Gud. Blir stillingen innad grumset overfor vårt eget svikefulle hjerte, mister saltet også sin kraft utad (v. 34).

Bare som korsbærere kan vi følge Jesus (v. 27). Tre ganger gjentas det: «kan ikke være min disippel» (v. 26, 27 og 33). Hvor alvorlig taler ikke dette! Og hvor rammer ikke dette ordet all den vamle, søtladne «kristeligheten» som mennesker så ofte trøster seg med!

Men i virkeligheten er kravet om å «oppgi alt han eier» (v. 33) et evangelium. For vårt eget volder bare pine og hindrer oss i å ta imot det som er Herrens, det som gir salighet. Den som gir avkall på all egen rettferdighet, all egen klokskap, all egenvilje og alle selvlagde tanker om behagelige dager for kjøtt og blod, og som slik følger Jesus, skal få fryde seg i nådens rettferdighet, i Guds lys og kjærlige vilje, og i de herligheter som den trange veien er full av.

Sannelig, det er et godt bytte å gjøre: å slippe skallet og få kjernen. Nei, nettopp de ordene av Herren som lyder strengest og hardest, er fylt av den aller dypeste og inderligste kjærlighet til sjelene våre.

I v. 28–32 har vi to små lignelser. De innskjerper tanken om å gjøre et riktig overslag og forstå rett hva det gjelder når en vil følge Jesus.

Først kommer lignelsen om å bygge et tårn. Det er et skjønt bilde på livet i Guds rike, som skal heve seg over den flate verden lik et tårn som peker mot himmelen. Men ingenting er mer vemodig enn å begynne og så stanse halvveis. Det er det verden spotter over og gleder seg ved: når de ser et menneske som begynte å ville følge Jesus, stanse foran de offer som blir krevd av ham, og bringe skam over Jesu navn ved sine selvmotsigende handlinger.

Vil du følge Jesus, må det være helt og for fullt alvor. Med et halvt hjerte lar det seg ikke gjøre. Det er dette Herren innskjerper at enhver må tenke over. Det er den rette beregningen. All tale om «hvor billig en kan slippe», om Gud virkelig krever så mye, om en ikke kan få lov til å ta del med verden i det ene eller andre – all slik tale vitner om lunkenhet og halvhet. Slik taler ikke det mennesket som for alvor vil bygge et tårn som når himmelen, og som ikke skal ende som en ruin, lik Babels tårn.

Den andre lignelsen, om kongen som overveier om han kan vinne seier (v. 31–32), peker på troslivet som den store krigen mot en fiende som ser ut til å være så overlegen. Igjen møter vi den samme tanken: Det er tåpelig å begynne uten å være rede til å sette alt inn på saken, om det så gjaldt livet. Hvor ynkelig, når et menneske som tilsynelatende modig begynte å ta avstand fra verdenslivet, ender med å slutte en skammelig fred med den samme verden og inngå forlik! Hvor sant synger ikke Brorson:

Det båter lite din sak
først ham å kjenne
og så på stridens dag
deg atter feig og svak
til verden vende.

Visselig er det sant at «vår egen makt er bare svak, lett kan fienden felle oss», dersom vi vil bruke denne lille kraften vår som vår egen. Men har vi lagt vår lille kraft (Åp 3,8: «liten styrke») i Herrens hånd, da kan vi gå frimodig fram, slik David gikk mot Goliat. Da lyder Herrens ord ennå i dag som den gangen til Gideon (Dom 6,14): «Gå av sted, så sterk som du er, så skal du frelse Israel av midianittenes hånd! Har ikke jeg sendt deg?»

Men å legge sin egen kraft ved Herrens føtter krever et slikt sinn som Brorson maler for oss i disse linjene:

La komme hva der vil,
jeg vil be og stride
og intet annet vide
enn høre Jesus til.

«Det er heltemodig å våge kampen for en rettferdig, hellig sak, men bare når en på forhånd er forberedt på og villig til å gå i døden for denne saken. Ellers er det bare skryt» (Godet). Slik gikk vår Frelser i den store kampen for oss. Og slik skal vi gå i kampen for ham, i ydmyk erkjennelse av at «her klarer ingen arm av kjød, vårt eget er bare skam», men også i frimodig tro på at Herrens kraft skal fullendes i vår skrøpelighet. «Ved Gud skal vi gjøre storverk, og han skal tråkke ned våre fiender» (Sal 60,14).

Og bare slik kan saltet bevare sin kraft (v. 34–35). Vi viser til Matt 5,13 og Mark 9,50. Hvor alvorlig lyder ikke dommen over saltet som mistet kraften! «Da duger det verken i jord eller gjødsel.» Det betyr at det verken bærer frukt selv eller tjener til å fremme annen frukt. Vil en bare være halvt med Herren, utretter en ingenting, verken for seg selv eller for andre, og til slutt blir en «kastet ut».

«Helt for Jesus, helt fra verden!» Kjemper du under det løsenet, kjære leser? Bare slik kan du seire.

154. Den bortkomne sauen og den tapte sølvpengen (15,1–10)

Anledningen til disse to herlige lignelsene, som så vakkert speiler Herrens inderlige kjærlighet til hver eneste synder, var at fariseerne og de skriftlærde knurret (v. 1–2). De knurret over at Jesus ga seg så mye av med «tollere og syndere», ja, til og med holdt måltid med dem, noe som på den tiden ble regnet som tegn på fortrolig samfunn. Slik måtte likevel fariseernes knurring tjene til gagn: Den ga oss disse herlige lignelsene.

«Tollere og syndere» betegner den slags israelitter som i det ytre var kommet langt bort fra loven, ut i den åpenbare overtredelsen. Men hos dem våknet samvittigheten først. Selvrettferdighetens lenke, som bandt fariseerne, ble de jo ikke fristet av i samme grad.

«Denne mannen tar imot syndere og eter sammen med dem!» Dette ordet ble sagt i ondskap, men det inneholder det vakreste evangelium og uttrykker i en kort sum hele Frelserens gjerning. Han, den hellige, rene, sterke Frelseren, som har «makt på jorden til å forlate synder» (Matt 9,6), tar imot syndere, ja, nettopp syndere – dem som kommer i sin elendighet, uten unnskyldningers skjul og selvrettferdighetens pynt. Han tar imot dem, han knuser ikke det knekkede rør og slokker ikke den rykende veke. Kan du, kjære leser, bekrefte dette med det du selv har erfart i livet?

Men det begynner med at en holder seg nær til ham «for å høre ham», at en kommer til lyset i ærlighet. «Og eter sammen med dem» – dette peker på Jesu fortrolige samfunn med dem han har tatt imot. Det peker også hen på nåden ved nattverdbordet.

Både de to lignelsene som følger, og den siste i dette kapitlet, om den bortkomne sønnen, skulle vise fariseerne hvor ondt det var med knurringen deres. Stod hjertene deres rett, burde de glede seg over at syndere omvendte seg. Samtidig går det gjennom disse lignelsene en barmhjertig dragning mot fariseerne, om de likevel ville se sannheten. Også gjennom disse ordene banket Herren på deres hjertedør.

I Matt 18,12–14 har vi hørt lignelsen om hyrden som så nødig vil miste bare én eneste av sauene sine. Men der talte han om Herrens kjærlighet med de små, med barna, særlig for øye. Også lignelsen her viser oss herlig hvordan hver enkelt sjel («én synder», v. 10) ligger Herren på hjertet.

Når vi mennesker ser på oss selv i forhold til alle de myldrende massene av andre mennesker, eller når vi ser opp på stjernehimmelen med millioner av kloder, ser et lite menneske jo ut som en liten prikk i universet. Det er så ubetydelig at en skulle synes en var altfor ringe til at den levende Guds øye skulle legge merke til en slik enkelt sjel.

Men den største morskjærligheten viser seg nettopp i at morsøyet legger merke også til de minste ting som gjelder barna. Slik er det med Guds kjærlighet. Nettopp fordi han er den store Gud også når han elsker, er ikke ett eneste av menneskebarna glemt av ham. Han overser ingenting, han som husker på hver liten spurv. Det er salig å holde fast ved dette med hjertet: Herrens fredstanker gjelder også meg, ja, nettopp også meg, det enkelte mennesket.

For å forstå lignelsen rett må vi gjøre oss klart: Hvem er de nittini sauene som hyrden gikk bort fra for å lete etter den ene han hadde mistet? Som regel tenker en seg ut fra v. 1–2 at det er fariseerne og de skriftlærde, som i det ytre var blitt værende under lovens forordninger, i motsetning til de forvillede «tollere og syndere». Da tar en ordet i v. 7 om «nittini rettferdige som ikke trenger til omvendelse», som «rettferdige i egen innbilning».

Men det finnes også en annen tolkning, som synes tiltalende og fullt forsvarlig. Etter den betegner de nittini som hyrden forlot for å lete etter den ene bortkomne sauen, de hellige englene i himmelen. Om dem kan det i aller egentligste forstand sies at de «ikke trenger til omvendelse». Den ene bortkomne sauen blir da hele den tapte menneskeslekten, og hvert enkelt tapt menneske er et uttrykk for den.

Riktignok er englene en annen slags skapninger enn menneskene, men de hører likevel med til de skapte åndenes hjord. Og tallet deres er jo veldig stort (se Dan 7,10: «Ti tusen ganger ti tusen sto foran ham»).

Dette stemmer også med den gleden «i himmelen» og «blant Guds engler» som Herren i v. 7 og 10 sier at det blir hver gang en synder omvender seg. Luther forstår disse nittini rettferdige som de mennesker som allerede er omvendt. Men det ligger ikke i sammenhengen på dette stedet.

For en underlig stor tanke at det er større glede over én synder som omvender seg fra sin villfarelse, enn over dem som ble værende hos Herren! Ja, forstår en de nittini rettferdige som de selvrettferdige fariseerne, følger det jo av seg selv.

Men forstår vi det slik vi aner er det riktigste, at det er de hellige englene det her er tenkt på, blir tanken underfullt dyp og herlig. Den minner om ordet i Hebr 2,14–16: «Da nå barna har del i kjøtt og blod, fikk også han (Kristus) på samme vis del i det … og fri alle dem som av frykt for døden var i trelldom hele sin livstid. For det er jo ikke engler han tar seg av, men Abrahams ætt tar han seg av.»

Det betyr slett ikke at Herren ikke elsker de hellige englene med hele sin guddommelige kjærlighet. Men det er slik Luther så vakkert sier det: «En mor som har mange barn som alle er henne kjære, vil ikke gjerne miste noen av dem. Men hender det at ett blir sykt, gjør sykdommen en forskjell mellom det og alle de andre barna. Da blir det syke barnet det kjæreste, det som moren tar seg mest av og pleier med størst omhu. Den som nå ville bedømme morens kjærlighet

etter omsorgen, måtte da si: Moren har bare det syke barnet kjært, de friske bryr hun seg ikke om. ‹Slik gjør jeg også›, sier vår kjære Herre Kristus.» Så langt Luther.

Vi kan føye til: Slik de friske barna ikke blir misunnelige fordi morens kjærlighet særlig åpenbarer seg mot det syke barnet, blir sannelig heller ikke de hellige englene misunnelige fordi de tapte, men gjenfunne menneskebarna står innerst ved nådens trone (Åp 4,4). Nei, de fryder seg og følger med i den inderligste deltakelse (1 Pet 1,12).

Så til de enkelte trekkene i disse to første lignelsene. «Ødemarken», der Herren lar de nittini bli igjen, betegner her utmarken som lå der med gress, i motsetning til den dyrkede jorden.

Bildet av sauen som fjerner seg mer og mer fra flokken, forstår de i Østen den dag i dag svært godt. Sauen lar seg lokke og lokke av det friske gresset, lenger og lenger bort. Kanskje merker den ikke selv at den har forvillet seg, før mørket og kvelden faller på og den står alene, langt, langt borte fra flokken og hyrden.

Slik går det jo til med de fleste døpte mennesker som forviller seg bort fra dåpens nådesamfunn med Herren. En lar seg lokke og friste av verdens dårende og trollbindende innflytelse og kommer bort fra Herren, ofte uten egentlig å tenke over det.

Av alle dyr er sauene de mest hjelpeløse når de har gått seg bort. De kan ikke selv finne veien tilbake til flokken, og de kan ikke forsvare seg mot selv den minste fare. Skal de komme tilbake, må hyrden lete dem opp. Lignelsen viser tydelig nok at hyrden ikke er ivrig av egennytte. Én sau av hundre er et for lite tap i forhold til det strevet han gjør seg. Nei, det er Frelserhjertets inderlige medlidenhet med sauen. Han kjenner hvilken sørgelig lodd den får om den blir alene med ulven (Joh 10,12) i kveldsmørket. Det er denne Jesu kjærlighet som Herren selv maler for oss her.

Hvor trøsterikt er ikke dette ordet for alle de hjertene som er våknet og ser den faren de er i, og lengter etter frelse: «til han finner den»! Det viser Frelserens utholdenhet i kjærligheten. Det viser at den sjelen som vil bli funnet, også blir funnet. Og Frelserens kjærlighet åpenbares videre i den inderlige omsorgen han viser den sauen han har funnet (v. 5), og i den gleden hyrden føler over den. Gleden er så stor at han må fortelle den til venner og naboer.

Lignelsen om kvinnen med den tapte sølvpengen (en denar) er ofte blitt lagt ut om Guds kirke og menighet: Gjennom den leter Herren selv etter det bortkomne. Ved pengen er det særlig bildet og innskriften (Matt 22,19–21) som har betydning når lignelsen anvendes. Når mynten faller i støvet, blir både bilde og innskrift skitnet til og visket ut.

Slik er det med Guds herlige bilde og innskrift, som en gang strålte så klart i menneskeslekten da den gikk ut fra hans hånd. Ved fallet i syndens skitt er det nesten blitt ugjenkjennelig. Det står ikke her, men det ligger likevel i lignelsen at den gjenfunne pengen blir renset når den er tatt opp av støvet, så bildet og innskriften igjen trer tydelig fram.

I Østen får rommet i de små hjemmene bare lys gjennom døren. Derfor står det at kvinnen tenner et lys, et bilde på lyset fra Guds ord. Kosten hun feier med,

er liksom et bilde på de førelsene, den tukt og refselse som Herren bruker når han leter etter den han elsker. Kanskje peker den også særlig hen på kirketukten («feier huset») i ord og gjerning, som menigheten bruker for å føre de tapte sjelene til å erkjenne sitt fall.

Jesus leter etter deg – har du latt deg finne? Å, mange leker gjemsel med Herren og søker alle mulige kriker og kroker for å unngå at Herren finner dem. Egen klokskap og innbilt visdom, selvrettferdighet, den store flokken og det store selskapet en er i når en har gått bort fra Herren, mange slags unnskyldninger, ofte også de helliges feil – alt dette brukes som skalkeskjul når Herrens kallende røst lyder, som til Adam: «Hvor er du?» (1 Mos 3,9).

Mange bærer seg at som de barna på New Zealand som hadde gått seg bort i urskogene. De hørte nok at det ble ropt, men forstod ikke at det var venner som ropte. Derfor løp de lenger og lenger bort, til de til slutt segnet om og ikke orket mer. Først da ble de funnet og båret hjem i triumf. Trette synder, kjenn den gode hyrdes røst, og la deg da finne før det er for sent!

Hvor lykkelig det er å være funnet av Herren og så bli båret av ham! Det er Guds barns lykke: Han bærer oss med all vår tunge skyld og skam. Han bærer oss bort fra de øde, mørke traktene i verden, hjem til de vakre beitemarkene og de stille vannene hos vår Gud. La deg bære, du Guds barn, ligg stille og hvil på hyrdens trofaste skuldrer! Ofte volder Guds barn seg selv uro og smerte fordi de vil gå selv, og så stikker de seg på tornene. La ham bære deg også med alle dine bekymringer!

Men han vil også rense den pengen han har funnet. Lykkelig den som er utvalgt «i Åndens helliggjørelse, til lydighet og til bestenkning med Jesu Kristi blod» (1 Pet 1,2). La deg rense, la ham «hellige dere helt igjennom» (1 Tess 5,23)! Han tar imot deg som du er, men ingen av dem Herren har funnet, kan bli ved å være som vi er. Mesterens vakre bilde skal fram igjen i sin glans, og innskriften «Helliget til Herren» (Sak 14,20) skal tydelig kunne ses. Salig den som sammen med den troende prinsessen kan synge det ut:

Å, hvilken lykke deg å tilhøre!
Takk, takk at jeg får også være med!
Din gode gjerning du selv fullføre,
til jeg står fri og frelst i evighet.

155. Den bortkomne sønnen (den yngste). Borte fra hjemmet (15,11–16)

Denne lignelsen er det tredje bladet i dette vakre trekløveret av lignelser. Alle viser de oss at Herren har «en dyp, en lang, en bred, en himmelhøy barmhjertighet». Denne lignelsen går enda dypere enn de to foregående, der mennesket var fremstilt i bildet av sauen og sølvpengen. Her er det mennesket selv som males for oss, med Mesterens guddommelige kjennskap til menneskehjertet – få ord, og likevel et så veldig treffende og levende bilde av virkeligheten.

Denne tredje lignelsen har også det særegne at den har et tillegg (v. 25–32). Der males fariseismens trangsynthet så direkte, men samtidig så mildt og dragende, at en skulle tro de knurrende fariseerne (v. 2) helt måtte tie. I dette første avsnittet beskjeftiger vi oss nå med den yngste sønnens historie. Den er et bilde på alle tolleres og synderes historie og på svært mange av de vantro døptes historie – i alle fall når det gjelder en del av lignelsen. Dessverre er den ikke bilde på like mange når det gjelder hele det forløpet lignelsen førte med seg.

Mannen med de to sønnene betegner altså i nærmeste forstand Israels Gud overfor de to flokkene i Israel. Den ene flokken holdt seg i alle fall i det ytre innenfor lovens gamle gjerde. Den andre hadde hoppet over gjerdet og slått seg løs i synd og ringeakt for lovens bud. Den yngste sønnen føler seg trykket av luften i farshuset. Farens øye synes han er en hindring. Han vil ut og ha frihet til å prøve den lokkende verden utenfor. Så samler han sammen alt sitt og drar til et land langt borte, der han sløser bort alt sammen (v. 12–13).

Sett i den nye paktens lys blir det bildet av et menneske som er døpt til et barneliv hos Gud, men som lar seg dra av det gamle menneskets lengsel etter verden og bryter ut av sin dåpspakt.

Arven som denne sønnen tok med seg og sløste bort, må ikke bare forstås om de naturlige, rent jordiske gavene og godene som Gud har utrustet hver enkelt med. Alt dette blir sannelig sløst bort når det brukes i tjeneste for kjødet og verdens fyrste.

Men den åndelige arven en fikk i dåpen, blir jo også sløst bort: den barnlige tillit og frimodighet overfor Gud, den barnlige bønnen og gleden over det Guds ord fortalte, den barnlige ærbødighet og ærefrykt for Guds bud og vilje. Å, alt slikt går tapt når mennesket gir seg på reise ut i det fremmede landet.

Allerede svært tidlig kan mennesker legge ut på denne reisen. Mange som nylig er konfirmert, er for lengst ute over det hellige gjerdet. Noen er lokket av store ideer om å tenke fritt og undersøke alt selv, andre av urene lidenskaper eller rent verdslig begjær. Noen kom dit ut fordi far og mor bodde i det fremmede landet. Andre rev seg løs til tross for troende foreldres påminnelser. Noen reiste dit ut med et langsommere tog, andre med hurtigtog. Men alle var lokket av den falske friheten som kommer til orde i Sal 2,3: «La oss sprenge deres bånd og kaste deres rep av oss!»

«Det overdådige levnet» er bildet på et liv «over evne», på forsøket på å leve i egen kraft og etter egen vilje.[1]

Det ligger et dypt alvor i Herrens ord om at faren lot ham få viljen sin. Den som vil bort fra Gud, gjelder det som står skrevet i Rom 1,24: «Derfor overga også Gud dem i deres hjerters lyster til urenhet.» Nå må det gå gjennom syndens bitre erfaringer. Men lignelsen lærer ikke at det skulle være nødvendig å ha vært så dypt nede i syndens skitt som denne sønnen for rett å kunne verdsette nåden.

I v. 14–16 hører vi så om den bitterheten og elendigheten som syndens trelldom til sist fører med seg. Syndegleden tar slutt. Ofte strekker heller ikke de ytre midlene til. Men alltid blir det slik at verdens beger skjenker en ringere og ringere vin jo lenger en drikker av det (Joh 2,10). En opplever mange slags skuffelser. De «gode vennene» i verden viser seg høyst upålitelige og holder bare ut så lenge det er noe behagelig å hente for dem selv.

Den tomhetsfølelsen som ruger over verdenslivet, og som en ofte prøver å skjule bak et blasert og overlegent vesen, melder seg sterkere og sterkere bak det smilende ansiktet og den flotte opptredenen. En drømmer at en er glad i det landet langt borte. Den gamle kirkefaren Augustin sier at det betyr å glemme Gud. Men oftere og oftere merker en at det bare er en drøm. Den «svære hungersnøden» som kom over dette landet, betegner nettopp denne tomheten i verdenslivet. Dikteren har skildret dette ut fra sin egen sørgelige erfaring når han sier:

«Glemt var hjemmet hist bak himmelstranden,
tapt var arven Gud meg gav som barn,
sovende jeg lå på avgrunnsranden,
fangen, blødende i syndens garn.»

V. 15 skildrer den fornedrende avhengigheten av verden som slike sjeler alltid til sist ser seg satt i. Og verden er hard mot slavene sine, kjærligheten dens er hat. Så endte det ute hos svinene på marken. Å gjete svin var for en jøde en vanærende måte å tjene til livets opphold på, for i den gamle pakt var svinet regnet blant de urene dyrene. Og verden regner ikke engang dem den har ødelagt, for så mye som den akter svinene sine (v. 16).

Skolmene var etter grunnteksten den søtlige frukten av det såkalte johannesbrødtreet. Den ble brukt som svinefôr, men de fattige brukte den også som mat. Svinene fikk nok av den, men han fikk ikke, enda han gjerne også med den ville ha «fylt sin buk» (et uttrykk for den uhyre tomheten). Sannelig en skildring

[1] NB: «et utsvevende liv».

tro mot virkeligheten! Ja, slik gikk det, og slik går det den dag i dag med alle syndens store løfter. Synden gir lite eller ingenting og tar alt.

Den røver fra deg smått og stort,
hva Jesus Krist for deg har gjort,
all Åndens nådegave.
Den smaker søt udi din munn,
blir bitter dog om liten stund,
så lærer Herren sine.

Ja, dessverre stanser historien der for så mange syndens treller. Til tross for de forferdelige skuffelsene blir mange ved å holde seg til verden helt til det siste og ender i den evige hungeren i helvetes urenhet. Men Gud være takk, det finnes likevel dem som fortsetter slik lignelsen gjør her, og som omvender seg slik som denne sønnen.

156. Oppvekkelse og omvendelse. Hjemme ved farshjertet (15,17–24)

Med få trekk er omvendelsens vei tydelig tegnet for oss her. Den begynner alltid med at en må gå innover, med den tunge vandringen inn i seg selv (v. 17). Så lenge synderen ennå sover, befinner han seg, som Fr. Arndt sier, «i en tummel og rus. Han har ikke klar innsikt i hvordan det egentlig står til med ham. Han er i en tilstand av vedvarende løgn og selvbedrag. De enkleste sannheter i Guds rike er fremmede for ham, og han bedøver seg selv uten stans.»

Men når en våkner av den tunge søvnen, når drømmens blendverk forsvinner og en må se den mørke virkeligheten og se inn i de mørke minnene fra bortkastede dager og netter, ja, da skal det mot til for alvor å gå over terskelen til sitt eget hjerte og se ødeleggelsens styggedom. Mange skremmes tilbake. De er for feige til å gå i seg selv, og så prøver de ofte å søke atspredelse og komme enda lenger bort fra seg selv. Ja, av og til prøver de til og med å flykte bort fra sin egen tilværelse ved selvmord.

Vel den som i tide går i seg selv og ærlig erkjenner sin elendige stilling, og erkjenner den som selvforskyldt, som synd mot himmelen! Vel den som ser at vantroen, bruddet med Gud, er det dypeste dyp i all syndens elendighet. Ikke sjelden treffer en mennesker som nok kan være knust under vekten av sin elendighet og gråte bittert over syndens bitre følger. Men de vil likevel ikke se at deres dypeste skyld er vantroen, ringeakten for den dyrekjøpte frelsen fra Golgata og for dåpens arv.

Før syndserkjennelsen på denne måten kommer i forhold til himmelen, kan den ikke føre til oppreisning. Det er dette Herren stiller fram for oss i disse versene ved å sette «Jeg har syndet mot himmelen» først, og først deretter «og mot deg», det vil si for den jordiske farens åsyn.

Ja, den som kastet seg ut i verdenslivet, har også syndet hardt mot mennesker. Kanskje har han knust foreldrenes hjerter og vært til forbannelse for mange. Men dette ses først rett når en ser det i lyset av sin skammelige stilling overfor Gud, overfor ham som ga sitt blod for oss. Det er den dype tanken i ordet i Davids botsalme (Sal 51,6): «Mot deg alene har jeg syndet.»

Vi ser at syndserkjennelsen straks har brakt bildet av den glemte, ringeaktede faren fram for den bortkomne sønnens hjerte. Minnet er våknet om den

kjærlige faren som det var så godt å være hos at selv de ringeste tjenerne hans hadde overflod av brød.

Her er nok også en dypere sammenheng, nemlig farens forbønn for det bortkomne barnet. Hver omvendelse henger sammen med den himmelske yppersteprestens forbønn for overtredere (Jes 53,12), med vingårdsmannens forbønn for det ufruktbare fikentreet (Luk 13,8). Men den henger også ofte sammen med troende menneskers forbønn. Fra pietismens dager fortelles det om den gamle gudsmannen Spener at sønnen hans midt i syndens ville lystighet ropte: «Min fars bønner omringer meg som fjell.»

Men det neste skrittet på omvendelsens vei er veien oppover: «Jeg vil stå opp og gå til min far.» Ellers ender syndserkjennelsen i fortvilelsens mørke, om en bare stirrer innover på sin skyld, sitt fall og sin flukt fra Gud. «Jeg løfter mine øyne opp til fjellene … Min hjelp kommer fra Herren», sang den gamle salmisten (Sal 121,1–2).

Sønnen vendte blikket hjemover, og det bitre sukket over synden begynte å få følge av et håp om oppreisning. Da knyttet tankene hans seg til dette å bli som en av leiefolkene hos faren. Det er noe vakkert ved det. Det er ydmyke tanker. Han syntes han var så helt uverdig til å kalles sønn, og syntes det var stort å få begynne som arbeider i farshuset. Han har nok tenkt seg en mulighet for etter hvert å vinne farens kjærlighet tilbake som leiekar, men lenger gikk ikke tankene foreløpig.

I disse tankene hans finner vi for det første forsakelsens sinn, forsakelsen av det gamle driverlivet i verden. Det begjærte han ikke lenger. Nei, nå ville han arbeide i lydighet under pliktene i farshuset. Han ville ut av sitt syndeliv. Og dette hører avgjort med til en sann omvendelse: at en er rede til å slippe sin egenvilje når en begynner å vende blikket opp mot Gud.

Noen begynte med sorg over seg selv og begynte også å rette blikket oppover, men de ville holde fast ved syndens gamle vaner og skikker. Og så ble det ikke noe av omvendelsen. Av denne grunn ble deres «Jeg vil stå opp og gå til min far» aldri virkelighet.

Det er vemodig å se hvor mange som stanses på dette punktet. De blir bare mennesker som gikk med en lengre eller kortere tid, men de kom ikke hjem til farshjertet og fant ikke fred. Det ble føyd til et ulykksalig «men», det ble tatt et forbehold. Om denne sønnen i lignelsen står det ikke noe «men». Det står et «og»: «Og han sto opp og kom til sin far.»

Så kommer det neste avsnittet, det herlige avsnittet i omvendelsen for hver den som ærlig sto opp og kom til sin far: avsnittet om det lykkelige møtet med faren og hvilen ved farshjertet (v. 20–24). For et salig bilde av Guds frelsende kjærlighet, som ser det bortkomne barnet mens det ennå er «langt borte»!

«Han ser hver lengsel i sjelens grunn
som etter det evige higer,
han hører hvert sukk som i nattens stund
fra dypet mot himmelen stiger.»

Det er ingen vrede hos Gud mot det sønderknuste hjertet. Nei, han «fikk inderlig medynk» (se Herrens ord i Jes 27,4–5: «Vrede har jeg ikke», bortsett fra «dersom

de da ikke skulle søke vern hos meg»). Guds lengsel etter å frelse er enda større enn synderens lengsel etter å bli frelst. Det er uttrykt i at faren løp ham i møte. Det er som om kjærligheten straks vil overvinne all engstelse hos synderen som skjelver i syndeangst.

Det samme ser en av at sønnen ikke engang fikk sagt dette om å bli leiekar. Farens kyss og befalingen som fulgte til tjenerne – straks å ta fram den beste kledningen, en ring på hånden og sko på føttene, og å hente gjøkalven til et festmåltid for den store gleden at det bortkomne barnet var funnet, at han som hadde vært «død», nå var blitt «levende» (v. 22–24) – liksom avskjærer sønnen fra å ydmyke seg videre.

Ja, hvor stort! For dette er jo hans ord, han som har sagt: «Ingen kjenner … hvem Faderen er, uten Sønnen» (Luk 10,22). Slik tar altså Gud imot det bortkomne barnet som kommer tilbake, etter vår trofaste Frelsers egne ord. Her er ingen bebreidelser. Han blir straks satt inn i hele den tapte herligheten, i barnekåret, som ennå lå ferdig og ventet på ham.

For et salig lys kaster ikke dette over kraften i den nådepakten som har tatt oss, den nye paktens barn, inn i barneforholdet til Gud – over nåden i dåpen vår! Selv om vi var utro, er Herren likevel trofast. Så lenge nådetiden varer, ligger dåpens barnerett også ennå helt og fullt og venter på synderen. Det er ikke et nytt barnekår som skal opprettes ved omvendelsen. Det er den gamle nådestillingen vi skal vende tilbake til. Slik sier også vår gamle lærefar Luther det: All omvendelse er en tilbakevending til dåpens nådepakt.

Og hvor tilskynder ikke dette ordet fra Herren den skjelvende synderen til å tro nåden! Her kommer vi til det siste hinderet for den fulle omvendelsen, og det er nettopp at en holder fast ved leiekartankene. Vi så hvordan det på vekkelsens stadium kunne ligge en sann ydmykhet til grunn for tanken om at en ikke er verdig til å kalles Guds barn, og at en gjerne ville anstrenge seg for å gjøre seg verdig.

Men så gjelder det også, slik som for denne sønnen, å la Guds nåde ta bort disse tankene. Vi skal ikke tro at vår uverdighet til den fulle barnenåden krever at vi ikke straks tar imot denne fulle nåden, men først prøver et arbeid utenfor den, selv om det er i nærheten av den.

Mange vakte sjeler som sukker etter fred, lar seg imidlertid ikke straks overtale av den hele og fulle nåden slik denne sønnen gjorde. De kan gå så lenge med leiekartankene, prøve av all makt og slite for å gjøre seg verdige til igjen å få kalles Guds barn. Men den veien blir det likevel ikke noe av.

Du trette, sukkende synder, her har du jo din Frelsers ord for at Gud ikke vil ha deg som leiekar, men straks igjen som sitt kjære, elskede barn. Så følg nå den veien Herren her viser deg! La Guds kjærlighets kyss og hele hans veldige nåde blåse bort alle innvendinger. Ta imot det slik denne sønnen gjorde, gled deg og fryd deg slik han gjorde. Kom som du er – slik kom jo denne sønnen. Han ventet ikke til han selv kunne kjøpe seg bedre klær eller skaffe seg et par sko. Nei, han kom barbent i fillene sine.

Kom du på samme måte, åndelig talt, og ta så med takk fra Guds hånd «den beste kledningen». Det er rettferdighetens kledning, dyrekjøpt på Golgata med

Jesu blod. Ta imot ringen, den kostelige gullringen som heter Åndens segl: Guds Ånds vitnesbyrd sammen med din ånd om at du er Guds barn. «Dere fikk jo ikke trelldommens ånd, så dere igjen skulle frykte. Men dere fikk barnekårets Ånd» (Rom 8,15–16).

Ta imot skoene, nådekraften i Guds ord til å vandre på hans veier i «fredens evangelium» (Ef 6,15). Og sett deg til bords der hvor det beste måltidet er gjort i stand, bedre enn noen gjøkalv for legemet: Sett deg ved Jesu nattverdbord og fryd deg i Herren.

Vi skal legge merke til at Herren ikke lar faren si: Denne sønnen min var død for meg. Han sier generelt: «var død og er blitt levende». Herren vil med dette vise at sønnen i åndelig forstand var virkelig stått opp fra døden til et nytt liv. Vantroen er en åndelig dødstilstand, en skilsmisse mellom sjelen og livets Gud. Derfor er det nødvendig med en oppvekkelse fra de døde. Men at den kan skje, ligger i at barneretten fra dåpen ennå holdes i live av Guds faderlige langmodighet så lenge det ennå er nådetid – hvor død denne dåpsnåden enn kan være for synderen selv i hans vantro.

Fra Guds side er båndet som ble knyttet i dåpen, ennå ikke brutt. Hans Ånd har riktignok ikke makt, men likevel et tak i det vantro døpte mennesket som han ikke kan ha i den udøpte hedningen. Men kommer ikke barnet hjem mens døren ennå står åpen, kommer en først når husbonden har reist seg og stengt døren (Luk 13,25), da hjelper det ikke at en en gang ble døpt til å være Guds barn. Da er båndet brutt og arven tatt bort for evig, også fra Guds side.

Det er en full omvendelse, en hel omvendelse, Herren gir oss bildet av. Av og til har mennesker villet kalle det omvendelse at synderens hjerte begynte å vende seg opp mot Herren. Men da kommer det noe løst inn i begrepet omvendelse.

Nei, den sanne og fulle omvendelsen er først fullført i det øyeblikket det bortkomne barnet ligger i farens favn. Holder en fast ved dette, blir det ikke så mange skuffelser som når en kaller mennesker omvendt før de ennå er kommet helt inn til farshjertet.

Å, ikke sjelden ser en at mennesker var så snublende nær Herrens nådefavn, og så trakk de seg likevel tilbake i siste øyeblikk. Nei, når vi taler om omvendelse, så la oss alltid mene en hel og full omvendelse med det. Bare når nåden blir tatt imot, får hjertet liv.

157. Den eldste sønnen (15,25–32)

«Og de begynte å være glade», eller rettere: å holde fest. Slik sluttet det forrige avsnittet. Det er et bilde på den gleden tollere og syndere har i strålene fra Jesu nådesol. Det er et bilde på frydesangen som fyller hver syndig sjel som er vendt hjem fra det fremmede landet, og som kan juble med sangeren:

«Jeg er fri, ved Jesu bryst jeg hviler
som hans lidelsers, hans smerters lønn.»

Men den eldste sønnen – han gledet seg ikke. Han var ute på marken, trolig i arbeidet sitt, og blir nå noe forundret da han kommer hjem og hører gledens toner klinge ut av huset.

«Spill og dans» hørte med til gledesfestene i de dager. Men her må det sies at dans slik Bibelen taler om den, er noe helt annet enn den slags dans vi finner i vår tid. Her var det ikke tale om dans mellom menn og kvinner. Det var en bevegelse i takt av den art at for eksempel Moses' søster Mirjam og Israels kvinner sang lovsanger for Herren til denne dansen etter at de var kommet over Rødehavet. På samme måte sang David salmer foran Herrens ark og «danset av all makt» (2 Sam 6,14).

Hvilken himmelvid forskjell fra vår tids dans mellom mann og kvinne, som for israelittene ville ha vært den største usømmelighet! Og at salmetoner ikke godt lar seg forene med vår tids polka og lignende, vil vel alle innrømme. De som prøver å pynte på dansefestene ved å vise til ordet her, der dansen er et bilde på den hellige gleden over at en synder omvender seg, misbruker sannelig Den hellige skrift.

I denne eldste sønnen ser vi nå fariseernes ståsted. De gledet seg ikke selv over nåden i Jesus og ville ikke ha fellesskap med de omvendte synderne, som de følte seg høyt hevet over. Tross all sin ytre iver for Guds lov stod de likevel fremmede for Guds Ånd. Slik sett er det betegnende at den eldste sønnen ikke går rett inn, men roper på «en av tjenerne» for å få vite hva det var.

Men aller mest betegnende for fariseernes indre, åndelige ståsted er ordet i v. 29–30. Det er den eldste sønnens svar da faren kjærlig ber ham om å komme inn og ta del i gleden. Først dette: «Se, i så mange år har jeg tjent deg, og aldri har jeg gjort imot ditt bud.» I disse ordene ligger en ytre og selvrettferdig overfladiskhet når det gjelder å erkjenne synden.

Ja, rent ytre sett kunne det kanskje sies om de mest alvorlige blant fariseerne, slik Paulus skriver i Fil 3,6 om sin vantro fortid som fariseer, at han var «i rettferdighet etter loven ulastelig». Men dette ordet viser tydelig hvor svakt det fariseiske sinnet forstod sin egen syndeskyld (se fariseeren Simon, Luk 7,36–50). Derfor skar Herrens ord «Omvend dere!» dem i hjertet.

Og dernest viser ordet «Men meg har du aldri gitt et kje så jeg kunne glede meg med vennene mine» at denne sønnen hadde gjort arbeidet sitt med knurr. Det var ikke nok for ham at han ved denne nåden fikk være nær faren. Nei, i dette hjertet satt et krav om lønn. I en fariseers øyne er det å gjøre godt et strev som en vil ha betalt for. Men da går gleden bort. Det blir et trellearbeid under loven.

Den eldste sønnen hadde ikke følt seg glad og lykkelig i forholdet til farshjemmet. Han minner så mye om arbeiderne i vingården (Matt 20,11–12), som så på sin lodd i vingårdsarbeidet som en byrde sammenlignet med livet til dem som hadde stått utenfor. Men dette ståstedet vitner jo høyt om at en aldri har smakt nådens salighet. En har gått som en trell i huset, ikke som sønn (Joh 8,35).

Riktignok kunne livet under den gamle pakt ikke være et liv i nåden slik vi som er barn av den nye pakt, kan leve det. Det sier Paulus så klart i Gal 4,1–2: «Så lenge arvingen er barn, er det ingen forskjell mellom ham og en trell, enda han er herre over alt sammen. Han står under formyndere og forvaltere til den tiden som hans far før har fastsatt.»

Men også den gamle pakts barn, de ærlig troende israelittene, smakte likevel så mye av nåden at David kunne synge for Gud: «For din miskunnhet er bedre enn livet … under dine vingers skygge jubler jeg» (Sal 63,4.8). Denne gleden hadde «den eldste sønnen» aldri kjent. Av det ser vi hvor langt fariseerhjertet var fra det sinnet som fylte David og andre israelitter uten svik.

Derfor ble fariseerne forarget gang på gang, slik vi så ofte har sett, når syndere lot seg frelse av nåde ved troen på Jesus. De søkte «å grunnlegge sin egen rettferdighet» og stengte derfor hjertet for «Guds rettferdighet» av nåde ved troen på Jesus (Rom 10,3). Derfor sier også den eldste sønnen til faren om broren som var kommet hjem: «denne sønnen din», ikke «min bror». Han elsker ikke broren sin, han hater ham heller. Selvrettferdighet og bitterhet mot Guds omvendte, frelste barn følges ad.

Farens ord til ham (v. 31–32) er fulle av inderlig kjærlighet til denne stakkars, elendige eldste sønnen. Sønnen hadde ikke en eneste gang kalt ham far, men faren sier: «Barn». Det er Guds kjærlighet som søker å smelte det kalde fariseersinnet. Og hvilken langmodig kjærlighet møter oss ikke i dette at faren hans gikk ut til ham og «talte vennlig til ham»! Han bad det stakkars bitre, kalde hjertet om likevel å komme med inn til gleden i nåden.

Ordet i v. 31 kan synes underlig for oss: «Du er alltid hos meg, og alt mitt er ditt!» Farshjertet overser ikke noe av det som talte til den eldste sønnens fordel. Det overser ikke at han ikke også i det ytre hadde gått bort fra farshjemmet. Men faren søker å vise ham, i nådens lys, hvor usigelig mye han hadde å takke for. Alt det som den yngste sønnen nå jublet over, lå jo også like foran den eldste

sønnen. Det lå ferdig for ham, bare han ville ta imot det som et barn i stedet for å forsteines i et forhold som en dagarbeider.

Og ordet i v. 32: «Men nå burde vi fryde oss og være glade» fordi den tapte broren var funnet, og den som var død i synden, var blitt levende, stiller kjærlig og alvorlig fram for fariseerne hvordan hjertet skulle stå. Måtte de bare se sitt eget forvendte sinn!

Her stanser ordet. Hva den eldste broren svarte, blir ikke sagt her. Det var opp til fariseerne å fullføre historien. En Nikodemus og en Paulus står som vitnesbyrd om dem som farens kjærlighet overtalte. Men fariseerne som spottet under korset på Golgata, står som vitnesbyrd om det motsatte, om det forherdede sinnet.

I kirkehistorien møter vi denne eldste brorens skikkelse i de vantro jødenes forbitrelse over at hedningene ble tatt inn. I Apg 22,21–23 ser vi dem rase i vanvittig vrede da Paulus vitnet for dem fra trappene til borgen i Jerusalem. Det skjedde da han kom til det punktet i Guds befaling til ham: «Dra ut! For jeg vil sende deg til hedningefolk langt borte.»

Og noe av den samme forargelsen fristet også de jødekristne da de første hedningene ble døpt uten omskjærelse. Se for eksempel Apg 11, der Peter møtte motstand fra de jødekristne på grunn av høvedsmannen Kornelius' dåp. Se også Apg 15,5, der Paulus etter sin første misjonsreise møtte den samme motstanden fra «noen av fariseernes parti som hadde tatt ved troen».

Men hva har denne eldste sønnen å si oss, oss døpte, nå i våre dager? Han er et slående, om enn sørgelig bilde på slike døpte mennesker som riktignok aldri i det ytre har brutt med barnelærdommen sin. Fra barndommen av har de i det ytre holdt seg til kirken og gått sammen med Guds folk. Men likevel er de aldri kommet til sann syndserkjennelse og derfor heller ikke til gleden i nåden.

Visselig er det alltid den største lykke å ha blitt værende hos Jesus som barn i Gud Faders hus, helt fra dåpens stund. Men da må det også ha skjedd en stille omvendelse i hjertet fra barndommen av. Slik vokser en, etter hvert som en vokser til, også i erkjennelse av hjertets fordervelse og av nådens herlighet i Kristus.

Ingen kan spares for den gangen inn i seg selv som den tapte sønnen måtte gjøre ute blant grisene, men som det er så langt lykkeligere å gjøre i farshjemmet. For en nåde ikke å ha vært ute i sølet og ikke å ha fått så mange skitne minner, som så ofte forfølger og plager hjertet også etter at en er blitt omvendt!

Men skjer det ikke en slik gang inn i seg selv, en bevisst tilegnelse av nåden og en bevisst forkastelse av verdenslivet, som en jo møter både inne i seg selv som kjødets lyst og ser rundt seg – skjer ikke dette, da dannes så lett den underlige, forsteinede skikkelsen som den eldste sønnen viser oss. En går med, men hjertet føler ingen salig glede ved det. Heller føles det som en byrde, som en likevel ikke tør kaste fra seg av frykt for straffen.

En holder i det ytre alt det som hører med til de helliges skikker, men går likevel som en «fremmed og utlending». En føler seg ikke hjemme blant de hellige som de helliges medborger og en av Guds husfolk (Ef 2,19). En krever å bli anerkjent av Gud og av Guds barn som lønn fordi en går med i alt. Og når en så

ikke får det, og attpåtil må se at andre som var langt ute i synden, men oppriktig omvendte seg, får denne anerkjennelsen, og at det blir glede over dem, da blir en bitter.

Ja, slik har jo så mange av disse «gå med-menneskene» det i sitt indre, noen med en ytre, påtvunget ro, andre likevel med et dypt sukk. Disse hjertene mangler jo, likesom den eldste sønnen, den virkelige omvendelsen. Ordet «Så er du da ikke lenger trell, men sønn» (Gal 4,7) har de ikke tilegnet seg. Og den mest samvittighetsfulle iver etter å følge de hellige kan ikke tre i stedet for Guds Ånds segl og vitnesbyrd.

Slike mennesker kan et Guds barn ha hjertelig vondt av. På den ene siden er de så nær, og på den andre siden er de likevel utenfor. Herren talte ofte veldig skarpe ord til fariseerne. Men lengselen i den inderlige kjærligheten som lå bak, trer så ubestridelig fram her i denne lignelsen. Måtte også vi ha dette sinnet som Herren har! Det ber kjærlig disse stakkars gledesløse hjertene om likevel å komme inn, likevel å slippe sin trelldom under loven, likevel å ydmyke seg og med takk tilegne seg kjærligheten. Den møter også dem fra dåpen av i farshjertets ord: «Du er alltid hos meg, og alt mitt er ditt!»

Men også Guds frelste barn møter ikke sjelden denne eldste broren i sitt gamle menneske. Den kjente Krummacher, en Guds mann i Tyskland, ble en gang bedt om å si hva han mente om hvem «den eldste sønnen» var. Da sa han: «Det vet jeg nå, det lærte jeg i går.» Og så fortalte han at han hadde merket en ond misnøye i hjertet da han så at en svært dårlig person plutselig var blitt benådet og var rik på salig glede.

Og hvor lett har vi ikke for straks å mistenke at det er hykleri eller sværmeri når vi hører mennesker som lå langt ute i syndesølet, komme og fortelle at de er blitt Guds lykkelige barn, og juble over denne nåden! Ja, vi har ennå en fariseer i hjertet vårt. Han vil stadig få oss til å glemme hvor vi selv er kommet fra, og hva vi er i oss selv. Men denne fariseeren røver gleden vår i Gud og gjør hjertene våre kalde.

Nei, det er en bedre gjerning å senke seg ned i det dypet av nåde som ligger i Herrens ord (v. 31): «Barn, du er alltid hos meg, og alt mitt er ditt!» Da vokser takken fram, den ydmyke takken, og med den gleden og kjærlighetens lykke i de helliges fellesskap. Måtte Herren ved sin Ånd gi oss å be med salmisten (Sal 106,5): «så jeg kan se dine utvalgtes lykke, glede meg med ditt folks glede, og prise meg lykkelig sammen med din arv.»

158. Den utro forvalteren. «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon» (16,1–9)

I forrige kapittel hadde Herren talt om at syndere blir omvendt. Dette kapitlet sikter først og fremst på helliggjørelsen for dem som er omvendt, og derfor er ordet også rettet til disiplene (v. 1). Verden knurrer når syndere blir omvendt (15,2), og den har så ofte sagt: «Ja, de snakker nok om at de er omvendt, men hvordan er livet deres?»

Svaret på det er: Vår Herre Jesus tar imot oss syndere som vi er, bare vi kommer helt. Men han lar oss ikke fortsette å være som vi var. Han gir disiplene sine et nytt sinn. Og det er dette nye sinnet, særlig overfor de timelige tingene, Herren nå innskjerper.

Hovedpoenget i dette 16. kapitlet er å innskjerpe for Jesu disipler at de timelige tingene ikke er betrodd oss bare til egen nytelse. De er gitt oss for at vi skal tjene Herren med dem overfor dem som trenger det, overfor de fattige som er lagt ved døren vår. På den måten viser Herren at det kan komme åndelig, ja evig velsignelse ut av det timelige.

Selve fortellingen om den utro forvalteren (v. 1–9) blir ikke kalt en lignelse, slik en vanligvis kaller den. Langt heller er det en hendelse hentet fra samtiden, da slikt var ganske vanlig. På samme måte må lignende hendelser også i våre dager sies å høre til det som sørgelig ofte skjer.

Mange av disiplene som fulgte Herren, var tollere, slik vi hørte i 15,1. Og mange av disse tollerne var rike, men var ofte blitt det ved utroskap, ved å kreve mer enn de hadde fått pålegg om (Luk 3,13). På dem måtte særlig denne første fortellingen gjøre inntrykk. For bildet Herren stiller fram for oss, er jo verdensmenneskenes kloke, beregnende ferd i det timelige, der en ikke tar det så nøye med måten og midlene.

Vi vil nå først legge fram innholdet i denne hendelsen. Svært mange har ved første øyekast undret seg over den og ofte misforstått den. En har ikke skjønt at Herren kunne bruke denne hendelsen til å hente noe ut av den som kunne være til åndelig gagn for disiplene hans.

Den «rike mannen» (v. 1) som det tales om, har vært en godseier som hadde overlatt styringen av jordegodsene sine til en forvalter. Han hadde ikke overlatt

det til en slave, slik det også ofte var vanlig i de dager, og slik vi møter det i Luk 12,46, der utroskap straffes med den straffen som var fastsatt for treller. Nei, forvalteren her blir framstilt som en fri mann. Straffen for utroskapen hans ble ikke annet enn at han ble satt fra forvaltningen.

Det kom en anklage mot denne forvalteren til eieren om at «han sløste bort eiendommen hans», det vil si at han brukte den til egen fordel og nytelse uten å se til sin herres beste. Så kom dommen over ham: «Gjør regnskap for hvordan du har forvaltet eiendommen, for du kan ikke være forvalter lenger!» (v. 2). Det er en avskjed, ikke et regnskap som skulle rense ham for mistanken. Nei, det er en overlevering av det som var betrodd ham. For det går fram at anklagen var sørgelig sann.

Men mellom kunngjøringen av avskjeden og iverksettingen av trusselen lå det ennå en kort tid da makten var i forvalterens hender. Og denne korte fristen bruker han med stor kløkt til å skaffe seg «venner». Herren gir oss også et innblikk i tankene hans (v. 3–4). Å tjene til brødet ved å «grave» kunne han ikke. Til det hadde han verken evne eller krefter. Og å «tigge», å be om almisser, skammet han seg over.

Men i kraft av den selvstendige stillingen han hadde fått betrodd, skynder han seg å sette ned gjelden for «sin herres skyldnere» (v. 5–7). Noen har her villet forstå det slik at disse skyldnerne var leilendinger. Forvalteren skulle på egen hånd ha skrudd opp avgiften deres, mens han overfor eieren hadde oppgitt avgiften som lavere og slik selv hadde stukket overskuddet i sin egen lomme. Da ville det falle et svært formildende lys over framferden hans. Før han gikk av, ville han da bare ha satt avgiften ned til det punktet som rettferdigheten krevde, og sluttet å ta for mye.

Men denne forståelsen ser ikke ut til å stemme med framstillingen her. Han spør jo skyldnerne: «Hvor mye skylder du min herre?» Sammenhengen taler mest for at han søker å vinne disse skyldnerne ved å skaffe dem en ulovlig fordel på herrens bekostning.

Slik er jo verden. Dens barn binder svært ofte hverandre ved slike usle midler. Den felles skylden gir da den ene makt over den andre. Derfor tør de ikke annet enn å gjøre en gjentjeneste til den som hjalp dem til vinning, nettopp fordi de står og faller med hverandre. Riktignok er det en dårlig slags venner en får på den måten, men vennskap i verden stikker generelt ikke dypt.

Ordet i v. 6: «Sett deg nå ned, skynd deg» peker på hvor travelt han hadde med å få ordnet denne saken. Skyldnerne ante kanskje knapt hva han hadde i sinne med denne påfallende vennligheten og gunsten han nå med ett viste dem. Men ved å ta imot denne «gaven» bandt de seg selv på hender og føtter.

«Herren roste den urettferdige forvalteren fordi han hadde skikket seg klokt.» Den herren det her tales om, er selvfølgelig den utro forvalterens herre og husbond (se v. 3: «min herre»). Det gikk riktignok ut over denne herren selv. Likevel kunne han, som etter Jesu ord her sikkert også har vært et verdensmenneske, ikke annet enn beundre den kløkten den utro forvalteren brukte fullmakten sin med i den korte tiden han hadde igjen.

Ja, slik er verden den dag i dag: Den kan beundre kløkt også i uredelighet. For kløkt og klokskap i bruken av de timelige midlene regnes for noe stort i denne verden, og en bruker ikke hellighetens vektskål. Derfor sier vår Frelser også at «denne verdens barn er klokere mot sin egen slekt enn lysets barn».

Her har vi nå hovedtanken, og ut fra den henter Herren en lærdom for disiplene sine. Verden er klok når det gjelder å skaffe seg venner ved hjelp av mammon, og her er det noe for Guds barn å lære. Det forvalteren gjorde i verdslig kløkt på sin dårlige måte, det skal vi, Herrens venner, gjøre med klokskap på redelig vis. Vi skal bruke mammon til å skaffe oss venner, men riktignok venner av et annet slag, venner som kan «ta imot» oss «i de evige boliger» (v. 9).

Herren kaller det jordiske godset for «den urettferdige mammon», etter grunnteksten egentlig «urettferdighetens mammon». Det betyr ikke at Guds barns penger skal erklæres for å være tjent på urettferdig vis. Det betyr at det henger så mye urettferdighet ved mammon, ved pengene generelt. Visste vi hele historien til den mynten eller pengeseddelen som går gjennom hendene våre, ville vi neppe røre den uten gru. Begjær og tårer, ufred og bitterhet henger mer eller mindre ved all jordens mammon.

Men likesom Israels barn fikk egypternes sølv- og gullsaker da de drog ut av Egypt, for å lage de hellige tempelkarene av dem (2 Mos 12,35), slik skal den nye pakts Israel bruke denne verdens urettferdige mammon og hellige den i Guds tjeneste og til hans ære.

Herren sier jo ikke at vi ved hjelp av mammon kan kjøpe verken oss selv eller andre inn i himmelen. Men hvor ofte har ikke en pengegave eller annen timelig hjelp, gitt under bønn i Jesu navn, vært et middel til å åpne hjertet hos mennesker i nød for ordet om den sanne rikdommen, den evige rikdommen i Jesu nåde! Slik fikk vi venner i Herren ved hjelp av den timelige gaven, venner som kanskje en gang vil ønske oss velkommen i boligene i Farshuset.

Eller vi kan tenke på gavene som blir gitt til indre og ytre misjon og annet arbeid for Guds rike og lagt ved Herrens føtter. Er det ikke sant at det ved hjelp av denne mammon kunne sendes ut misjonærer og opprettes barnehjem og sykehus, og at sjeler gjennom dette ble vunnet for Guds rike? Det er det vakre ved å bruke mammon slik: Kanskje mang en som vi aldri så her på jorden, kan møte oss ved porten til de evige boliger og si: «Din gave var med på å rydde Herrens vei til hjertet mitt.»

«De evige boliger» – for en lys og løfterik betegnelse på hjemmet der oppe! Og for en tanke til styrke for hjertet som vår Frelser, «det trofaste og sannferdige vitne» (Åp 3,14), her åpner for oss: at venner kan ta imot oss når vi, som ble funnet av Herren og formet til å ligne ham, skal dra herfra.

Ordene «når den svikter» sikter til mammon. Og mammon svikter jo alltid til sist, slik gamle Kingo vitner:

O rikdom og gull,
du jordrikets avgud i skinnende muld,
du hører dog til verdens skuffende ting,
som vokser, avtar og skifter omkring;

du er dog i høyeste grad og i alt
forfengelighet.

Hvordan taler ikke dette ordet fra Herren til oss om ikke å binde hjertene våre til mammon! Vi skal ikke se på den som vår eiendom som vi kan skalte og valte med som vi vil. For da blir mammon alltid urettferdighetens mammon i hånden vår. Vi skal heller bruke den med all mulig hellig kløkt, klokskap og forstand til å skaffe oss venner av det rette slaget. Det gjør vi når vi skaffer Jesus flere venner, eller når vi styrker brødrenes hjerter ved kjærlig støtte også i det timelige.

Der har lysets barn visselig noe å lære av denne verdens barn, som er så kloke når det gjelder mammon. For det gjelder jo ikke bare å gi, men å gi slik at gaven vår virkelig kan utrette noe til velsignelse. Herrens venner skal lære å være praktiske i bruken av de timelige midlene. Men de skal ikke, som denne forvalteren, gjøre det bare for å skaffe seg selv bekvemmeligheter. Nei – her kommer den dype, gjennomgripende forskjellen mellom verdens barn og lysets barn – de skal gjøre det for at Guds rike kan bli tjent med det. Da høster vi også selv evig velsignelse av det.

Se, det er utleggelsen av teksten. Når det gjelder hvordan den kan brukes nærmere, er det jo i den hendelsen Herren forteller om den utro forvalteren, mange enkelttrekk som kunne trekkes fram. Vi selv er forvaltere. Alt vi har, er betrodd gods. Så lenge vi lever uten omvendelse, ligner vi nettopp den utro forvalteren som sløste bort eiendommen.

Når så Herrens ord rammer samvittigheten, og det lyder: «Kom, hjerte, ta ditt regnebrett, skriv opp ditt livs dager», når det heter: «Du kan ikke være forvalter lenger!», og dødens skygger legger seg truende med sin dom over det verdslige hjertet, da ligner en slik vakt samvittighet den oppskremte, utro forvalteren.

Likesom forvalteren i det ytre hadde en selvstendig stilling, slik har Gud nettopp satt mennesket på jorden. Tilsynelatende er en jo i sitt eget hjem, går ut og inn, ordner med tingene og arbeider med dem. Og mange gjør da seg selv til selveiere og ser bare på sitt eget i hele sitt jordiske hushold, som om det var deres for alltid (se den rike bonden som vi hørte om i Luk 12,16).

Men når det så lyder: «I denne natt kreves din sjel av deg» (Luk 12,20), og sjelen begynner å speide etter hva den skal gjøre, da går tankene ofte lignende veier som forvalterens. «Grave», det vil si selv å tjene seg til himmelriket, oppdager en snart at en ikke kan. En mangler evne og kraft til å holde lovens bud. Synden har lammet sjelen, så den utveien er stengt.

Og når en så skammer seg over å tigge og ikke vil ydmyke seg og be om nåde hos Herren ved korsets fot, da griper svært mange sjeler til den samme fortvilte utveien som forvalteren. En prøver å trøste både seg selv og andre ved å skrive om gjeldsbrevene og berolige seg med at synden nok også kan regnes litt mindre, og at det ikke går så nøye for seg.

Ja, en har jo nok bannet litt, vel også vanhelliget Herrens dag, kanskje heller ikke alltid vært helt redelig i handel og vandel. Eller en har ofte gått med bitterhet mot andre i hjertet, kanskje også vært inne på de glatte, utuktige veiene. Men – det må ikke regnes så hardt, det trøster en seg med, eller det trøster andre en med.

Og når spørsmålet blir stilt om en har elsket denne Frelseren som døde for oss, da trøster en seg igjen med at en jo likevel ikke har hørt til de helt ugudelige. En har da en gang imellom hatt øyeblikk med fromme stemninger. Og om en ellers levde i verden og tenkte svært lite på Jesus, så må heller ikke det regnes som så stor en gjeld.

Slik tenker verdens barn ofte ved seg selv når de blir skremt opp av tanker om døden eller av Herrens sannhetsord. I alle disse usanne tankene søker de seg tilfluktssteder og mener at det nok går – likesom denne forvalteren.

Men her kommer verdens kløkt til kort. Om de enn kan rose hverandre innbyrdes, så roser Herren i himmelen dem ikke for den slags kløkt. «All slik selvros er ond», sier Herrens ord (Jak 4,16). «Du dåre!» sa himmelens Herre til den rike bonden. Nei, her er det bare én ting å gjøre: å tigge om nåde til å bli et lysets barn og å åpne seg for ordet om omvendelse og syndenes forlatelse.

Griper en til denne velsignede utveien, får en også et annet syn på den mammon som en var trell av. Vel den som det går med som tolleren Sakkeus! Han omvendte seg og brukte straks sin timelige mammon, ikke lenger bare til seg selv som før, men etter Herrens vilje og til hans ære (se Luk 19,8).

159. Om troskap i smått. De pengekjære fariseernes spott og Herrens svar til dem (16,10–18)

I den forrige fortellingen hadde Herren stilt fram den praktiske kløkten som verdens barn brukte mammon med, som noe disiplene hans kunne lære av. Men klokskapen hos lysets barn skal selvfølgelig, fordi den er rettet mot målet i evigheten, virke på en helt annen måte enn hos verdens barn. Den skal virke som troskap mot Gud. Verdens kløkt er derimot i virkeligheten utroskap, slik vi også hørte i den forrige fortellingen.

Det er denne troskapen mot Gud i de jordiske tingene Herren nå innskjerper nærmere (v. 10–12). Den samme forbindelsen mellom troskap og klokskap peker Herren på i Matt 24,45 («Hvem er da den tro og kloke tjener …»).

Herren kaller det jordiske godset for «smått» (v. 10), «den urettferdige mammon» (v. 11) og «det som hører andre til» (v. 12). Slik setter han det jordiske på den underordnede plassen som tilkommer det. Særlig betegnelsen «det som hører andre til» viser at disse jordiske tingene bare er betrodd oss til forvaltning. De er noe vi må gi fra oss igjen. Det skal vi huske: Selv de største jordiske formuer er bare noe ringe og lite i Guds øyne. Derfor taler også apostelen i 1 Tim 6,17 om «den usikre rikdommen».

Denne «urettferdige mammon», med all den fare og fristelse den fører med seg (se Luk 18,24), og med all usikkerheten om en får beholde den, stiller Herren her opp mot «de sanne skatter» (v. 11). Dem kaller Herren «stort», og i v. 12 kaller han dem dessuten «egen eiendom». Hver gunst av Guds nåde i Ånden er noe usigelig større enn selv alle Rothschilds millioner. Men den åndelige rikdommen har dessuten dette ved seg at et Guds barn kan ta den med seg gjennom døden. Den er nok Guds nådegave, men ved troen blir den Guds barns evige og sanne eie.

Men hovedpoenget i Herrens ord her er dette: Hvor ringe og små disse jordiske tingene enn er sammenlignet med den evige rikdommen, så blir forholdet til disse forgjengelige tingene likevel en prøvestein på troskapen mot Gud. Slik legges det evighetsbetydning over den forgjengelige mammon, og slik blir Herrens disipler advart mot å se på de jordiske tingene som likegyldige saker.

Nei, vi er nettopp satt i disse timelige tingene for å bli øvd i troskap mot Gud. Den som mangler troskap i smått, vil en ikke kunne betro stort.

Lydighetsprøven i paradiset bestod bare i en tilsynelatende så ringe ting. Lydighetsprøven for et Guds barn i våre dager består nettopp i om du vil gjøre ditt jordiske arbeid for Herrens åsyn. Det gjelder å melke, feie, pløye, strigle, stoppe strømper og så videre med Herren for øye, som en gjerning for ham. Og det gjelder om du bruker dine timelige midler som forvalter i hans tjeneste, slik at du ikke bruker mer på deg selv enn han gir deg lov til, og tjener Guds sak med alt du kan.

Jo mer hele vårt jordiske liv blir gjennomtrengt av en troskap med sinnet vendt mot himmelen, desto mer vokser vi opp til det større. Troskapen i de små prøvene øver kreftene til å seire i de store. Det Guds barn som er «urettferdig i smått», består visselig aldri i de større prøvene. Se stort på de minste tingene, Guds barn! Det gjør du når du ser dem i Guds lys som den slagmarken der du skal stride troens gode strid.

Men se ikke på disse jordiske tingene med gjerrighet. Det er dette Herren advarer så alvorlig mot i v. 13. Den som vil tjene mammon i stedet for å tjene Gud med sin mammon, blir utro i bruken av mammon. Nei, «ingen tjener kan tjene to herrer» (se Matt 6,24). Å, vær våken, Guds barn, så det er Herren som lærer deg å se stort på små ting, og ikke djevelen! Bare når hjertet ditt hersker over mammon og er satt fri fra lenkene dens, bare da kan du bli tro i ditt jordiske hushold. Troskapen består nettopp i at en har kraft til å ofre mammon i Guds tjeneste.

Vi kan forstå at et slikt syn på forholdet til de jordiske tingene måtte skjære dypt i hjertet hos fariseerne, som innvendig var verdslig sinnet og pengekjære. At troskap skulle bestå i å ofre, skurrer den dag i dag voldsomt mot synet til alle verdslig sinnede navnekristne. Fariseerne grep til verdens vanlige, men usle våpen: å spotte. Ordet i grunnteksten betyr egentlig «å rynke på nesen». De hånet ham altså også med minene sine, og spotten deres har vel omtrent lydt slik: «Han eier jo ingenting selv, en sånn fattig stakkar!»

Men Herren avslører døden i deres indre (v. 15). Han sier til dem at det ikke hjalp om de overfor mennesker kunne gi seg skinn av rettferdighet og vinne seg en høy plass i menneskers omdømme, når hjertene deres likevel ikke var ydmyke for Gud, men bundet av mammon.

Og Herren viser dem at denne holdningen i hjertet var enda mer forferdelig når en så på den tiden som nå var kommet over Israel. For forberedelsens dager var nå over. «Loven og profetene hadde sin tid inntil Johannes.» Det var bare morgenrødens tider. Men nå var solen gått opp med evangeliet om Guds rike. «Og enhver trenger seg inn i det med makt», sier Herren (v. 16). Tollere og syndere trengte på for å få tak i evangeliet. Men fariseerne, med sitt sinn som var trellbundet under mammon, og med sitt skryt av ytre gjerninger, ble likevel stående utenfor, som den eldste sønnen i lignelsen (Luk 15,28).

Og den unnskyldningen de brukte, at de ville holde fast ved den gamle loven mens Herren brøt loven, var også løgn. Herren hadde jo sagt det i Bergprekenen (Matt 5,18), og han gjentar det her: Ikke en eneste tøddel av loven skulle falle

bort (v. 17). Men fariseerne ville ikke forstå Guds lov rett. I virkeligheten foraktet de nettopp også Mose lov. Når Herren forkynte loven rett for dem etter dens dype sannhet, så de på det som altfor overdrevet.

Dette viste seg også i deres løse syn på ekteskapets bånd, som Herren peker på (v. 18). Se Matt 19,3–12 om v. 18. Hadde fariseerne latt seg dømme av Guds lov i sannhet og tatt imot lovens kjerne i stedet for å skryte av de tomme skallene, da ville de også med sult og tørst etter rettferdighet ha tatt imot det salige evangeliet som Guds evige Sønn nå brakte dem. De ville ha frydet seg i nådesolens stråler i stedet for å knurre og spotte.

Så skal da mammon vike
og verdens trelldomsstand,
vår Jesu nådes rike
det aldri lide kan.
Hva skal avguderi,
på verdens sand å bygge,
i Jesu kirkes skygge?
Nei, nåden gjør oss fri!

160. Den rike mannen og den fattige Lasarus her og hinsides (16,19–24)

Det er i sammenheng med den foregående advarselen til fariseerne (v. 15–18) at Herren forteller om den rike mannen og den fattige Lasarus. I forbindelse med likningen om den urettferdige forvalteren hadde Herren innskjerpet den rette bruken av «den urettferdige mammon». Han hadde vist at utroskap i det minste førte med seg alvorlige følger for framtiden, og det er tydelig nok den evige framtiden Herren har for øye i v. 10–12.

En lignende tanke ligger til grunn for denne fortellingen. Den belyser nettopp hva Herren mener med utroskap i det jordiske: å bruke det bare i egoismens tjeneste, mens hjertet er likegyldig til andres nød. Og Herren viser oss i denne hendelsen at dette selviske sinnet, som går helt opp i jordens ting, har sin rot i vantroens motstand mot Guds ord.

Igjen må vi merke oss at det slett ikke står noe om at dette var en likning, slik en vanligvis tar det. Nei, det har vært en skildring av virkeligheten, og nettopp derfor fikk den kraft til å ramme motstanderne. Noen har i tillegg villet se en forutsigelse i den, nemlig at den rike mannen skulle betegne ypperstepresten Kajafas med hans fem svogre («brødre»).

Med så treffende trekk maler Herren bildet av denne rike mannen for oss. Vi møter slett ikke et særlig lastefullt og ondsinnet menneske. Nei, det er det sorgløse, verdslige sinnet som blir malt for oss her: det som bare tenker på seg selv og er likegyldig til Guds ord, ordet om synd og nåde, omvendelse og tro.

Mannen er en av den store mengden mennesker som slett ikke tar i betraktning at det finnes en Gud, at de har en sjel, og at de med denne sjelen skal tre fram for Gud og avlegge regnskap. Han er et jevnt, skikkelig verdensmenneske, og målet hans var bare å nyte livet på den mest behagelige måten fra dag til dag.

Innholdet i livet hans var å kle seg, spise, drikke og så videre. Purpuret betegner ytterkledningen hans. Det kostbare linet er den egyptiske hvite bomullen som fine folk brukte. Dommen over livet hans ligger allerede i dette «hver dag» (v. 19). Hver dag ble brukt til nytelse, ingen dag til alvorlig ettertanke, ingen dag til å ofre seg for andre.

Denne mannen var rik. Men har du liten inntekt og misunner de rike det behagelige livet deres, og ønsker du bare å kunne gjøre det samme som dem, da har du i virkeligheten akkurat det samme sinnet som denne mannen.

I v. 20–21 har vi så bildet av den fattige Lasarus. Navnet betyr «Gud hjelper». Det var et ganske vanlig navn blant jødene. For denne mannen passet navnet også godt, for vi får jo se at han var et sant Abrahams barn. Utvendig sett var livet til Lasarus en jammerlig motsetning til den rikes. Full av verkende sår var han lagt ved porten til den rikes hus for å få litt av smulene som falt fra den rikes bord.

Den rike mannen har likevel latt ham ligge der, enten det nå var for å skaffe seg et skinn av barmhjertighet, eller fordi han virkelig hadde en svak gnist av medlidenhet. Men av uttrykket i v. 21, «Hans ønske var å få mette seg med smulene», går det ikke fram med noen sikkerhet at han virkelig fikk nok. Tillegget «Men endog hundene kom og slikket sårene hans» synes helst å vise at hundene var mer barmhjertige mot ham enn menneskene. Det tilføyde «endog» betegner likevel også at hundene var de eneste legene hans – et nytt vitnesbyrd om elendigheten hans.

Så kom døden, og den gjør ikke forskjell på folk. Den grep den fattige, og den grep den rike med sin knokkelhånd. Bare om den rike blir det sagt at han ble begravet, og med det antydes vel at begravelsen hans gikk for seg med stor høytidelighet. Så langt kunne menneskeøyne følge de to. Men nå løfter Herren forhenget, det hemmelighetsfulle forhenget for det som kommer etter døden.

Herren viser oss et herlig bilde ved den fattiges død: Englene kom og bar ham bort til Abrahams fang. Det vil si at de satte ham ved bordet i Guds rike, slik at han lå inntil Abrahams bryst, slik Johannes skjærtorsdag kveld ved påskemåltidet lå inntil Frelserens bryst. Nå satt han til bords «i herlighet og glede», kan vi i sannhet si.

Ut fra dette ordet av Frelseren tør vi trekke den slutningen at englene virkelig bærer de troendes sjeler hjem som kostbare kornband. Det stemmer med englenes oppgave: å være «tjenende ånder, som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve frelse» (Hebr 1,14).

Og erfaringen fra troende menneskers dødsleie stadfester ofte dette. Kjent er dronning Dagmars ord om englene hun så: «Jeg lengter etter de sjelene.» Og vi kan føye til de vakre ordene fra dødsleiet til Vilh. Beck, den danske Indre Misjons formann gjennom mange år. Den siste natten brøt han ut: «Løft meg høyere opp, så englene kan løfte meg opp og fly bort med sjelen min.»

Men nå den rike – han finner seg selv «i pine». Men langt borte, skilt fra ham ved et stort svelg, så han Abraham, de troendes far, og Lasarus i hans fang. Det greske ordet her er «hades», og det betegner egentlig bare de dødes rike, stedet der de døde venter på den siste dom. Men vi ser altså at det innenfor de dødes rike er forskjellige oppholdssteder: et salig ventested for de troende – Paradiset, som det kalles i Herrens ord til den angrende røveren (Luk 23,43) – og et pinested, der den tidligere rike mannens sjel nå befant seg.

Når denne fortapte sjelen taler om at han pines i ilden og tørster, betegner det sikkert den uslukkelige tørsten som på den andre siden av døden må fylle alle verdslig sinnede hjerter: tørsten etter de gamle nytelsene, som de nå likevel er skilt fra for evig. Det er helvetes kval: for evig å ha mistet det hjertet søkte sin

skatt i, ikke ha noe som helst lenger å stille sjelens angst med, trakte og hungre og tørste og ikke ha det minste å leske seg med lenger.

Her på jorden ville en ha et evangelium uten lidelse, uten omvendelse og forsakelse, og enden på det ble at en fikk lidelse uten evangelium.

Det er betegnende at Den hellige skrift gang på gang taler om at de fortapte skal kunne se de salige. Slik er det her i v. 23 og i Luk 13,28: «Dere skal gråte og skjære tenner når dere får se Abraham og Isak og Jakob og alle profetene i Guds rike.» Et forbilde på dette finner vi i 2 Kong 7,2. Der er det høvedsmannen som spottet da profeten Elisa forkynte at det skulle komme redning fra hungersnøden til det beleirede Samaria. På spotten hans svarte profeten med disse ordene: «Du skal få se det med egne øyne, men ikke få ete av det.»

Dette kan selvfølgelig bare gjelde tiden før den siste dommedag. Etter den er skilsmissen mellom de to slags mennesker så fullstendig at dette ikke kan tenkes. Men som sagt: I ventetiden fram til dommedag synes det å høre med til de fortaptes kval.

Ellers ser vi så tydelig av dette ordet av Herren at verdens så ofte uttalte mening, at døden – bare det å dø – skulle kunne gjøre mennesket salig og skikket for himmelen, er et fryktelig bedrag. Hjertets tilstand er akkurat den samme på den andre siden av døden som på denne siden. Den rike var vant til å ha tjenere på hver finger, og han begynner med å be om Lasarus' tjeneste for å få lindring. Han begynner ikke med å be om tilgivelse for sin vantro. Det er ikke synden selv han er lei av.

Nei, tvert imot. Da Abraham (v. 29) viser til Moses og profetene, svarer han dette forferdelige: «Nei, far Abraham!» Det duger ikke. I dette «nei» til Moses og profetene har vi den dype grunnen som det verdslige livet, der Gud og evigheten var glemt, sprang ut av. Det er den dype grunnen til at han gikk fortapt. Han gikk ikke fortapt fordi han var rik. Abraham hadde jo også selv vært rik, og likevel var han i Paradis. Han gikk heller ikke fortapt fordi han var en særlig stor synder framfor andre – det står det ingenting om, som nevnt før.

Men han gikk fortapt fordi han var vantro. Han sa nei til ordet ved Moses og ville ikke la seg vekke til syndserkjennelse ved loven. Han sa nei til ordet fra profetene om den kommende Frelseren. Han hørte ikke til den flokken som «ventet på forløsning» (Luk 2,38), slik gamle Simeon og Anna gjorde. Han stolte åpenbart, som alle de vantro jødene, på at han utvortes hørte med blant Abrahams barn. Det viser Herren ved å legge tiltalen «Far Abraham» (v. 24) i munnen hans.

På samme måte stoler så mange navnekristne på at de er døpt og konfirmert og så videre. Men de trengte aldri inn til kjernen av den nåden som ligger i det, og slo seg til ro med det ytre skinnet.

Nei, døden omvender ingen. Den som sa nei til frelsestilbudet her og ikke ville være salig sammen med Guds folk her nede, våkner på den andre siden med det samme sinnet. Den eneste forskjellen er at selvbedragets følger nå er der i sin grufulle, fullmodne frukt, og at det ikke lenger finnes noe som kan spre tankene og døyve følelsen av sjelens navnløse elendighet.

161. «Sønn, husk –!» Det store svelget (16,25–31)

I dette avsnittet har vi samtalen mellom Abraham og denne fortapte sjelen, en rik mann i livet på jorden og nå så grenseløst fattig. Denne samtalen kan, som Luther sier, «ikke være noen legemlig samtale, ettersom begges legemer ligger begravet i jorden». Den må sikkert forstås som en billedlig ikledning av sannheten om de fortaptes pinefulle, trøstesløse og håpløse tilstand. Den viser også at det er sjelens egen skyld at den ikke omvendte seg, enda den hadde Guds ord.

At det er Abraham som taler og legger skylden fram for denne fortapte sjelen, henger sammen med at hvert troende menneske nettopp ved sin tro blir et vitne i dommen mot de vantro. Den samme tanken møter oss jo i Herrens ord i Matt 12,41–42 om mennene fra Ninive og dronningen av Saba. De skal vitne mot de vantro israelittene i dommen, nettopp fordi disse mennene fra Ninive og denne dronningen omvendte seg ved det ordet som ble brakt til dem.

Derfor blir selve Abrahams skikkelse et bilde på dommen over den rike mannen, som jo i likhet med Lasarus kunne ha trodd med Abrahams tro. Og denne dommen ligger allerede i den tiltalen Herren legger i Abrahams munn (v. 25), når han sier: «Sønn.» I det ligger den nåden som var betrodd mannen i livet på jorden, men som han hadde foraktet. På samme måte vil ordet «Du døpte menneske» lyde for alle fortapte på dommens dag, med ansvarets fryktelige klang.

Og så dette: «Husk!» Ja, disse forferdelige minnene om et forspilt liv på jorden, der en tok ut lønnen på forhånd (se Matt 6,2: «De har alt fått sin lønn!»). Alt det en kalte sitt gode, denne verdens lyst, er nå svunnet bort. Det er forbi. En fikk jo sin vilje, fikk denne verden, men sitter nå med det nagende minnet om at

Den skuffet enhver
som hadde den kjær,
den tidlig og sent dem skuffet for visst,
men grovest til sist.

Den engelske dikteren lord Byron sa i sin siste time her på jorden: «Ormen, pinen og hjertesorgen er det som er levnet meg.» Den samme mannen regnet ut at han bare hadde hatt elleve lykkelige dager i sitt liv. Det viser at verdenslivet er et ulykkelig liv, selv om det utvortes går for seg «i herlighet og glede».

For de frelste sjelene vil minnet om livet som svant, bare være en kilde til evig ny takk, til å gi Gud og Lammet evig ære for at det lyktes, tross all vår synd og

skrøpelighet. Og alle tårene fra livet på jorden vil da være tørket bort for evig. Det ligger i ordet om Lasarus: «Nå trøstes han.»

Når det står at Lasarus på samme måte hadde fått «det vonde», viser det at veien gjennom denne verden er en trengsel for troende mennesker. Herren sier det i Joh 16,33: «I verden har dere trengsel.» Denne trengselen er jo av forskjellig slag, ikke alltid utvortes som den fattige Lasarus'. Men sant er det som står i salmen:

Drag, Jesus, meg
opp etter deg
til himlens frydebolig!
Verden er for dine barn
villsom og urolig.

Med det er det slett ikke sagt at Lasarus ble frelst fordi han var fattig og lidende. Den tanken hører en ofte uttalt av helt uomvendte mennesker som har måttet tåle en del her nede: «De må da få det godt på den andre siden, siden de har hatt det så vanskelig her.» Men det kommer jo an på hva trengselen virker. Gjør den oss, som det står i salmen, «trette av verdens slaveri, men våre fottrinn lette på livets rette sti»? Eller ble den bare til «verdens bedrøvelse», som «virker død» (2 Kor 7,10)?

Nei, Lasarus kom til Abrahams fang fordi han var et Abrahams barn. Abraham ble rettferdiggjort ved sin tro, og bare ved en slik levende tro kommer en over det svelget som her på jorden skiller synderen fra den hellige Gud.

Her kan en komme over svelget. «Vi vet at vi er gått over fra døden til livet», vitner apostelen Johannes (1 Joh 3,14). Sett over mens du kan, du sjel, mens Herren rekker sin hånd ut mot deg (Rom 10,21) for å hjelpe deg over! Og vit at hver gang en sier «nei» til et nådekall fra Gud, til en besøkelsestid, blir svelget allerede her på jorden bredere. På den andre siden er overgangen umulig for alle dem som fikk overgangen tilbudt her.

Det går fram med uimotsigelig klarhet av ordet (v. 26) om «et stort svelg» som er «festet» mellom Paradis og pinestedet. Ordet «festet» vil si: satt så fast at det ikke kan trekke seg sammen eller fylles igjen, hvor mye mennesker enn har villet det med sine opprørske tanker. Ordet her sier nei til omvendelse etter døden for dem som har hatt loven og profetene, for ikke å snakke om Kristi evangelium. Her er det ikke tale om noe nytt valg på den andre siden av døden. At det er umulig, går fram av den bestemte avvisningen som han som er sannheten, lar Abraham gi den fortapte sjelen.

Det finnes ingen vei fra pinestedet til Paradis, og heller ikke omvendt fra Paradis til pinestedet. Det siste er jo et salig løfte til de frelste om at det er nok å være tro inntil døden. Mange har tenkt, ja, til og med forkynt, tross dette ordet av Herren, at det fantes omvendelse etter døden for dem som hadde forkastet tilbudet her. Var det sant, slik at det også på den andre siden ble mulig å gå over dette svelget, da ville det følge at en også kunne gå over fra den andre siden, og at de salige kunne falle fra igjen.

Vi kommer i mørke og forvirring så snart vi driste oss til å sette våre egne tanker i stedet for Herrens ord. Her gjelder det: Vær stille for Herren! Her gjelder det: «Strid for å komme inn gjennom den trange døren!» (Luk 13,24).

En har søkt et holdepunkt for læren om omvendelse etter døden for den rike mannen i at han bad for sine fem brødre. En har ment at det lå en kjærlighet i dette som ikke var forenlig med et evig opphold i pinen. Men det er to andre grunner som heller har drevet ham til det.

Den første er sikkert en trassig lyst til å rettferdiggjøre seg selv ved å hevde at det skulle mer til enn det han hadde hatt. Nei, en av de døde skulle sendes til dem, det ville hjelpe – det andre var det ingenting i. Møter vi ikke her det samme vantro sinnet som ikke vil la Guds ord være nok, men stadig vil se tegn, og som skyver skylden fra seg over på – hvem? Ja, betegnende nok nevner den rike mannen ikke Guds navn en eneste gang. Og likevel blir det jo Gud som på denne måten får skylden for at han gikk fortapt, slik han mener.

Han vil altså for det første rettferdiggjøre seg selv. Men for det andre er grunnen til forbønnen hans vel at han åpenbart har vært med på å lede brødrene inn i verdenslivet og binde dem i det. Derfor gruer han seg til å møte dem, for det ville øke pinen for ham selv. Vi kan forstå at de fortapte som her ledet hverandre bort fra Herren, der borte vil forbanne hverandre. Slik finner vi to grunner som nok kunne få ham til å komme med denne bønnen.

Men det er usigelig alvorlig at det også fra pinestedet lyder et rop om at omvendelse er nødvendig. Så mye visste denne sjelen nå, at en bare ved omvendelse kunne bli frelst fra pinestedet (v. 30).

Men vi hører også her at hjerter bare blir omvendt ved å høre og tro Guds ord, ikke ved bare ytre tegn. Selv det sterkeste inntrykk på sansene kan bare virke der hjertet har begynt å bli mottakelig. Ellers skal vantroen nok finne et smutthull, selv overfor det mest åpenbare under. Mange av fariseerne hadde også sett Lasarus stå opp fra de døde, og Jesus Kristus selv har stått opp fra de døde. Men likevel vil det vantro hjertet ikke tro ham, men søker å bortforklare oppstandelsen.

Spiritistene i våre dager mener at mennesket skal bli hjulpet ved å komme i forbindelse med de døde. Med det viser de seg å være i åndelig slekt med den rike mannens fortapte sjel.

Nei, bare Guds ord kan skape et nytt hjerte. Har en hatt det, hatt anledning til å høre det, da har en også hatt anledning til å bli frelst. Men Ordet må også til, sier dette stedet oss (v. 29 og 31). Med det utelukker det ikke muligheten for omvendelse på den andre siden for dem som aldri har hatt anledning til å høre Guds ord, som for eksempel de talløse skarene av hedninger.[1] Her er det bare tale om dem som har hatt Ordet.

Hvordan Herren handler med de mange millioner som levde og døde i mørket uten at Ordets ledestjerne skinte blant dem, har han ikke sagt oss. Men vi vet at det er hans vilje å frelse det som vil frelses.

[1] Skriften taler ikke om noen ny mulighet til omvendelse etter døden (Hebr 9,27; Luk 16,26). Hvordan Gud handler med dem som aldri hørte evangeliet, har han ikke åpenbart, slik forfatteren også sier like etter.

Men ordet her legger det veldige ansvaret over på oss som har enda mer enn Moses og profetene, og roper til oss at vi ikke «forgjeves tar imot Guds nåde» (2 Kor 6,1).

162. Om forførelser. Om tro og ydmykhet (17,1–10)

Når det gjelder v. 1–2, viser vi til Matt 18,6–7. «Forførelser», det vil si fristelser og anledning til synd som legges for menneskehjertene, kommer uunngåelig her i denne syndens verden. Her søker den ene synderen stadig, etter Evas eksempel, å forføre den andre.

Herrens ve over dem som legger snarer for andres fot, slik fariseerne gjorde, gir ham anledning til også å advare disiplene: «Ta dere i vare!» sier Herren (v. 3). Aldri taler han om andre uten samtidig å vende det innover mot disiplenes eget hjerte. Det er noe for oss å tenke over når vi snakker om andre og deres synd.

I motsetning til å forføre formaner Herren disiplene sine til å hjelpe syndere på fote igjen med et forsonlig sinn (v. 3–4), men likevel slik at synden får sin dom («tal ham til rette», v. 3). Ordet minner om Matt 18,22. Ved den anledningen fortalte Herren likningen om tjeneren med den store gjelden. Et tilgivende sinn skal alltid bo hos oss. Men tilgivelsens ord kan vi, som Herren sier her, først uttale når den som syndet mot oss, kommer og sier: «Jeg angrer!» Men å være uforsonlig overfor en slik bønn fører Guds dom over den uforsonliges hode (se likningen om tjeneren med den store gjelden).

I v. 5–6 hører vi apostlenes vakre bønn om mer tro. De følte, og med rette, at kraften både til å tilgi og ellers til å røkte det kallet Herren hadde betrodd dem, bare kunne komme fra hjertets tro. Ja, troen er kilden som livet går ut fra. Vi viser til Mark 11,22–24, der det er Herren selv som sier til disiplene: «Ha tro til Gud!» Vi minnes Augustinus' ord til Herren: «Gi hva du byder, og by så hva du vil!»

Hos Matteus har vi sett et lignende ord som det Herren her svarer disiplene med (v. 6). Men der var det tale om å flytte fjell ut i havet, her om morbærtreet. Det er troens kraft til å gjøre under som Herren framhever begge steder. Selv den minste tro kan overvinne alle hindringer, bare den er ekte, det vil si har livets spirekraft i seg.

«Dette er den seier som har seiret over verden: vår tro.» Dette ordet av apostelen Johannes (1 Joh 5,4) vitner om at apostlenes bønn om tro ble oppfylt, og det er et segl på Herrens ord om troens underfulle kraft. En Guds mann har skrevet: «Det er ingenting jeg i mitt liv har bedt Herren mer om enn om tro.»

Og hvert Guds barn kjenner ofte med smertelig vemod hvor avmektig lite tro er, når vi ser på et slikt ord fra Herren som viser oss at «alt er mulig for den som tror» (Mark 9,23). Vi må så ofte sukke: «Min tro den er så liten.» Men det er trøsten at han som hjalp den gråtende faren som ropte: «Jeg tror! Hjelp min vantro!» (Mark 9,24), også vil forbarme seg over den lille troen. Han vil være troens «fullender» (Hebr 12,2) i hjertene våre og gi oss mer av den troen som makter noe.

Men i det bildet Herren føyer til i v. 7–10, sier han oss hvordan hjertets jordsmonn må være for at troen kan vokse. Bare i det ydmyke sinnet, som ikke stiller krav og ikke kommer med snakk om fortjeneste – bare der kan troens kostelige sennepskorn slå rot og bli det store treet (Matt 13,32). Bildet er ikke hentet fra de tjenesteforholdene vi kjenner, men fra den tiden da tjenerne som regel var slaver. De kunne ikke fortjene noe, men skyldte herren sin alt arbeidet sitt uten å kunne kreve takk for det (v. 7–9).

Dette bruker Herren nå på disiplene sine og dermed på alle mennesker. Han viser at ingen menneskelige gjerninger gir oss rett til noen annen bekjennelse enn denne: «Vi er unyttige tjenere!» Vi har ingenting å kreve av Gud. Det eneste vi med rette har fortjent, er jo bare straff. Ja, selv om vi holdt alle hans bud, hadde vi likevel bare gjort det som var vår enkle plikt og skyldighet, og hadde verken fortjent ros eller takk for det.

Og hvor langt er det ikke fra at vi har gjort alt vi er skyldige å gjøre! Å, hvor ufullkomment er ikke alt vårt arbeid! Og det som finnes av godt, er jo ikke vårt eget. Det har vi fått av Herren, som det står i salmen: «For finnes noe godt i meg, så er det alt jo virket av deg.» «Hva har vel du som du ikke har fått?» sier apostelen (1 Kor 4,7).

Om det vi yter i Herrens tjeneste, må vi bekjenne: «Jesus er det som jeg giver, hva han haver gitt meg.» Guds barn får nok bekjenne helt til dagenes ende: «Ikke oss, Herre, ikke oss, men ditt navn gi du ære» (Sal 115,1). «Vi må skamme oss» (Dan 9,8).

Dette ordet av Herren (v. 10) er et svært avgjørende ord. Det viser at menneskets rettferdiggjørelse for Gud aldri kan bygge på menneskets gjerninger, selv om de er gjort i Herrens tjeneste og er befalt av ham – og det verken før eller etter omvendelsen. Om et troende menneske tjener Herren aldri så ivrig, kjenner likevel hvert ærlig Guds barn seg selv som en unyttig tjener, som volder Herren mye møye og besvær (Jes 43,24) og bare har nåden å klynge seg til.

Når det i Luk 12,37 tales om at Herren, når han kommer og finner tjenerne sine våkne, skal binde opp om seg og la dem gå til bords og selv komme og tjene dem, strider ikke det mot ordet her i v. 7–9, der det tales om at tjeneren skal varte opp herren sin. For her er det tale om hva som kan kreves. Men i Luk 12,37 er det tale om hva Herren i sin frie, ufortjente, underfulle nåde vil gi tjenerne sine ved sin gjenkomst som nådelønn.

Det er dette Herren innskjerper: Mangel på tro har særlig sin rot i egenrettferdighet, i krav. Men troen skal nok vinne makt der hjertet ser seg selv som et intet og kjenner seg selv som en unyttig tjener. Herren vil bruke oss i sin tjeneste først og fremst for vår egen skyld.

Salig er den som ser på seg selv som Herrens dyrekjøpte eiendom og kjenner seg skyldig til å tjene ham med legeme og sjel, og som gjør det med takk til ham for nåden i det. Salig er den som ser at det er nåde over nåde å få tjene den Herren som vi ikke er verdige til å løse skoremmen for (Joh 1,27).

163. De ti spedalske (17,11–19)

I denne tiden finner vi stadig Herren på reise til Jerusalem. Det er også fra denne reisen (v. 11) at hendelsen som blir fortalt her, stammer. Når det gjelder spedalskhet, viser vi til det som er sagt om det tidligere, se Matt 8,2–4. Etter Moseloven var de spedalske urene og skulle holde seg på avstand (se 3 Mos 13,46: «Uren er han, han skal bo for seg selv, hans bolig skal være utenfor leiren»). Derfor stod disse spedalske mennene langt borte – et bilde på hvordan syndens spedalskhet skiller mennesket fra Guds nærhet (v. 12).

Da de så Jesus, ropte de om miskunn (v. 13). Herrens svar var å by dem gå og fremstille seg for prestene, som om de var rene. Etter Moseloven skulle presten avgjøre saken når noen mente seg helbredet for spedalskhetens plage (3 Mos 14,2). Det var et mektig kongeord fra Jesus, men samtidig en prøve på om de ville tro dette ordet hans uten ennå å ha sett. På veien til prestene forsvant spedalskheten deres.

Men nå kommer det underlig sørgelige. Mens de var i sin dype nød, ropte de til Herren og klynget seg til hans nådemakt. Men da de var blitt hjulpet, døde trangen til Jesus bort i hjertene deres, i hvert fall hos de ni – de ni som var jøder.

Det er ikke for ingenting at denne hendelsen følger rett etter ordet i v. 7–10, der Herren dømmer alle krav som uberettigede. De ni jødene har åpenbart raskt latt seg forlede av djevelen til å se det som hadde skjedd med dem, som noe de kunne kreve. De hørte jo til det utvalgte folket. De gikk sin vei uten å finne det umaken verdt å vende tilbake og takke ham som hadde hjulpet dem ut av deres dype elendighet.

Det er virkelig et bilde på den måten Israel tok imot sin Messias på, og derfor måtte frelsen også vende seg fra dem til hedningene. Slik har det sikkert gått med mengder av dem Herren helbredet. Derfor ble flokken som ble Jesus tro, likevel så liten, enda hans velgjerninger var blitt øst ut over så mange. Og derfor fikk Herren ikke gi de mange frelse for sjelen. Og hva hjelper det om legemet får det bedre en kort stund, når sjelen ikke blir renset fra den verste spedalskheten, vantroens og syndens forferdelige skade?

Bare én vendte tilbake og priste Gud med høy røst. Bare én bøyde seg i støvet for Jesus og takket ham. «Han var en samaritan» (v. 15–16). Han fulgte ikke de andres eksempel.

En har undret seg over at Herren også viste samaritanen til prestene. Han har vel hatt sin prest på Garisim, der samaritanene hadde sin helligdom. Men denne

samaritanen står som et forbilde på alle de hedningene som gjennom tidene har omvendt seg og trodd på Frelseren, mens jødene inntil denne dag har lønnet ham med utakk.

«Var det ikke ti som ble renset? Hvor er da de ni? Fantes det ingen som vendte tilbake for å gi Gud ære, uten denne fremmede?» Det ligger et usigelig vemod i disse ordene av Herren (v. 17–18). Hvor er de ni? Slik lyder Herrens ord den dag i dag når han ser ut over skarene av døpte. Han hørte sukket i hjertet til barnet som var født i synd. Han bøyde seg over oss i dåpens stund, og vi ble båret bort fra dåpens bad med legedom for all vår syndeskyld. «Ved hans sår har vi fått legedom» (Jes 53,5). Han renset oss «ved vannbadet i Ordet» (Ef 5,26).

Men til sjelens frelse blir denne rensingen bare for dem som vender om og med ydmyk takk bøyer seg ned ved Frelserens føtter. For troen består i dette, som det går så vakkert fram av denne hendelsen: å tilegne seg nåden med hjertets takk. Legg deg ved din Frelsers føtter, du døpte sjel, og si til ham:

Du som kalken for meg drakk,
Jesus, Jesus, evig takk!

Da skal Guds Ånd bringe deg ordet fra Jesus: «Din tro har frelst deg», og med det den salige vissheten om at du har nåde hos Herren. Ydmyk takk (v. 16) og høy bekjennelse av Guds pris (v. 15) – det er troens vesen. Har du, kjære leser, skilt deg fra den store, utakknemlige skaren og vendt om til ham som gav deg legedom, den åpne kilden «mot synd og urenhet» (Sak 13,1)?

Men den dag i dag er det som Brorson synger: «Av døpte vrimler stad og land, men hvor er troens brann?» Hvor er de ni? Det er Indre Misjons store ord, båret av Frelserens søkende kjærlighet, som ikke forstummer så lenge det er nådetid.

Men også for Guds barn er det her en alvorlig påminnelse om ikke å glemme takken. I nødens dager er det likevel ikke så vanskelig å bære bønnens «å» fram for Herren. Men det gikk lettere å glemme troens takk når en først var hjulpet. I hvert fall står troens takk i et så dårlig forhold til bønnens rop om hjelp. Derfor minner allerede David sin sjel om ikke å glemme Herrens velgjerninger (Sal 103,2). Er utakk verdens lønn, skal Guds lille flokk kjennes på at Guds og Lammets pris lyder igjen med takk fra oss.

Å takke gjør glad og sterk i Herren. Et takkende og lovprisende Guds barn blir til ære for Herren. Men takk og ydmykhet kan ikke skilles fra hverandre. Ydmykheten er takkens dype rot. «Jeg trenger deg, o Jesus, for jeg har bare synd i meg» legger den dype sannhetsklangen inn i «Jeg takker deg så gjerne for all din tukt og trøst».

Ja, å takke Gud og Faderen alltid og for alle ting, det er målet for Guds barns vekst. Gjennom hver takk modnes vi til mer nåde, mens utakk stanser Guds nådes verk. Guds barn kan lengte etter å takke Herren helt annerledes enn vi gjør. Det er godt at vi får en evighet å takke i. Men la oss bare begynne her å stamme fram takken så høyt og så lydt som mulig, og si med Brorson:

Vår takk vi vil frembære da,
enskjønt den er kun ringe,
hosianna og halleluja
skal allevegne klinge.

164. Jesu samtale med fariseerne og disiplene om Guds rikes komme (17,20–37)

«Når kommer Guds rike?» Slik spurte fariseerne, kanskje for å friste Herren, men noen kanskje også av litt mer alvorlige grunner. Fariseerne trodde jo på at et Guds rike skulle komme, noe saddukeerne ikke gjorde. Men det Guds rike de ventet, var et ytre rike med verdslig prakt og herlighet for Israel. De ville ikke forstå at Guds rike først måtte komme åndelig, i hjertene. Det var slik Guds seier først skulle vinnes, før den kunne åpenbares i den ytre herligheten.

Herrens svar (v. 20–21) går ut på at Guds rike i seg selv ikke er noe synlig, håndgripelig og sanselig. Det er et åndelig rike, som skal kjennes og bedømmes på åndelig vis. Men det ligger slett ikke i Herrens ord at Guds rike ikke skulle være til å kjenne, ikke skulle ha sine kjennetegn. Det hadde Herren jo sagt så ofte, både når han talte om byen på fjellet som ikke kan skjules (Matt 5,14), og om treet som skal kjennes på fruktene (Matt 7,17).

Men alle disse kjennetegnene, som er åpenbare for troen, er skjult for det naturlige mennesket. Det vitner apostelen om i 1 Kor 2,14: «Men et sjelelig menneske tar ikke imot det som hører Guds Ånd til.» En gang skal Guds rike visselig åpenbares, også i ytre herlighet, så klart som lynet som lyser fra himmelbryn til himmelbryn (v. 24). Men det skjer først når Herren kommer igjen.

Noen har undret seg over at Herren kunne si til fariseerne (v. 21): «Guds rike er inne i dere.» Grunntekstens ord betyr egentlig «innenfor» og kan også gjengis med «blant dere», «midt iblant dere». Men selv om vi oversetter «inne i dere», er meningen jo tydelig nok: Ville fariseerne se Guds rike, måtte de vende blikket innover, gå i seg selv og la Guds vilje få makt i hjertet. Guds rike var til stede i Guds Sønn, selv om det kjødelige øyet ikke så annet enn ringhet hos Jesus og disiplene hans.

Med v. 22 vender han seg fra fariseerne til disiplene. Han begynner (v. 22–25) med å advare dem mot å følge de røstene som på ytre vis ville vise dem til et bestemt sted for å se Herren komme. Nei, når Herren kom, skulle han komme som lynet, så ingen kunne være i tvil om at dagen for hans komme var der.

Men før hans dag kom, skulle det gå en tid med fornedrelse og trengsel i forveien: «Men først må han lide meget og bli forkastet av denne slekt» (v. 25).

Dette sikter ikke bare til lidelsen på korset som sto for døren, og til at jødefolket forkastet sin Messias. Som vi hører av det som følger, peker ordet også fram mot den store frafallstiden som skal komme før Herren kommer igjen.

Når lengselen og forventningen fylte Herrens disipler, skulle de altså være særlig på post, så de ikke lot seg narre av løgnens røster: «Se her! – eller: Se der er han!»

De dype ordene i v. 22: «De dager skal komme, da dere skal lengte etter å få se en av Menneskesønnens dager, og dere skal ikke få se den», kan sikte til disiplenes vemodige savn av den lykken de hadde hatt på jorden. Da gikk Herren synlig blant dem, og de kunne også i det ytre søke ly hos ham, slik kyllingene søker ly under hønen, for han tok alltid støtet for dem.

Tidene ble annerledes da Herren ble tatt bort, og disiplene ble myndige ved pinsens Ånd. Da måtte de vandre i tro, ikke lenger i beskuelse (2 Kor 5,7), og verden, som nå ikke lenger så Herren, vendte sitt hat direkte mot dem.

Noe av dette lærer hvert Guds barn å kjenne. Den første tiden i troen, ofte med en så levende fornemmelse av at Herren er nær, går over i tørrere tider. Da gjelder alt om å holde seg til Ordet alene. Da skal en lære å kjenne den saligheten som består i ikke å se, men likevel tro. Da kan Guds barn sukke så inderlig etter en av de «Menneskesønnens dager» de opplevde før. Og sjelen kan tørste, slik hjorten skriker etter vann.

Jeg sukker når jeg tenker på
den tid jeg var så glad,
da hjertet helt var stemt til lov
hver gang jeg til deg ba.

I slike lengselens tider gjelder det å være dobbelt på vakt mot svermeriet, som på kunstig vis vil framkalle en av Menneskesønnens dager. Da gjelder det å ha det som Brorson synger:

Uten noen trøst å finne
vil jeg tro at Jesus inne
i mitt hjerte alltid bor;
siden er det tid å skue,
når Guds himmels bryllupsstue
samler oss i englekor.

Men særlig peker dette ordet fram mot de siste tider. Da reiser verdensmakten seg skummende i bølgebrus som aldri før. Den stiger til et toppunkt av forakt for Guds rike og erklærer at Kristus bare er en fabel. Å, da vil Guds lille forfulgte og foraktede flokk sukke og skrike etter at en av Menneskesønnens dager må åpenbares. De ber da med profetens gamle bønn: «Sku ned fra himmelen, se ut fra din hellige og herlige bolig! … Gi du ville flerre himmelen og fare ned, så fjellene skalv for ditt åsyn» (Jes 63,15; 64,1). Da trenger Guds folk mer enn noen gang «de helliges tålmodighet og tro».

Om disse siste dager taler Herren nå, og han viser til de bibelske forbildene fra Noahs dager og Lots dager (v. 26–30).

På kultur og den ytre verdensherlighetens falske skinn vil det visselig ikke mangle i de siste tider. Men selvsikkerhet og forherdelsens kjødelige trygghet vil prege de siste tider, slik det var i Noahs og Lots dager. Da gjelder det i helt særlig grad for Guds lille flokk å ha hjertet løst og frigjort fra alle disse jordiske tingene (v. 31–33). Slik blir de ikke fanget i fordervelsen, men er rede til å ta imot Herren når han kommer.

For øvrig viser vi til Matt 24, der mye av det som blir sagt her, er gjentatt, om enn i en litt annen sammenheng. Ordet i v. 31 peker særlig på fienden som trenger fram mot byen. Det sikter kanskje nærmest til den gangen Herren kom ved dommen over Jerusalem. Da gjaldt det å flykte i hast fra den dødsdømte byen. Dommen over Jerusalem og den siste dom er jo ofte knyttet inn i hverandre i Herrens taler om de siste ting, fordi den ene er et forbilde på den andre. Se for øvrig kapittel 21.

Her hos Lukas finner vi det alvorlige ordet: «Husk Lots kone!» Hun var i ferd med å komme seg unna. Men fordi hjertet hennes hang ved det gamle livet, så hun seg tilbake og mistet livet. For en uhyre alvorlig påminnelse disse få ordene av Herren gir til dem som har begynt! «Begynt er ikke endt.» «Alt hva ditt hjerte vil fra himlen vende, skal bekjempes til all strid har ende.»

Da, på Herrens dag, skjer også i det ytre det store skillet mellom klinten og hveten (v. 34–36). Som en ser av grunnteksten, er det i v. 34 tale om to menn, altså ikke om ektefeller, og i v. 35 om to kvinner. V. 36 finnes ikke i de eldre håndskriftene og er kanskje skutt inn etter Matt 24,40. Men et Herrens ord er det likevel.

Disiplene spør: «Hvor, Herre?» – hvor skal denne dommen og dette skillet bryte løs? Herren svarer med ordet som også står i Matt 24: «Hvor åtselet er» (det vil si det døde legemet, kadaveret), «der skal gribbene samles.» Dommen kommer når verdenslivet i den grad er blitt behersket av åndelig død at det ligner et åtsel. Da er tiden kommet for Guds folk til å flykte også fra den ytre kirken, når døden er blitt den rådende innenfor den. Men da er dommen nær, og Herrens komme står for døren.

Men gjør meg rede, Herre Krist, å vente
den store morgen når du visst vil hente
fra tåredalen og fra jordekvalen
meg hjem til himmerik, til frydesalen.

Enken og den urettferdige dommeren (18,1–8)

Herren forteller denne lignelsen i nær tilknytning til det han nettopp hadde sagt om sin gjenkomst. Hovedinnholdet er angitt i v. 1: «at de alltid burde be og ikke bli trette». Denne påminnelsen gjelder jo Guds barn til enhver tid, men særlig i de siste trange tider. Da vil Herrens menighet i sannhet, sett i det ytre, komme til å ligne en enke som en motstander gjør skammelig urett mot.

I de siste tider, da verden ser ut til å triumfere helt over Guds menighet, vil det se ut som om kirkens trolovede brudgom er død. For Antikrist får for en viss kort og begrenset tid makt over de hellige, til en siste sikting før Herrens gjenkomst. Allerede hos Daniel (7,25) står det om Den Høyestes hellige at «de skal overgis i hans [Antikrists] hånd for én tid og tider og en halv tid».

Det våpenet Herren da viser sin menighet til, er utholdende, iherdig og uopphørlig bønn. Lignelsen minner noe om den i Luk 11,5–8, om mannen som ved midnatt ville låne tre brød av vennen sin. Fellespunktet er den inntrengende, ja, påtrengende bønnen som til sist vinner seier. Men i Luk 11 så en mer på det enkelte Guds barns personlige nød og trang. Her er det «de utvalgte» (v. 7), menigheten som helhet, det er tenkt på, med de siste tider for øye.

Verden og dens fyrste vil aldri gi Guds menighet rett og vil ikke anerkjenne dens åndelige behov. En tid vil de behandle den som en rent borgerlig innretning som må bøye seg under verdens lover og flertallets vilje. Til sist vil de til og med nekte den all rett til å eksistere.

Men slik Jakob seiret over Esau den natten ved å rope til Herren i bønn: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg», slik har Guds menighet vunnet mange herlige seire gjennom de helliges bønner i lønnkammeret. På den veien skal den også seire over Antikrist.

Selv en urettferdig dommer, som ikke tar noe slags hensyn, verken til Gud eller mennesker (v. 2 og 4), kan la seg overvinne av en fattig enkes uopphørlige rop om rett. Skulle da ikke Gud, den rettferdige dommeren, den miskunnelige og barmhjertige, «hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt» (v. 7)? Jo, sier Herren: «Han skal skynde seg å hjelpe dem så de får sin rett!» (v. 8).

Dette «skynde seg» må forstås etter Guds tidsregning, der aldri et øyeblikk blir forsømt. Han bønnhører snart, selv om mennesker ofte synes det går

langsomt, eller at det slett ingen bønnhørelse skjer. Ja, selv om Gud ser ut til å bære seg at som den urettferdige dommeren som lenge ikke ville (v. 4). Men for Gud «står hver eneste bønn i inderlig sammenheng med hele himmerikets utvikling og fullendelse, og derfor må bønnhørelsen komme på sin rette plass. Hver eneste troende bønn kan sammenlignes med en tråd i en underfull vev. Den som ber, kommer med tråden, men makter ikke å flette den inn på dens rette sted» (Fjelstedt).

Tilføyelsen sist i v. 7 er et spørsmål: «Er han sen når det gjelder dem?» Det vil si: Mon han trekker tiden ut når det gjelder hans utvalgte? Det gir kraft til den skjønne tanken at Gud ikke drøyer med tiden (se 2 Pet 3,9), men at han nok skal være der med sin hjelp nettopp i rette øyeblikk.

Underlig dyp og alvorsfull er Herrens tilføyelse i v. 8: «Men når Menneskesønnen kommer, mon han da vil finne troen på jorden?» Når Menneskesønnen kommer igjen, skal hans brud ikke lenger sitte som enke. Da skal hun få sin fulle, herlige rett. Men dette vemodige spørsmålet uttrykker ikke uvisshet, men undring. Det peker på at en frafallstid skal gå forut for Herrens andre komme.

Den vemodige undringen over at så mange lukker hjertet for sin eneste Frelser, vil til alle tider gå over fra Jesu hjerte til hans venners hjerte. Slik synger Brorson: «Men Jesus, akk, hvordan går det til at dog så få vil tenke på den inderlige kjærlighet som drog deg ned til oss arme?» «Hvor er da de ni?» Det spørsmålet vil alltid lyde på ny blant Guds folk.

Men ordet her peker på at de helliges flokk ikke bare vil være liten, men nesten utslettet når Herren kommer igjen. Helt forsvunnet vil den ikke være. Herren har sagt at «dødsrikets porter skal ikke få makt over» hans menighet (Matt 16,18). Men av de profetiske ordene vet vi at det skal skje et uhyre frafall innenfor den hedningkristne delen av menneskeheten i de siste tider. Samtidig skal likevel det lille jødefolket få en mektig vekkelse til liv.

Likevel er det jo seierstoner som klinger gjennom denne lille lignelsen. Det folket som ikke lar hendene synke, men som Moses holder dem oppe i bønn (2 Mos 17,12), det folket som ikke blir trett – ikke mister motet, som ordet i grunnteksten egentlig sier det – det folket som ikke gir Herren ro (Jes 62,7), men blir ved å «bry» ham (v. 5) i god forstand, det folket kan ikke tape slaget. Det skal gjennom lidelser gå inn til herligheten i sin Frelsers spor (Luk 24,26).

«En liten stund» – og fredens palmer suser
der syndens bølger aldri lenger bruser.

165. Fariseeren og tolleren (18,9–14)

Vi får ikke vite bestemt hvem Herren fortalte denne lignelsen til, enten det var noen av dem som fulgte ham, eller noen av fariseernes tilhengere. Men nettopp fordi det står så ubestemt, innbyr det hver enkelt til å prøve seg selv. Det er sagt til enhver som stoler på seg selv når det gjelder rettferdighet, og som ved denne selvtilliten også med indre nødvendighet kommer til å forakte «de andre».

I en bibelhistorie var dette v. 9 en gang gjengitt feil, slik: noen som stolte på at de var rettferdige. Men det gjør også alle Herrens sanne disipler. Vi stoler på at vi er rettferdige – men ved ham, vår Jesus, alene. Det forvendte er å søke rettferdighetens kilde i seg selv, å stige opp på selvrettferdighetens stylter og se ned på andre derfra.

Hvilke to uforglemmelige skikkelser har ikke Herren malt med disse få ordene! Det er ikke de helt ugudelige, de som holder seg borte fra Guds hus, han tegner for oss. Det er folk som vil ha det vi i våre dager ville kalle et kirkelig preg. Templets forgård ble regnet som et særlig godt sted for bønn. Dit gikk ikke få jøder til en av de tre daglige bønnetimene (kl. 9, 12 og 3).

Det eneste hos fariseeren som kanskje kunne regnes som et lys, om enn svakt, i hans sjelstilstand, er dette: «Gud, jeg takker deg.» Men hele sammenhengen taler for at denne takken er alt annet enn å gi Gud æren. Egentlig er den bare en lykkønskning til ham selv. Her er ingenting av å gå i seg selv. Tvert imot, han er helt utadvendt.

Speilet han ser i for å bedømme seg selv, er ikke Guds lovs store, blanke speil, men andre synderes eksempel – og det til og med noen av de verste han kan finne. Det er i sannhet et svært urent speil, som bare kunne bedra, og utfallet ble da også stor tilfredshet med ham selv. Det overlegne sinnet kommer også sterkt fram i det hånlige sideblikket til «denne tolleren», som han hadde sett komme inn i templet samtidig med seg.

Og så pukker han på gjerningene sine, på rent ytre ting. Å faste to ganger i uken (mandag og torsdag), slik fariseerne hadde for skikk, var ikke befalt i loven. Etter 3 Mos 16,29 hadde Gud bare befalt én fastedag i året, nemlig på den store forsoningsdagen. Det var altså, sett i det ytre, mer enn Gud hadde krevd.

Og når han ga tiende av alt han tjente, var også det mer enn loven foreskrev (se 4 Mos 18,21 og 27, der det bare tales om tiende av korn og vinpresse). Men som vi hører i Matt 23,23, ga fariseerne tiende også av mynte, anis og karve, altså også av de små hagevekstene.

Til dette standpunktet, som i hans egne øyne var ekstra fortreffelig, svarte det også at han sto for seg selv på en framskutt plass. Men etter grunnteksten skal kanskje dette «for seg selv» heller knyttes til «ba» og betegne hjertets tanker under bønnen. Egentlig ba han jo slett ikke om noe. Han hadde nok i seg selv fra før. De to grunntonene i Guds rike, synd og nåde, hører vi ikke den fjerneste antydning av.

Akk, et sørgelig, elendig standpunkt, men velkjent den dag i dag! «Jeg er ikke verre enn de andre.» «Det er da mange som er dårligere enn jeg. Jeg gjør rett og skjell mot mine medmennesker.» Hvor ofte møter ikke disse skurrende tonene oss fra menneskehjerter! «Jeg går i kirken en gang imellom, også til alters to ganger i året. Hva mer kan Gud kreve av meg?» Igjen en fariseisk uttalelse fra det virkelige livet.

Det finnes jo mange slags selvrettferdighet. En treffer den selv hos de groveste syndere, som forteller at det da er noen som er enda verre enn dem. Videre treffer en en borgerlig selvrettferdighet, der en sover på sin egen skikkelighet og bravhet. Men det er den kirkelige selvrettferdigheten ordet her særlig rammer, den selvgodheten som gjør så mye kirkelighet til en stor løgn overfor Gud.

Riktignok innrømmer de aller fleste at de ikke akkurat er helt som de burde være. Men denne bekjennelsen, «syndere er vi jo alle», som ofte blir avlagt med et halvt eller helt smil, blir også regnet med som en fortjenstfull beskjedenhet. Spør en slike mennesker hvilke enkelte synder de da har, viser det seg at de ikke mener noe med syndsbekjennelsen sin. Da lyder det: «Det er ingen som kan si meg noe på.»

Hvor finner vi denne fariseeren? Først og fremst i vårt eget gamle menneske. Der skal han først og fremst arresteres. Også Guds barn skal være på vakt, så ikke denne gamle fariseeren kryper inn i de hellige klærne. Pass på, Guds barn, at du ikke har et overlegent smil i hjertet når du ser på de uomvendte menneskene med all deres elendighet! Et ærlig Guds barn får avsky når det merker fariseeren røre på seg innvendig.

Visselig må vi takke Gud for at vi er blitt frelst fra denne «vrange slekt» (Apg 2,40). Det er nåde, ja, nåde og barmhjertighet. Men vi skal huske at uten denne Guds barmhjertighet lå vi kanskje midt ute i syndens søle. Det er godt for oss å minnes dette når vi ser ut på de vantro: Det de er, var vi en gang, og er det ennå etter vår syndige natur. Og det vi er blitt av Guds nåde, kan de også bli. Og endelig: Søker vi ikke de ydmyke stedene, kan vi igjen bli det de er.

Men et ærlig Guds barn synger også fra hjertets dyp: Av nåde er jeg det jeg er. Et ærlig Guds barn vet også at våre beste gjerninger, rett sett, hører hjemme i syndehaugen og bærer syndens mørke flekk, selv om de nok kan vitne om at vi gjerne ville ut av synden.

Derfor er det usant når verden, ofte også dens prester, har villet gjøre de hellige til fariseere og vantro syndere til ydmyke tollere. Nei, den som takker Gud for at han av nåde ved Jesu blod er blitt helliggjort, taler ikke som fariseerne. Han kjenner seg selv etter sin natur som en stor, ja, kanskje den største synder.

I tollerens person viser Herren oss det som i Salme 51 kalles «en nedbrutt ånd» og «et nedbrutt og knust hjerte». Tollerne var jøder som hadde forpaktet

tollinntektene, men de var kjent for å kreve mer enn fastsatt. Å være toller var derfor i de tider, som vi også hører av fariseeren (v. 11), det samme som å være en person med dårlig rykte, en som alle pene jøder ikke ville ha noe å gjøre med.

Men også grove syndere kunne bli omvendt. Og det ser lysere ut for den grove synderen som fra sin fjerne plass vender blikket mot himmelen, enn for den skikkelige mannen som i det ytre nok står nærmere et liv etter Guds lov, men som har vendt blikket bort fra Herren og stirrer med velbehag på sitt eget.

Med få trekk maler Herren oss (v. 13) bildet av en slik synder som går i seg selv. Han sto langt borte, antagelig nede ved inngangen til forgården. Der ble han stående, med følelsen av sin urenhet og uverdighet. I dyp skam våger han ikke å løfte øynene mot himmelen. Han slår seg for brystet som en som er straffeskyldig. Men hjertet våger han likevel å løfte til Gud i et bønnerop: «Gud, vær meg synder nådig!»

I disse fem ordene, som det ikke nytter å si etter bare med munnen, klinger de to tonene som nettopp manglet hos fariseeren, igjennem med sannhetens dype klang: synd og nåde. Og det er sin egen synd han har tak i, ikke de andres, slik fariseeren hadde.

Men det er hans frelse at han kommer med syndebyrden sin til Gud. Han kan ikke bære den selv. Men han gir ikke opp seg selv i fortvilelse, og han prøver heller ikke å sette gjelden ned (se Luk 16,6). Nei, han kommer som han er, til Herren. Slik kommer han inn under Herrens løfte i Joh 6,37: «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut.» Det svarer til løftet i Sal 51,19: «Et nedbrutt og knust hjerte vil du, Gud, ikke forakte.»

For en velsignelse er ikke tollerens bønn blitt for tusener og atter tusener av sjeler! Hvor mange har ikke øst ut sitt beklemte hjerte nettopp med disse ordene, selv om mange også har misbrukt dem som bare tomt snakk.

Ja, ser en bare én eneste synd virkelig i Guds lys, blir det også bare én ting en synder har å be Gud om, nemlig nåde! Nåde! I den greske teksten står ordene i denne rekkefølgen: «Gud, vær nådig, meg synderen.» Gud først, meg sist, og nåden som broen mellom den hellige Gud og den urene synderen.

I denne ydmyke troens bønn går han over nådebroen inn til Guds hjerte. Slik vinner han troens rettferdighet, den rettferdigheten som av nåde blir tilregnet, som et rett barn av de troendes far, Abraham. Om ham står det: «Og Abram trodde på Herren, og han regnet ham det til rettferdighet» (1 Mos 15,6).

Det står: «Denne gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus framfor den andre.»[1] Herren føyer til: «For hver den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.» Ser vi på dette, er det mest likefrem å forstå dette «framfor» slik: Fariseeren, som hadde stilt seg selv høyt over tolleren, ble flyttet langt nedenfor ham, mens tolleren, som hadde stilt seg selv nedenfor ham, ble flyttet ovenfor ham (se Luk 14,7–10).

Noen har villet forstå dette «framfor» slik at Gud også skulle tillegge fariseeren en rettferdighet, om enn en liten. Men med Luther forstår vi det heller slik, og det kan også språklig forsvares, at tolleren gikk rettferdiggjort hjem, men fariseeren ikke. For en falsk rettferdighet, og det er jo selvrettferdigheten, kan

[1] NB: «Denne gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus, ikke den andre.»

ikke kalles en rettferdighet for Gud, ikke engang i liten grad, selv om mennesker ofte kaller den det.

I himmelen, i Guds hjerte, var tolleren regnet som rettferdig, med syndenes forlatelse. Bønnen hans var hørt. Om han straks selv kunne tilegne seg visshet-en om nåden hos Gud, får vi ikke vite. Guds nådeserklæring og synderhjertets hvile i den faller ikke alltid sammen i tid. Men Guds røst har lydt i hans sjel som svar på bønnen, og sorgen er snart blitt vendt til glede.

Vissheten om nåden uteblir ikke der synderen er tatt til nåde. Herrens ord til den lamme i Matt 9,2 vitner om det: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» Det samme gjør kvinnen i byen som var en synder (Luk 7,37 ff.). Hun kom jo til Herren med salvekrukken sin i glad takknemlighet og i inderlig kjærlighet til ham som hadde tilgitt henne hennes mange synder. Hun kom med vissheten, selv om hun også trengte å få den stadfestet (Luk 7,47).

Tolleren er blitt til velsignelse. Han er et vitnesbyrd om at det gamle Guds ord til Abraham er sant, 1 Mos 12,2: «Jeg vil velsigne deg … og du skal bli en velsignelse.» Det Gud har velsignet, blir alltid til velsignelse.

I denne lignelsen av Herren finner vi en grunnvoll for den velsignede læren om rettferdiggjørelsen ved troen, som Lukas' store følgesvenn, apostelen Paulus, har utviklet så klart, særlig i Romerbrevet. Og reformasjonen ved Luther, denne synderen som kjempet seg igjennem til fred ved nådens rettferdighet alene i troen, er med rette blitt kalt «tollerydmykhetens triumf over den fariseiske egenrettferdigheten, som i den romersk-katolske kirke var blitt til et helt system».

Den rettferdighet består
og for Gud alene gjelder
når den arme synder helder
seg til Jesu død og sår.

Jesus velsigner de små barna. Den rike unge mannen og Herrens ord til disiplene om ham. Herren taler om sin vei opp til Jerusalem for å lide. Herren helbreder en blind tigger ved Jeriko (18,15–43)

Når det gjelder det første avsnittet, om Herren og de små (v. 15–18), viser vi til Matt 19,13–15. Og når det gjelder fortellingen om den rike unge mannen (v. 19–23), viser vi til Matt 19,16–22.

Betegnende er uttrykket her i Luk 18,23, at han ble «dypt bedrøvet». Men med hvilken bedrøvelse? Ble det til «bedrøvelsen etter Guds sinn», som «virker omvendelse til frelse», eller til «verdens bedrøvelse», som «virker død» (2 Kor 7,10)? Vi vet det ikke. Det er fare for det siste.

Når det gjelder Herrens samtale med disiplene etter at den rike unge mannen hadde gått (v. 24–30), viser vi til Matt 19,23–30. Og når det gjelder ordet om lidelsens vei (v. 31–34), viser vi til Matt 20,17–19. Herrens ord: «Se, vi går opp til Jerusalem», taler om vandringen til den påsken da Kristus selv ble det sanne påskelammet (1 Kor 5,7).

Er du med, kjære leser, i den skaren som følger Jesus til det himmelske Jerusalem? Har du sett at det er korsets vei som fører til herligheten?

I v. 34 står det om Herrens disipler, den gangen Herren talte til dem om sin lidelse og død, men også om sin oppstandelse: «Men de forsto ikke noe av dette, og dette ordet var skjult for dem, og de skjønte ikke det han sa.» Denne tredobbelte betegnelsen sier oss hvor usigelig vanskelig det er for kjøtt og blod å ta imot dette: at kongeveien til himmerik går gjennom lidelse, gjennom omvendelsens og forsakelsens smerte for det gamle mennesket. Men slik er det. Det er den smale veien som fører til livet (Matt 7,14).

Når det gjelder helbredelsen av den blinde tiggeren ved Jeriko (v. 35–43), viser vi til Matt 20,29–34 og Mark 10,46–52. Både Matteus og Markus forteller at dette hendte da de gikk ut fra Jeriko. Lukas forteller derimot at det skjedde da han

nærmet seg Jeriko. Men alle tre evangelistene taler åpenbart om den samme mannen, som hos Markus blir nevnt ved navn: Bartimeus.

Men siden Matteus taler om to blinde, kan beretningen her hos Lukas tyde på at det også skjedde en helbredelse av en blind ved inngangen til byen. Ellers er det likevel Bartimeus også Lukas' beretning knytter seg til, bare at den er lagt til inngangen til Jeriko i stedet for til utgangen. Slike små uoverensstemmelser i beretningen om ytre forhold kunne jo lett oppstå når det likevel skjedde mer enn én helbredelse av blinde. Men slike uoverensstemmelser er helt uvesentlige.

Hos Lukas finnes i v. 43 tilføyelsen at den blinde, da han hadde fått synet igjen, «lovet Gud», og videre at «hele folkemengden som så dette, priste Gud». Denne blinde er et levende vitnesbyrd om ordet i Sal 50,15: «Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg.» Og vi ser at det lovprisende sinnet også kan vekke lovprisning hos andre. Vi kan dra hverandre ned i motløshet, og det er ikke godt. Men vi kan også hjelpe hverandre til glad lovprisning, og det er salig.

166. Sakkeus (19,1–10)

Herrens lignelse om tolleren (18,13) fikk sitt levende segl ved det som skjedde i Jeriko da Herren dro gjennom byen (v. 1). Jeriko var en fruktbar oase i ørkenen, full av daddelpalmer og især av berømte balsamplantasjer. Byen var den gangen en temmelig betydelig handelsplass og hadde som sådan et betydelig tollvesen.

Sakkeus (navnet hans betyr på hebraisk «ren») var overtoller og en rik mann (v. 2). Som det gjerne var med tollernes rikdom, stammet hans ikke helt fra de reneste kilder. Men vi forstår at hjertet hans på den tiden var blitt lei av dette livet for mammon. Det er tydelig at noe er gått forut for denne dagen. Samvittigheten hans har vært tynget, og sjelen hans har speidet etter redning.

Men mellom ham og de jødene som holdt seg til loven, var det liksom reist en mur. Hvem ville ha noe med tollere å gjøre, om ikke av annen grunn så fordi de var de forhatte romernes tjenere? Nå har Sakkeus sikkert hørt om Jesus, også at han ikke stilte seg slik fariseerne gjorde, men var tolleres og synderes venn. Og da han nå hører at Jesus kommer, vil han for enhver pris se ham.

Og da folket står i veien, løper han i forveien og klatrer opp i et morbærtre (etter grunnteksten egentlig et morbærfikentre, som blir like stort som de høyeste valnøttrærne). Det sto ved veien der Jesus skulle gå forbi. Guttene i Jeriko har antagelig gjort narr av tollforvalteren der oppe i treet. Men Frelserens øye skal nok oppdage den synderen som lengter etter frelse. Herren stanset og talte til tolleren der oppe. Han sa et kjærlig ord til ham, som vitnet om at han kjente fullt ut den dype lengselen i den lille tollerens hjerte (v. 2–5).

«I dag må jeg bli i ditt hus.» «Jeg må», sier Herren. Det er for ham en hellig plikt, en hellig nødvendighet å ta inn i de hjertene som kjenner seg selv som fortapte og lengter etter ham.

Frelseren forsto at Sakkeus var den verten hans himmelske Far hadde bestemt for ham i Jeriko. «Alle de som Faderen gir meg, kommer til meg» (Joh 6,37), har Herren sagt. Og her var en gave fra Faderen til Sønnen, en bortkommen sau som skulle finnes. Derfor bryr Herren seg ikke om hva mennesker mener. Han visste nok at det for folket i Jeriko ville være noe av en skandale om han tok inn hos Sakkeus (se v. 7).

Men Sakkeus – ja, han står som et vakkert eksempel, ikke bare på en sjel som ikke lar seg hindre eller stanse av «folkemengden» i sin lengsel etter å få se Jesus. Han er også et eksempel på en sjel som ikke nøler med å ta imot nåden og ikke

står og tenker seg om på om det nå også kunne være Herrens mening. Nei, «han skyndte seg da og steg ned, og tok imot ham med glede».

Slik, på barnevis og med barneglede, gjelder det å ta imot Frelseren, også når han banker på døren til ditt hjertes hus. Si ikke: Det er for urent inne i hjertet mitt, jeg må først ha ryddet litt før jeg kan ta imot Jesus. Nei, ta imot ham med glede i tro, så skal han nok rense hjertet ditt.

Det ser vi på Sakkeus (v. 8). Han gjorde den knurrende flokken til skamme ved å avlegge et tydelig vitnesbyrd om den forandringen som hadde skjedd i hjertet hans. Mammon hadde vært hans avgud, men avguden var styrtet. Det fikk folk vite, og det hadde også Sakkeus' gamle menneske fått merke. Halvdelen av eiendelene sine skilte han seg straks av med, og det gikk til de fattige. Og hadde han gjort urett mot noen, ville han gi det firedobbelt igjen.

I loven (2 Mos 22,9) var det bestemt at ved svikefull handel skulle den skyldige erstatte dobbelt det tapet nesten hadde lidd. Det er vel dette Sakkeus har for øye, men han vil altså gi større erstatning enn loven krevde for svikefull handel. Ikke slik at vi for Gud kan gjøre godt igjen det vi gjorde ille. Bare Jesus er en soning for våre synder. Men vi både kan og skal vise at hjertet vårt nå står annerledes til synden, at den smerter oss, og at vi gjerne vil gjøre vårt for å bøte på følgene av den.

Ved en sann omvendelse blir synden knekket ved roten. I dette tilfellet var det havesyken som ble drevet ut da Jesus trådte inn i Sakkeus' hjerte. Og ved en sann omvendelse blir det også tatt grundig fatt på hele vår fortid og dens synder. Da melder også det seg som nesten var glemt, og krever å bli dømt.

I en av byene i Jylland var det blant mange andre en gammel mann på 60–70 år som opplevde det samme som Sakkeus. Syndens mørke minner slo som bølger sammen over ham. Men da han i sin nød ropte til Herren om frelse, ble han hjulpet nettopp gjennom dette Herrens ord i v. 10: «Menneskesønnen er kommet for å søke og frelse det som var fortapt.» Det tok han imot og trodde, og han ble glad.

Men frukten av denne gleden var at han, i likhet med Sakkeus, så tilbake. For nå ville han ha ryddet opp i hele det gamle livet. Da kom han til å tenke på at han som liten gutt hadde tjent et sted og vært riktig uskikkelig. Og siden kona fra det stedet ennå levde, følte han seg drevet til å gå til henne og be henne om tilgivelse for de skøyerstrekene han hadde gjort for 55 år siden. Ja, slik kan Guds Ånd få ryddet opp i syndens kroker der Jesus drar inn i en synders hjerte.

Der omvendelsen bærer sine verdige frukter på denne måten, der har et menneske fått frelse. For der er den levende troen, Abrahams rettferdiggjørende tro (v. 9). Vi skal legge merke til at det står: «I dag er frelse blitt dette huset til del.» Det møter vi så ofte i Den hellige skrift, at den enkelte sjels omvendelse blir satt i forbindelse med en velsignelse for hele huset (se Joh 4,53 og Apg 16,33).

Det ligger både et løfte og en formaning i dette. Formaningen er at omvendelsens frukter skal bæres i hjemmet først og fremst, til et vitnesbyrd, så lyset kan skinne «for alle som er i huset» (Matt 5,15). Løftet er at hvert sant Guds barn skal bli en velsignelse for sitt hus.

Når Herren i v. 10 grunngir hvorfor han tok seg av Sakkeus, med sin inderlige frelserkjærlighet til det fortapte, ligger det i det at skrankene skulle falle – de skrankene fariseerne satte opp mellom seg selv og tollerne, og likeså skrankene mellom jøder og hedninger. Alt det fortapte, om det bare vil kjenne seg som fortapt, er gjenstand for Jesu kjærlighet, den kjærligheten som både begynner («søke») og fullender («frelse»).

Salig den som selv søker å få se Jesus, og som ikke lar seg stanse av alt det som vil stille seg mellom Frelser og synder! Den sjelen skal nok få sitt møte med Jesus og få bekjenne med takk:

Du, som freden meg forkynner,
du en Frelser, jeg en synder,
du med amen, jeg med bønn,
du med nåden, jeg med skammen,
å, hvor vi to passer sammen,
du Guds Salvede, Guds Sønn!

167. Lignelsen om de ti tjenerne som fikk hvert sitt pund (19,11–27)

Herrens ord om Sakkeus i det foregående (v. 9–10) ble talt da han tok avskjed med Jeriko. Det kan vi se av v. 7 og 28. Herren hadde bodd hos Sakkeus og var nå i ferd med å dra videre opp til Jerusalem. I vår danske bibeloversettelse står det i v. 9: «Jesus sa til ham.» Men etter grunnteksten kan det også gjengis med «om ham», og det faller naturlig, for i dette verset taler Herren om ham selv.

Av v. 11 hører vi at det var flere andre til stede da han sa disse ordene. Herren knytter så en lignelse til. Hovedhensikten med den var, som det går klart fram av v. 11, å vise disiplene at Guds rike ennå ikke skulle åpenbares så snart som de trodde. Nei, Herren skulle først dra bort, og tjenerne hans skulle settes på prøve i troskap, før han kom igjen med rikets herlighet og samtidig med dom over sine fiender.

Lignelsen er hentet fra de politiske forholdene på den tiden. Det var skikk at fyrster som skulle tiltre, først måtte dra til Roma og søke om å få riket overdratt av keiseren. Slik hadde Herodes' sønner måttet gjøre. Nå hendte det av og til at landets borgere sendte sendemenn etter en slik tronarving for å be keiseren i Roma om å slippe ham. Slik gikk det for eksempel med Herodes' sønn Arkelaus (se Matt 2,22).

Dette bildet bruker Herren her om at han skal gå bort til Faderen. Han dro bare bort «for å få kongemakt og så komme tilbake». Men hatet og motstanden som «hans landsmenn», «hans egne», det jødiske folket, møtte ham med, er uttrykt i v. 14 med dette forferdelige ordet: «Vi vil ikke at denne mannen skal være konge over oss!» For jødenes del sikter det til at de forkastet evangeliet en gang for alle. Det skjedde først etter Jesu himmelfart, etter at han hadde «dratt bort for å få kongemakt».

Å være troende vil jo si å la Jesus råde over seg. Men også den frafalne kristenhetens løsen lyder slik, som vi merker det i våre dager og vil merke det stadig tydeligere mot enden: Vi vil ikke ha Jesus til å regjere over oss! Han var bare et menneske som vi, og alle de gamle dogmene om at han skulle være Guds Sønn fra evighet, og alt dette om de to veiene, om hellighet og omvendelse, finner vi oss ikke i å høre mer om. Ja, slik lyder parolen med uhyggelig tydelighet gjennom flokken av vantro og den vantro pressen i våre dager.

Den tiden da denne «mannen av høy ætt» var borte – i sannhet av høy ætt, han som kom fra himmelen –, betegner alle de hundreårene som ligger mellom Kristi første komme som Menneskesønnen og hans siste komme til dom. Det er den tiden også vi lever i, troens prøvetid, før dagene kommer da vi skal se.

Denne lignelsen minner mye om den tilsvarende lignelsen om de betrodde talentene i Matt 25,14–30, og dit viser vi. Likevel er det så stor forskjell at de to lignelsene tydelig viser seg å være talt ved forskjellige anledninger, selv om grunntanken i dem er den samme. I lignelsen hos Matteus fikk ikke tjenerne like mye betrodd, men lønnen ble den samme, fordi de hadde handlet trofast med det de hadde fått. Den peker altså særlig på at Herren gir hver enkelt et forskjellig mål av indre og ytre gaver.

Her er det derimot det samme som blir betrodd. Hver av de ti tjenerne fikk ett pund. Ordet «pund» gjengir grunntekstens ord «mina». Det var navnet på en bestemt pengesum, så mye som hundre denarer, regnet etter greske pengeforhold.

Her tenkes det altså på det felles, det som er betrodd alle som er kalt til fellesskapet med Herren og til tjenesten for ham, altså de døpte. Når det her blir sammenlignet med en forholdsvis liten sum, vil Herren si at alt han gir også her på jorden, likevel bare er «lite», som det også kalles i Matt 25,21 og 23, «smått», som det kalles i Luk 16,10, sammenlignet med det han vil gi tjenerne sine når han kommer igjen.

«Driv handel med dem til jeg kommer igjen.» Under denne befalingen fra Herren lever menigheten hans den dag i dag. Men den peker fram mot regnskapet som vi nå hører om i v. 15–26. Også her blir bare tre av de ti tjenerne nevnt (se Matt 25).

De to første hadde drevet handel med det de hadde fått betrodd. Legg merke til at ingen av dem (v. 16 og 18) sier: «Jeg har tjent», men: «Herre, ditt pund har kastet av seg.» Det er et vitnesbyrd om at et sant Guds barn ikke tilskriver seg selv det det har kunnet utrette, men Guds nåde (se 1 Kor 15,10: «Jeg har arbeidet mer enn de alle – det vil si: ikke jeg, men Guds nåde som er med meg»).

To ting til skal vi legge merke til. For det første har de to tjenerne tjent forskjellig med det samme pundet. Den ene har altså vist større troskap og iver enn den andre. For det andre er også lønnen noe forskjellig. Ordene til den første tjeneren og de ti byene han blir satt over, betegner liksom en høyere grad av salighet enn den den andre fikk.

Sammenligner vi dette med Matt 25, der Herrens glede blir lovt begge tjenerne på samme måte fordi de hadde vært like tro, viser det oss at alle Herrens tro tjenere blir salige, fullkomment salige. Men det viser også at det kan være gradsforskjell i salighetens fylde, alt etter hvor dypt et menneske har brukt Guds nåde og tatt den inn i seg. Slik er det jo allerede her på jorden. To Guds barn kan begge være lykkelige i Herren, så lykkelige som hver av dem kan romme. Men den ene kan likevel godt ha det dypere enn den andre.

Denne gradsforskjellen driver oss til mer inderlighet og iver i å leve for Herren og trenge dypt inn i hans Ånds fylde. Se også ordet i v. 24–26: Han som

hadde de ti pund, fikk enda det ene pundet i tillegg, det som ble tatt fra den onde tjeneren.

De ti byene og de fem byene betegner det hundrefold som Herren i Matt 19,29 har lovt alle som har forlatt sitt eget for hans skyld. For ett pund kunne en vel knapt kjøpe et hus. Og så å bli satt over ti eller fem byer – det er sannelig «langt ut over det vi ber eller forstår» (Ef 3,20). Hele skildringen sikter åpenbart til herlighetsriket som Jesus vil opprette når han kommer igjen, det såkalte tusenårsriket, der hans hellige skal regjere med ham (se Åp 20,6).

I v. 20–21 hører vi om den tjeneren som hadde lagt bort pundet sitt uten å gjøre noe med det. Til sitt forsvar bruker han den samme talemåten som den late tjeneren i Matt 25,24: «Du tar opp det du ikke la ned, og høster det du ikke sådde.» Det ser ut til å ha vært et ordtak på den tiden, som en brukte om en som krevde for mye og var urimelig.

Han skyver skylden over på Herren, slik alle de gjør som ikke vil omvende seg. De mener det er nok bare de ikke rett ut har fornektet skinnet av en viss kirkelighet. De forklarer oss at det er umulig å leve etter Den hellige skrifts ord. De skyver skylden over på Gud for at de ikke er annerledes, som om han hadde skapt dem syndige og uten evne til å holde budene hans. Derfor ser de det som «grovheter», som en kvinne en gang sa, at Herren krever hellighet. De vil ikke se at Gud selv gir og tilbyr alt det han krever.

Slik våger mange å møte fram for dommen, men dermed har de dømt seg selv (v. 22). De visste jo bedre i samvittigheten sin og hadde vel også ofte selv sagt at det burde være annerledes. Likevel gjorde de ikke det minste (v. 23) for at Herren kunne få sine renter. For øvrig viser vi til den tilsvarende lignelsen hos Matteus.

Denne tjeneren betegner tydelig nok hele den døde navnekristendommen. De mer åpenbare foraktere av Herren blir derimot betegnet ved de fiendtlig sinnede borgerne, som åpent sa at de ikke ville tåle at denne mannen av høy ætt skulle herske (v. 14). Også over dem kommer dommen ved Herrens gjenkomst (v. 27). Det er dommen over hele den antikristelige skaren (se Åp 19,19–21). Å være navnekristen er, om det ikke blir til noe annet, ikke mer verdt for evigheten enn å være en åpenbar fiende av Herren (se dommen over «den unyttige tjeneren», Matt 25,30).

For Jesu navn hans fiender fly
og styrte for hans sverd,
mens kronen vinker over sky
den minste som har ham kjær.

168. Herrens inntog i Jerusalem. Han gråter over byen, renser templet og lærer i det (19,28–48)

Fra Jeriko dro Jesus så rett opp til Jerusalem. Sett fra Jerusalem lå Betania på den andre siden av toppen av Oljeberget, men likevel nær den. Og her fra det øverste punktet på Oljeberget så Jesus nå ut over Josafats dal, Moria-berget med templet og Jerusalem bak.

For v. 29–36 viser vi til Matt 21,1–8. Der blir det fortalt om disiplene som hentet eselfolen, og om hvordan Jesus red fram over et teppe av klær som de bredte ut for ham. I v. 37–38 hører vi om disiplenes glade lovsang da de nærmet seg nedstigningen fra Oljeberget (se Matt 21,9). Her hos Lukas står det at disiplene også sang: «Fred i himmelen, og ære i det høyeste.»

Det er noe av englesangen fra julenatten i disse tonene. For «fred i himmelen» vil jo si at Guds vrede var tatt bort, og at syndens skillevegg var utslettet ved denne kongen som kom fra Gud. Men dermed blir det i hovedsak det samme som den «freden på jorden» englene sang om. For all sann fred på jorden har sitt utspring i himmelen.

I v. 39–40 hører vi om fariseernes knurrende vrede over denne jublende sangen fra disiplene, slik vi i Matt 21,15–16 hører om vreden deres over barnas lovsang i templet. De ville jo ikke vite av Jesus som Messias. Og de vil liksom legge sitt eget vantro syn på saken over på Herren selv, som om også han måtte vite at det var svermeri når disiplene hilste ham som den som kom i Herrens navn.

Herrens svar er en klar bekjennelse av hvem han var: «Jeg sier dere: Om disse tier, så skal steinene rope!» Det vil si: Prisen av ham må aldri forstumme. I disse ordene ligger det en profeti for alle tider. Skulle det skje at forkynnelsen av Ordet og bønnens toner forstummer eller mister den rette klangen, da vil Gud bruke de livløse tingene til å tale til menneskene gjennom dem. Slik kan Herren tale til en åndelig død slekt, der den stumme djevelen råder mot Guds rike, gjennom sykdom og mange slags plager.

Og i bokstavelig forstand lar Herren steinene rope i våre dager gjennom alle de innskriftene som blir funnet i Østen, og som stadfester vitnesbyrdet i Den

hellige skrift. Det skjer nettopp nå, når en nedbrytende bibelkritikk prøver å lukke munnen på dem som vil vitne om at vår gamle bibel er sannhetens kilde.

I v. 41–44 har vi et avsnitt som bare Lukas har, nemlig Jesu tårer over byen da han så den ligge foran seg. Bak disiplenes jubel hørte han den skingrende lyden av det fryktelige «Korsfest, korsfest!» To steder hører vi at Jesus gråt, her og ved Lasarus' grav. Det er synden med den ødeleggelsen den fører over menneskene, som får Jesus til å gråte.

Våre tårer er så ofte egenkjærlige og syndige. Jesu tårer vitner derimot om hans uendelige kjærlighet til den falne slekten. Han gråter over Jerusalems vantro, som lukket byens øyne for «hva som tjener til din fred» (v. 42). Men dermed gråter Jesus over all vantro. Han ser på forhånd hva vantroen fører til. Han så de romerske legionene beleire Jerusalem og jevne det med jorden. Og han ser hvordan syndens anklager og legionene av onde ånder en gang vil kaste en voll opp rundt den sjelen som ikke kjente sin besøkelsestid.

For et alvorlig ord dette er: «besøkelsestid»! Det vitner om nåde, om Herrens lengsel etter å frelse. Men det vitner også om at nådetiden løper ut, og at Herren ikke stadig fortsetter å kalle syndere til omvendelse.

Det er disse tårene til Jesus uomvendte mennesker skulle grunne på. For det ligger en veldig preken både om frelse og fortapelse i dem. Du skulle la dem trenge inn i sjelen din, så isen kunne smelte ved disse varme tårene. Da ville du selv begynne å gråte de hellige tårene, tårene over deg selv og din synd (se Luk 23,28: «Gråt over dere selv …»). Det er de tårene som tar sløret bort fra hjertets øye, så du får se hva som tjener til din fred, nemlig å flykte til korsets fot hos Jesus. Der kan sorgen bli forvandlet til salig glede.

Men også vi som har funnet denne gleden, må huske apostelens ord: «Som sørgende, men alltid glade» (2 Kor 6,10). Jesu tårer over synden og vantroen må aldri tørkes bort i Guds barns hjerter. Det er disse tårene verdens barn skal merke når vi taler til dem om frelse og fortapelse, slik apostelen Paulus talte «med tårer» om dem som er «fiender av Kristi kors» (Fil 3,18).

Og det er disse tårene over verdens forferdelige tilstand som må gjøre det umulig for et sant Guds barn å more seg med verden og skikke seg lik den. Der disse tårene til Jesus blir tørket bort i et Guds barns hjerte, står det ille til. Der har det skjedd noe lignende det vi hører om Jerusalems tempel i v. 45–46. Der har verdensånden trengt seg inn på det hellige stedet, og der trengs det en alvorlig tukt. For øvrig viser vi for v. 45 og 46 til Matt 21,12–13, og for v. 47 og 48 til Mark 11,18.

At Frelseren som det sanne menneske også kjente tårer her på jorden, kan ikke undre oss. Men av og til er det blitt reist spørsmål om Guds Sønn også nå ved Faderens høyre hånd gråter over verdens vantro. Kan en tenke seg at Herren fortsatt i hjertet følger med menneskene i deres elendighet, og kan det forenes med hans herlighet ved Faderens høyre hånd?

Slike spørsmål kan vi rolig legge til side, for der er vi inne på et område som det ikke er gitt oss å se til bunns i. Men i Guds ord har vi likevel fått noe lys over dette. Herren blir omtalt som en yppersteprest som «kan ha medlidenhet med oss i vår skrøpelighet» (Hebr 4,15), og det blir sagt at en kan «gjøre Guds Hellige

Ånd sorg» (Ef 4,30). Det ser altså ut som om Frelserens hjerte, likesom de hellige englene, fortsatt følger med menneskesjelene i sorg og glede.

Ut over nådetiden, ut over dommedag, kan en ikke tenke seg at han følger med i sorgen på denne måten. For da er sorgen over vantroen enten blitt til evig guddommelig glede over dem som omvendte seg, eller til at vreden for evig forkaster dem som forherdet seg. Hvordan han for øvrig kan følge med på denne måten og likevel ha den salige herligheten som Frelseren har, likesom de hellige englene, skal vi ikke gruble over. Det hører med til de tingene som er «for store og for underlige» for oss (Sal 131,1). Men Jesu tårer over Jerusalem roper den dag i dag til hver syndens trell:

Enden kommer, ve, å ve!
Fangne sjel, rist av din lenke!
Kan du Jesu gråt ei se,
kan du på din fred ei tenke?
Gråt forgjeves verdens dommer,
ve da, ve, når enden kommer!

169. Rådet krever Jesus til regnskap for hans fullmakt. Lignelsen om de onde vingårdsmennene, som til slutt også slo arvingen i hjel. Yppersteprestenes onde planer. Spørsmålet om skatt til keiseren. Saddukeernes spørsmål om oppstandelsen. Spørsmålet om Kristus som Davids sønn og likevel Davids Herre. Et stykke av straffetalen mot de skriftlærde (20,1–47)

For hele dette kapitlet kan vi vise til Matt 21,23–27 (om Herrens fullmakt), Matt 21,33–46 (vingårdsmennene) og Matt 22,15–22 (skattemynten). Hos Lukas blir fariseernes frekkhet framstilt med disse treffende ordene (v. 20): De «sendte noen for å lure på ham. Disse skulle late som om de var rettferdige, for å fange ham i ord, slik at de kunne få overgitt ham til myndighetene og til landshøvdingens makt.» De kom altså tilsynelatende ganske troskyldig, som om de for alvor ville søke råd hos Herren. Det er et forferdelig vitnesbyrd om hvordan løgnens far hadde disse fiendene av Jesus i sin makt.

For saddukeernes spørsmål om oppstandelsen viser vi til Matt 22,23–32. Her hos Lukas sier Herren (v. 36) om de frelstes tilstand som oppstandne, og som grunn til at det ikke lenger vil være noe ekteskap på jordisk vis i «den kommende verden»: «For de kan heller ikke dø mer, for de er lik englene. De er Guds barn, siden de er oppstandelsens barn.» At menneskeslekten forplanter seg, forutsetter en dødelig slekt. Men der døden er borte, vil det være med de frelste som med englene: Tallet deres forblir det samme.

Samtidig blir det sagt at det å være «oppstandelsens barn» er det samme som å være «Guds barn». Oppstandelsen er altså seglet fra Gud på at han kjente dem som sine barn. Som det er sagt hos Matteus til dette stedet, er det bare oppstandelsen til livet det er tale om her. I Joh 5,29 brukes ordet «dommens oppstandelse» om at de fortapte kommer fram fra graven på den store dagen. Men oppstandelse i betydningen å bli gjort levende ser altså ut til bare å være Guds barns herlige nådelønn.

I en ny og herlig betydning blir da de troende Guds barn. For av oppstandelsesspiren som blir lagt i graven med hvert legeme som var Den Hellige Ånds tempel, skaper Gud de nye, herlige, uforgjengelige legemene for sine barn, på samme måte som den nye planten vokser fram av frøet som er lagt i jorden (1 Kor 15,37).

I denne sammenhengen kan vi minne om Herrens ord i Joh 6,40. Der knytter Herren også legemets oppreisning på den siste dag nært sammen med at en her på jorden fant et evig liv i Guds Sønn. Hvordan vantro menneskers skikkelse skal tenkes ved dommens oppstandelse, er ikke åpenbart for oss, bortsett fra at motsetningen til livets lys blir dødsmørkets skygge.

En kunne videre spørre om ektefeller som begge står opp som Guds barn, til livets oppstandelse, ikke da også på den andre siden vil stå i et særlig forhold til hverandre. Vi vet jo ingenting om det.

Men de særlige båndene Gud knyttet her på jorden, kan en vanskelig tenke seg åndelig utslettet der borte. De blir heller forklarte og fri for alt det forgjengelige ved denne tiden. Det står jo i Ef 3,15 at «all farskap», det vil si alle forhold mellom far og barn, har sin guddommelige kilde i forholdet mellom den evige Far og hans evige, enbårne Sønn.[1] Men nettopp fordi disse særlige båndene er en liten avglans av noe himmelsk, kan vi vanskelig tenke oss at de også blir åndelig oppløst der borte.

For v. 41–44 (Kristus som Davids sønn og likevel også Davids Herre) viser vi til Matt 22,41–46, og for v. 45–47 (straffetalen mot folkets ledere) til Matt 23,5–7 og 23,14. De «side kappene» (v. 46) som de skriftlærde brukte, klær som var lengre enn vanlig, var beregnet på å gi dem anseelse utad. Vi skal legge merke til at denne advarselen mot de skriftlærde ble talt «mens hele folket hørte på». Det var nødvendig, for at folket kunne la seg advare om det ville.

[1] NB: «han som er den rette far for alt som kalles barn i himmelen og på jorden».

170. Den fattige enkens gave. Herrens ord om ødeleggelsen av templet og Jerusalem og om verdens ende (21,1–27)

For den fattige enkens tempelgave (v. 1–4) viser vi til Mark 12,41–44, og for talen som følger etter (v. 5–36), med blikket ut over framtiden, både den nærmere og den fjernere, til Matt 24 og Mark 13. Disse ordene ble jo talt ved slutten av den lange kampdagen Herren hadde hatt denne tirsdagen i den stille uke.

Anledningen til denne talen fra Herren var, som vi vet, det disiplene sa om det vakre templet. Her hos Lukas er det føyd til at det ikke bare var bygningene, men også de kostbare prydelsene med edle steiner som fikk disiplene til å bryte ut i beundring, og som fikk Herren til å svare at alt dette skulle gå helt til grunne (v. 5–6).

Rike jøder og proselytter (hedninger som sluttet seg mer eller mindre nært til jødedommen) hadde prydet templet på det herligste med gaver. De var satt opp i forhallen til selve tempelbygningen. Særlig merkelig blant disse gavene var et veldig vintre av gull, med umåtelig store druer av gull. Men Herren så dommens skygger ruge over all denne prakten.

Ellers faller talen hos Lukas om hva framtiden ville bringe, i tre deler, slik som hos Matteus og Markus. 1) Den første delen er den mer allmenne (v. 7–19). Den skulle advare disiplene mot svermeriske forventninger i utide. Først skildrer den den store omveltningen blant folkene og i naturen som skulle finne sted mot de siste tider (v. 8–11). Deretter skildrer den forfølgelsen som skulle komme over Jesu disipler. Men for dem skulle den bare bli en anledning til å «avlegge vitnesbyrd», til å avlegge den gode bekjennelse også for konger og fyrster (v. 12–13).

Herren lover vennene sine at han vil stå dem bi og gi dem «munn og visdom» til et forsvar «som ingen av deres motstandere skal kunne stå imot eller motsi» (v. 14–15). Vi kan vise til den kraften Herren gav Stefanus da han vitnet for det jødiske rådet (Apg 6 og 7). Ordet hans om «munn og visdom» har løfte både om hva som blir sagt, og om hvordan det blir sagt. Også fra mange i sin nærmeste slekt skulle de møte bittert hat og motstand for Jesu navns skyld (v. 16–17).

V. 18–19 taler om Herrens beskyttende hånd som skulle være over dem, og stiller samtidig disiplene overfor oppgaven å vinne sine sjeler ved å holde ut. Ordet i v. 18: «Ikke et hår på hodet deres skal gå tapt», betyr ikke at de ikke skulle lide noen personlig overlast. Det betyr at ingenting av alt som kom over dem, skulle gjøre dem virkelig skade. Herren ville føre dem uskadd gjennom alt når det gjaldt det evige livet. Det har sannsynligvis vært et slags ordtak.

Vekten ligger på dette «gå tapt». Alt som går tapt for Herrens skyld, skal en få igjen på hans ord. Også legemet, som verden og djevelen kan slå i hjel, skal fienden nok bli nødt til å gi fra seg i sin tid. Vi minnes spørsmålet i Jes 49,24: «Kan vel noen ta hærfanget fra en kjempe?» og Herrens svar i v. 25 like etter: «Ja! For så sier Herren: Både skal fangene bli tatt fra kjempen, og voldsmannens hærfang skal slippe unna.» Ingenting av det som blir ofret for Herrens skyld, er tapt. Nei, det er nettopp vunnet i dypeste forstand.

2) I v. 20–24 handler talen særlig om Jerusalems ødeleggelse. Vi viser til Matt 24,15–28. Tegnet for Jesu disipler om å flykte fra den dødsdømte byen blir her oppgitt å være at Jerusalem blir «omringet av krigshærer» (hos Matteus «ødeleggelsens styggedom på det hellige sted»). Her hos Lukas finner vi det særlige ordet i v. 22: «For dette er gjengjeldelsens dager, da alt det som står skrevet, skal bli oppfylt.» Det tenkes på alle de dommens ord som profetene hadde forkynt for Israel fordi det var gjenstridig. Nå var «synders mål» fullt, og vreden skulle komme over den gjenstridige byen i sin fulle, forferdelige skikkelse (1 Tess 2,16), som aldri før.

Videre finner vi hos Lukas det særegne ordet i v. 24: «De skal falle for sverds egg og føres som fanger til alle folkeslag. Og Jerusalem skal ligge nedtrådt av hedninger inntil hedningefolkenes tider er til ende.» Den første delen ble oppfylt ved Jerusalems ødeleggelse. Under beleiringen og erobringen av Jerusalem falt mer enn en million jøder for sult, pest og sverd, og det fra alle land, fordi de ble overrasket der under påskehøytiden. 97 000 ble tatt til fange og enten solgt som slaver blant alle folkeslag eller ført i triumftog til Roma.

Den andre delen av dette ordet blir fortsatt oppfylt: Jerusalem er nedtrådt av hedninger den dag i dag. I mange hundre år har tyrkernes grusomme fot trampet ned og vanæret de hellige stedene. Der templet stod, rager nå en tyrkisk moské til ære for den falske profeten Muhammed. Men slutten av dette verset setter en grense også for hedningefolkenes tider. Og da skal frelsestiden gry for Israel igjen, som vi hører mer om i Rom 11,25–26.

Ved «hedningefolkenes tider» må en samtidig forstå den besøkelsestiden som hedningefolkene nå har fått i så mange hundre år, mens «forherdelse for en del er kommet over Israel» (Rom 11,25). Men i de siste tider skal det, som det profetiske ord sier oss, skje det store antikristelige frafallet i den hedningekristne delen av menneskeheten. Da vil dommen komme over dem, mens Israels folk på den tiden skal være reist opp fra å ha vært som de tørre dødningbeina (Esek 37) til å være en levende hær av Jesu venner, sterke i troen.

Når vi gir akt på tidens tegn i våre dager, merker vi både at det antikristelige frafallet bryter sterkt fram, og at hedningenes makt over den hellige byen ser ut til å vakle, ettersom Tyrkerriket med raske skritt går mot sin oppløsning.

3) Med slutten av v. 24 har Herrens ord ført oss fra talen om Jerusalems ødeleggelse og ut mot de siste tider. I v. 25–27 tales det nå om de siste tegnene før Herrens gjenkomst «i skyen med kraft og stor herlighet». Som hos Matteus og Markus tales det om tegn «i sol og måne og stjerner». Med det må det nok tenkes på mektige omveltninger i naturkreftene.

Hos Lukas finner vi også de særlige ordene: «Og på jorden skal folkene bli grepet av angst og fortvilelse når hav og brenninger bruser.» Det må stå åpent om dette at hav og brenninger bruser, skal forstås bokstavelig som hendelser i naturen, som skal få vannet i de store havene til å gå over sine bredder med stormflo og lignende. Eller betegner havet her, som hos profetene (se Dan 7,2), heller folkehavet, der bølgene i Antikrists tid vil være i brott og skum, i det mest fryktelige opprør? Den siste forståelsen er vel den mest sannsynlige. Men kanskje vil det bli oppfylt både i bokstavelig og billedlig forstand.

171. Herren trøster og formaner disiplene sine med tanke på de siste, tunge tidene (21,28–38)

I v. 28–31 taler Herren kjærlig trøst til disiplene sine med tanke på disse trengselstidene. Han tar utgangspunkt i lignelsen om våren, når løvet springer ut og varsler at sommeren er nær. Bare Lukas har det vakre ordet i v. 28: «Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For deres forløsning stunder til.» Når verdens folk blir «grepet av angst og fortvilelse», skal Guds folk se opp med frimodig forventning. Slik sang salmisten i gamle dager: «Jeg løfter mine øyne opp til fjellene … Min hjelp kommer fra Herren» (Sal 121,1–2). Og slik har en annen sanger sunget det i senere tider:

«Reis opp ditt hode, all kristenhet,
løft opp ditt øye, slå det ei ned,
i himlen har du hjemme.»

Hvor mange veier som enn kan lukke seg for oss: Bare vi har veien fri oppover, er vi godt hjulpet.

Lignelsen om fikentreet vil få sin vakre anvendelse også på det jødiske folket, det gamle, ufruktbare fikentreet. I de tider vil det skyte friske knopper til den siste og mest herlige oppfyllelsen av Jes 27,6: «I kommende dager skal Jakob skyte røtter, Israel blomstre og få skudd, og de skal fylle jorderike med frukt.» Herrens ord i v. 32 ser ut til å peke i den retningen (se for øvrig Matt 24,34–35).

Ordet som innskjerper at hjertene skal være våkne og frie, særlig med tanke på de siste tider, finner vi her hos Lukas i en mer sammentrengt form (v. 34–36). Forbildene i Bibelen fra Noahs og Lots dager for tiden før dommen finner vi hos Lukas i 17,26 ff., og de svarer til Matt 24,37–41. Ordet her (v. 34–36) svarer til Matt 24,42–51.

Hvor alvorlig lyder ikke ordet i v. 34 når vi tenker på at det er talt til Herrens disipler! «Rus og svir» kommer ikke alltid i den grove, ytre skikkelsen som vi så ofte ser blant verdens treller. Det kan komme i finere klær, som bundethet til de jordiske nytelsene. Mat og drikke, disse gode gavene fra Gud, kan tynge et hjerte voldsomt ned når de får lov til å herske over hjertet.

Det er godt for Guds barn stadig å bli minnet om at også avholdenhet hører med til Åndens frukt (Gal 5,22–23). Det enkelte Guds barn merker selv best

hvilke av jordens legemlige goder som vil binde hjertet. Men ikke det fineste trellebåndet må tåles. Vi er kalt til å være Herrens frigjorte og må si med apostelen i 1 Kor 6,12: «Jeg skal ikke la noe få makt over meg!»

Men begjærets søster er bekymringen, de «timelige bekymringer». Også Guds barn må daglig be om nåde til å stå på vakt mot den sløvende innflytelsen som djevelen gjerne vil øve gjennom de jordiske tingene i det daglige livet. De skulle jo nettopp tjene til å løfte hjertet i takk til Gud (1 Tim 4,3–5).

Er hjertet tynget, kan en ikke vente på Herren med glede. Da er det fare for at en kan bli overrasket av den store dagen og ikke ha olje på lampen (Matt 25,1–13). Herren understreker at hans dag vil komme plutselig, så den vil komme «som en snare» over «alle dem som bor over hele jorden», «jordens slekter», som de kalles i Åp 1,7, det vil si alle verdens barn. Om Guds barn sier Skriften jo ikke at de bor på jorden. Den kaller dem «fremmede og utlendinger» (1 Pet 2,11).

Herren samler formaningen til disiplene sine i ordet i v. 36: «Men våk hver tid og stund, og be at dere må bli aktet verdige til å unnfly alt dette som skal komme, og til å bli stående for Menneskesønnen.» Ja, slik skal vi våke med et bedende hjerte.

Herren gir ikke disiplene sine noen våpenhvile der en, åndelig talt, kunne ta seg en liten blund. Nei, til hver tid må Guds barn stå på sin post med bønnens våpen. Slik blir det ikke fanget av alle de forlokkende kreftene som i de siste tider vil utfolde seg med en makt en aldri før har kjent. Og slik kan det nå det siste, store og avgjørende målet: å bli stående for Menneskesønnen. Legg merke til ordene «aktet verdige»! De peker på frelsens plass som den store æresplassen for Guds folk.

Så slutter kapitlet (v. 37–38) med å fortelle hvordan Herren brukte disse siste dagene, fra inntoget palmesøndag til tirsdag kveld. Om dagene lærte han i templet, mens han om nettene oppholdt seg på Oljeberget, det vil si i den lille landsbyen Betania hos sine trofaste venner der (se Matt 21,17). Fra tidlig om morgenen strømmet folket til templet for å høre ham.

Underlige menneskehjerte, så vaklende! Den ene dagen grepet av den store Mesterens ord, den neste dagen forblindet av yppersteprestenes og de skriftlærdes løgner! Hvor trenger vi ikke å be med salmisten: «Forny en stadig ånd inne i meg!» (Sal 51,12).

Min Jesus, la mitt hjerte få
en sådan smak på deg,
at natt og dag du være må
min sjel umistelig!

172. Judas selger seg for å forråde Jesus. Påskemåltidet blir gjort i stand og holdt. Den hellige nattverd blir innstiftet. Herrens ord om forræderen. Disiplenes trette – Herrens tukt og trøst (22,1–30)

Når det gjelder det første avsnittet, om yppersteprestenes planer og Judas' forræderi, viser vi til Matt 26,3–5 og 14–16. Hos Lukas står de betegnende ordene: «Da for Satan inn i Judas» (se Joh 13,2 og 27). Det vil jo si at Satan fikk fullstendig herredømme over hjertet hans. Hvor fryktelig alvorlig er ikke Judas' historie! Lenge hadde han jo drevet med den synden som Herren ved profeten Jesaja sier skiller fra Gud. Samme sted (Jes 59,2 og 5) blir den beskrevet slik: «Basilisk-egg klekker de ut.» Nå brøt hoggormen fram av basiliskegget. Satans makt i hjertet hans var blitt moden.

«Høvedsmennene» som nevnes i v. 4, er de øverste for tempelvakten, som bestod av levitter. Når det gjelder forberedelsen til påskemåltidet, viser vi til Matt 26,17–19. Når det gjelder påskemåltidet, innstiftelsen av nattverden og Jesu ord om forræderen, viser vi til Matt 26,20–29.

Hos Lukas har vi fått bevart de inderlig kjærlige ordene Herren sier når han setter seg til bords med apostlene sine: «Jeg har lengtet inderlig etter å ete dette påskemåltidet sammen med dere før jeg lider.» Tillegget i v. 16, «For jeg sier dere: Jeg skal aldri mer ete det før det er blitt fullendt i Guds rike», peker på at påskelammet i den gamle pakt nå straks skulle få sin fullendelse i det nye påskelammet, Herren selv: «For vårt påskelam er slaktet, Kristus» (1 Kor 5,7).

Men muligens tenker han også på den evige fullendelsen ved nattverdbordet i himmelen (se v. 18 og Matt 26,29). Den nattverden Herren innstiftet her på jorden, er igjen et håpets forbilde på dette bordet. Herrens inderlige lengsel etter å gi disiplene sine det dyrebare pantet på sin kjærlighet gjelder visselig alle hans disipler. Den lyder til oss hver gang vi setter oss til bords ved hans nattverd. Han vil så gjerne vederkvege og styrke sine små venner, alle som kommer til ham

med den lengselen som har fått sitt vakre uttrykk i nattverdsalmen: «Jesus, din søte forening å smake / lenges og trenges mitt hjerte og sinn.»

Begeret det tales om i v. 17, hørte ennå til påskemåltidet i den gamle pakt. I v. 20 finner vi så den nye pakts beger.

Lukas setter v. 21–23 etter innstiftelsen av nattverden. Derfor kunne det se ut som om Judas var til stede ved nattverden. Men etter de andre evangelistene var det likevel ikke tilfellet. Heller ikke ordet her hos Lukas gjør det nødvendig å anta at Judas var til stede under nattverden. For også det som følger, om disiplenes trette om hvem av dem som skulle være den største, har åpenbart funnet sted før nattverden. Lukas var jo ikke øyenvitne, og her ser han ikke ut til å ha lagt særlig vekt på rekkefølgen av hendelsene (se nærmere om dette i forklaringen av Matteusevangeliet, s. 314 f.).

Disiplenes trette (v. 24–27) ved dette siste påskemåltidet Herren holdt med dem, viser den kjødelige uforstanden som ennå rådde i hjertene deres. Det var ennå ikke blitt pinse. Trolig hører denne hendelsen sammen med fotvaskingen som fortelles i Joh 13. Der gav Herren dem et eksempel på det rette, ydmyke sinnelaget, som søker sin storhet i å tjene og ikke i å herske.

I verden søker en sin storhet ved å herske og prale med store titler (v. 25). Det viser seg så ofte, både i de store forholdene mellom jordens konger og i de mindre kretsene i det daglige livet. Det er den falske lysten etter å være som Gud (1 Mos 3,5) som rår i det kjødelige hjertet. En vil nok være nådig og nedlatende når en kan vise at en står over andre. Men å bøye seg og tjene på den ydmyke plassen, det vil ikke det verdslige sinnet.

Herrens ord i v. 27, «Men jeg er som en tjener blant dere», henger sikkert nok sammen med fotvaskingen, som vi må anta nettopp hadde funnet sted. Men ordet gjelder hele vår Frelsers liv. Han kom for å tjene, i en tjeners skikkelse, og tjente oss helt til døden på korset. Men nettopp ved det er han blitt den største av alle.

Hvor ofte hadde ikke Herren innprentet disiplene sine dette om den sanne storheten! Se for eksempel Matt 18,2–4, der han stilte det lille barnet midt blant dem, og Matt 20,25–28, da de to brødrene bad om å få sitte ved hans høyre og venstre side. Men det faller kjøtt og blod så tungt, så tungt å komme inn i dette sporet. Derfor måtte Herren stadig minne disiplene sine om det. Og hans Ånd har et stort arbeid den dag i dag med å holde oss troende på de ydmyke plassene.

Det naturlige hjertet ligner en spiralfjær. Den kan nok trykkes ned, men spretter opp igjen så snart trykket slipper. Over Paulus, sin kjære disippel, måtte Herren gi en «Satans engel» makt, slik apostelen selv sier: «som skal slå meg, for at jeg ikke skal opphøye meg» (2 Kor 12,7). Derfor vil et ærlig Guds barn alltid bare med frykt innta fremtredende plasser. Det er med sannhet blitt sagt: «En sann kristen som har fått en høy plass i verden eller i kirken, finner seg i sin utmerkelse for mennesker fordi det må være slik, men sukker i stillhet over den for Gud» (Gerlach).

Det er en stille, kjærlig tukt Herren her gir disiplene sine for å ydmyke dem. Men han glemte ikke at denne lille flokken hadde vært ham tro i alle hans prøvelser (v. 28). Hele Jesu liv på jorden var et liv i anfektelse og kamp. Han, den

hellige og rene, midt i en fordervet og uren slekt – det var den stadige kampen. Og dertil kom Satans listige angrep for å stanse ham på frelserveien.

Det var disiplenes sanne storhet at de hadde «holdt ut sammen med» ham i disse prøvelsene hans, da så mange forlot ham (se Joh 6,66–69). Ja, i oss selv er vi Guds barn ikke bedre enn andre. Men vår ære er å være med Jesus og bli ham tro, også å kjenne «samfunnet med hans lidelser» (Fil 3,10).

Og nå oppmuntrer Herren den lille skaren med herlige løfter (v. 29–30). I Matt 19,28 talte Herren om tolv troner. Her er tolvtallet utelatt. Judas' plass stod nå tom, og til den hadde Herren utvalgt Paulus. «Sitte på troner og dømme Israels tolv stammer» peker på den store opphøyelsen som Herrens fattige apostler skal få blant alle Israels barn. Den skal særlig bli åpenbart i tusenårsriket, «i gjenfødelsen – når Menneskesønnen sitter på sin herlighets trone» (Matt 19,28).

Herren kan ydmyke vennene sine, men han glemmer aldri samtidig å oppmuntre dem. Begge deler trenger vi. Det skal vi huske også når vi omgås hverandre.

173. Et kjærlig ord til Simon Peter. Nye tider for disiplene når Herren blir tatt bort (22,31–38)

Hos Lukas finner vi her de alvorlige ordene til Simon Peter om at Satan krevde å få disiplene i sin makt for å sikte dem som hvete. Herren sier: «Satan krevde å få dere», men retter likevel ordet særlig til Simon. Han var apostlenes ordfører, og han var også den som i denne stunden hadde de største tankene om hvor sterk troen hans var. Nettopp derfor var han mest utsatt for Satans angrep. Herren kaller ham ikke Peter, men Simon. For her stod Peter i sin egen, naturlige kraft, ikke i den ydmyke troens kraft.

Satans krav minner om det vi hører i Jobs bok. Satan påstod at Jobs tro ikke var oppriktig. På samme måte har han i denne stunden skrytt av at han nok skulle få apostlenes tro til å blåse bort som agner for vinden, bare han fikk lov å riste dem i sitt såld.

Herrens ord om dette kravet fra Satan viser oss hvordan Jesus så inn i den høyere åndeverdenen, der spiren ligger til så mange hendelser på jorden. Det er ut fra dette innblikket han kunngjør for Simon hva Satan har planlagt. Og ordene hans sier at Satan skulle få lov til å sikte dem.

Når kornet siktes, er målet at det skal bli renset. Det var visselig ikke Satans hensikt. Han ville ha alle disiplene over i agnehaugen. Men med all sin ondskap måtte han likevel bare tjene Guds råd. Bare slik gir Gud Satan makt over ærlige Jesu disipler: når Gud ser at siktingen er nødvendig. Guds kjæreste barn, og Herrens menighet som helhet, må ofte «siktes» og ristes i harde prøvelser for at agnene kan skilles fra hveten. Men er hjertet ærlig, skal det gå slik det står hos profeten Amos: «Ikke et korn faller til jorden» (Am 9,9).

For Herren ber for vennene sine. Det er den store, salige trøsten i Herrens ord til Simon: «Men jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte.» Herrens forbønn er sterkere enn Satans ondskap. Men da skal også han ha æren når et Guds barn kommer vel gjennom siktingene. Det er ikke vår kraft og vår oppriktighet som vinner seieren, men Herrens miskunn (Rom 9,16). Likevel er hjertets oppriktighet fra vår side visselig en betingelse for seieren, men ikke årsaken til den.

Merkelig er ordet: «Og når du en gang omvender deg, så styrk dine brødre.» Det var et ord som på én gang ydmyket og opphøyet ham.

Men var ikke Peter omvendt den gangen? Tro hadde han, det hører vi av den første delen av verset («at din tro ikke måtte svikte»). Men det særegne ved apostlenes tro er jo at den manglet den fullendelsen som bare meddelelsen av Den Hellige Ånd på pinsedagen kunne gi. Den fulle omvendelsen, slik vi nå forstår den, fant sikkert først sted gjennom meddelelsen av Ånden. Og da stod Peter fram som den som styrket brødrene sine. Han var også den som særlig kunne styrke brødrene, nettopp fordi han særlig hadde erfart hvor maktesløst alt er som kalles egen styrke.

Under den nye pakts kår finner vi ikke noe som svarer til apostlenes tilstand før pinsedagen. Det måtte jo nærmest bli tilstanden til et ærlig vakt menneske. Men heller ikke det passer helt. For et vakt, døpt menneske har jo Åndens fylde til sin tjeneste ved gjenfødelsens krefter, som er gitt i dåpen. Apostlene hadde Herren selv ved sin side, men gjenfødt var de ikke. «For Ånden var ennå ikke gitt, fordi Jesus ennå ikke var herliggjort» (Joh 7,39).

For å løse vanskeligheten har noen villet oversette ordene i grunnteksten annerledes, nemlig slik: «Og du på din side, når turen kommer til deg («du omvendt», som vi også sier det på dansk), styrk dine brødre, slik jeg nå holder deg oppe ved min forbønn.» Men denne oversettelsen er neppe riktig.

Peters svar vitner om at han egentlig ikke mente han var i en slik nød. Akk, han stolte på sin kjærlighet til Herren i stedet for å stole på Herrens kjærlighet til ham. Det siste er ydmykhet, og det er det som holder. I svaret til ham (v. 34) bruker Jesus igjen navnet Peter, «klippemann». Nettopp dette navnet skal vise motsetningen mellom den plassen Peter burde være på, og den han «i dag», det vil si i det samme døgnet, skulle komme ned på.

Denne samtalen fant åpenbart sted mens de ennå var sammen i salen. Etter Matt 26,33–35 ser det ut til at Peter gjentok forsikringen sin en gang til på veien til Getsemane. Eller også fant denne samtalen sted nettopp da de gikk ut av salen (se forklaringen av Matteusevangeliet, s. 320).

Slutten av dette avsnittet, v. 35–38, er som et gripende oppgjør mellom Herren og disiplene om tiden som var gått. Han vender blikket deres tilbake til tiden da de hadde vandret sammen. Da hadde de ikke selv trengt å sørge for det minste, og de måtte bekjenne at de ikke hadde manglet noe. Herren hadde sørget for dem som en mor for de små, spede barna sine.

«Men nå» – nå kom det andre tider for dem (v. 36). Nå måtte de selv ta sine forholdsregler og ruste seg, slik barn som vokser til, må klare seg på egen hånd. Nå skulle Jesu synlige nærvær tas fra dem, nå da profetien om hans fornedrelse (Jes 53,12) holdt på å nå sin endelige oppfyllelse: «For det som er skrevet om meg, er til ende.»

Herrens ord om sverdet (v. 36) som noe av det mest nødvendige for dem heretter, ble forstått av disiplene som om han talte om det ytre sverdet (se v. 38). Herren svarte da disiplene viste til de «to sverd»: «Det er nok!» Det vil si omtrent: Det er nok av den slags sverd. Et videre svar, så de kunne forstå hva Herren mente med sverd, fikk disiplene kort etter i Herrens ord til Peter: «Stikk sverdet ditt tilbake på plass. For alle som griper til sverd, skal falle for sverd» (Matt 26,52).

Meningen med Herrens ord om sverdet i v. 36 må da være at de nå måtte være forberedt på at verdens fiendskap ville gå ut over dem, mens det til nå særlig hadde rammet Herren. Nå måtte de være væpnet. Det er kamptid, vil Herren si. Derfor er det nå det mest nødvendige av alt for Guds folk å være rustet, billedlig talt.

Den romerske kirke har tydet dette med de to sverdene (v. 38) om den makten både i kirken og i verden som skulle tilhøre pavestolen. Det er sannelig en umulig tolkning. Tvert imot er Herrens ord «Det er nok!» (v. 38) med rette blitt kalt «et sukk fra Gudmennesket, som ånder som en klagelyd over de romerske sverd og bål, over alle voldsgjerningene i den nytestamentlige tiden». Nei, det er Åndens sverd Guds menighet må være rustet med, slik Brorson synger:

En kristen bærer sverdet
og ut i striden går,
mot Satan uforferdet
i Herrens rustning står.
Det gjelder liv og død,
han stride må og vinne,
så sant han og vil finne
sin fred i Jesu skjød.

174. Jesus i Getsemane. Han blir forrådt og ført til yppersteprestens hus. Peters fornektelse. Herren blir spottet og dømt skyldig (22,39–71)

Når det gjelder Herrens sjelekamp i Getsemane, viser vi til Matt 26,30–46. Noen særegne trekk finner vi hos Lukas, for eksempel i v. 41: «Og han slet seg fra dem.» Etter grunnteksten står det egentlig: «han ble revet bort fra dem». Det betegner den sterke indre trangen som drev ham til å være alene. Sjelekampen skulle kjempes ut av ham alene, det hørte med til lidelsen hans. Uttrykket viser at han ellers ville ha blitt sammen med de tre disiplene, som han nettopp derfor hadde tatt med inn i hagen.

Slik han en gang ble drevet av Ånden ut i ørkenen til kampen med djevelen, ble han nå drevet bort for å være alene. Og vi kan være visse på at det igjen var til en kamp med djevelen, som malte den fryktelige pinen for øynene hans, slik han i ørkenen hadde malt for ham herligheten i et verdensrike. Satan har stilt hele den falne menneskeslektens styggedom fram for Jesu hellige sjel for å skremme ham fra å bære verdens synd. Herren hadde sagt på forhånd at denne verdens fyrste skulle komme, men han hadde lagt til: «og han har ikke noe i meg» (Joh 14,30).

At denne kampen med mørkets makter fant sted, ser vi også av det som fortelles i v. 43: «Da viste en engel fra himmelen seg for ham og styrket ham.» Det var ikke slik at begeret ble tatt fra ham (se v. 44). Men vi forstår hvor trøstefullt det måtte være for Frelseren i Getsemane, der han kjente seg omringet av mørkets makter, å se et sendebud fra himmelen.

I 1 Pet 1,12 står det at dette er noe «som englene trakter etter å skue inn i», den underfulle hemmeligheten i evangeliet om verdens forløsning. Engelen i Getsemane fikk et dypt innblikk i denne hemmeligheten da han så herlighetens Herre bøyd som en orm i støvet under verdens uendelige syndebyrde.

Når det står i Hebr 5,7, der det tales om Herrens sjelekamp i Getsemane, at han «ble bønnhørt i sin angst»,[1] vil det si at denne redselen hans ble tatt fra ham.

[1] NB: «ble bønnhørt for sin gudsfrykt».

Det er underlig at disiplene var tynget av søvn i denne timen da Herren var så dypt fornedret, slik de også hadde vært i forklarelsens stund på fjellet. Den syndige menneskenaturen kan verken bære bedrøvelse eller glede ut over et visst mål. Da synker den sammen. Så mye som er fortalt oss om Herrens sjelekamp, har de jo hørt og sett. Men Herrens kamp i bønn har neppe vært så kort. Likevel er det som er åpenbart for oss, nok til å bøye oss i tilbedelse for ham som vant kjærlighetens skjønneste seier også i denne mørkets time.

Når det gjelder Judas' forræderkyss og Peters kjødelige nidkjærhet, viser vi til Matt 26,47–56. Hos Lukas finner vi i v. 53 det betegnende ordet fra Herren til fiendene: «Men dette er deres time og mørkets makt.» Nå var stunden kommet da mørkets rike for en tid skulle få makt over Jesus. Det samme sies i profetiene om Antikrists tid: Han skal få makt over Den Høyestes hellige for en viss begrenset tid (Dan 7,25). Menigheten skal følge sitt hode også på den måten, selv om den delen den får av samfunnet med Jesu lidelser, alltid bare blir et svakt bilde av det Mesteren led.

Når det gjelder Peters tredobbelte fornektelse av Herren, viser vi til Matt 26,69–75. Ja, det var et sørgelig fall, men likevel bare et fall. Et blikk fra Jesus reiste Peter opp. Judas derimot, som hadde gått over til et liv i synden, lot seg ikke reise opp av Frelserens blikk. Så lenge Jesu øye ennå har makt over et menneskehjerte, er det håp. Men et liv i synd forherder hjertet, så Frelserens kjærlighet ikke lenger virker.

Det er betegnende at det står i v. 61: «Og Herren vendte seg og så på Peter.» Det er den eneste gangen i Jesu lidelseshistorie at han blir kalt «Herren» (bortsett fra røverens ord til ham i 23,42).[2] Og navnet Herren brukes sikkert her for å betegne hans makt til å se tvers gjennom sin dypt falne venn, som han hadde bedt for (se v. 32), og reise ham opp.

Det Lukas forteller i v. 63–65, er slutten på det første forhøret hos Kaifas, der Herren var blitt dømt skyldig til døden (se Matt 26,57–68). Forhøret som fortelles her hos Lukas i v. 66–71, er det siste høytidelige forhøret for Rådet, som omtales i Matt 27,1. Der hadde de helt oppgitt komediespillet med de falske vitnene og gjentok bare spørsmålet: «Er du Messias?» (v. 67).

Herren svarte: «Om jeg sier dere det, så vil dere slett ikke tro det. Og om jeg ville spørre, ville dere på ingen måte svare meg» (v. 67–68; tillegget «eller la meg gå» mangler i noen håndskrifter). Svaret forutsetter at han tidligere hadde bekjent at han var Messias, nemlig i det første forhøret hos Kaifas (Matt 26,64). Med dette svaret mener Herren at det ville være unyttig å forhandle med Rådet, siden dommen var bestemt på forhånd.

Av v. 70 ser vi den demoniske bevegelsen som var over Rådet. Ikke bare Kaifas, men alle (se likevel 23,51 om Josef fra Arimateas protest) stemte i: «Du er altså Guds Sønn?» Og så fikk de et klart ja, og for dette ble han dømt (v. 71).

[2] NB: «Jesus, husk meg».

175. Jesus for Pilatus, for Herodes og for Pilatus igjen. Han blir ført ut til Golgata (23,1–32)

Når det gjelder hele dette avsnittet, viser vi til Matt 27. Yppersteprestene vred og vendte på anklagen sin, slik det kunne passe best. For Pilatus gjaldt det jo å framstille ham som en opprører mot keiseren, en som skapte uro i folket (v. 2 og 5).

Det er særegent å se Jesus for Herodes, som han i Luk 13,32 hadde kalt «den reven» for hans lumskhet. Herodes hadde lenge gjerne villet se Jesus, særlig av nysgjerrighet, men han hadde ikke selv villet gjøre seg den umaken å gå for å høre ham. De mektige så Jesus minst og sist. De mente å ha viktigere ting å ta vare på. Og slik er det så ofte den dag i dag.

Den «hvite kledningen»[1] som Herodes kastet over Jesus, var et spottende uttrykk for Jesus som kandidat til den jødiske kongeverdigheten. Ordet «kandidat» betyr nemlig egentlig «hvitkledd». Det peker på den hvite drakten som de bar som søkte et romersk statsembete.

Bemerkningen i v. 12 om at Pilatus og Herodes ble venner den dagen, enda de før hadde levd i fiendskap med hverandre, er ganske betegnende. Felles motstand mot sannheten kan også binde mennesker sammen for en tid. Vi har sett det i vårt eget fedreland også: Politiske partier som stod mot hverandre, har kunnet slutte seg sammen når det gjaldt å holde en av de hellige ute fra en eller annen tillitspost. Fiendskapet mellom Pilatus og Herodes kom kanskje av at Pilatus en gang hadde latt noen galileere hogge ned i selve templet i Jerusalem, slik det fortelles i Luk 13,1.

Pilatus sier: «Derfor vil jeg refse ham og så gi ham fri.» Det er et forsøk på å tjene to herrer, på å gjøre både jødenes hat og rettferdigheten fyllest. Men ingen kan tjene to herrer.

Særegent for Lukas er det han forteller i v. 27–31 om Jerusalems døtre som gråt. Jesus oppfordret dem til å gråte over seg selv, med tanke på den dommen som skulle komme over det elendige jødefolket, som var tørket inn i vantro (se Matt 27,32–44). Det er ikke nok at følelsene kommer i bevegelse. Det gjelder å gi viljen over til å følge Herren gjennom lidelse til herlighet.

[1] NB: «en skinnende kledning».

176. Korsfestelsen og spotten. Jesu forbønn. Den ene røverens omvendelse. Mørket og Herrens siste ord. Omslaget i folkestemningen. Jesu venner begraver hans legeme (23,33–56)

Vi viser til Matt 27,32–66. Blant det som er særegent for Lukas, vil vi bare peke litt nærmere på røverens omvendelse, denne underfulle hendelsen. Apostlene sviktet, alle unntatt Johannes. Denne disippelen ble sterkere enn de andre, visselig fordi han støttet seg mer til Jesu kjærlighet til ham enn til sin egen kjærlighet til Jesus. Peter falt nettopp fordi han stolte mer på at hans egen hånd skulle holde fast på Jesus, enn på at Frelserens hånd skulle holde fast på ham. Men mens apostlenes tro vaklet, ser vi her en røver komme til en fast tro på Jesus som herlighetens Herre.

Muligens har denne røveren hørt Jesus forkynne om sitt rike før. Men vi tar neppe feil når vi mener at det er Frelserens forbønn for fiendene som her viser sin kraft også på denne måten: Den ble et speil for røveren, og i det så han den uhyre avstanden mellom sitt eget urene hjerte og Frelserens hellige sinn.

Røverens omvendelse er så klar og bestemt. I de få ordene hans kan vi finne alt som kjennetegner en sann omvendelse. Han dømmer seg selv og slipper hver unnskyldning. Han skjelver for Guds hellige åsyn. Han tar avstand fra sin vantro kamerat og tar til motmæle mot spotten hans. Han flyr i ydmyk bønn til Jesus, og det med en vidunderlig tro på at denne blødende, korsfestede skikkelsen ved siden av ham, som alle hånte, likevel var den lovede Messias som skulle komme i sitt rike. Sannelig en kjempetro – på dette tidspunktet!

Han fikk av Herren «langt ut over det» han kunne be om eller forstå (Ef 3,20). Ikke i en fjern framtid, men allerede «i dag», sier Herren, skulle han være med ham i Paradis. Ordet «Paradis» antas å være av persisk eller armensk opprinnelse og betyr egentlig en lysthage. Det peker tilbake til Edens hage. Men her betegner det åpenbart det stedet i dødsriket der de frelste fra den gamle pakt

ventet på at Guds Sønn skulle åpenbares. Det er altså det samme som i Luk 16,23 betegnes som stedet der Abraham og Lasarus var.

Dette ordet kaster også lys over hvor Herren først gikk da han «oppga ånden». Av 1 Pet 3,19 hører vi jo at han senere også gikk til stedet for de åndene som var i varetekt, og som ikke var frelst.

Dette nådeordet fra Herren la en salig visshet inn i røverens sjel og bar ham gjennom dødens bitterhet. Det hører med til den fulle og sanne omvendelsen å ha fått Herrens svar i sitt hjerte.

Hvor er ikke denne røveren som omvendte seg, blitt til velsignelse! Han er et vitnesbyrd om hva det vil si å bli frelst ved troen alene. Men denne troen gav seg visselig til kjenne. Eksemplet hans viser oss at det er mulig å bli omvendt i livets siste timer. Men det er visselig ingen sovepute til å utsette omvendelsen. De som vil trøste seg med denne røveren for å fortsette å leve i synden, skal bare tenke på den andre røveren. Også han hadde Herren Jesus like ved sin side i dødsstunden, men omvendte seg ikke. Han døde sikkert som han hadde levd, som en spotter.

Den hellige Skrift taler aldri for å avskaffe dødsstraffen over forbrytere. «For vi får det vi fortjener etter våre gjerninger» (v. 41). Slik lød røverens ord, nettopp da sannheten hadde seiret i hjertet hans. Men på den andre siden viser den hellige Skrift oss en himmelhøy barmhjertighet. Den viser oss at også forbrytere kan bli salige dersom de ennå i den siste stund ærlig vender om til Frelseren.

Skriften kjenner jo bare én vei til salighet, felles for de såkalte skikkelige folk og forbrytere. De første kan like lite som de siste frelse seg selv. En Paulus og en røver på korset må gjennom den samme omvendelsens port. Dette er det som faller så tungt for alle dem som synes at de tross alt er bedre enn mange andre. Men Paulus, den tidligere fariseeren som var ulastelig (sett utenfra), vitner høyt om «Guds rettferdighet ved tro på Jesus Kristus, til alle og over alle som tror». Og han legger til: «For det er ingen forskjell» (Rom 3,22).

Når det gjelder tegnene ved Herrens død på korset, viser vi til Matt 27,45–53. Betegnende er uttrykket som alle de fire evangelistene har: «han oppga ånden». Det står ikke bare: «han døde». Dette uttrykket betegner at han frivillig gav sitt liv. Hans død var hans siste gjerning i fornedrelsen.

Frelserens siste ord på korset viser igjen hvordan han levde og åndet i Skriftens ord. For nettopp slik bad David i sin nød: «I din hånd overgir jeg min ånd» (Sal 31,6). Det viser oss enda en gang hvordan hele innholdet i den gamle pakt er et forbilde. De ordene Guds Ånd gav David i Salmene, peker stadig fram mot den kommende Davids sønn.

Når det gjelder inntrykket hans død gjorde på menneskene den dagen, viser vi til Matt 27,54–56, og når det gjelder gravleggingen, til Matt 27,57–66.

Hos Lukas finner vi en betegnende opplysning om Josef fra Arimatea, som også var medlem av Rådet (v. 51): «Han hadde ikke gitt sin tilslutning til det de hadde planlagt og gjort.» Han hadde altså tatt avstand fra sine onde kolleger i Rådet, enten han nå unnlot å møte i Rådet den natten, eller hvordan det nå var. Nok er det: Dette ordet viser at han har protestert. Denne opplysningen må

altså tas med for å forstå ordet i 22,70–71 riktig. Der kunne det se ut som om alle medlemmene av Rådet hadde vært enige.

Kvinnene (v. 55–56) hadde trofast blitt i Jesu nærhet, og slik hadde de gjort de fleste av apostlene til skamme. Nå gjorde de i stand velluktende urter og salver, men holdt seg i ro over sabbaten etter lovens bud. Snart skulle soloppgangen påskemorgen forvandle den knugende sorgen i hjertene deres til salig fryd.

Syng høyt, min sjel, om Jesu død!
Han falt ei seierløs;
for hans «fullbrakt» så mektig lød
at helvet skalv og gjøs.

177. Englenes budskap om Jesu oppstandelse. De to på veien til Emmaus (24,1–35)

Kapitlet begynner med å fortelle videre om kvinnene som hadde gjort i stand «velluktende urter og salver». Nå kom de svært tidlig på den første dagen i uken til graven, sammen med noen flere kvinner (se v. 1 og 10). De fant graven åpen, men tom (v. 2–3), og stod der i undring. Men da stod det med ett to menn hos dem i skinnende klær, to engler, som vi forstår. Ordet «stod hos dem» vil si at de plutselig viste seg for dem. Det behøver ikke å være i strid med Mark 16,5, der det står at engelen satt på høyre side. For øvrig viser vi til Matt 28,1–15.

Englenes ord (v. 5–7) er gjengitt for oss her hos Lukas i en særlig vakker form. Først spørsmålet: «Hvorfor søker dere den levende blant de døde?» I det ligger en liten bebreidelse for deres svake tro. Herren hadde jo så ofte sagt det til dem, ikke bare at han skulle dø, men også at han skulle «stå opp på den tredje dagen». Det minner engelen dem om (v. 6–7). Igjen et vitnesbyrd om hvordan Guds engler har fulgt med gjennom hele Frelserens liv på jorden og kjent alle ordene hans.

V. 8 sier oss i all sin korthet at kvinnene nå med ydmyk erkjennelse mintes Herrens ord og for første gang begynte å få lys over dem.

Lukas forteller ingenting om engelens ord om møtet med Herren i Galilea. Men det finnes likevel en antydning av det: Engelen viser til det Herren hadde talt til dem i Galilea (v. 6). I v. 9–12 fortelles det hvordan kvinnene fortalte dette til apostlene og alle Herrens venner. Men de ville ikke tro dem. Det Johannes forteller i kap. 20 om Maria Magdalenas besøk ved graven, og om sitt eget besøk der sammen med Peter, antydes også her hos Lukas (se v. 10–12).

I v. 13–32 hører vi nå den vakre hendelsen med de to disiplene på veien til Emmaus. Det er ikke kjent med full sikkerhet hvor denne byen lå.

Kanskje er den den samme som det senere Kulonieh. Hos den jødiske historieskriveren Josefus finner vi nemlig den opplysningen at den romerske keiseren ved slutten av den jødiske krigen delte ut jordegods til en del av soldatene sine «i Ammaus' område, som er 60 stadier fra Jerusalem». Stedet ble altså en romersk koloni, og derfra kommer navnet Kulonieh. Seksti stadier er omtrent

det samme som halvannen dansk mil. En stadie er omtrent 300 alen, det samme som avstanden mellom «steinene» vi har på landeveiene våre.

I denne beretningen får vi et klart inntrykk av sinnsstemningen disiplene var i etter Jesu død. Hjertene deres var fylt av bedrøvede spørsmål om alt dette (v. 14–15). Herren lokker disse spørsmålene fram hos dem for å få dem til å tale ut (v. 17). Så mye stod fast for dem: Jesus fra Nasaret var «en profet, mektig i gjerning og ord for Gud og hele folket». Men håpet om ham som Messias hadde nesten brustet (v. 18–21).

Likevel ser det ut til å gry et svakt håp for dem om at noe kunne ha skjedd. Det ser vi i det de forteller om det kvinnene hadde opplevd ved graven (v. 22–24). Også uttrykket «tredje dagen» (v. 21) peker i retning av et håp. For Herren hadde jo ofte sagt dem at han skulle stå opp på den tredje dagen. Men alt i alt var de dypt nedbøyd og så bare en uløselig gåte i det hele.

For en inderlig kjærlighet av Herren å ta seg særlig av disse to bedrøvede sjelene! Det står (v. 16): «Men øynene deres ble holdt igjen, så de ikke kjente ham.» Etter oppstandelsen hadde Jesu skikkelse noe særegent ved seg, så vennene hans ikke alltid kjente ham igjen med en gang (se Joh 21,5–7). Men her sies det altså at øynene til de to disiplene «ble holdt igjen». Det var Herren selv som gjorde at de en stund ikke kjente ham.

Igjen møter vi her at Herren ikke vil bli trodd på grunn av ytre ting, men først vil vise seg for sjelen, først vil åpne det åndelige øyet. Derfor åpenbarte Herren seg heller ikke for andre enn disiplene sine etter oppstandelsen.

I v. 25–27 hører vi nå hvordan han hjelper vennene sine til rette. Han begynner ikke med å beklage dem. Nei, han bebreider dem at de var så trege til å tro alt det profetene hadde sagt. Hvor stort er ikke ordet: «Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» Det var ingen ytre tvang. Det var Kristi evige, usigelige kjærlighet til syndere som drev ham til å gå den eneste veien han kunne frelse syndere på: gjennom lidelsen, som offerlammet. Vi møter her det samme «må» som Herren bruker til Sakkeus (Luk 19,5). «Kjærligheten, hjertegløden, sterkere var her enn døden.»

Men dette «måtte» sier også at det bare var som den lidende Messias han oppfylte Skriftenes vitnesbyrd om seg. Bøkene i den gamle pakt vitnet klart om dette, helt fra Mosebøkene av. Vi ser her hvordan Jesus selv har lært sine første vitner å forstå Det gamle testamente rett. Hvilke steder mon Herren særlig har dratt fram for dem? Ja, vi behøver bare å vise til Jes 50,6 og kap. 53, videre Davids salme 22 og, enda lenger tilbake, påskelammet med blodet på dørstolpene, Isaks ofring og lignende.

Hvilken virkning det hadde på disse to, hører vi i v. 32. Hjertet begynte å brenne i dem da et nytt håpets lys ble tent for dem. De ble skamfulle, men denne skammen var som en salig legedom for sorgen deres. Her møtte de en mann som så frimodig og fullt av håp på det som var skjedd, nettopp slik som deres kjære Herre hadde talt til dem før han gikk i døden. Da åpnet en lys framtid seg igjen for øynene deres, og freden og gleden fikk makt i hjertene deres på ny.

Hvem disse to vennene var, vet vi ikke, bare at den ene het Kleopas. Men én ting forstod disse to: Denne mannen kunne de ikke unnvære (v. 28–29). Når

det står om Herren at han «lot som om han ville gå videre», vil det jo si at han satte dem på prøve. Hadde hjertene deres det nå også som Jakob da han sa: «Jeg slipper deg ikke»? Slik prøver Herren vennene sine for å lokke fram hjertets inderlige lengsel. Men han sier ikke nei til de sjelene som ber ham: Bli hos oss!

Han gikk inn for å bli hos dem. Og da de så satte seg til bords, bad han takkebønnen over måltidet, slik husfaren pleide å gjøre. Og da kjente de ham. Men i det samme ble han usynlig for dem. Hans synlige, uavbrutte nærvær skulle disiplene ikke lenger ha. Det ser vi i alle Herrens åpenbaringer etter oppstandelsen.

Herrens velsignelse over brødet er nok et forbilde på den hellige nattverd. Men ordet her sier oss ikke at det var den samme nattverden han holdt med dem som den han hadde holdt med apostlene sine skjærtorsdag. Derfor er det enda mer ugrunnet når katolikkene vil hente bevis herfra for å forvalte nattverden bare med brød uten vin. Katolikkene har jo, som kjent, tatt begeret fra legfolket ved den hellige nattverd.

Det er vakkert å se hvordan disse to vennene ikke kunne holde gleden de hadde fått, for seg selv. De vendte straks tilbake til Jerusalem i kveldsmørket for å kunngjøre det salige budskapet (v. 33–35).

«De elleve» (det vil si apostlene, enda de egentlig bare var ti den kvelden) var samlet med en del flere venner, og det var allerede salig påskeglede i den skaren. Det kvinnene hadde fortalt, hadde vist seg å være full sannhet: Herren var stått opp. Og en av apostlene, han som trengte det mest av alle, hadde allerede sett ham. Og nå gjorde de to fra Emmaus påskejubelen enda større. Og så kom det største av alt: Herren selv stod med ett midt blant dem.

178. Den oppstandne Frelser blant læresveinene. Hva som skal forkynnes ut over jorden. Herrens himmelfart (24,36–51)

Noen større glede kan en knapt tenke seg enn den som blir skildret her. Jesus står selv midt iblant den lille flokken sin, og hans mektige fredshilsen leger læresveinenes knuste hjerter. Det er den samme åpenbaringen vi hører om i Joh 20,19–25. Læresveinene satt bak stengte dører av frykt for jødene, og så stod Jesus med ett selv midt iblant dem.

Vi ser hvor tungt det likevel falt dem å tro at han virkelig hadde stått opp med legemet. Først ble de grepet av frykt, som om de så et gjenferd. Så kom en skjelvende glede, der de knapt torde stole på at det store virkelig hadde skjedd (v. 37 og 41). Men Herren viste dem at han hadde stått opp med legemet, med «kjøtt og ben» (v. 39), ja, han spiste noe for å overbevise dem.

For en dårskap det er når Guds ords fiender har villet gjøre oppstandelsen til et bedrag fra læresveinenes side! Nei, tvert imot, det skulle mye til for å overbevise dem. Men nettopp derfor kunne de også dra ut med forkynnelsen av oppstandelsen i troens fulle visshet. Apostelen Johannes skriver i 1 Joh 1,1 at de hadde sett med sine øyne og rørt med sine hender ved «livets Ord». Det er det Herren oppfordrer dem til ved denne åpenbaringen (se v. 39). For øvrig viser vi til Matt 28,16–20.

I v. 44–49 har vi en samling ord fra den oppstandne Frelseren. De må forstås som et kort sammendrag av det Jesus talte til dem om «det som hører Guds rike til» (Apg 1,3) i de førti dagene fram til himmelfarten. Herren selv «åpnet» apostlenes «forstand» så de kunne forstå Skriftene i den gamle pakt. «Mose lov og profetene og salmene» (v. 44) betegner hele Det gamle testamente samlet. Når Herrens apostler viser tilbake til ordene i den gamle pakt, gjør de det altså visselig på grunnlag av det Herren selv har åpnet for dem.

Men samtidig er dette et nytt vitnesbyrd om hvor uløselig den gamle og den nye pakt er knyttet sammen. Å si at en tror på Kristus, og likevel ville slette svært mye av det den gamle pakt sier om ham, som upålitelig og sagnaktig, det er å motsi seg selv. Kristus lever allerede i alle de hellige skriftene i den gamle pakt, der både hans lidelse og hans herlighet er malt fram.

I v. 47–49 hører vi Herrens avskjedsbefaling til apostlene. Disse ordene ble sikkert talt på himmelfartsdagen (se Apg 1,4–9). Her sier Herren klart og tydelig hva han vil skal forkynnes i hans navn, nemlig «omvendelse og syndenes forlatelse». Det skal være hovedinnholdet i den forkynnelsen som Kristus kjennes ved. Slik forkynte han jo selv.

Ordet om omvendelse nytter ingenting hvis en ikke samtidig forkynner syndenes forlatelse – for hva skulle en ellers omvende seg til? Og forkynnelsen av syndenes forlatelse nytter ingenting hvis ikke ordet om omvendelse har gått foran. For da blir syndenes forlatelse bare en sovepute for synderhjertet.

Herren påla dem å begynne dette vitnesbyrdet fra Jerusalem av. Denne byen skulle altså få enda en nådetid av Guds langmodighet. Kraften til apostelgjerningen skulle de få fra det høye, nemlig den Ånden som Faderen hadde lovt dem ved sin enbårne Sønn (se Joh 14,26).

I v. 50–51 blir det fortalt om Herrens himmelfart fra Oljeberget. Slik ypperstepresten løftet hendene når han velsignet menigheten, slik løftet Herren sine velsignende hender over dem mens han fór opp til himmelen. Under denne Jesu Kristi velsignelse har menigheten hans nå vandret gjennom de mange århundrene.

Ordene «ble tatt opp til himmelen» mangler i noen av de eldste håndskriftene, formodentlig fordi Lukas forteller om det igjen i Apg 1,9. Herren selv hadde jo varslet sin himmelfart i ordet til Maria Magdalena (Joh 20,17: «Gå til brødrene mine og si til dem: Jeg farer opp til min Far og deres Far, min Gud og deres Gud»).

I Apg 1 forteller Lukas at «en sky tok ham bort fra øynene deres». Når Herren skiltes fra apostlene sine på den måten, var det for å gi dem et synlig vitnesbyrd om hvor han hadde gått, nemlig opp til Faderens høyre hånd. Det skulle også gjøres synlig for dem som et vitnesbyrd om at Guds folk skal løfte hjertet sitt opp og ha himmelfarten i seg.

Det ytre i begrepet «oppover» skal selvfølgelig ikke tas på en håndgripelig måte. Likevel ligger nettopp denne åndelige betydningen i ordet om at himmelen er oppe: at hjertet blir løftet opp fra støvet. Dødsriket sies derimot å være nede, og fortapelsens sted blir kalt avgrunnen (Luk 8,31).

V. 52–53 viser oss ikke en forsamling mennesker som var nedtrykt av avskjeden. Nei, tvert imot: Stor glede, lov og pris fylte den lille skaren. Fra nå av hadde de full visshet om hans oppstandelse, hans guddom og at han var opphøyet til Faderens høyre hånd. Derfor virket denne atskillelsen så helt annerledes på dem enn den gangen Herren skiltes fra dem ved sin død på korset. Han var jo nå med dem overalt, selv om de ikke så ham med det ytre øyet.

Når det står at de var «alltid i templet», betyr det: ved alle bønnetimene. Der samlet Jesu venner seg (se Apg 3,1), slik de troende i den gamle pakt hadde for skikk, også i menighetens første tid etter at Ånden var utøst.

Ny rikdom og ny velsignelse har vi funnet i denne herlige evangelieberetningen ved Lukas, apostlenes læresvein. Evangeliet hans er igjen et vitnesbyrd om hvor godt Guds Ånd har sørget for Guds menighet ved å gi oss et så fullt og rikt lys over vår Frelsers skjønne skikkelse. Takk være vår Gud og Far også for Lukasevangeliets velsignede gave!

Om Carl Asschenfeldt-Hansen

1856–1934

Carl Asschenfeldt-Hansen (1856–1934) ble født 28. juni 1856 i Bov ved Flensborg i Sønderjylland. Han var sønn av en prest og vokste opp i Højslev ved Skive. Han tok teologisk embetseksamen i København i 1879. Som ung huslærer på Refsnæs fikk han et åndelig gjennombrudd gjennom vennene i Indre Mission.

Han var prest på Lolland og i Sæby, og fra 1892 til 1896 reiste han som predikant for Indre Mission i Danmark. Senere var han sogneprest i Slemminge-Fjelde, i Nørre Nissum, der han også ledet seminaret, og til slutt i Gjern-Skannerup. Han hørte til kretsen rundt Vilhelm Beck og var en utpreget vekkelsespredikant, luthersk og bibeltro. Han satt i styret for Det Danske Missionsselskab, ledet Sømandsmissionen og redigerte flere misjonsblader.

Hovedverket hans er «Fra Guldgruben. En Bibelforklaring», en gjennomgang av hele Bibelen for vanlige bibellesere, skrevet alene i årene 1894–1905. Han ville, som han sa, «veksle de større sedlene i mindre mynt», det vil si gi menigheten det beste av bibelforklaringen i en enkel og varm form. Hver betraktning har et lesestykke og en utlegning som ofte ender i et salmevers. Verket ble trykt i mange opplag og var mye brukt også i Norge. Han døde i Langå 27. mars 1934.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.